

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἔστι

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΜΑ'

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 479

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ — ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1992.

- 1952 - 54
 † ΕΥ. Α. ΦΑΚΑΤΣΕΛΗΣ
 1952 - 1973
 † ΜΙΧ. ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 1956 - 1991
 † ΔΗΜ. Γ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ
 1986

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
 ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Ίδιοκτησία - Έκδοσις - Διεύθυνσις
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
 ΝΙΚΟΣ ΤΕΝΤΑΣ
 ΚΩΝ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
 ΛΙΩΤΑ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Έντεπιστέλλοντα μέλη τής έπιτροπής

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ
 (Έτήσια)

Έσωτερικού	Δρχ. 3500
Νομ. προσώπων & Όργανισμών, Τραπεζών Κοινοτήτων & Σχολείων	Δρχ. 5000
Έξωτερικού	Δολ. 50
Τιμή τεύχους	Δρχ. 1000

Δ.Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Αθήνα)
 ΧΡΥΣ. ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσσαλονίκη)
 ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ-ΔΕΔΕ (Αθήνα)
 ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΛΕΣ (Αθήνα)
 ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ (Θεσσαλονίκη)
 ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ (Πάτρα)
 ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ (Χαλκίδα)
 ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΚΑΣ (Νεάπολις Ιταλίας)

Έμβάσματα «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ». Όδός Μελετίου Γεωγράφου 53 45 333 Ιωάννινα Τηλ. (0651) 26659

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Άρτεμις Μανέκα: Ό περίβολος του Άρχιμανδρειού (Άκουαρέλλα)	238
Πάνου Δ. Τζιάβα: Τό κληροδότημα του Δημ. Ζητσαίου (Ιστορία)	239
Γιάννη Τσουτίσιου: Ήμπραΐμ τό Ήπειρωτόπουλο που έγινε Βεζύρης (Ίστορικά στοιχεία)	242
Μ. Γ. Βαρβούνη: Ή παράδοση για τήν Παναγία Παρηγορήτισσα Άρτας (Λαογραφικά στοιχεία)	246
Πανταζή Κοντομίχη: Λαογραφικά Στοιχεία στον «Άλαφροΐσκιωτο» του Σικελιανού (Λαογρ. Στοιχεία)	254
Βασ. Δ. Μήτσι: Τό δωδεκάημερο στο Πωγώνι και στη Δερέπολη (Λαογρ. πραγματεία)	259
Γιώργου Παπαστάμου: Ή ανθρώπινη σκέψη και ή πατρίδα Γῆ (Φιλοσοφικό δοκίμιο)	265
Ίωάννου Όρ. Καλογήρου: Άνάλεκτα (Μελέτη)	269
Σέργιου Μαραβέλια: Jean Girodoux «La guerre de Troie n' aura pas lieu» (άπόσπασμα μεταφρ.)	274
Διονύση Ανδρώνη: Αισθητική και φιλοσοφική άναλυση στο κινηματογραφικό έργο «ΜΟΝΤΕΛΛΟ» του Κώστα Σφήκα	276
Μανώλη Μαρκάκη: Σημείωμα στη ποίηση τής Ήώς Λαμπίρη (δοκίμιο)	278
Γιώργου Παπαστάμου: Ό συγκάτοικός μου. Ό Φιλοκτήτης (ποιήμα)	282
Τασίας Κουτσουγιαννοπούλου: Ίνδικό κείμενο (ποιήμα)	283
Κώστα Μ. Οικονόμου: Ότι γεννεές Μυριάδες - Καί Ό Ίσκιος τής ρομφέας (ποιήματα)	284
Γιούλης Βασιλείας: «Σκαραμπίο» (διήγημα)	286
Γιάννη Άνδρικόπουλου: Φαντάσματα μνήμης (ποιήμα)	289
Μπάμπη Ζαβιτσάνου: Άρνούμαι (ποιήμα)	290
Κώστα Γ. Μίσσιου: Σέ περίμενα σάν έφηβος (ποιήμα)	292
Δήμητρα Άκαρηβάλη: Ή ποίηση του Θεοδόση Πατσεβή (δοκίμιο)	293
Δήμητρα Χρόνη Πίκρανθου: Τά όνειρα τών μοναχικών τά κερνάει ό ήλιος (ποιήμα)	296
Γεωργίου Δημοσθένους Κόκκινου: Σπονδές (ποιήμα)	297
Jean-André Parasch: Έκείνη ή πόλη (ποιήμα)	298
Σ. Ε. Μαραβέλια: Άρχαία Αίγυπτιακή ποίηση (Μεταφρ. και σχόλεια Harris (BM 10060)	299

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σ η μ ε ι ώ μ α τ α. Τό Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ίωαννιτών στη πολιτιστική περίοδο του 1991 - 1992 (Γ. Δ. Κόκκινου) - Ό Άρχαιολογικός χώρος τής Δωδώνης (Άριστάρχου του Δωδωναίου) - Ή χορωδία τής Άγίας Αικατερίνης (Γ. Δ. Κόκκινου) - Κ ρ ι τ ι κ ή ή Δ ί σ κ ο υ - Π ν ε υ μ α τ ι κ ά Π έ ν θ η: Νήνος Βλαχογιάννης (Λευτέρη Β. Τζόκα) - Κ ρ ι τ ι κ ή τ ο υ β ι β λ ί ο υ - Τ ε χ ν ο κ ρ ι τ ι κ ά - Έ κ δ ο τ ι κ ή Γ ν ω σ τ ο π ο ι η σ η - Π α ρ ο ρ ά μ α τ α.

Δ/ΝΣΕΙΣ: κ. Γραφείων: Γ. Δ. Κόκκινος Μελετίου Γεωγράφου 53 45 333 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
 Αθηνών: Δικηγ. Γραφείο Δ. Κόκκινου Ίπποκράτους 4 - 10679 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 3613379
 Έτυπογραφείου: Γ. Τσάλης Γ. Μιχαηλίδη 4 45 333 ΙΩΑΝΝΙΝΑ Τηλ. (0651) 22877

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΟΜΟΣ Μ'. 1992

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ — ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1992

Ἄρτεμις Μανέκα: Περίβολος Ἀρχιμανδρείου (Ἄκουαρέλα).

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΜΑΪΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1992 - ΤΕΥΧΟΣ 479

ΠΑΝΟΥ ΔΗΜ. ΤΖΟΒΑ

ΤΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΖΙΤΣΑΙΟΥ*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΝ ΕΚΤΕΛΕΣΤΩΝ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΔΙΚΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Ὁ Δικηγόρος Μιχ. Κούμας καὶ οἱ δύο συνεκτελεστές τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ζιτσαίου, οἱ ὅποιοι εἶχαν διοριστεῖ με ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου τῆς Ἀθήνας καὶ με ἀπαίτηση τῆς Κοινότητος τῆς Ζίτσας, με βάση τὴν ἀπὸ 27-12-1926 αἴτησή της ἦταν οἱ νόμιμοι ἐκτελεστές¹.

Τὴν παραπάνω ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου τῆς Ἀθήνας τὴν πρόσβαλε, με τὴν ἀπὸ 16 Ἰουνίου τοῦ 1928 ἀνακοπὴ ὁ τότε Μητροπολίτης τῶν Ἰωαννίνων Σπυρίδων Βλάχος², με ἀποτέλεσμα νὰ ἀναγκάσει τὴν ἐπιτροπὴ τῶν ἐκτελεστῶν νὰ καταφύγουν στὸ Ἐφετεῖο με συμπαραστάτη τὸ ἑλληνικὸ δημόσιο³. Ἀλλὰ τὸ Ἐφετεῖο τῆς Ἀθήνας, με τὴν 403/1929 ἀπόφασή του δικαίωσε τὴν Κοινότητα τῆς Ζίτσας καὶ ἀναγνώρισε σὰν νόμιμη διαχειριστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ κληροδοτήματος τὴν ἐκλεγμένη ἀπὸ τὴν ἄλλη μερίδα τῆς Κοινότητος «καὶ οὕτω ἔθετο τέρμα εἰς τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα εἰς ὃν τὸ περιέπλεξεν ἡ παράνομος ἐπέμβασις τῆς δῆθεν ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπῆς αὐτῶν ἀπαρτιζομένης ὑπὸ τὸν κ.κ. Μιχ. Κούμα καὶ λοιπῶν καὶ τὸν ὅποιον ἐνίσχυσε καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας, φρονῶν ὅτι δῆθεν εἶναι δικαίωμα ἐκ τοῦ νόμου πρὸς διακανονισμὸν τῆς διαχειρήσεως τοῦ κληροδοτήματος καὶ ἐκλογὴν ἐπιτροπῆς»⁴.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

1. Βλ. ΑΜΙ, φάκελλος κληροδοτήματος Ζιτσαίου, 61/16-12-1929 ἀπόφαση Ἀρείου Πάγου.
2. Γιὰ τὸν Σπυρίδων Βλάχο Βλ. Βασιλείου Ἀτέση Μητροπολίτου Λήμνου, Ἐπίτομος ἐπισκοπικὴ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 1833 μέχρι σήμερον, τόμος Β, Ἀθήναι 1953, σ. 18
Πρβλ. Ι. Κωνσταντινίδου. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν τριακονταπενταετίαν 1923 - 1957, σ. 50, Φωτίου Οἰκονόμου, ὁ.π. σ. 50 δπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

3. Βλ. ΑΜΙ, φάκελλος κληροδοτήματος Ζιτσαίου, 61/16-12-1929 ἀπόφαση Ἀρείου Πάγου.

4. Βλ. τὸ ὑπ. ἀριθ. 43/17-6-1929 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κληροδοτήματος ΑΜΙ, βιβλίον πρῶτο σ. 90.

Οί έκτελεστῆς ὁμως δὲν κατάθεσαν τὰ ὄπλα καὶ ἔκαναν καὶ αὐτοὶ νέα ἀνακοπὴ ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, πράγμα ποῦ προκάλεσε τὴ συνεδρία τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ζιτσαίου κληροδοτήματος, ποῦ μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 43/17-6-1929 ἀνέκδοτη ἀπόφασή της «*δίδει εἰς τὸν πληρεξούσιον αὐτῆς κ. Ἥλ. Χαριτάτον, δικηγόρον κάτοικον Ἀθηνῶν πᾶσαν γενικὴν ἐντολὴν καὶ πληρεξουσιότητα ἵνα ἐνεργήσῃ ὅτι δέον καὶ νόμιμον καὶ ὅτι αὐτὸς ἐγκρίνει ἐνώπιον παντὸς δικαστηρίου καὶ πάσης ἀρχῆς πρὸς ἐξομάλυνσιν αὐτῆς τῆς παρανόμου ἐκκρεμότητος τοῦ κληροδοτήματος καὶ τὴν ἐπιτυχία τῆς λειτουργίας αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῦ Ὑπουργείου της Γεωργίας πρὸς ἔκδοσιν ὑπ' αὐτοῦ Προεδρικοῦ διατάγματος ἀναγνωρίζοντος τὴν ἐπιτροπὴ ταύτην μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπὶ τῆς ἀναιρέσεως τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν*»⁵.

Στὴν αὐτὴ συνεδρία ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ κληροδοτήματος ἔδινε στὸ δικηγόρο Χαριτάτο κάθε πληρεξουσιότητα πρὸς «*ἀντικατάστασιν τῆς ἐκλεγείσης προηγουμένως καὶ πρωτοῦ ὡς ἄνω διακανονισμοῦ τοῦ κληροδοτήματος ἐπιτροπῆς ἀπαρτηζομένης ὑπὸ τῶν κ. Μιχ. Κούμα, Ι. Κουσταλέξη καὶ Χαριλάου Λιάμπη*», γιὰ αὐτὴ εἶχε ἐκλεγεῖ παράνομα καὶ ἐγίνε αἰτία «*τῆς παρακαλύψεως τῆς λειτουργίας τοῦ κληροδοτήματος καὶ συνάμα ἀπεδοκιμάσθῃ ὑπὸ τῆς Κοινότητος Ζίτσης ἐν γεν. αὐτῆς τῆς 7 Αὐγούστου 1927 εἰς ἣν ἔλαβον μέρος σχεδὸν ὄλοι οἱ κάτοικοι*»⁶.

Ὁ Ἀρειος Πάγος ἐξέδωσε τὴν ἀπόφασή του στὶς 16 τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1929 καὶ ἀπέρριψε «*1/ τὴν ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1929 αἴτησιν τῶν Ι. Κουσταλέξη, Χαρ. Λιάμπη καὶ Μιχ. Κούμα ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ιδιότητα αὐτῶν περὶ ἀναρέσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 403/1929 ἀποφάσεως τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν καὶ 2) τὴν ἀπὸ 27 8/βρίου 1929 αἴτησιν τοῦ δημοσίου περὶ ἀναιρέσεως τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως*»⁷. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀπόφασή του ὁ Ἀρειος Πάγος ἔδωσε τέρμα στὴν ὄλη ὑπόθεση δικαίωνοντας τὴν Κοινότητα τῆς Ζίτσης, ποῦ ἀνάλαβε τὴν διοίκηση καὶ διαχείριση τοῦ κληροδοτήματος⁸.

Γι' αὐτὸ τὸ δικαστικὸ ἀγῶνα ὁ δικηγόρος Χαριτάτος εἶχε ζητήσει ἀμοιβὴ 15.000 δρχ. ἡ ὁποία καὶ τοῦ δόθηκε μὲ ἀπόφαση τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κληροδοτήματος⁹. Καὶ ὁμως κατὰ τὴ συνεδρία τῆς 10 τοῦ Νοέμβριου τοῦ 1931 ὁ Μητροπολίτης Σπυρίδων ἀνακοίνωσε στὴν ἐπιτροπὴ ὅτι πέτυχε «*τὸν ὑποβιβασμὸν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ κ. Χαριτάτου ἀρκεσθέντος εἰς τὸ ποσὸν τῶν 15.000*»

5. Βλ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 43/17-6-1929 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κληροδοτήματος AMI, δ.π., σ. 91.

6. Βλ. τὸ ὑπ. ἀριθ. 43/17-6-1929 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς, AMI, δ.π., σ. 93.

7. Βλ. AMI, φάκελλος κληροδοτήματος ὅπου καὶ ἡ ὑπ. ἀριθ. 61/16-12-1929 ἀπόφαση τοῦ Ἀρείου Πάγου.

8. Βλ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 44/6-4-1930 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς, AMI, δ.π., σ. 93.

9. Βλ. τὸ ὑπ. ἀριθ. 45/15-6-1930 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς, AMI, δ.π. σ. 120.

δρχ. και έξοφλήσαντος ούτω πᾶσαν ἀπαίτησιν τοῦ διὰ τὰς μέχρι 1 Ἀπριλίου 1931 παρασχεθεῖσας ὑπηρεσίας του εἰς τὸ κληροδότημα ἐν παντὶ δικαστηρίῳ ἀντὶ μηνιαιᾶς ἀποζημιώσεως του ἐκ δρχ. 3.000 ἀπὸ 1 Μαΐου ἔ.ἔ. ἐκτὸς ἐννοεῖται τῶν δικαστικῶν ἐξόδων»¹⁰.

Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁ δικηγόρος Μιχαὴλ Κούμας θέλοντας νὰ ἐκδικηθεῖ παρέδωσε στὸ νέο δικηγόρο τοῦ κληροδοτήματος μόνο τὴν δικογραφία του πράγμα πού ἀνάγκασε τὴν ἐπιτροπὴ νὰ παρακαλέσει τὸν δικηγόρο Χαριτάτο «ἵνα καλέσει τοῦτον καὶ παραδώσει αὐτῷ ἐντὸς 15 ἡμερῶν τὰ δικαιολογητικά τῆς διαχειρίσεως καὶ ἐν ἀρνήσει νὰ ἐγείρη ἀγωγήν ἐναντίον τοῦ ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων»¹¹.

Ὁ Κούμας ὁμῶς δὲν συμμορφώθηκε μετὰ τὴν ἐντολὴ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κληροδοτήματος, πράγμα πού ἀνάγκασε τὸν δικηγόρο Χαριτάτο νὰ ζητήσει ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ τὰ σχετικὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ κάνει ἀγωγή ὑπὲρ τοῦ κληροδοτήματος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκτιμώντας τοὺς λόγους τοῦ Χαριτάτου ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπειδὴ δὲν εἶχε κανένα στοιχεῖο στὰ χέρια τῆς, παρακάλεσε τὸν ἴδιο τὸ δικηγόρο «νὰ ζητήσει παρὰ τοῦ κ. Μιχ. Κούμα τὰ δικαιολογητικά τῆς διαχειρίσεώς του καθ' ὅλας τὰς περιόδους καθ' ἃς ὡς ἐπίτροπος διεχειρίσθη τὸ κληρ/μα, συνάμα δὲ περισυλλέξῃ εἴτε ἐκ τῶν ὑπουργείων εἴτε ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς πᾶν σχετικὸν στοιχεῖον τῆς διαχειρίσεώς του ἐπαφίνουσα εἰς τὴν κρίσιν του ἵνα μετὰ τὴν μελέτην τῶν στοιχείων, ἐὰν εὐσταθεῖ δίωξις εἰς τὰ ἀρμόδια δικαστήρια ἐνεργήσῃ κατ' αὐτοῦ τὰ δέοντα. Ἐὰν ὁμῶς ὁ κ. Μιχ. Κούμας ἀρνηθῇ νὰ παραδώσει τὰ ζητούμενα στοιχεῖα, ἐξουσιοδοτεῖ τοῦτον ἵνα ἐνεργήσῃ ὅτι δεῖ διοικητικῶς καὶ δικαστικῶς διὰ τὴν ἀρνησίαν του ταύτην. Ἀσχέτως πρὸς τὴν δίκην ταύτην δέον νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή κατὰ τοῦ κ. Μιχ. Κούμα περὶ ἀποζημιώσεως τοῦ κληροδοτήματος, καθόσον οὗτος ἀρνηθεὶς νὰ παραδώσει τὸ ἀρχεῖον ἠνάγκασε τὴν ἐπιτροπὴν νὰ ἐνεργήσῃ δικαστικῶς ἐναντίον του δαπανήσασα πρὸς τοῦτο σεβαστὸν ποσόν»¹².

Ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐπιτροπῆς περὶ παραπομπῆς τοῦ Μιχ. Κούμα στὰ δικαστήρια δὲν φαίνεται νὰ πραγματοποιήθηκε γιὰτὶ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα δὲν ἀποσχολεῖ ξανά τὴν ἐπιτροπὴ τοῦ κληροδοτήματος.

Ἐτσι ἔληξε καὶ ὁ δεύτερος ἀγώνας τῆς ἐπιτροπῆς πού λειτουργοῦσε στερημένη ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀρχεῖο πού ὁ δικηγόρος Κούμας θεώρησε καλὸ νὰ τὸ κρατήσῃ γιὰ λογαριασμό του. Ὁ δικαστικὸς ἀγώνας τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἀθήνας, μετὰ προεξάρχοντα τὸν Κούμα, ἐπιβεβαιώνει τὶς κατηγορίες του τύπου τῆς ἐποχῆς καὶ κατὰ συνέπεια φέρει καὶ αὐτὸς τεράστια εὐθύνη γιὰ τὰ ποσὰ τὰ ὑπέρογκα πού εἰσέπραξε γιὰ δῆθεν δικηγορικὴ ἀμοιβή του. Ὡστόσο ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, εἶναι πληρεξούσιος τοῦ κληροδοτήματος γιὰ τὴ συνεχιζόμενη δίκη τοῦ 1937.

10. Βλ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 52/10-11-1931 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ΑΜΙ, δ.π. σ. 141.

11. Βλ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 52/10-11-1931 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ΑΚΙ, δ.π., σ. 141.

12. Βλ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 54/13-1-1932 ἀνέκδοτο πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ΑΜΙ, δ.π., σ. 146.

ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ

ΙΜΠΡΑΗΜ ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΟΠΟΥΛΟ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΜΕΓΑΣ ΒΕΖΥΡΗΣ*

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Ἐκ τῶν Χάμμερ μαθαίνουμε πῶς ὁ βενετσιάνος πρεσβευτὴς στὴν Κωνσταντινούπολη Πέτρος Ζέν, στὶς 6-12-1523 ἀνακοίνωσε στὴ Γερουσία τῆς Βενετίας τὰ σχετικὰ μὲ τὴ γέννηση, τὴ μόρφωση καὶ τὴν εἴσοδο τοῦ Ἰμπραήμ στὰ ἀνάκτορα. Τὴν πληροφορία αὐτὴ ὁ Χάμμερ τὴν ἀντλήσε ἀπ' τὸν Μαρίνη Σανοῦτο (τ. ΛΕ), χωρὶς ὅμως νὰ μᾶς δίνει -ὁ Χάμμερ- τὸ κείμενο τῆς ἀνακοίνωσης τοῦ πρεσβευτῆ.

Ἀντίθετα ὁ Κ. Μέρτζιος παραθέτει ὀλόκληρη σχεδὸν τὴν ἀνακοίνωση ἄλλου βενετσιάνου πρεσβευτῆ, τοῦ Πέτρου Μπραγκαντίν, ποῦ ἀναφέρεται καὶ αὐτὴ στὸν Ἰμπραήμ καὶ ἀναγνώσθηκε στὴ Γερουσία τῆς Βενετίας τὸ 1526. Νὰ τὸ κείμενο τῆς ἀνακοίνωσης: «1526. Ὁ Μεγάλος Αὐθέντης τῶν Τούρκων ἔχει τρεῖς πασᾶδες. Ὁ πρῶτος ὀνομάζεται Ἰμπραήμ, ἐτῶν 33, εἶναι ὁ ἔμπιστος τοῦ Μεγάλου Αὐθέντου, ὅ,τι θέλει αὐτὸς κάνει, οὔτε καὶ ὁ Αὐθέντης κάνει χωρὶς τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἰμπραήμ Πασᾶ. Οὗτος κατάγεται ἐκ Πάργης. Εἶναι δηλαδὴ ὑπήκοός μας. Δὲν ἔχει παιδιά. Εἶναι ἰσχνός. Ἔχει πρόσωπον μικρόν. Εἶναι εὐγλωττος καὶ του ἀρέσει νὰ διαβάζει βιβλία (Μεγ. Ἀλέξανδρο, Ἀννίβα, πολεμικὰ ἱστορικά). Εἶναι πεπαιδευμένος. Ἀναγινώσκει φιλοσοφίαν καὶ γνωρίζει καλὰ τοὺς νόμους. Κοιμᾶται εἰς τὸ παλάτι τοῦ Αὐθέντου, ὁ ὁποῖος τὸν ἀγαπᾶ πολὺ. Τρώγει μαζί του καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει. Ἔχει ἔσοδα 150 χιλιάδες δουκάτα καὶ εἶναι μπεϊλέμπεης τῆς Ἑλλάδος. Ἔχει 1500 σκλάβους, ὡραῖα ἐνδεδυμένους μὲ μεταξωτὰ χρυσοποίκιλα, χρώματος ἐρυθροῦ. Ὁ Αὐθέντης τοῦ ἔκτισε καὶ ἓνα ὡραῖο σπίτι. Εἶναι ἕγγαμος, ἀλλὰ δὲν ἔχει παιδιά. Ἔχει τὴ μητέρα του στὸ Σαράϊ καὶ δύο ἀδερφούς του. Ἡ μητέρα του ἦτο χριστιανὴ καὶ ἔγινε τούρκα. Οὗτος βοηθεῖ πάρα πολὺ τοὺς χριστιανούς. Ὁ πατὴρ του ἔχει ἓνα τιμᾶριον εἰς τὴν Πάργαν ποῦ εἰσπράττει 2000 δουκάτα τὸν κάθε χρόνο....» Ἡ ἔκθεσις αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὸ Κρατικὸ Ἀρχεῖο τῆς Βενετίας καὶ τὴ δημοσίευσε ὁ Κ. Μέρτζιος στὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» (τ. ΙΕ' σ. 27).

Ἐκ τῶν ἴδιων Ἀρχείων προέρχεται καὶ ἄλλο σχετικὸ μὲ τὸν Ἰμπραήμ σημεῖωμα: «1527, Ὀκτώβριος, Βενετία. Ὁ ἤδη ἐπανελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρεσβευτὴς Μάρκος Μίνιο, ἀνέφερε περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰμπραήμ ὅτι ὁ πατέρας του ἦλ-

θεν ἀπὸ τὴν Πάργαν ἐκεῖ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ υἱοῦ του, ὅστις ἠθέλησεν νὰ γίνει τοῦρκος ὁ πατήρ του, ὅπως ἔγινε ἡ μήτηρ του». Τὸ σημεῖωμα ὁμως τοῦ Ἀρχαίου δὲν μᾶς ἐνημερώνει γιὰ τὴν ἐκβαση αὐτῆς τῆς ἱστορίας, δηλαδὴ ἂν τελικὰ τούρκεψε ὁ πατέρας τοῦ Ἰμπραήμ.

Ἀπὸ τοὺς Χρ. Δάλλα, Κ. Μιχαηλίδη καὶ Ν. Πατσέλη ἔχουμε τὴν πληροφορία πὼς ὁ πατέρας τοῦ Ἰμπραήμ, ὅταν ὁ γιός του ἔγινε πασᾶς, προσαγορευόταν «ἐξοχώτατος Γιαννοὺς Ἀγᾶς» καὶ πὼς πέθανε τὸ 1533.

Ἡ ἀντίστροφη μέτρηση γιὰ τὸν Ἰμπραήμ ἄρχισε μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Βαγδάτης. Τότε ὁ Ἰμπραήμ δημοσίευσε ἡμερήσιες διαταγές μετὰ τὸ ὄνομά του ὡς «σερασκέρ-σουλτάν», τίτλο πὸν μόνο ὁ σουλτάνος ἐπιτρεπόταν νὰ φέρει. Τὸ γεγονός αὐτό- κατὰ τοὺς ἱστορικούς- ἦταν ἡ αἰτία ν' ἀποφασίσει ὁ σουλτάνος ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμ. Ἦταν ὁμως ἡ αἰτία ἢ ἡ ἀφορμή; Μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Βαγδάτης ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμ, οἱ δύο τους, Σουλτάνος καὶ Μέγας Βεζύρης, βρέθηκαν στὴν Ταυρίδα. Ἀνήγγειλαν στὴν γερουσία τῆς Βενετίας τὴν κατάληψη τῆς Βαγδάτης μετὰ δύο ἐπιστολές πὸν σώζονται στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας. Ἡ πρώτη στάλθηκε ἀπ' τὴ Βαγδάτη στίς 25-3-1535 καὶ ἡ δευτέρα ἀπ' τὴν Ταυρίδα στίς 2-7-1535. Ἡ πορεία τῆς ἐπιστροφῆς ἀπ' τὴν Ταυρίδα στὴν Κωνσταντινούπολη κράτησε ἕξ μῆνες καὶ ἡ εἴσοδος στὴν πρωτεύουσα πῆρε μορφή ρωμαϊκοῦ θριάμβου.

Ἀλλὰ οἱ μεγιστάνες τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, οἱ αὐλικοὶ καὶ ἡ σουλτάνα, προφανῶς ἀπὸ ζηλοφθονία γιὰ τὴ δόξα τοῦ Ἰμπραήμ καὶ τὴν ἀξιοσύνη του καὶ ἡ σουλτάνα - σύζυγος Μάχ-Πεικέρ (πολλοὶ τὴν γράφουν Ρωζελάν-Χουρρέμ) ἀπὸ ζήλεια γιὰ τὸν στενὸν δεσμό τοῦ σουλτάνου μετὰ τὸν Ἰμπραήμ, ἄρχισαν νὰ διαβάουν τὸν Ἰμπραήμ στὸν σουλτάνο, λέγοντάς του πὼς ὁ Ἰμπραήμ μετὰ τὴν ἐπιρροή πὸν ἀπόκτησε δὲν θὰ δουσκολευτεῖ νὰ τὸν ἐκθρονίσει καὶ γι' αὐτὸ πρέπει ὁ σουλτάνος ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὴν ἐνοχλητικὴ παρουσία τοῦ Ἰμπραήμ, δηλαδὴ νὰ δολοφονηθεῖ ὁ Ἰμπραήμ. Ἐδῶσε πίστη ὁ σουλτάνος στίς διαβολές;

Συναίνεσε καὶ αὐτὸς στὴ δολοφονία τοῦ ἀγαπημένου του φίλου, μετὰ τὸν ὁποῖο συνέτρωγε καὶ συγκοιμόταν; Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ δώσει ἀσφαλῆ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτό. Ἡ ἐπίσημη τουρκικὴ ἱστορία δέχεται πὼς ὁ σουλτάνος ἦταν ἐν γνώσει τῆς προετοιμαζόμενης δολοφονίας καὶ ἴσως τὴν διέταξε. Τὴν ἴδια ἄποψη ἔχει καὶ ὁ γερμανὸς ἱστορικὸς Χάμμερ, ἀσφαλῶς φιλότουρκος, ὁ ὁποῖος ἐκφράζεται δυσμενέστατα γιὰ τὸν Ἰμπραήμ.

Γράφει λοιπὸν ὁ Χάμμερ: «Ὁ Σουλεῦμάν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἀνύψωσεν εἰς τὸ ὑπέρτατον ἀξίωμα τῆς πολιτείας, εἰς γαμβρόν, εἰς ἀπεριόριστον ἄρχοντα καὶ σερασκέρην, δοῦλον ἑλληνα, ὡς φίλον καὶ ἀδελφόν· ἀλλὰ ὁ Ἰμπραήμ ἀγνώμων πρὸς τὸν μέγαν καὶ μόνον εὐεργέτην αὐτοῦ, ἀλαζών καὶ ὑπερπηδῶν τὰ ὄρια τῆς μετριοφροσύνης καὶ τὰς βαθμίδας τὰς χωριζούσας τὸν κύριον ἀπὸ τοῦ δούλου, εἶχεν ἐν νῷ ἄμετρον ματαιότητα καὶ φιλαρχίαν. Πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Φερ-

δινάνδου και τοῦ δουκὸς τῆς Βενετίας ἀπερισκέπτως καὶ ἀλαζονικῶς ἐλάλησε περὶ τῆς παντοδυναμίας του καὶ τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ σουλτάνου ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγόγγυζεν ὅτι ὁ σουλτάνος ἐμαγανεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰμπραήμ..... καὶ ὁ στρατὸς ἐν Χαλεπίῳ ἐγόγγυσεν διὰ ... τὰς δολοφονίας αὐτοῦ... Ὁ ὑπερόπτης Βεζύρης ἀποτυφλωθεὶς ἐκ τῆς παρὰ τῷ Σουλεῦμάν παντοδυναμίας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς δόξης τῆς ἀλώσεως τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Βαγδάτ, ἐδημοσίευσεν κατὰ τὴν ἐκ Περσίας ἀποχώρησιν τὰς ἡμερησίας διαταγὰς ἐν ἰδίῳ ὀνόματι ὡς σερασκέρη σουλτάνου.... Ὁ Ἰμπραήμ λαβὼν τὴν προσηγορίαν αὐτὴν, ἐξήγγειρεν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ σουλτάνου ὑπονοίας, ὅτι ἐμελλε γενέσθαι προδότης τοῦ κυρίου. Τὸν φόβον τοῦτον τοῦ Σουλεῦμάν ἐνίσχυσεν φοβερὸν ὄνειρον, ὃπερ εἶδεν μετὰ τὴν ἐν Βαγδάτι θανάτωσιν τοῦ Ἰσκεντέρ Τζελεπῆ....

Ὁ ἀναιτίως θανατωθεὶς δεφτερδάρ ἐφάνη αὐτῷ καθ' ὕπνον ἐν οὐρανίῳ φωτὶ καὶ κατεμέμψατο αὐτῷ, ὅτι ἄγεται ὑπὸ ἀπίστου προδότου βεζύρου καὶ παραπίθεται εἰς φόνον ἀθῶων θυμάτων· τὸ φάντασμα ὥρμησε πρὸς τὸν Σουλεῦμάν καὶ ἠπειλήσεν ἰν ἀπάγξῃ, ὅτε οὗτος μετὰ μεγάλης κραυγῆς ἐξηγέρθη τοῦ ὕπνου. Τὸ ὄνειρον τοῦτο δὲν ἐκώλησε τὸν σουλτάνον του προσκυνησάμενος μετὰ τοῦ Ἰμπραήμ τοὺς ἐν Βαγδάτ τάφους τῶν ἀγίων, προσευχηθῆναι μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ τεμένει τῆς Ταβρίδος καὶ μερίσασθαι πρὸς αὐτὸν τὰ ἀνάκτορα καὶ μάλιστα τὸν κοιτώνα. Ἀλλὰ μόλις μετὰ ἔτος ἐπληρώθη τὸ μέτρον τοῦ φόβου του ἀπὸ τῆς παντοδυναμίας καὶ προδοσίας τοῦ φίλου αὐτοῦ, εἴτε διὰ τὴν ἀπὸ τινὸς χρόνου ἀσυστάλως δηλουμένη καταφρόνησιν τοῦ κορανίου, εἴτε δι' ἕτερον ἄγνωστον ἔγκλημα κατὰ τῆς μεγαλειότητος τοῦ σουλτάνου, ὃπερ ὁ Σουλεῦμάν ἴσως ἐπεθύμει τηρεῖν ἀπόρητον... «(μετάφρ. Κ. Κροκίδα). Αὐτὰ γράφει ὁ Χάμμερ ἀντιγράφωντας προφανῶς τούρκους ἱστορικούς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς φαίνεται δὲν πείστηκε ἀπὸ τὰ γραφόμενα. Ὄταν ὁ συλλογισμὸς του καταλήγει στὴν καταφρόνησιν τοῦ κορανίου ἢ σὲ κάποιο ἄλλο ἄγνωστο ἔγκλημα, σημαίνει πῶς δὲν πείστηκε -ὁ Χάμμερ- ὅτι εἶχε ὁ Ἰμπραήμ σχέδιον ἐκθρόνισις τοῦ σουλτάνου γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς σουλτάνος. Οὔτε εἶναι δυνατὸ νὰ δεχτοῦμε πῶς ὁ τίτλος τοῦ σερασκέρ- σουλτάν, πού αὐτοβούλως πῆρε ὁ Ἰμπραήμ, δημιούργησε πίκρα καὶ ὑπόνοιες στὸν Σουλεῦμάν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Χάμμερ ὑποσημεώνει πῶς ὁ Σουλεῦμάν στὸ ἡμερολόγιό του (23-9-1535) ἀποκαλεῖ τὸν Ἰμπραήμ Σερασκέρ Σουλτάν. Ἄν ὁ Σουλεῦμάν εἶχε κάποια πίκρα ἢ ὑποψία γιὰ τὸν Ἰμπραήμ ἀσφαλῶς θὰ τὸ καταχωροῦσε στὸ ἡμερολόγιό του καὶ ὁ φιλότουρκος Χάμμερ θὰ μᾶς τὸ μετέφερε ὡς ἀπόδειξη τῆς ἐναντι τοῦ Σουλεῦμάν ἀπιστίας καὶ προδοσίας τοῦ Ἰμπραήμ.

Ἄλλοι λοιπὸν ἦταν οἱ λόγοι τῆς δολοφονίας τοῦ Ἰμπραήμ. Τὰ περὶ τοῦ τίτλου τοῦ Σερασκέρ Σουλτάν ἦταν ἡ δικαιολογία γιὰ τὴ δολοφονία. Πιθανότατα ἡ ζηλοφθονία τῶν αὐλικῶν, ἡ ζήλεια τῆς σουλτάνας, ἴσως ἀκόμα νὰ ἔβαλε τὸ χέρι του καὶ τὸ μουσουλμανικὸ ἱερατεῖο πού δὲν ἔβλεπε μὲ καλὸ μάτι τὴν ἐπιρροή πού ἀσκοῦσε στὸ κράτος ἕνας πρῶην γκιαοῦρ καὶ τὰ μέτρα πού ἔπαιρνε ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν.

Κάποια νύχτα τοῦ ραμαζανιοῦ ὁ Ἴμπραῆμ πῆγε κατὰ τὴν συνήθειά του στὰ ἀνάκτορα νὰ δειπνήσει μὲ τὸν σουλτάνο καὶ νὰ κοιμηθεῖ στὸν ἴδιο κοιτώνα. Τὸ πρωὶ βρέθηκε στραγγαλισμένος. Προηγήθηκε σκληρὴ πάλη, γιατί στοὺς τοίχους τοῦ δωματίου (τοῦ γυναικωνίτη) ὑπῆρχαν ἐπὶ ἑκατὸ χρόνια τὰ ἴχνη τοῦ αἵματός του. Τάφηκε στὸ μοναστήρι τῶν δερβισῶν, στὸν Γαλατά, ἀλλὰ χωρὶς νὰ στηθεῖ μνημεῖο. Πάνω στὸν λάκκο του φυτεύτηκε δένδρο, ποῦ «ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐδείκνυε τὸν τάφον εὐγλωττότερον τῆς ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῆς» κατὰ τὸν Σολακζαδέ. Ὁ Ἴμπραῆμ δολοφονήθηκε στὶς 15-3-1536, ἀκριβῶς τὴν ἴδια ἡμερομηνία ποῦ δολοφονήθηκε καὶ ὁ Ἰούλιος Καίσαρ, σημειῶνει ὁ Ἄλμονσίν.

Ἄλλὰ ἄς δώσουμε πάλι τὸν λόγο στὸν Χάμμερ: «Τοιοῦτον ἦν τὸ τέλος τοῦ ἀλαζόνος καὶ παντοδυνάμου Ἑλληνος, ὃς ἀπὸ βιολιστοῦ δούλου ἀνυψώθη εἰς κυβερνήτην πολιτικόν, εἰς στατάρχη, εἰς δεσπότην τοῦ σουλτάνου, ὃν τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς κολακείας καὶ τολμηρᾶς οἰκειότητος, δι' εὐφύιας καὶ μουσικῆς δεινότητος ἔθελξεν, εἶτα δὲ διὰ μεγάλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν κατορθωμάτων εἴλκυσε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, καὶ τέλος διὰ τῆς συνηθείας καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ χαρακτῆρος ὑπέταξεν ὅλως ἑαυτῷ. Οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ μέγας βεζύρης, ὁ γαμπρὸς τοῦ σουλτάνου, ὁ πολιορκητῆς τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Γούης, ὁ πορθητῆς τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Βαγδάτ, ὁ σερασκέρης σουλτάνος· αὐτός, ὃς μετεῖχε τῆς τραπέζης του σουλτάνου, τῆς ἐνδυμασίας, τοῦ κοιτώνος αὐτοῦ καὶ τῆς κλίνης τῆς ἀδερφῆς».

Ὁ σουλτάνος μετανόησε γιὰ τὴν θανάτωση τοῦ εὐνοουμένου του καὶ συνέθεσε τετράστιχο ποῦ ἀπήγγειλε κλαίοντας, μᾶς πληροφορεῖ ὁ Μοσχόπουλος.

Ὁ Σουλεῦμάν βασιλεψε τριάντα ἀκόμα χρόνια, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἴμπραῆμ. Ὑποκύπτοντας στὴν διάσημη καὶ ραδιούργα σουλτάνα, σκότωσε καὶ ἄλλο βεζύρη, ἀλλὰ καὶ παιδιά του καὶ ἐγγόνια του. Φαίνεται πὼς οἱ «μεγάλοι» τῆς ἱστορίας εἶναι κατὰ κανόνα σκληροὶ καὶ ἀπάνθρωποι.

Μ.Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗ

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΣΑ
ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ
(Πολίτης άρ. 212)

‘Ο Ν. Πολίτης¹, χρησιμοποιώντας σαν πηγή προγενέστερο δημοσίευμα του ‘Αντ. Τραυλαντώνη², παρέθεσε στις «Παραδόσεις» του την παρακάτω παράδοση σχετικά με τὸ ναὸ τῆς Παναγίας τῆς Παρηγορίτισσας στὴν Ἄρτα:

Ἡ Παρηγορίτ’σα
(Ἄρτα)

Τὴν ἐκκλησία τὴν Παρηγορίτ’σα τὴν εἶχε σχεδιάσει ἕνας μεγάλος τεχνίτης τοῦ καιροῦ ἐκείνου· ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια σὰς λέω τώρα. Τὸ λοιπὸν αὐτὸς ὁ μηχανικὸς ἀφ’ οὗ ἔδωκε τὸ σχέδιο τὸν προσκάλεσαν ἕς ἄλλο μέρος νὰ φκειάσει κάτι ἄλλο, παλάτι, ἐκκλησία, σπίτι, φυλακὴ, ἅ εἶναι, δὲν μᾶς μέλει. Ἐπῆγε λοιπὸν καὶ ἄφησε ἕς τὸ ποδάρι του τὸ μαθητὴ του, τὸν πρῶτο ψυχογιό του. Αὐτὸς ὁ ψυχογιὸς του ἦτανε ἕνα ἔξυπνο παιδί καὶ καλὸ· ἐπῆρε τὸ σχέδιο τοῦ μάστορά του, μὰ ἔβαλε ἐπιμέλεια πολλὴ καὶ μετὴν ἔξυπνάδα του κατώρθωσε νὰ φκειάσει τὴν ἐκκλησία καλύτερη ἀπὸ τὸ σχέδιο τοῦ μάστορά του. Ἔρχεται λοιπὸν ὁ μάστορας σὰν ἐσκόλασε ἐκείνη τὴν ἄλλη δουλειά, καὶ τὸν βρίσκει. «Τὴ σκόλασες, γιέ μου, τὴν Παρηγορίτ’σα ; -Τὴ σκόλασα, μάστορα, καὶ τὴν ἔφκειασα καλύτερη ἀπὸ τὸ σχέδιο τῆς ἀφεντιάς σου, καυχῆθηκε τὸ παιδί, καὶ πάμε νὰ τὴν ἰδῆς. -Πάμε», λέει κι’ ὁ μάστορας. Ἔρχονται, τὴ βλέπουν. Ἀλήθεια ἦτανε καλύτερη ἀπὸ τὸ σχέδιο. Τότε ὁ Παγκάκιστος ποῦ βάνει τὰ σκάνδαλα ἕς τὸν κόσμον καὶ τοῖς ἁμαρτίαις, ἐφτόνησε καὶ βάνει ζήλεια ἕς τὴν ψυχὴ τοῦ μάστορα «Μπᾶ! εἶπε μέσα του, πῶς αὐτὸ τὸ παιδί ἀπὸ τώρα νὰ μὲ περάη ἐμένα! Τότες ἐγὼ τοιοιπὸν δὲν εἶμαι τίποτε, κατάλαβες». Καὶ μὰ σατανικὴ ἰδέα μπῆκε ἕς τὸ μυαλὸ τοῦ μάστορα.

1. Ν. Γ. Πολίτης, Παραδόσεις 1. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 119 - 120 ἀρ. 212· ἡ παράδοση κατατάσσεται στὴν κατηγορία «ΙΑ’. Ἐκκλησίας».

2. Ἄντ. Τραυλαντώνης, «Ἡ Παρηγορίτσα», Ἐστία 1895, σ. 116 - 117.

«'Αλήθεια, τοῦ λέει, παιδί μου, τὴν ἐφκειασες καλύτερη ἀπὸ μένα τὴν ἐκκλησία, καὶ ἂν ζήσης θὰ γίνης ἕνας μέγας τεχνίτης· μὰ τοῦτη ἐδῶ τὴν κώχη μου φαίνεται πῶς δὲν τὴν ἔχεις τόσο ἴσια σὰν νὰ στραβοφέρνει ψίχα. — Ποιά; λέει το παιδί· πῶς στραβοφέρνει; — Γιὰ ἔλα δῶ ἀπάνω νὰ τὴν ἰδῆς καλύτερα». 'Ανεβαίνουν καὶ οἱ δυὸ ψηλὰ σὲ μιὰ κώχη «Σκύψε τοῦ λέει ὁ μάστορας, σκύψε, νὰ ἰδῆς πῶς στραβοφέρνει».

Σκύφτει τὸ παιδί. Μιὰ τῶχει ὁ μάστορας, τὸ ρήχνει. Μά, κύτταξε ὁ θεός, μεγάλη ἢ χάρη του, πῶς ἤθελε νὰ δώσει ἕνα παράδειγμα ἔς τὸν ἄνθρωπο, καθὼς γλύστηρε τὸ παιδί, ἀρπάχτηκε ἀπὸ τὸ μάστορα ἔς τὴ στιγμή, καὶ ἔς τὴ στιγμή τὸν σέρνει μαζί του καὶ πέφτουν μαζί καὶ οἱ δυὸ καὶ σπαρτάρουν καὶ σκοτώνονται καὶ γίνονται ἐκεῖνα τὰ δυὸ λιθάρια ποῦ φαίνονται κάτω σὰν καμπούραις· ἐκεῖνο τὸ μεγάλο εἶν' ὁ μάστορας καὶ τὸ μικρὸ εἶν' ὁ κάλφας του.

Ὁ Ν. Πολίτης, στὰ σχόλια του γιὰ τὴν παραπάνω παράδοση, ἀσχολήθηκε μόνο μὲ τὸ θέμα τῆς προελεύσεως τοῦ κειμένου ποῦ δημοσίευσε, χωρὶς νὰ ἀναφερθεῖ στὴν οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενο του³. Τὴν ἴδια ἐξ ἄλλου παράδοση ἐρεῦνησε καὶ ὁ Κ. Ρωμαῖος⁴, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνέλυσε μὲ ψυχολογικὰ κριτήρια, διέκρινε τὰ δευτερεύοντα θέματα ποῦ τὴν ἀποτελοῦν⁵, καὶ ἐντόπισε τὸ κύριο θέμα της στὸ στοιχεῖο τῆς ἀπολίθωσης τοῦ πρωτομάστορα καὶ τοῦ μαθητῆ⁶.

Ὡστόσο, ἂν καὶ ἀναμφισβητήτως τὴ ψυχολογικὴ βάση τῆς διηγήσεως ἀποτελοῦν τὰ συναισθήματα τῆς ζήλειας καὶ τοῦ φόβου τοῦ πρωτομάστορα⁷, καὶ στὴν παράδοση ἐνυπάρχει τὸ θέμα τῆς θυσίας γιὰ στερέωση οἰκοδομημάτων, ποῦ προβάλλεται τόσο στὴν ἐθιμικὴ πρακτικὴ τῶν αἵματηρῶν θυσιῶν κατὰ τὴ θεμελίωση ἑνὸς κτίσματος⁸, ὅσο καὶ σὲ λαϊκὲς παραδόσεις καὶ δημοτικὰ τραγούδια γιὰ ἀνάλογες ἐνέργειες σὲ ἐπιφανῆ οἰκοδομικὰ ἔργα⁹, μένει ἐκκρεμὲς τὸ

3. Ν.Γ. Πολίτης, ὁ.π., 2. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 804 ἀρ. 212.

4. Κ. Ρωμαῖος, *Τὸ Ἀθάνατο Νερό*. Ἀθήνα 1973, σ. 173-179 ἀρ. 39: «Ἡ Παρηγορίτισσα τῆς Ἄρτας».

5. Ὁ.π., σ. 176.

6. Ὁ.π., σ. 178· Προτείνει μάλιστα τὴν τοποθέτηση τῆς παράδοσης στὴν κατηγορία «Μαρμαρώματα» πρβλ. Ν.Γ. Πολίτης, ὁ.π. 1, σ. 149-173.

7. Ὁ.π., σ. 175.

8. Βλ. Γ. Αἰκατερινίδης, *Νεοελληνικὲς αἵματηρὲς θυσίαι. Λειτουργία - μορφολογία - τυπολογία*. Ἀθήναι 1979, σ. 147 - 154. Δ.Β. Οἰκονομίδης, «Ἡ Θυσία εἰς οἰκοδομήματα», *Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* 45 (1981), σ. 43 - 132.

9. Βλ. P.G. Brewster, "The foundation sacrifice motif in legend, folksong, game and dances", *Zeitschrift für Ethnologie* 69 (1971), σ. 71-89. Γιὰ τὴν εἰδικότερη περίπτωση τοῦ τραγουδιοῦ γιὰ τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας βλ. Γ.Α. Μέγας, «Τὸ τραγούδι τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας. Συγκριτικὴ Μελέτη», *Λαογραφία* 27(1971), σ. 33 - 38 (= *Die Ballade von der Arta - Brücke. Eine vergleichende Untersuchung*. Thessaloniki 1976, σ. 11 - 17). Anna Papamichael-Koutroubas, "The Laying of Sacrifices under the Foundations of Buildings etc., *Neo-Hellenika* 4 (1981) σ. 211.

πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τοῦ κυρίου θέματος. Σύμφωνα με αὐτὸ ὁ δάσκαλος βλέποντας τὸ μαθητὴ του νὰ τὸν ξεπερνᾷ σὲ ἐπιδειξιότητα τὸν σκοτώνει, ὀδηγούμενος ἀπὸ συναισθήματα ζηλοτυπίας καὶ φόβου γιὰ τὸ μέλλον. Ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ τοῦ θέματος θὰ ἀποτελέσει τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐξετάσεως ποὺ ἀκολουθεῖ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἄντ. Τραυλαντώνη, ἡ παράδοση ὑπάρχει καταγεγραμμένη καὶ σὲ μεταγενέστερες χρονικὰ χειρόγραφες συλλογές λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴν Ἄρτα¹⁰, γεγονός ποὺ ἀποδεικνύει τὴ συνέχεια καὶ τὴν ἐπιβίωση τῆς στῆ προφορικῆ παράδοση τῆς περιοχῆς. Ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸν Ἄντ. Ὀρλάνδο¹¹, ποὺ μελέτησε τὸ βυζαντινὸ ναὸ τῆς «**Παρηγορήτισσας**», μετὰ τὴν ἐπιπρόσθετη πληροφορία ὅτι τὰ δύο «**μαρμαρωμένα**» σώματα τῆς παραδόσεως ταυτίζονται μετὰ τὰ δύο «**λιθάρια**», ποὺ ὑπάρχουν ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Ν.Α. γωνία τοῦ ναοῦ¹².

Παρόμοια ὁμως ἐξήγηση ἔχει δοθεῖ καὶ σὲ βράχους ποὺ βρίσκονται στῆ περιοχή καὶ ἄλλων βυζαντινῶν μνημείων. Ἡ ἴδια παράδοση γιὰ τὸ δάσκαλο, ὁ ὅποιος σκοτώνει τὸ μαθητὴ ποὺ τὸν ξεπέρασε, ἀναφέρεται ἐπίσης γιὰ τοὺς ναοὺς Χώνικα¹³, Μέρμπακα¹⁴, Ἀγίας Μονῆς Ἀργολίδος¹⁵ Ζαραφώνας καὶ Ἀπιδιᾶς Λακωνίας¹⁶, Βλαχερνῶν Ἡλείας¹⁷, Γαστούνης¹⁸, Ὁσίου Λουκά καὶ Ἀγίου Νικολάου στὰ Καμπιὰ Φωκίδος¹⁹, Καταπολιανῆς Πάρου²⁰ καὶ Παναγίας «Βλα-

10. ΣΛ. χφ. 742 (Ἄρτα Τριχιᾶ Εἰρήνη. 1968-69), σ. 134-135. ΣΛ, χφ. 1824 (Ἄρτα Παντελάκη Καλλιόπη. 1973), σ. 31-32: Στῆ περίπτωση ὁμως αὐτὴ στὸν ἴδιο πρωτομάστορα ἀποδίδεται καὶ τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας, ἐνῶ τὴν ἐγκληματικὴ πράξη προκαλεῖ ἡ υπερηφάνεια τοῦ «*παραγιοῦ*» ὁ ὅποιος θεωρεῖ τὸ γεφύρι κατώτερο ἀπὸ τὸ ναὸ ποὺ ἐκεῖνος οἰκοδόμησε. Γιὰ τὸ ναὸ βλ. ἐπίσης ΣΛ, χφ. 2457 (Ἄρτα Ἀδαμαντίδου Παρθενόπη. 1974-75), σ. 83. Γιὰ παρόμοιες θυσιαστικὲς προσφορὰς βλ. καὶ Γ.Ν. Αἰκατερινίδης, «Ἐθμολογικὰ ἑλληνικῆς λαϊκῆς οἰκοδομίας», Ἄρμος Τμητικὸς Τόμος στὸν Καθηγητὴ Ν.Κ. Μουτσόπουλο 1. Θεσσαλονίκη (1990), σ. 147-152.

11. Ἄντ. Κ. Ὀρλάνδος, «Ἡ Παρηγορήτισσα τῆς Ἄρτης», Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 5(1919), σ. 6-7 βιβλιοκρισίαις τῆς μελέτης βλ. Α. Heisenberg, *Byzantinische Zeitschrift* 24(1924), σ. 240 Ν. Βέης, *Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher* 3(1922), σ. 247.

12. Ἄντ. Κ. Ὀρλάνδος, Ἡ Παρηγορήτισσα τῆς Ἄρτης. Ἐν Ἀθήναις 1963, σ. 13 εἰκ. 5· πρβλ. σ. 12-14: «*Λαϊκὰ παραδόσεις περὶ τοῦ ναοῦ*». Βιβλιοκρισία τῆς μελέτης αὐτῆς βλ. Fr. Deichmann, *Byzantinische Zeitschrift* 58 (1965), σ. 250.

13. Ἄντ. Κ. Ὀρλάνδος, ὁ.π., σ. 13.

14. Ὁ.π., σ. 13.

15. Μ. Λαμπρυνίδης, Ἡ Ναυπλία. Ἀθήναι 1898, σ. 53 κ. ἐξ. Α. Struck, "Vier byzantinische Kirchen der Argolis. Plataniti, Chonika, Merbaka und Areia", *Athenische Mitteilungen* 34(1909), σ. 234.

16. Ἄντ. Κ. Ὀρλάνδος, ὁ.π., σ. 13.

17. Ὁ.π., σ. 13.

18. Ὁ.π., σ. 13.

19. R.W. Schultz - S. H. Barnsley, *The monastery of St. Luke of Stiris in Phokis*. London 1904, σ. 68.

20. B. Randolph, *The Present state of Islands in the Archipelago*. Oxford 1687 σ. 22, Εὐστρ. Ἰ. Δράκος «Ἡ Ἑκατονταπυλιανὴ» *Ἱερὸς Σύνδεσμος* 5 (1989) σ. 278. Jewell - F. Jastuck, *The church of our Lady of the hundred Gates in Paros*. London 1920, σ. 2. Ἀθ. Ταρσοῦλη, *Τὰ ἄσπρα νησιά Ἀθήνα* (Χ. Χρ.), σ. 60.

21. Βλ. Ἄντ. Κ. Ὀρλάνδος, «Ἡ παρὰ τὴν Ἄρταν μονὴ τῶν βλαχερνῶν», *Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος* 2(1936), σ. 3-50, 180. Ὁ ἴδιος, «Les vrais fondateurs de la Panagia Vellais et leurs portraits» *Compte rendu du IIe Congrès. International des Etudes Byzantines*. Belgrade 1939, σ. 76-77.

χιόρινας» Ἡπειρου²¹. Ἡ τελευταία μάλιστα περίπτωση παρουσιάζει ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ σχετίζεται μὲ τὴν παράδοση γιὰ τὴν Παρηγορίτισσα τῆς Ἄρτας: Οἱ ναοὶ τῆς Παναγίας στὸ Παλιοχώρι²² καὶ τῆς Βλαχιόρινας ἀποδίδονται στὸν ἴδιο μάστορα, ἐνῶ ἡ Παρηγορίτισσα θεωρεῖται ἔργο τοῦ «*κάλφα*» τοῦ ποῦ τὸν ξεπέρασε, ὀδηγώντας τὸν δάσκαλό του στὴν αὐτοκτονία²³, γεγονός ποῦ ἀπεικονίστηκε καὶ στὸν στίχο:

*Νὰ βγεῖ ἡ κυρὰ Βλαχιόρινα νὰ ἰδεῖ τὴν Παργορίτσα*²⁴

Οἱ νεώτερες μάλιστα ἀρχαιολογικὲς ἐρευνες ἀπέδειξαν ἰσχύουσα τὴ χρονολογικὴ σχέση τῶν τριῶν ναῶν ὅπως αὐτὴ ἀπεικονίζεται στὴν παραπάνω παράδοση²⁵, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ γνώμη τοῦ Σπ. Λάμπρου, ποῦ θεωροῦσε τὴ λαϊκὴ παράδοση ἀναξίπιστη ἱστορικὴ πηγὴ²⁶. Τέλος παρόμοιες παραδόσεις ἀναφέρονται καὶ σὲ καθεδρικοὺς ναοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὅπως γιὰ παράδειγμα στὸ ναὸ τῆς Bruges στὴ Φλάνδρα²⁷.

Τὸ ἴδιο βασικὸ θέμα²⁸ ὑπάρχει καὶ σὲ παραδόσεις ἄλλων, εὐρωπαϊκῶν κυρίως, λαῶν. Σὲ ἀγγλικὸ παραμῦθι ὁ ἀρχιτέκτονας σκοτώνει τὸ μαθητὴ τοῦ ποῦ τὸν ξεπέρασε²⁹, ἢ αὐτοκτονεῖ ὅταν συνειδητοποιεῖ τὴν ἐξαιρετικὴ πρόοδο τοῦ μαθητῆ του³⁰, θέμα ποῦ συμφωνεῖ μὲ τὴν δευτέρη παράδοση ποῦ ἀναφέρθηκε

22. Βλ. Ἄν. Κ. Ὀρλάνδος, «Μνημεῖα τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου. Ἡ Κόκκινη Ἐκκλησία (Παναγία Βελλᾶς)», *Ἡπειρωτικὰ Χρονικά* 2 (1927), σ. 153 - 169. Ὁ ἴδιος, "Les vrais....", ὁ.π., σ. 76-77.

23. Σπ. Λάμπρος, «Ἡ Παναγία Βελλᾶ πλησίον τοῦ Βουλγαρελίου ἐν Τζουμέρκσις», *Νεὸς Ἐλληνομνήμων* 2(1905), σ. 296 - 297. Ἡ ἴδια παράδοση καὶ στὸ ΣΛ. χφ. 1671, σ. 85-86 (Παντάνασσα Ἄρτης. Δημ. Δήμου. 1971-72).

24. Γιὰ τὸ φαινόμενο τῆς ὑπαρξης στίχων σὲ λαϊκὲς παραδόσεις βλ. St. Imellos, "Verse in den griechischen Volkssagen". *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* 27 (1979), σ. 107 - 115. Ὁ ἴδιος, «Παράδοση καὶ δημοτικὸ τραγούδι», *Λαογραφικὰ 1. Δημῶδεις Παραδόσεις*, Ἀθήνα 1988, σ. 22 - 41.

25. Ἄν. Κ. Ὀρλάνδος, «Ἡ παρὰ τὴν Ἄρταν....», ὁ.π., σ. 49.

26. Σπ. Λάμπρος, ὁ.π., σ. 298.

27. B. Randolph, ὁ.π., σ. 22.

28. Κοινὸ ἐπίσης εἶναι τὸ θέμα τῶν θανάτων ἀπὸ ζήλεια βλ. St. Thompson, *Motif-Index of Folk-Literature* 5. Bloomington 1935, ἀρ. F 1041.1.9 (προβλ. T.P. Cross, *Motif-Index of early Irish Literature*. Bloomington 1952) καὶ ἐπίσης St. Th. A 1297 καὶ 160.2, ἀλλὰ καὶ τὸ θέμα τοῦ μαθητῆ ποῦ ξεπερνᾷ στὴν ἐπιδεξιότητα τὸ δάσκαλό του βλ. St. Th. L 142 (προβλ. M. M. Banks, *An Alphabet of tales, an english 15th century translation of the Alphabetum Narrationum of Etienne de Besancon* (EETS No 126, 127) 1-2. London 1904-1905, ἀρ. 38. Dor Neuman, *Motif-Index to the Talmudic-Midrashic Literature*. Michigan 1954).

29. St. Th. W 181.2.1 (προβλ. Ern. W. Baughman, *A comparative study of the folktales of England and North America*. Michigan 1954).

30. St. Th. W 181.2.2 (προβλ. Ern. W. Baughman, ὁ.π.).

παραπάνω, συσχετίζοντας τους τρεις βυζαντινούς ναούς της Παναγίας στη περιοχή της Άρτας (Παλιοχώρι, Βλαχιόρινα, Παρηγορήτισσα). Συγγενής θεματολογικά είναι και η ομάδα των παραμυθιών για τους κλέφτες, τους όποιους ξεπεράσαν και νίκησαν οι μαθητές τους³¹, που άπαντάται σε λιθουανικές, δανικές, ισλανδικές, ιταλικές, ουγγρικές, τσεχικές, ρωσικές και τουρκικές παραλλαγές³².

Συνεπώς η ελληνική παράδοση για την Παρηγορήτισσα της Άρτας που εξετάζεται εδώ, άποτελεί μέρος μίας γενικότερης ομάδας ευρωπαϊκών παραδόσεων, κατά τις όποιες ο ζηλότυπος δάσκαλος οδηγεί στο θάνατο τον ιδιοφυή μαθητή, μόλις διαπιστώνει ότι τον έχει ξεπεράσει σε επιδεξιότητα. Το νεοελληνικό όμως ύλικό δέν αναφέρουν ούτε ο St. Thompson, ούτε οι A. Aarne και St. Thompson στις μελέτες τους που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Υπάρχει όμως και μία άρχαία ελληνική παράδοση που ανήκει στην ίδια κατηγορία, και αναφέρεται στην άθηναϊκή περίοδο της ζωής του μυθικού τεχνίτη και γλύπτη Δαίδαλου. Οι μύθοι που άφορούν το Δαίδαλο³³ μπορούν να διακριθούν σε μία άθηναϊκή και μία κρητική ομάδα³⁴, οι όποιες και αντιστοιχούν στις ανάλογες περιόδους της ζωής του ήρωα. Ο συγκεκριμένος μύθος, που άποτελεί ίσως το παλαιότερο δείγμα παραδόσεως της ομάδας για τον δάσκαλο που σκοτώνει τον ιδιαιτέρως ικανό μαθητή του, ανήκει στην άθηναϊκή ομάδα, και αναφέρεται στο ιστορικό της φυγής του Δαίδαλου από την Άθήνα.

Σύμφωνα με αυτόν ο Δαίδαλος, άθηναϊός τεχνίτης, είχε διδαχθεί από τους θεούς (Άθηνά ή Ήφαιστο) τη γλυτική τέχνη και υπήρξε ο πρώτος που κατασκεύασε άγάλματα θεών με τέτοια μάλιστα τεχνική τελειότητα, ώστε τα έδε-

31. A. Aarne-St. Thompson, *The types of the Folktale. A classification and bibliography* (FFC 184). Helsinki 1964, άρ. 1525 E. Ήδω επίσης πιθανότατα ανήκουν και οι λαϊκές παραδόσεις για μαθητές που ανταγωνίζονται με τους δασκάλους τους, προσπαθώντας να τους ξεπεράσουν βλ. St. Th. P 342 (πρβλ. D.P. Rotunda, *Motif-Index of the Italian Novella*. Bloomington 1942).

32. Πρβλ. J. Bolte-G. Rolvka, *Anmer Kungen zu den Kinderund Hausmärchen der Brüder Grimm* 3. Leipzig 1950, σ. 393 άρ. 1. W. Eberhard - P.N. Borataw, *Typen türkischer Volksmärchen*. Wiesbaden 1953, άρ. 343, 360. Περισσότερη βιβλιογραφία βλ. A. Aarne - St. Thompson, ό.π., σ. 433.

33. Βλ. *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft (RE)* 4.2 (1901), στ. 1996 - 1997, όπου και ο σχετικός με την έξεταζόμενη έδω παράδοση μύθος: πρβλ. *RE* 4.2 Suppl. (1932), στ. 2086 - 2088 και *RE* 10.2 (1919), στ. 1758 - 1759. W.H. Roscher, *Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie* 1. Leipzig 1884 - 1886, στ. 934 - 937 και 5. Leipzig 1916 - 1924, στ. 35-37 άρ. 2. Για τις παραστάσεις του Δαίδαλου στην άρχαία τέχνη βλ. J.E. Nyenhuis, "Daidalos et Ikaros", *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC)* 3.1. Zürich und München 1886, σ. 313-321.

34. Για την ομάδα αυτή των μύθων βλ. *RE* 15.2 (1932), στ. 1890-1927 και 1928-1934. E.R. Young, *The slaying of the Minotaur*. Bryn Naur College 1972. Ch.F. Herberger, *The thread of Ariadne. The Labyrinth of calender of Minos*. New York 1972. T. Mihailovici, "Der Kult und kretische Mythos vom Minotaurus". *Altertum* 20 (1974), σ. 199 - 205. H. Schavernoeh, "Ariadne, der Minotaurus und das Labyrinth", *Antike Welt* 6(1975), σ. 14-27.

ναν νομίζοντας ότι μπορούν να κινηθούν και να φύγουν³⁵. Μαθητής του έγινε ο άνεπιός του Τάλος ή Κάλος, γιός της αδελφής του Πέρδικας, ο όποιος γρήγορα ξεπέρασε το δάσκαλό του, έφευρίσκοντας τον κεραμεικό τροχό, το διαβήτη και το πριόνι. Ο Δαίδαλος, παρακινήμενος από τη ζηλοτυπία του, τον ανέβασε στην Ακρόπολη και τον έσπρωξε για να γκρεμισθεί. Κατόπιν κατέβηκε και άρχισε να θάβει το νεκρό του σώμα, τον ανακάλυψαν όμως, δικάσθηκε στον Άρειο Πάγο και καταδικάσθηκε σε ισόβια εξορία από την Αθήνα³⁶. Έτσι κατέφυγε κοντά στο Μίνωα της Κρήτης, όπου και συνέχισε να έξασκεϊ τη τέχνη του

Ο μύθος αυτός έχει τύχει μερικής προσοχής από τη νεώτερη αρχαιολογική, μυθολογική και θρησκευολογική έρευνα, έπειδη συνδέεται με τον Δαίδαλο που αποτελεί σημαντική και ανεξερεύνητη πτυχή των αρχών της αρχαίας έλληνικής πλαστικής³⁷. Στο πλαίσιο αυτό ο μύθος θεωρήθηκε ότι ανήκει στον τύπο των μύθων που αναφέρονται στο μυστήριο του φόνου του θείου για την ανανέωση της δυνάμεώς του. Ο νεώτερος και σφριγηλότερος συγγενής (Τάλος ή Κάλος) θυσιάζεται για την ανανέωση της θείας δυνάμεως, και την αποκατάσταση του Δαιδάλου ως του καλύτερου τεχνίτη του αρχαίου κόσμου³⁸.

Φαίνεται όμως ότι ο αρχαίος μύθος για τον Δαίδαλο και τον Τάλο ανήκει

35. Για παρόμοιες αντίληψεις, που υπάρχουν και σε άλλες λαϊκές παραδόσεις βλ. Στ. Ήμελος, «Εικόνες αγίων δεσμενόμενα», *Έπετηρίς Κέντρου Έρευνας Έλληνικής Λαογραφίας* 24 (1975-76), σ. 60-64 (= *Λαογραφικά 1. Δημόδεις Παραδόσεις*. Αθήνα 1988, σ. 141-145. Πρβλ. L. Kretzenbacher, "Kulturbedingungen und Funktionen der mittelalterlichen Legende", *Ethnologia Europaea* 9:1 (1976), σ. 57-58.

36. Τον μύθο παραδίδουν οι έξις αρχαίοι συγγραφείς: Φερεκύδης 3F 146 (F. Jacoby, *Die Fragmente der griechischen Historiker* Berlin 1923), Απολλόδωρος 3,214 (R. Wagner, *Mythographi Graeci 1. Apollodori Bibliotheca - Epitoma*. Stuttgart 1965), Πausανίας 1,26,4 (N.Δ. Παπαχατζής, *Πausανίως Έλλάδος περιήγησις 1. Αττικά*. Αθήνα 1974) και Υγίνος (H. I. Rose, *Hygini Fabulae*. Leyden 1933). Πρβλ. F. Fronitisi -Ducroux, *Dédale*. Paris 1975. *Έλληνική Μυθολογία* (Έκδοτική Αθηνών) 2. Αθήνα 1986, σ. 48, 94, 190, 199, 200 και 3. Αθήνα 1986, σ. 15,31, 37-38. Ειδικότερα ο μύθος εξετάζεται, με αναφορά όλων των σχετικών αρχαίων πηγών, στις μελέτες G. Begatti, "La leggenda di Dedalo", *Römische Mitteilungen* 60-61 (1953 - 54), σ. 22-36, και κυρίως F. Frontisi-Ducroux, "Dédale et Talos. Mythologie et histoire des techniques", *Révue Historique* 243(1970), σ. 281-296 και στις δύο όμως αυτές μελέτες δέν αναφέρονται τα ευρωπαϊκά και νεοελληνικά παράλλαλα του αρχαίου μύθου.

37. Για τα επιστημονικά προβλήματα που σχετίζονται με τη μορφή και τη μυθολογούμενη προσφορά του Δαιδάλου στη τέχνη βλ. E. Homann-Wede King, *Die Anfänge der griechischen Grossplastik*. Berlin 1950, σ. 42 κ.έξ. G. Rizza, "Dedalo e le origini della scultura greca", *Cronache di archeologia e di storia dell' arte* 2(1963), σ. 5 κ. έξ. *Dädalische Kunst auf kreta im 7. Jahrh. v. Chr.* Mainz 1970, σ. 5. κ. έξ. B. K. Λαμπρινουδάκης, *Μηροτραφής. Μελέτη περί της γονιμοποιού τρώσεως ή δεσμεύσεως του ποδός εν τη αρχαία έλληνική μυθολογία*. Αθήνα 1971, σ. 36, 212, 313, 392. C. Davaras, *Die Statue aus Astritsi*. Bern 1972, σ. 414 κ. έξ. N. Κοντολέων, «Παρατηρήσεις εις την δαιδαλικήν τέχνην της Κρήτης», *Πεπραγμένα Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου 1*. Αθήνα 1973, σ. 134 - 153.

38. B.K. Λαμπρινουδάκης, *Έλληνική Πλαστική του 7ου π.Χ. αιώνα*. Αθήνα 1983, σ. 34. Πρβλ. F. Frontisi-Ducroux, *δ.π.*, σ. 281 - 296.

σὲ μιὰ εὐρύτερη, λαϊκῆς ἴσως καταγωγῆς, παράδοση, γιὰ τὶς κακὲς σχέσεις τῶν ὁμοιόφωνων καλλιτεχνῶν, ὅπως δείχνει τόσο ὁ σχετικὸς στίχος τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργα καὶ Ἡμέραι στ. 25)³⁹:

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων

ὅσο καὶ ἀνάλογες παροιμιακὲς φράσεις ἄλλων ἀρχαίων λαῶν⁴⁰. Σκέλος τῆς λαϊκῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως ἀποτελεῖ καὶ ἡ παράδοση γιὰ τὸν τεχνίτη-δάσκαλο ποὺ σκοτώνει τὸ μαθητὴ του, ὅταν ἀνακαλύπτει ὅτι αὐτὸς τὸν ἔχει ξεπεράσει, ποὺ ἐντοπίζεται σὲ ἀρχαίους ἑλληνικοὺς μύθους (Δαίδαλος-Γάλος ἢ Κάλος), νεοελληνικὲς παραδόσεις (Παρηγορήτισσα Ἄρτας) καὶ ἀγγλικὲς λαϊκὲς ἀφηγήσεις (St. Th. W 181.2.1), μὲ διατήρηση μάλιστα, στὶς δυὸ τουλάχιστον πρῶτες περιπτώσεις, τῆς λεπτομέρειας γιὰ δολοφονία μὲ κατακρήμνηση ἀπὸ ὑψηλὸ σημεῖο. Ἄλλα σκέλη τῆς ἴδιας ἀντιλήψεως ἀποτελοῦν οἱ ὑπόλοιπες παραδόσεις γιὰ ἀνταγωνισμοὺς δασκάλων καὶ μαθητῶν ὡς πρὸς τὴν ἐπιδεξιότητὰ στὴ τέχνη ποὺ ὑπηρετοῦν, ὅσες ἀναφέρθηκαν παραπάνω, ὅπου ὁμως δὲν ἔχει διασωθεῖ ἡ πλήρης μορφή τοῦ ἀρχικοῦ θέματος καὶ δὲν ἀναφέρεται ἡ δολοφονία τοῦ μαθητῆ ἀπὸ τὸν δάσκαλο.

Στὴ νεοελληνικὴ παράδοση γιὰ τὴ Παρηγορήτισσα τῆς Ἄρτας ὑπάρχει καὶ τὸ θέμα τῆς ἀπολίθωσης τῶν δύο σωμάτων, ποὺ ὑπάγεται σὲ μιὰ γενικώτερη κατηγορία παραδόσεων, ὅπου ἐπέρχεται μεταμόρφωση, καὶ συγκεκριμένως ἀπολίθωση («μαρμάρωμα»), ὅσων προέβησαν σὲ πράξεις ὑβριστικὲς ἢ ἀσεβεῖς, εἴτε προκάλεσαν τὴ συμπάθεια τοῦ θεοῦ λόγω τῶν παθημάτων τους⁴¹. Τὸ ἴδιο θέμα ὑπάρχει καὶ στὶς ὑπόλοιπες παρόμοιες νεοελληνικὲς παραδόσεις γιὰ βυζαντινοὺς ναοὺς, ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω (σημ. 13-21), ὅπου ἡ διήγηση τοῦ ἐπεισοδίου συνάπτεται πρὸς ὀρισμένους βράχους, οἱ ὅποιοι βρίσκονται κοντὰ στοὺς ἀναφερομένους ναοὺς. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ πιθανώτατα ὑποδεικνύει τὴ πορεία σχηματισμοῦ τῆς ἐξεταζομένης παραδόσεως, καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὴν νεοελληνικῶν παραδόσεων γιὰ τὴν οἰκοδόμηση ὀρισμένων βυζαντινῶν ναῶν. Οἱ φυσικοὶ βράχοι ποὺ ὑπῆρχαν δίπλα σὲ ναοὺς θεωρήθηκαν εἰδικῆς σημασίας καὶ προελεύσεως ἀντικείμενα καὶ γιὰ τὴν ἐξήγηση τῆς παρουσίας τους ἔπρεπε νὰ πλασθεῖ σχετικὸς αἰτιολογικὸς μῦθος. Συνδέθηκαν λοιπὸν οἱ βράχοι αὐτοὶ μὲ τὶς γνωστὲς στὸ λαὸ διηγήσεις γιὰ τὸν ζηλότυπο δάσκαλο ποὺ δολοφόνησε τὸν ἐπιδέξιο μαθητὴ του, ἢ μὲ τὶς διηγήσεις γιὰ τὸν ἀνταγωνισμὸ δασκάλου καὶ μαθητῆ

39. Σχετικὰ σχόλια βλ. M.L. West, *Hesiod Works and Days*. Oxford 1978, σ. 147.

40. Βλ. H. Lewy, "Parallelen zu antiken Sprichwörtern und Apophtegmen", *Philologus* 58(1899), σ. 85.

41. Ν. Γ. Πολίτης, «Τὸ δημοτικὸν ἄσμα περὶ τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ», *Λαογραφικὰ Σύμμεικτα* 4. Ἐν Ἀθήναις 1980, σ. 38.

πού συχνά καταλήγει στην αυτοκτονία του πρώτου (St. Th. W 181.2.2), Και στις δύο περιπτώσεις οι υπάρχοντες βράχοι έρμηνευονταν ως τὰ ἀπολιθωμένα σώματα του δασκάλου ή του δασκάλου και του μαθητή. Τέλος παραδόσεις της ίδιας κατηγορίας ἀποδόθηκαν και σε βυζαντινά μνημεία όπου δέν υπήρχαν βράχοι, σύμφωνα με την γνωστή τάση του λαού να θεωρεί θαυμαστή ή άσυνήθη την ιστορία της οικόδομήσεως παλαιών κτηρίων⁴².

Σύμφωνα με τὰ παραπάνω τὸ θέμα του «μαρμαρώματος» στην έξεταζόμενη παράδοση μπορεί να θεωρηθεί μεταγενέστερο, ώστε να μην παρίσταται ανάγκη μετακίνησης της παραδόσεως σε άλλη κατηγορία από αυτήν όπου την ταξινόμησε ο Ν. Πολίτης⁴³, αφού πρωταρχικός σκοπός ήταν ή αφήγηση μιᾶς ιστορίας σχετικά με την άνοικοδόμηση του ναού, και όχι ή άναφορά σε ένα «μαρμάρωμα».

Φυσικά ή παράδοση αυτή, προσφέρει στοιχεία και για τή μελέτη του συστήματος εργασίας, στον χώρο των παραδοσιακών «χιτιστάδων» της Ήπειρου⁴⁴. ο πρωτομάστορας του συνεργείου παρουσιάζεται να άναλαμβάνει πολλές οικόδομίες ταυτόχρονα, να έκπονεί τὰ σχέδια και να άναθέτει την εκτέλεση στους «ψυχογιούς» του, οι όποιοι όμως δέν πρέπει να ξεπεράσουν τον πρωτομάστορα σε τέχνη, με την άπειλη άπομακρύνσεώς τους, από τὸ συνεργείο. Οι σχέσεις αυτές δέν ξεετάζονται λεπτομερώς παραπάνω, αφού είναι γνωστές από πλῆθος σχετικών πηγών⁴⁵ και άπασχολούν ειδικό κλάδο της λαογραφικής έπιστήμης, με πλούσια ήδη βιβλιογραφία.

42. Σπ. Λάμπρος, ό.π., σ. 296-297.

43. Βλ. Κ. Ρωμαίος, ό.π., σ. 178 για παρόμοια προβλήματα που άφορούν λαϊκές παραδόσεις βλ. Στ. Ήμελλος, «Προβλήματα κατατάξεως παραδόσεως», *Λαογραφία* 31 (1976-78), σ. 167-173 (= *Λαογραφικά Ι. Δημώδεις παραδόσεις*, Αθήνα 1988, σ. 51-59).

44. Για τὸ θέμα βλ. Χ. Γ. Γκοῦτος, *Εργασιακές σχέσεις των οικόδομων στη χερσαία Ελλάδα μετὰ τὸ 1800*. Αθήνα 1985. Πρβλ. Άλεξ. Μαμμόπουλος, *Λαϊκή άρχιτεκτονική, ήπειρώτες μαστόροι και γεφύρια*. Αθήνα 1973. Ν. Κ. Μουτσόπουλος, «Κουδαραίοι μακεδόνας και ήπειρώτες μαστόρες», *Πρώτοι Έλληνες τεχνικοί έπιστήμονες περιόδου άπελευθέρωσης*. Αθήνα 1976, σ. 353 - 433. Άρ. Πετρονώτης, «Τὰ τοπικά οικόδομικά έργαστήρια της νεοελληνικής παραδοσιακής άρχιτεκτονικής», *Άρμολόι* 10(1980), σ. 53-62. Γ. Παπαγεωργίου, *Οί συντεχνίες στα Γιάννενα κατά τὸν 19ο και τις άρχές του 2ου αιώνα*. Ιωάννινα 1982. Παλαιότερο ύλικό έχει δημοσιεύσει ο Κ. Φαλτάιτς, *Οί πλανόδιοι ήπειρώται τεχνίται και ή έθνική μας ύπόθεσις*. Έν Αθήναις 1928.

45. Βλ. ένδεικτικά Γ. Παπαγεωργίου, *Η μαθητεία στα έπαγγέλματα (16ος-20ος αϊ.)* Αθήνα 1986. Χρ. Κωνσταντινόπουλος, *Η μαθητεία στις κομπανίες των χιτιστών της Πελοποννήσου*. Αθήνα 1987. Για τὸ σύστημα του «συναφιού» βλ. Zija Shkodra, "Les eshaf ou corporations dans la vie urbaine balkanique des XVII-XVIII si ècles", *Studia Albanica* 12:2 (1975), σ. 47-76. Τὸ θέμα άπαιτεί ειδική διαπραγματέυση, ή όποία βρίσκεται έξω από τὰ όρια της μελέτης αυτής.

ΠΑΝΤΑΖΗ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΣΤΟΝ «ΑΛΑΦΡΟΙΣΚΙΩΤΟ» ΤΟΥ ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ*

Στή μνήμη Δημοσθένη Κόκκινου

*Ἄτια ἱερὰ ἀκατάλυτα / σᾶς κράτησεν αἰ μοῖρα,
στὰ μέτωπα τὰ δόλομαυρα / δένοντας, γι αὐτὰ βέβηλα
τὰ μάτια, μιὰν δόλολευκη/ μεγάλη ἀβασκαντήρα.*

Μὰ καὶ τὰ νεκρικὰ ἔθιμα τοῦ τόπου γνωρίζει ὁ νερὸς Σικελιανὸς καὶ μὲ τὴν ἴδια, τὴν γνώριμη φιλοσοφικὴ του διάθεση στέκεται μὲ δέος μπροστὰ στὶς νεκροστολιστρες καὶ τὶς μοιρολογίστρες, κάτι ποὺ ἔκανε καὶ τὸ ἄλλο βάρδο τῆς Λευκάδας τὸ Βαλαωρίτη νὰ συγκινεῖται καὶ νὰ συμπάσχει ἀκούοντας πικρὰ μοιρολόγια στὰ χωριά τοῦ νησιοῦ.

*Τόσα μοῦ ἐφέραν λούλουδα / σὰν νὰ ἤμουν πεθαμένος.
Νεκροστολιστρες θάτανε / ποὺ ἢ καθεμιὰ περπάτει
γυναῖκα, τόσο σιώπηλά, / νὰ στρώσει τὸ κρεββάτι.
Κι' ἢ γριά, ποῦχε σὰν κάνναβι / μαλλί, μοιρολογήτρα,
πρῶτη στὸ νεκροστόλισμα / τοῦ σάβανου τανύτρα,
ρίχνοντας τὰ ἐκατόχρονα / μαλλιά σὰν ἄσπρη χήτα,
στὸ μοιρολόι ἐξέσπαζε, / καὶ βόγκα ὄλο τὸ σπῖτι (στίχ. 471 - 486 - I)*

*παρακάτω ὦ, λαὸς εὐλογημένος! / σὰ ζωντανὸς νὰ γύριζε
στὴ πλάση ὁ πεθαμένος / καὶ νὰ ἔφερνε μηνύματα
στὴ μάνα ἢ στὸν πατέρα / ἀπ' τὸ λεβίδα πο'χασαν
κι' ἀπὸ τὴ θυγατέρα... (στίχ. 498 - 502 - I)*

Ἡ πίστη τοῦ λαοῦ ὅτι οἱ νεκροὶ ἐπιστρέφουν κάποτε στὸν ἀπάνω κόσμο εἶναι γνωστὴ. Καὶ τὸ σχετικὸ ἔθιμο τῆς ὑποδοχῆς του, σὲ ὀρισμένες μέρες τοῦ χρόνου, συνεχίζεται καὶ σήμερα. (Μ. Πέμπτη π.χ.) τοὺς ὑποδέχοντας πρῶι - πρῶι μὲ δροσερὸ νερό, καθαρὴ πετσέτα κι' ἓνα λιβανιστήρι. Στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια βλέπομε ὅτι τοὺς ὑποδέχονται καὶ μὲ ἄνθη, τοὺς ἐτοιμάζουν «γίωμα νὰ γευτοῦν» καλλοὺς πλένουν τὰ ροῦχα ν' ἀλλάξουν, περιμένοντας συγχρόνως νὰ

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

τοὺς φέρουν μηνύματα ἀπὸ τὸ Κάτω Κόσμο ἀπὸ νιοὺς καὶ νιές ποὺ ἐγκατάλειψαν νωρὶς - νωρὶς τὸν Κόσμο μας. Μὰ συνήθως τὰ μηνύματα εἶναι ἡ ἐλπίδα. Σ' ἓνα τέτοιο μοιρολόγι τοῦ τόπου μας ἡ μάνα θρηνολογώντας λέει στὸ παιδί της ποὺ φεύγει γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι:

*Αὐτοῦ ποὺ κίνησες πᾶς γιὰ μακρινὸ ταξίδι,
θέλω νὰ πεῖς στὴ μάνα σου, πότε θάρθεις στὸ σπίτι.
Λουλούδια νά'χω στὴν αὐλή, τριαντάφυλλα στοὺς κάμπους...
Ἄν ἤξερα, ὥστε θὰ ῥθεις ἀπὸ τὸν Κάτω Κόσμο,
νὰ κάμω γιὰ νὰ γευτεῖς καὶ δεῖπνο νὰ δειπνήσεις,
νὰ πλύνω καὶ τὰ ροῦχα σου νὰ ῥθεις νὰ τὰ φορέσεις¹³*

Σὲ ἄλλο σημεῖο μᾶς λέει γιὰ ἓνα ἀπαραβίαστο καὶ προαιώνιο ἔθιμο, τὸ στόλισμα τῶν νεκρῶν, δίνοντας μας δυὸ τρεῖς χαρακτηριστικὲς εἰκόνες:

*Πρῶτα νὰ νίβεις μὲ κρασί / τὸ περαμένο, κι ἔπειτα
νὰ στάξεις του προσκέφαλο¹⁴ / μὲ λεμονόφυλλα χλωρά,
μὲ δάφνη καὶ μὲ δυόσμο. (στί. 175 - I)*

Στὴν ἐνότητα «οἱ ὄσχροί» (στ. 711 - I) ἀναφέρεται σὲ μιὰ παλιὰ συνήθεια, ποὺ οἱ μητέρες νὰ «ποτίζουν» τὰ μωρὰ μὲ δειλητήριο καὶ μὲ διάφορα εἰδικὰ βότνια γιὰ νὰ τὰ καταστήσουν ἀπρόσβλητα ἀπὸ δαγκώματα ἐρπετῶν. Τὸ πότισμα γινόταν προληπτικά. Ἡ *δρακοντιά* εἶναι τὸ πιὸ γνωστὸ βότανο, ποὺ χρησιμοποιοῦσε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Λέγεται καὶ φιδοχόρτι γιὰ τὴν πολέμαίε τὸ δηλητήριο τῶν φιδῶν. Εἰδικὰ γιὰ τὸ δάγκωμα τοῦ σκορπιοῦ - εἴτε προληπτικά, εἴτε θεραπευτικά - πότιζαν τὰ παιδιά μὲ τὸν *ὄσχρο* (βλ. σημ. 12) τοῦ σκορπιοῦ. Σκότωναν ἓναν σκορπιό, ἐκαίγανε, βράζανε τὴ στάχτη του μὲ νερό, ρίχνοντας μέσα καὶ κομμάτι ἀπὸ τὸ βότανο σκορπιδοχώρι, καὶ μ' αὐτὸ τὸ διάλυμα πότιζαν τὰ μωρὰ τὴν τρίτη μέρα ἀπὸ τὴ γέννησή τους. Ἄλλοτε πάλι ἔβραζαν δυὸ τρεῖς σκορπιοὺς καὶ μὲ τὸ νεροζούμι τους πότιζαν πάλι τὰ μωρὰ. Κι' ὁ Σικελιανὸς σύγουρα θὰ ποτίστηκε ἀπὸ τὴ μάνα του ἢ τὴ βάγια τοῦ σπιτιοῦ. Βέβαια ἐδῶ ἡ ἀναφορά του στὸ πότισμα καὶ στὸ «κέντρωμα» εἶναι μεταφορική, ὥστόσο ξεκινáει ἀπὸ ἓνα πραγματικὸ γεγονὸς, ποὺ θὰ τοῦ ῥμεινε σὰν ἰσχυρὸ βίωμα ἀπ' τὰ παιδικὰ του χρόνια.

*Ποτίστε με, ταῖστε με / καὶ κέντρωσέ με ἐσύ, χωριάτη,
ποὺ ὡσὰν γυναῖκα ἀνέβασες / τὴν πλάση στὸ ψηλὸ σου τὸ κρεβάτι
ποὺ τρεῖς φορὲς σοῦ ἀλλάξανε / τὰ δόντια, γιὰ ν' ἀλέσεις μὲ τὴν τρίτη*

13. Βλ. Πανταζῆ Κοντομήχη: «Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Λευκάδας» ἐκδ. ΓΡΗΓΟΡΗ, Ἄθ. 1985, σ. 165.

14. νὰ *σιάζεις* τὸν *προσκέφαλο* = νὰ τοῦ γιομίζεις τὸ προσκέφαλο (μὲ λεμονόφυλλα χλωρά).

15. Βλ. καὶ Π.Γ. Ροντογιάννη «Ἐρμηνευτικὰ στὸν «Ἀλαφροῖσκωτο» τοῦ Σικελιανοῦ. Ἐφημ. «Λευκαδίτικη πνοή» φ. 23 / 1991.

γενιά, τὸ κριθαρόψωμο / στὸ βρυθὶ μελό σου σπίτι·
 κεντρῶστε με μετὸ ὄσκρο / κάθε φιδιοῦ, ποὺ ἀπὸ τὸ ντύμα βγαίνει
 ἀπ' τὸν τυφλίτη, ἀπ' τὸν ἀστρίτη, ἀπ' τὴν ὀχιά / κι' ἀπ' τὴ δέντρογαλιά τὴν
 ἀναμμένη· (στ. 720 - 1)

Κι' ἐδῶ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης ἡ ἀγάπη τοῦ ποιητῆ πρὸς τὶς συνήθειες τοῦ λαοῦ εἶναι ἐνδειξη γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀναφορά του στὸ *ψηλό* (πράγματι) χωριάτικο κρεβάτι, τὸ κριθαρόψωμο ποὺ τὸν ἔτρεφε, καὶ τὸ βαρυθέμελο σπίτι του. Μὰ καὶ ἡ ἀναφορά του ὀνομαστικὰ στὰ πιδὶ γνωστὰ φίδια ποὺ συναντᾶει κανεὶς στὸ νησί, τυελίτη, ἀστρίτη κλπ. δὲν εἶναι τυχαία. Μὰ καὶ γιὰ τὸ φιδόντυμα, κάτι θὰ ξέρει γι' αὐτὸ πῶς δηλ. τὸ χρησιμοποιοῦσαν σὰν θεραπευτικὸ ὑλικὸ γιὰ ὀρισμένες ἀσθένειες, καὶ τὸ ἀναφέρει ἐμφατικά.

Πολὺ ἐνδιαφέρον μᾶς προκαλεῖ καὶ τὸ λεγόμενο ἀπὸ τὸν ποιητῆ ὅτι γεννήθηκαν μετὰ προσωπίδα, καὶ πολλοὶ τὸ ξέρουν αὐτό. Πρόκειται γιὰ τὸν γνωστὸν «ἄμνιο χιτῶνα» ποὺ καλύπτει τὸ πρόσωπο κάποιων παιδιῶν πρὶν βγοῦν στὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἓνα λεπτὸ καὶ διάφανο σάρκινο μαντήλι, ποὺ τὸ ἀφαιρεῖ εὐθὺς ἡ «μαμή» μετὰ πολλὴ προσοχὴ καὶ δέος. Γερόντισσα συμπατριώτισσά μας μοῦ εἶπε γι' αὐτό. Ἐάν ξεκινήσουν, παιδάκι μου, νὰ τὸ βγάνουν ἀπὸ τὸ πηγούνη, τὸ παιδί γίνεται ἀλλοθίωρο¹⁶. Γι' αὐτὸ τὴ βγάζουν ἀπὸ τὸ μέτωπο, σιγὰ - σιγὰ πρὸς τὰ κάτω. Ἐάν προσθέσουμε πῶς, κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη τὰ παιδιὰ αὐτὰ θεωροῦνται προνομιούχα, γίνονται ἐξυπνα καὶ ὁμορφα - τὴν προσωπίδα δὲν τὴν πετᾶνε, μόνον τὴν λιάζουν νὰ ξεραθεῖ καλὰ κι' ὕστερα τὴν παίρνει ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴν φορεῖ στὴ μέση του «γιὰ τὸ καλό». Λέγει λοιπὸν ὁ Σικελιανός:

*Τὸ πρόσωπό μου ἐφύλαγεν / ἡ προσωπίδα ἡ διάφανη,
 ποὺ ἡ μάνα¹⁷, ἀπὸ τὴν ὄψη μου / ἀγάλι - ἀγάλι βγάνοντας,
 ἔχαμογέλα, ἀχνή, νὰ με γνωρίσει... / Δάκρυα τῆς ἀνάλαμπαν στὰ ματόκλαδα.
 Μάνα, ἱερότερη ἀπὸ τὴ φύση!..... (στ. 737 - 743 - 1)*

Μερικὲς ἐθιμικὲς τελετουργίες τοῦ ἐντυπωσιάζουν. Εἶναι μέσα στὰ παιδικὰ του βιώματα, ἴσως καὶ στὸν οἰκογενειακὸ του κύκλο. Τὴν περαμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς ἢ κοπέλλες τῆς παντρειάς στὴν πόλη - κυρίως πηγαίνουν τὰ μεσάνυχτα καὶ παίρνουν ἀμίλητες ἀπὸ τὴ γειτονικὴ βρύση τὸ *ἀμίλητο νερὸ* καὶ τὸ πηγαίνουν κάλι ἀμίλητα στὸ σπίτι, προσέχοντας, μήπως τὶς δεῖ κανεὶς, τοὺς μιλῆσει κι' ἀναγκαστοῦν κι' αὐτὲς ν' ἀπαντήσουν, ὅποτε - λέει - χάνοντας ἢ δύναμη τοῦ ἀμίλητου νεροῦ, μιὰ δύναμη ποὺ θὰ τοὺς ἀποκαλύψει μετὰ κάποιες πρόσθετες, καὶ θὰ ἴλεγα συνεχόμενες μαγγανεῖς γιὰ τὸ μέλλοντα σύζυγό τους. Μὰ καὶ χωρὶς αὐτὲς τὶς μαγγανεῖς, ἂν πᾶνε κι ἔλθουν ἀμίλητες, ἔτσι ἀπλὰ θὰ παντρευτοῦν πάνω στὸ χρόνο.

16. Βλ. Λεύκωμα «Σικελιανός» 1884 - 1951, ἔκδ. Ἐταιρ. Λευκαδ. Μελετῶν, σελ. 19.

17. μάνα τοῦ Ἄγγ. Σικελ. ἦταν ἡ Χαρίκλεια Στεφανίτση, πολὺ ὁμορφη καὶ πολὺ μορφωμένη. Ὁ ποιητὴς Ἄριστ. Βαλαωρίτης τῆς εἶχε ἀφιέρωσει ἓνα ποίημά του: «Στὴ Χαρίκλεια Στ. ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τῶν ποιημάτων μου». Ἡ Χαρίκλεια εἶχε σπουδάσει στὸ Ἀρσάκειο τῆς Ἀθήνας (Βλ. Π.Γ. Ροντογιάννη, δ.π., σελ. 9).

*Κι ἀπάντησα στὸ μονοπάτι μου/
 τὴ λυγερῇ γυναίκα. Κι' ἔστησα / τὸ αὐτὶ στὸ πάτημα ποὺ οἱ λάκκοι
 τῆς λαγκαδιᾶς ἀχνάρια ἐπνίγανε, / ὦ ἀνέβρα τοῦ ἡλίου! - κι' ἀπ' τὰ θάμνα,
 μεγαλομάτα, γιὰ τὸ ἀμίλητο / κατέβαινε νερό, καὶ ὠστάμνα,
 πλατιά, ἀλαφρῇ, κοιλάδα, ἐσειόντανε / μὲ τὸ γεμάτι ζυγισμένη
 λαϊμὸ ξεκούμπωτο, ποὺ τρίσβαθα / τὰ στήθια ξέχειλα ἀνασαίνει! (στ. 838-51 - I)*

Μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὠραιότερους στίχους τοῦ «'Αλαφροῖσκιωτου» χάρισε ὁ Σικελιανὸς στὴν ὑφάντρα - ἀνυφάντρα τὴ λέει - τῆς Λευκάδας, στὴν ὑφάντρα, ποὺ ὀλημερίς σχεδὸν χτυποῦσε ρυθμικὰ τὸ χτένι τῆς στάζοντας τὸ ὑφαντὸ τῆς τέχνης τῆς. Καὶ τὸ τι ἐσήμανε αὐτὴ ἡ λαϊκὴ τέχνη δὲν χρειάζεται νὰ τὸ ποῦμε. Ὁ ἀργαλειὸς - μετὰ τὸ ψωμί - ἦταν τὸ σημαντικότερα στήριγμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς προκοπῆς τοῦ χωριάτικου - κυρίως τὸ σχεδὸν τοῦ ρουχιστοῦ στὸ σπίτι ἦταν δικό τῆς ἔργο. Καὶ κυρίως περίτεχνο καὶ ἀξιοθαύμαστο. Ἀπὸ τὰ χέρια τῆς βγήκαν καλλιτεχνήματα λαϊκῆς ἔμπνευσης καὶ φαντασίας. Ἀπὸ τὰ πιδ λεπτὰ λινὰ μαγνάδια - τὰ κεφαλοπάνια τῆς νύφης - ὡς τὰ πιδ βαρεῖα σκεπάσματα μὲ τὰ χίλιων λογιῶν πολύχρωμα σχέδια. Κι' ὁ Σικελιανὸς γιομᾶτος θαυμασμὸ τὴ στολίζει μὲ ἐπιθέτα σὰν αὐτὰ γαληνομέτωπη, γερῇ, μεγαλομάτα, ἱερῇ, γλυκομέτωπη.

*Ἐσύ, ἀνυφάντρα, ἐσύ γαληνομέτωπη / γερῇ, μεγαλομάτα,
 ποὺ ἦταν ἀδρὰ τὰ νιάτα σου / κι ἄγρυπνα, τὰ βουνήσια σου τὰ νιάτα!
 Γυναίκα γλυκομέτωπη / μὲ τὰ γαλήνια στήθια,
 τὰ χαραμέρι¹⁸ ὡς ἄκουγες / βαθιὰ τὰ πρῶτα ὀρνίθια,
 στὶς πρῶτες παγερότατες / ριπὲς μακριὰ τοῦ δάσου,
 σὰν τὸ πουλὶ ἀναφέτριαζεν, / ὀποῦ ξυπνᾶ, ἡ καρδιά σου!
 Στὰ πρωτοζάνοιχτα ἱερὰ / τοῦ ὀνείρου μποτσάτια,
 ὡσὰν τὰ νυχτολούλουδα / σὰν ἀνοίγανε τὰ μάτια....*

*.....
 Εἶδα μυριάστραφτα φτερὰ / μπροστά σου νὰ χιμᾶνε
 στὸν κῆπο, λουλουδόφωτο / καὶ νὰ σ' ἀκολουθᾶνε,
 κι' ἐσύ, κάτω ἀπ' τὸν πλάτανο / στὸ μέγα περιβόλι,
 στὸν ἀργαλιὸ νὰ θρονιαστεῖς / καθημερινῇ καὶ σκόλη,
 καί, σιάζοντας τὰ γνέματα, / τὸ χέρι σου ν' ἀπλώνει
 ἕνα φεγγάρι στὸ πανὶ / μέσ' σὲ θαμπὸ ἀλώνι!
 Ζωντάνεμες τ' ἀπάρθυνα / τῆς πλάσης παραμύθια,
 καὶ σοῦ ἦπι α ἐγώ - ὦ ἀξέχαστη / γλύκα, ὦ οὐράνια στάλα!
 τῆς παρθενιάς, ποὺ κάποτε / ξεχειλίσες τὸ γάλα!*

Ἡ παράθεση τοῦ μεγάλου (σχετικὰ) αὐτοῦ ἀποσπάσματος, νομίζω πὼς οὔτε τὸ θέμα μας ζημιώνει - ἀρχιτεκοντικά - οὔτε τὸν ἀναγνώστη κουράζει - εἶναι τὴν ὅση ἡ λαογραφικὴ βαθύτητα τοῦ θέματος ἀπὸ τὸν ποιητὴ μας, ποὺ κάθε πε-

18. Χαραμέρι στὴντοπικὴδιάλεκτο = χαραυγῇ, γλυκοχάραμα.

ζή, συνηθισμένη περιγραφή θά 'ταν τρομερά αδύναμη - οί στίχοι του αφιερωμένοι στην άξοχέρα ύφάντρα είναι πολλές μὰ θὰ τελειώσουμε μὲ τοὺς στίχους αὐτούς:

*Κι' ὁ ἀργαλιὸς συθέμελος / ἐβρόντη, καὶ τὸ σπίτι ἐχτύπα...
πόσα βαθειὰ νοήματα / μὲ τὸν ἀχό του ἐταίριαζα
καὶ μὲ τὰ στήθη μου εἶπα!*

Καὶ θὰ κλείσομε αὐτὴ τὴν σύντομη ἀναδρομὴ μας μὲ κάποιους στίχους τοῦ ποιητῆ ποὺ ἀναφέρονται στὴ λαϊκὴ θεραπευτικὴ τοῦ τύπου του μὲ βότανα καὶ γοητίες: Κάνει λόγο, λοιπὸν, γιὰ τὸν ἀσφόδελο, τὸ γνωστὸ στὴ Λευκάδα ὡς *στερδούκλι* καὶ τὸ ὁποῖον εὐδοκίμει κατ' ἐξοχὴν τὸν ἐλαιῶνα τοῦ κάμπου. Ἡ ρίζα τοῦ φυτοῦ χρησιμοποιοῦνταν, κυρίως, γιὰ δερματικές παθήσεις, θεραπεία πληγῶν κλπ. Ὁ ἀσφόδελος ἦταν σὲ χτήση ἀπ' τὰ ἀρχαιότερα χρόνια. Κι' εἶναι γνωστὸς ὁ «*ἀσφαδελὸς λειμών*» τοῦ δρόμου¹⁹.

*Ἄσφοδελε· οἱ ἀνίδεοι / δὲν ξέρουνε ποῦ ἡ ρίζα σου
— καλὰ ὁ λαὸς τὸ ξέρει - / εἶναι βοτάνι στὶς πληγὲς
ποῦ ἀνοίξαν ἀπ' τὸ λογισμὸ / κι' ἀπ' τοῦ ὄχτροῦ τὸ χέρι...*

19. Εἰδικὸς τόπος στὸν Κάτω Κόσμο, ὅπου ἠσύχαζον οἱ ψυχὲς τῶν ἡρώων (βλ. Ὅδ. λ, 535, 573 καὶ Ἡσιόδου «Ἔργα καὶ Ἡμέραι», 41. Οἱ ρίζες εἶναι, ὅπως τοῦ ἀγριοκριλιμμούδου καὶ «ἐχρησίμευσον (καὶ) ὡς τροφή στοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους». Βλ. ὁμ. Ἄξ. Πανταζίδου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Δ. ΜΗΤΣΗ

ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΗΜΕΡΟ ΣΤΟ ΠΩΓΩΝΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΕΡΟΠΟΛΗ*

(**Ἦθη καὶ ἔθιμα - Παραδόσεις - Κάλαντα - Γλωσσάρι**)

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

ἄγγειό (τό) = μαγειρικὸν σκεῦος, δοχεῖον (ἀρχαία ἑλληνικὴ «ἄγγειον»)

ἄγγονιά ἢ ἄγγονή (ή) = ἔγγονή

ἄγερικό ἢ ἀερικό (τό) = κακὸ πνεῦμα, δαιμονικό.

Ἄγιο - Δῆμος (ὀ) = τὸ Ἅγιον Βῆμα ἢ ἱερὸν τῆς ἐκκλησίας.

ἀγομπάνω ἢ ἀγ' μπάνω (ἐπίρρ.) = ἀπὸ ἐπάνω, ἐπάνω

Ἄϊ - Βασιλκοῦ (τ' Ἄϊ - βασιλειοῦ) = τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἢ Πρωτοχρονιά.

Ἄϊ - Λιός (τ' Ἄϊ - Λιός) = ἰ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ.

ἄκριτος, η, ο = ἀμίλητος, η, ο (ἄκριτο νερό = ἀμίλητο νερό).

ἀλαγγίτα, -ες βλέπε «λααγγίτα -ες».

ἀλευριά (ή) = χυλὸς ἀπὸ ζεστὸ νερό, ἀλάτι καὶ πιτυροῦχο ἀλεύρι, ποῦ χρησιμεύει ὡς χειμωνιάτικη τροφή τῶν κατοικιδίων ζώων.

ἀμάδες (οἱ) = εἶδος παιδιᾶς. Ὅφειλε τὴν ὀνομασία τῆς στὶς «ἀμάδες», ἤτοι λεπτὲς πλάκες μεγάλους τετραγωνικῆς παλάμης, ποῦ ρίχνουν τὰ παιδὰ ἀπὸ τὸ «σημάδι» γιὰ νὰ γκρεμίσουν τὶς δεκάρες, οἱ ὁποῖες εἶναι στημένες ἐπάνω στὸ «μούκα» ἢ «μούτσιο» Γι' αὐτὸ τὸ παιγνίδι αὐτὸ λέγεται καὶ «δεκάρες». Ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξεως «ἀμάδες» πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὴν ἀρχαία δωρικὴ «μάδδα» = μάζα, πίττα ἀπὸ κριθάλευρο, πλακοῦς καὶ κατὰ προέκτασιν «πλακωτὴ πέτρα», δηλ. πλάκα ἢ (ἀ)μάδα. Σχετικὴ εἶναι καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ λέξις ὄμαδος (ὀ) = θόρυβος, ταραχή, βοή // θορυβώδες πλῆθος ἀνθρώπων, χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ παιγνιδιοῦ.

Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν οἱ «ἀμάδες» ὀφείλουν τὴν ὀνομασία τους στὸ τούρκικο παραγγέλμα **amade** (ἔτιμος!), ποῦ ἐκφωνοῦσαν οἱ παῖκτες, ἀμέσως μόλις στήνονταν ὁ «μούκας».

ἀμαντζῆς ἢ ἀμανετζῆς (ὀ) = παραγγελιοδόχος. Ἡ λέξις παράγεται ἀπὸ τὴν τουρκικὴ **amanet** = ἀμανάτη ἢ ἀμανέτι = ἐνέχυρον, παρακαταθήκη, ἀντικείμενο πὺ παραδίδεται σὲ κάποιον, γιὰ νὰ τὸ μεταφέρει καὶ νὰ τὸ παραδώσει ἀσφαλῶς ὡς τὸν δικαιοῦχο του.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ Προηγούμενο.

Σχετικό με την έτυμολογία της λέξεως είναι και το λατινικό ρήμα *emere* = διαπορεύομαι, μεταφέρω, φέρω, διαβιβάζω, τι, καθώς το λατινικό επίρρημα *eminus* = άπωθεν, πόρρωθεν, έξ αποστάσεως.

άμπάρι (τό) = ξύλινη οικιακή αποθήκη δημητριακών καρπών, χωρισμένη σε «μάτια ήτοι διαμερίσματα, τά όποία γεμίζουν από το άνοιγμα της όροφής και άνοίγουν από μικρές τετραγώνες θυρίδες στη βάση.

Έτυμολογείται από την τούρκικη *ambax* = σιταποθήκη, σιταβολώνας, αποθήκη. Η λέξη υιοθετήθηκε άπ' όλες τις βαλκανικές γλώσσες, ήτος άλβανική *hambax*-i, σερβοκροατική *ambax*, βουλγαρική *хамбар* και ρουμάνικη *hambas*. Σχετικό είναι και το ιταλικό ρήμα *abbacate* ή *sbaucate* = άμπαρώνω, κλένω, καθώς και το ίσπανικό *ampazate* = προστατεύω, καλύπτω, βοηθώ, ύπερασπίζω, από το όποιο παράγεται ή λέξη *ampazo* = βοήθεια, προστασία, έξασφάλιση. Πιθανότατα ή ρίζα και το έτυμαν της λέξεως άμπάρι άνάγονται στην άραβική **άμπάρι** ή όποία έχει την ίδια σημασία με το λατινικό *apertio* = άνοίγω. Κατ' άλλους έρευνήτες προέρχεται από την έλληνική **έμπόριον** (Α. Maidhof στην Glotta 10, 7).

άναμεράω ή άναφερῶ ή άναμερίζω = παραμερίζω, κάνω τόπο, άφήνω δρόμο (άνά + μερίζω-ομαι = διαφούμαι διασκορπίζουμε).

άνεμοστρόφ'λας (ό) = άνεμοστρόβιλος, άνεμοθύελα, δίνη άέρος (άνεμος + στρόβιλος)

άνθράκια (τά) = κάρβουνα, θρακιά (άρχ. έλλην. **άνθραξ** και **άνθρακιά** = σωρός πυρακτωμένων άνθράκων).

άνήλια (τά) = χῶροι σκοτεινοί, τοποθεσίες που δέν τις βλέπει ό ήλιος. Συνήθως ως τοπωνύμιον.

άντροπή (ή) = έντροπή, ντροπή, άισχύνη.

άνώγι (τό) = το έπάνω πάτωμα του σπιτιού (άρχ. έλλην. «**άνώγαιον**»).

άπλάδα (ή) πιατέλλα, δίσκος σερβιρίσματος μεγάλου μεγέθους (άπλῶ = άπλώνω, έκτείνω. Σχετικό και το λατινικό *apulus, a um*. εύρύς, εύρύχωρος, πλατύς, έξ ού και το γαλλικό *aplatir*. = πλατύνω -ομαι).

άπολένω ή άπολύνω = άπολύω, άποδεσμεύω, άφήνω έλεύθερο. «'Απόλυκε ή έκκλησία» = τελείωσε, σκόλασε ή θεία λειτουργία (άπό τον παρακείμενο «άπολέλυκα» του ρήματος άπολύω).

άπολογιέμαι ή άπολογιούμαι = άποκρίνομαι, άπαντῶ (άρχ. έλλην. **άπολογέομαι ή άπολογοῦμαι**).

άπόλυσμα (τό) = το άποπλυμα, το ρυπαρό νερό, που άπομένει μετά το λούσιμο (άρχ. έλλην. «**άπολύνω**» = άποπλύνω).

άπομείσω = άπομένω (άπό τον άρχαίο παρατατικό «**μένεσκον**» του ρήματος «μένω» Συνήθης ό άόριστος «**άπόμ'κα**».

άστοχάω = λησμονῶ, ξεχνῶ (άρχ. έλλην. «**άστοχέω**» με μεταφική έννοια).

άυγατάω ή άυγαταίνω ή άυγατίζω = αύξάνω, πληθαίνω, μεγαλώνω (λατιν. *augeo* = αύξάνω, μεγαλώνω. Σχετική και ή άρχ. έλλην. «**έγβατός**» ή **έκβατός**» από το ρήμα «**έκβαίνω**» «εξέρχομαι των όρίων, ύπερβαίνω τά όρια).

άφέντης (ό) αϋθέντης, έξουσιαστής, κύριος, άρχοντας (θηλ.) **άφέντρα ή άφέντισσα**. Άπό την ίδια ρίζα παράγονται ή **άφεντιά** = αϋθεντία και το **άφεντικό**. Πρόκειται για άντι-

δάνειο. Ἡ τούρκικη *efendi*, ἡ ἀραβικὴ **ἀφάντι** καὶ ἡ ἀλβανικὴ *afendiko-i* προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ **αὐθέντης**.

ἀχαιρέυτος, η, ο = ἀνεπρόκοπος, κακότυχος (a + hayir).

Ἡ λέξη **hayir** (χαῖρ) εἶναι τουρκικὴ καὶ σημαίνει ὠφέλεια, προκοπή. Ἡ ἀλβανικὴ *hair-i*, ὅπως καὶ ἡ σλάβικη **χαῖρ** ἀποτελοῦν δάνεια ἐκ τῆς τουρκικῆς. Ἀπὸ τὴν ἴδια λέξη προέρχεται ὁ **Χαιρλής** = καλός, αἴσιος, εὐτυχής, καθὼς καὶ τὸ ἐπίρρημα **«χαιρλίτικα»** ἢ **χαιρλίδικα** (**χαηρλίγια**) = καλὴ προκοπή, εὐτυχία, ποῦ ἀποτελεῖ πασίγνωστη γαμήλια εὐχὴ στὸ Πωγῶνι. Ἡ ρίζα καὶ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως **χαιρ(ι)** πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ στὴν ἀραβικὴ **χαῖρ** = ἀγαθοεργία, συμφέρον, ὄφελος.

ἀχούρι (τό) = στάβλος, ἀχυρώνας. Ἡ λέξη προήλθε ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴ **ἀχούριον ἀχούριον** καὶ ἀποτελεῖ ἀντιδάνειο, καθόσον ἡ λατινικὴ *acus-eris* = ἀχύρον, ἡ τούρκικη *ahir* = σταῦλος, ἀλβανικὴ *ahur-i*, ἡ σλάβικη **αχѣр**, ἡ γαλλικὴ **écurie** (εκουρί) τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς **ἀχύριος, α, ον** = ἀχυρένιος, ἐξ οὗ ἔλκει τὴν καταγωγὴ τῆς καὶ ἡ γνωστὴ ἠπειρωτικὴ λέξη **κουρί (τό)**.

βᾶνι ἢ βαγένι (τό) = ξύλινο βαρέλι μεγάλων διαστάσεων, ποῦ χρησιμεύει γιὰ ἐναποθήκευση κρασιοῦ ἢ νεροῦ. Ἡ λέξη προέρχεται ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴ **βαγένιον - βαγοίνιον** ἢ ὁποῖα παράγεται ἀπὸ τὴ Λατινικὴ *ſagineus, a, um* ἢ *ſaginus, a, um* = δροῖνος, η, ο. Ἀποτελεῖ δάνειον ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς **φηγινέος καὶ φήγινος, η, ον** = δροῖνος, η, ο, κατασκευασμένος ἀπὸ ξύλο **φηγός** (= βαλανιδιάς). Σχετικὸ εἶναι καὶ τὸ λατινικὸ ἐπίθετο *vineus, a, um* = τοῦ οἴνου, τοῦ κρασιοῦ.

βαλέρα ἢ βαρέλα (ἡ) = ξύλινο δοχεῖο νεροῦ μέσης χωρητικότητος 60 κιλῶν.

Ἡ ἀλβανικὴ *varele -a*, ἡ τούρκικη *varil*, οἱ ἰταλικὲς *barile* (= βαρέλι) καὶ *barella* (= φορεῖο γιὰ μεταφορὰ χωμάτων καὶ ὑλικῶν), ἡ γαλλικὴ καὶ ἰσπανικὴ *barril* καὶ τὸ ἀγγλικὸ *barrel*, προέρχονται ἀπὸ τὴν σλάβικη **βαρέλα** (βαρέλι), ἡ ὁποῖα ἔχει τὴν ἀρχικὴ ρίζα τῆς στὶς σερβοκράτικες *vrelo* (= πηγὴ βρύση) καὶ *valjar* (= βαρελάς, κυλινδροποιός). Τὸ κυλινδρικὸ σχῆμα τοῦ βαρελιοῦ μᾶς ὠθεῖ ν' ἀναζητήσουμε τὴν ἔτυμολογία του στὶς λατινικὲς *valles* (= κοίλωμα) καὶ *valuror* = κυλινδοῦμαι, κυλίσωμαι. Σχετικὸ εἶναι καὶ τὸ λατινικὸ *baris* (= ἡ βᾶρις, κυλινδοειδὲς αἰγυπτιακὸν σκάφος καὶ *bariculus* (= μικρὴ βᾶρις).

βαρελοστάσι (τό) = τὸ μέρος, ὅπου τοποθετεῖται ἡ βαρέλα ἢ βαλέρα.

βασιλόκ'λουρα (ἡ) = πρωτοχρονιάτικη κουλούρα, ἡ κουλούρα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου.

βίζιτα ἢ βιζ'ντα (ἡ) = ὁμαδικὴ εὐχετήρια ἐπίσκεψη.

Ἡ λέξη «βίζιτα» εἶναι κοινὴ σ' ὅλες τὶς βαλκανικὲς καὶ λατινογενεῖς γλῶσσες. Ὑποδηλώνει οἰκιακὴ ἐπίσκεψη, ἰατρικὴ ἐξέταση, ἀμοιβὴ γιατροῦ, ἐπιθεώρηση καὶ ἔλεγχος. Ἡ ἀλβανικὴ *visitë-a*, ἡ ρουμάνικη, ἰταλικὴ καὶ ἰσπανικὴ *visita*, ἡ βουλγάρικη **βίζιτa** ἢ σερβοκροάτικη *vizita*, ἡ τούρκικη *vizite*, ἡ γαλλικὴ *visite* καὶ ἡ ἀγγλικὴ *visit* προέρχεται ἀπὸ τὴν λατινικὴν *visitatio* = ἐπίσκεψη.

βιό ἢ βιός (τό) = περιουσία, ὑπάρχοντα // τὰ ζωντανά, τὸ κοπάδι (ἀρχ. ἑλλην. **βίος** = τὰ μέσα πρὸς τὸ ζῆν).

βιολιά (τά) = λαϊκὴ ὀρχήστρα ἀπὸ γύφτους ἢ ντόπιους ὀργανοπαῖκτες. Ἀποτελεῖται ἀπὸ κλαρίνο, βιολί, λαγούτο καὶ ντέφι. Ἡ ὀνομασία **βιολιά** ὀφείλεται στὸ βασιλεῖα τῶν μουσικῶν ὀργάνων τὸ βιολί, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀρχηγὸς καὶ μαέστρος τῆς εἶναι κατ' οὐσίαν τὸ κλαρίνο. Ἡ λέξη **βιολί** προέρχεται ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ **violino**. Ὑπάρχει σ' ὅλες τὶς λατινογενεῖς γλῶσσες. (γαλλικὴ *violon*, ἰσπανικὴ καὶ ἀγγλικὴ *violin*). Ἐπίσης ὑπάρχει ἡ ἀλβανικὴ

violinē-a και οι σερβοκροάτικες **viola** ή **violina**. Ἡ ὀρχήστρα ὀνομάζεται και **ζυγή** ἢ **λαλούμενα** ἢ **τακίμι**.

βιτσιά (ή) = τὸ χτύπημα μὲ τὴ **βίτσα** (= λεπτὴ βέργα).

Ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὴν λατινικὴ **vitis, is** = ἡ ἀμπελος, τὸ κλῆμα // ἀμπελίνη ράβδος, κληματόβεργα.

βοΐ (τό) = βόδι (πληθ.) (ἀρχ. ἑλλην. **βοῦς**).

βοΐδοκουλούρα ἢ **βοΐδοκ'λουρα (ή)** = ἡ πρωτοχρονιάτικη κουλούρα, ποὺ περνιέται στὸ κέρατο τοῦ βοδιοῦ (ἀρχ. ἑλληνικὲς **βοῦς** + **κολλύρα**).

βρίζα (ή) = σικάλις. Ἡ βρίζα ἀναφέρεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ὡς εἶδος σιτηροῦ συνήθως εἰς τὴν ἀρχαίαν Θράκην καὶ Μακεδονία: «ἔφτασαν αὐτὸ τε τὸ φυτὸν ὄλον καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ καλεῖσθαι **βρίζαν**... η (Γαλ. 6, 320).

Ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξεως πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ στὶς σερβοκροάτικες **vrći, vrsēm** = χτυπῶ, ἀλωνίζω, ἀποσταχίζω καὶ **vrh** (βράχ) = κορυφή, κορυφὴ στέγης, ὑψηλότερο σημεῖο. Ἡ πρώτη σχετίζεται μὲ τὸν θουρβώδη τρόπο ἀποσταχισμού τῆς σικάλεως (γιὰ νὰ ἀποχωριστεῖ ὁ καρπὸς τῆς χτυπιέται δυνατὰ πάνω σὲ σκληρὴ ἐπιφάνεια) καὶ ἡ δευτέρα μὲ τὴν χρησιμοφῆτα τῆς βριζοκαλαμιᾶς. Ἡ βριζοκαλαμιὰ (**βριζαμιὰ** ἢ **σάλιμα**) χρησίμευε καὶ χρησιμεύει ἀκόμα καὶ σήμερα ὡς σκεπὴ σὲ ἀχυρῶνες, ἀχούρια, σταύλους, χειμαδία καὶ θημωνιές. Οἱ παραπάνω σλάβικες λέξεις ἔχουν στενὴ νοηματικὴ καὶ ἀκουστικὴ συγγένεια μὲ τὶς λατινικὲς **fresus, a, um** (frendo = βρύχω, τρίζω) καὶ **fragosus, a, um** (frango) = παταγητικός, φοφώδης, θουρβώδης.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ βρίζα σὲ σὲ σύγκριση μὲ τὰ λοιπὰ δημητριακὰ ἔχει μεγαλύτερη ρίζα γιὰ νὰ στηρίζεται ἢ ψηλὴ καλαμιὰ τῆς καὶ στὰ σλάβικα λέγεται **ράζ** (**Ръжъ**) ἐνισχύει τὴν ἐκδοχὴ ὅτι ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξεως ἀνάγεται στὴν ἀρχαία αἰολικὴ **βρίζα** ἢ **βρισδα** = (ρίζα).

βρονταριά (ή) = δυνατὴ καὶ παρατεταμένη βροντὴ // ἀπανωτές βροντές // μπουμπουνητό // (μτφ.) βροντές, ἤχηρός.

γαίγα (ή) = γίδα, κατσίκα (πληθ.). **γαΐγες** (ἀρχ. ἑλλην. **αἰγί** μὲ τὸ δίγαμμα προτασσόμενον).

γαλάρι (τό) ἢ **γαλάρα (ή)** = τὸ βόσκημα ποὺ φέρει γάλα, γαλακτοφόρο πρόβατο ἢ γίδι, (πληθ.) **γαλάρια (τά)** = κοπάδι ἀπὸ γαλακτοφόρα πρόβατα ἢ γίδια, οἱ γεννημμένες γίδες καὶ προβατίνες, ποὺ ἀρμέγονται (ἀρχ. ἑλλην. **γαλαθηνός** = γαλακτερός ὁ παρέχω, ἀποδίδω ἄφθονον γάλα).

γαλατσίδα (ή) = τὸ ποῶδες καὶ πικροειδὲς φυτὸν **εὐφόρβιον** ἢ **γαλατοχορτο** ἢ **φλόμος**. Ἡ ὀνομασία του ὀφείλεται στὸν γαλακτώδη χυμὸ τῶν φύλλων του (ἀρχ. ἑλλην. **γαλακτίς**).

γαράφα (ή) = **καράφα**, **φιάλη**, **μποτίλλια**, **μπουκάλα**.

Ἡ **βουλγάρικη Γαράφα** ἢ ἀραβικὴ **garaf**, ἢ ἰσπανικὴ **garrafa**, ἢ τούρκικη **karafa (ki)**, ἢ ἰταλικὴ **caraffa**, ἢ γαλλικὴ καὶ ἀγγλικὴ **carafe** προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ **γαράριον (τό)** = δοχεῖο, στὸ ὁποῖο ἀποθήκευαν τὸν **γάρο** (= ἄλμη, σαλαμούρα).

γάστρα (ή) = κοῖλο σιδερένιο μαγειρικὸ σκεῦος, ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ ψήσιμο ψωμιοῦ ἢ πίττας στὴν πυρακτωμένη γωνιά. Πρόκειται γιὰ μικρὸ, πρωτόγονο, κινητὸ φούρνο, δίχως πόδια, μὲ χειρολαβὴ στὸ κέντρο. Κατὰ τὸ ψήσιμο σκεπάζεται μὲ **μπρούσια** (= πυρακτωμένα κάρβουνα). Ἡ λέξὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν λατινικὴ **gastrium** -i, ὁποῖα ἔχει τὴν **ρίζα**

της στην αρχαία ελληνική **γαστήρ** = κοιλία, ύπογαστριον // τὸ κυρτὸν μέρος τῆς ἀσπίδος // ἔξογκωμένο μέρος, κοιλία ἀγγείου κλπ. Πλησιέστερα στὴν ἑτυμολογία τῆς λέξεως βρίσκεται ἡ ἰωνική **γάστρη (ῆ)** = τὸ ἔξογκωμένο μέρος ἀγγείου ἢ λέβητος.

γέννημα (τό) = γεωργικὸ προϊόν (πληθ.) **γεννήματα (τα)** = ἡ σοδεία, περιληπτικὴ ὀνομασία τῶν δημητριακῶν καρπῶν (ἀρχ. ἑλλην.) **γεννῶ** = παράγω, πολλαπλασιάζω καὶ **γέννω** = γίγνομαι.

γέννος (ὀ) = ἡ γέννα, ἡ γέννηση **γεννῶ** = τίκτω, φέρω εἰς τὴν ζωὴν, τεκνοποιῶ.

γίδα (ῆ) = ἡ αἶξ. ἡ κατσίκα. Ἡ μικρὴς ἡλικίας γίδα λέγεται καὶ **γίδι** (πληθ.) **γίδια (τά)** = περιληπτ. αἶγες καὶ τράγοι πάσης ἡλικίας (ἀρχ. ἑλλην. **αἶξ.**, ὑποκοριστικὸν **αἰγίδιον** + **γίδι**.

γκεσέμι (τό) = τὸ τραγὶ ἢ τὸ κριάρι, ποὺ ὀδηγεῖ τὸ κοπάδι φορώντας κύπρο στὸ λαιμὸ του.

Ἡ τούρκικη **kösem** (= ὁ μπροστάρης τοῦ κοπαδιοῦ) ἔχει τὴ ρίζα τῆς στὸ λατινικὸ **cedo** = βαδίζω, προχωρῶ (μτχ. **cessus, a, um**). Σχετικὸ μὲ τὴν ἑτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι καὶ τὸ λατινικὸ **gestamen, -inis** = (φόρημα, οἶον ὄπλα, ἐσθῆς, δακτύλιος κλπ.) ἀπὸ τὸν κύπρο, ποὺ φοράει.

γκλίτσα (ῆ) = ἡ κλίτσα (βλέπε λέξη).

γκόλφι (τό) = φυλαχτὸ, «περίηπτον» (ἀπὸ τὴν ἀρχ. ἑλληνικὴ **ἐγκόλπιον** (έν + κόλπος).

γκουγκούσια (τά) = ἁγιοβασιλιάτικα κουλουράκια. Λέγονται καὶ **μπαντούσια** (βλέπε λέξη). Προφανῶς ἡ ὀνομασία τους ὀφείλεται στὸ σχῆμα τους, ἐπειδὴ πλάθονται συνήθως καὶ κατὰ προτίμηση σὲ σχήματα πουλιῶν.

Ἡ ἑτυμολογία τους πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ στὴν ἄλβανικὴ **gugucë-gugucja** = περιστέρι, «δεκαοχτοῦρα, στὶς ρουμάνικες **gogoasa** = τηγανίτα καὶ **cocos** = κόκκορας, στὶς σερβοκροάτικες **gugutka** = τρυγόνι καὶ **kokoška** = κόττα, ὄρνιθα καὶ στὶς βουλγαρικές **kokòwka** = κόττα καὶ **kokowp -a -o** = κοττήσιος, α, ο.

γκοντζιούβελα ἢ γκουτζιουβέλια (τά) = μωρὰ, μικρὰ παιδιά, **κούτσ(ι)κα** (βλέπε λέξη).

Ἡ γλωσσικὴ ἔρευνα ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται γιὰ σύνθετη λέξη. Γιὰ τὴν ἑτυμολογία τῆς πρέπει νὰ ἐξεταστοῦν οἱ παρακάτω τρεῖς ἐκδοχές.

α) **kýge + cunabula**

Ἡ βουλγαρικὴ **kýge** (κούτσιε) ἢ **kýgka** (κούτσκα) = σκύλα ὑποδηλώνει τὸ πληθωρικὸ γεννοβόλημα καὶ ἡ λατινικὴ **cunabula - orum** = λίκνον, σαρμανίτσα, νεοσσοὶ ἀναφέρεται στὴν πρώτη κατοικία, στὸν τόπο τῆς νηπιότητος.

β) **kucak + novello**

Ἡ τουρκικὴ **kucak** = μητρικὸ στήθος, ἀγκαλιὰ καὶ ἡ ἰταλικὴ **novello** = νεοσσός ἀναφέρονται στὴ νηπιακὴ ἡλικία, ποὺ ἔχει ἀνάγκη μερίμνης καὶ προστασίας.

γ) **cucciolo + novello**

Σύνθεση ἀπὸ τὶς ἰταλικές λέξεις **cucciolo** = σκυλάκι καὶ **novello** = νεοσσός.

Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ φαίνεται ἐπικρατέστερα.

γκουτζιούπι (τό) = μεγάλο κούτσουρο ἀπὸ βάση καὶ ρίζες δέντρου (λατινικὴ **gossypion, -i** = ξύλο, κούτσουρο).

γλήγορα (ἐπίρρ.) = γρήγορα.

γρόσ(σ)ι (τό) = τούρκικο νόμισμα. Ἰσοδυναμοῦσε μὲ 22 (εἴκοσι δύο) λεπτὰ τῆς δραχμῆς ἢ σαράντα παράδες ἢ μὲ τὸ ἓνα ἑκατοστὸ τῆς χρυσῆς λίρας. (πληθ.) **γρόσια (τά)** = χρήματα, ἀργύριον, περιουσία, παράδες.

Ἡ τουρκικὴ **kuruş** ἢ **kurush** = (γρόσσι), ἡ ἀλβανικὴ **groshë -a** = (ὀβολός, δεκάρα), ἡ σερβοκροάτικη **gros**, ἡ βουλγαρικὴ **грос** ἢ ἰταλικὴ **grosso** = (χοντρός, βαρύς, σημαντικός // εἶδος παλαιοῦ νομίσματος), καθὼς καὶ ἡ ρουμανικὴ ἔκφραση **gros la pungă** = παραλῆς, ἔχουν τὴ ρίζα τους στὸ λατινικὸ **grossus, a, um** = παχύς, πυκνός, ἀδρός καὶ προπάντων στὴ λατινικὴ ἔκφραση (**denarius**) **grossus**. Ὡς γνωστὸν στὰ λατινικά **denarius, -i** (ὑπον. *numus*) σημαίνει τὸ δηνάριον, ἀσημένιο ρωμαϊκὸ νόμισμα ἰσότιμον τῆς ἑλληνικῆς δραχμῆς.

δειλ'νό (τό) = δειλινόν, προκεχωρημένον ἀπόγευμα, ἑσπέρα (ἀρχ. ἑλλην. δείλη ἐξ ἧς **δειλινός, ἡ, ὄν**).

διάσελο (τό) = αὐχένας κορυφογραμμῆς, στενὴ διάβαση ἀνάμεσα σὲ δύο βουνὰ ἢ ράχες, στενὴ δίοδος, ἡ ὁποία ἐνώνει δύο ράχες.

Πολλοὶ γλωσσολόγοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ λέξη εἶναι σύνθετη (διά + σελλίον). Κατὰ τὴν προσωπικὴ μου γνώμη ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξεως πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὸ λατινικὸ **dissilio (dis + salio)** = διαφρήγνυμι ἢ διαφρηγνύω, σχίζω τι βιαίως κατ' ἔκτασιν διανοίγω, βιαίως, διασχίζομαι, διαλακῶ.

ζαιρές (ὀ) = οἱ ζωοτροφές (ἄχυρο, καλαμπόκια, «φόκια», τριφύλλι κλπ.) οἱ ὁποῖες ἀποθηκεύονται στὴν ἀχυροκαλύβα γιὰ τὸν χειμῶνα. (πληθ.) **ζαιράδες ἢ ζαιρέδια**.

Ἡ τουρκικὴ **zahire** (προμήθειες σὲ τρόφιμα, δημητριακὰ ἀραβοσίτι), ἡ ἀλβανικὴ **zahirë -ja** = (προμήθειες σὲ τρόφιμα, οἱ ὁποῖες ἐτοιμάζονται τὸ καλοκαίρι, γιὰ τὸν χειμῶνα // τροφή τῶν ζώων γιὰ τὸν χειμῶνα // Χαρτονομή), ἡ σερβοκροάτικη **zaira** (= προμήθεια, ἐφοδιασμός σὲ τρόφιμα) καὶ ἡ βουλγαρικὴ **Зайрени**, **-a, -o** = (δημητριακός // σιτηρά), ἔχουν τὴ ρίζα τους στὸ λατινικὸ **saginarium -i** = τύπος, ἐνθα σιτίζονται τὰ κτήνη (**sagina -a** = σίτισις, χόρτος, σιτίον, τροφή).

ζακόνι (τό) = ἔθιμο, συνήθεια, νόμος (Οἱ ἀλβανικὲς **zakon -i** = ἔθιμο, συνήθεια, ἔξις καὶ **zakonet** = ἦθη καὶ ἔθιμα, προέρχονται ἀπὸ τὴν σλάβικη **zakOH** = νόμος).

ζελενιά (ἡ) = εἶδος ἀειθαλοῦς θάμνου καὶ γενικὴ ὀνομασία τῶν ἀειθαλῶν.

Οἱ ἀλβανικὲς **dëlinjë -a** = (κέδρος) καὶ **jeshil -e** = (πράσινος, ἡ, ο) οἱ σερβοκροάτικες **zelen** (= πράσινος, χλωρός), **zelenis** (= πρασινάδες) καὶ **zeleno** (= πράσινο χρῶμα), καθὼς καὶ οἱ βουλγαρικὲς = (πρασινάδα, χλόη), **-a, -o** (= πράσινος, ἀγουρος, ἀειθαλής), ἔχουν τὴ ρίζα τους στὴ λατινικὴ **selenitium** = εἶδος κισσοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ **ζελενιά** συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ ἐμπυροσκοπικὸν ἔθιμο **κοφτανέτσι** (βλέπε λέξη), δὲν πρέπει ν' ἀποκλεισθεῖ ἡ ἐκδοχὴ ἔτυμολογίας τῆς λέξεως ἀπὸ τὸ τούρκικο **gelen** ἢ **gelmek** = ἔρχομαι, φθάνω, διαβεβαιώνω, ἐμφανίζομαι, ἀπαντῶ.

Ἐπίσης, στὰ τούρκικα **gelen** = ὁ ἐρχόμενος καὶο **gelenek** = παράδοση, ἔθιμο. **ζερβιά ἢ ζέρβια (ἐπίρρ.)** = ἀριστερά, πρὸς τὰ ἀριστερά, ζερβά.

Παράγεται ἀπὸ τὸ ἐπίθετο **ζέρβιος ἢ ζερβός ἢ ζερβύς** = ἀριστερός, α, ον τὸ ὀπιῶν ἔτυμολογεῖται ἀπὸ τὴν ἰσπανικὴ **zurdo** = ἀριστερὸ χέρι, ἀριστερός καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸν **ζαρβός**, ὅπως ἰσχυρίζονται γλωσσολόγοι.

ζήάω = ζῶ, πορίζομαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν, συμβιώ, καλοζῶ (ἀρχ. ἑλλην. **ζάω**).

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ — ΓΗ*

(Δοκίμιο)

ΕΙΝΑΙ σίγουρο, ἔτσι λένε, πὼς ἄμα σκέπτεσαι δὲν φοβᾶσαι ποτὲ τὸ χρό-
νο! Καὶ τοῦτο γιὰτὶ ὁ Χρόνος δὲν ἔχει πιά καμιὰ δύναμη νὰ ἐπιβληθεῖ στὴν ἐν-
γρηγόρσει ψυχῇ. Καὶ ὁ ζωντανὸς ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἡλία, ὅταν στοχάζεται μέ-
σα σ' ἓνα ἐλεύθερο κῆπο, ἔμπλεο ἀπὸ τὰ πιὸ εὐώδη ἄνθη τῆς Δημοκρατίας!
Μιᾶς Δημοκρατίας πανευρωπαϊκῆς ὅπου θὰ μπορούσε ν' αναπτυχθεῖ μιὰ μεγάλη
ποικιλία ἀνθρωπίνων τύπων καὶ χαρακτήρων, κλείνοντας μέσα της ὅλα τὰ εἶδη
τῶν πολιτευμάτων, χάρη στὴν ἐξουσία, ποὺ ἔχει ὁ καθένας νὰ ζεῖ, ὅπως ἐπι-
θυμεῖ!

Μέσα σ' ἓνα τέτοιο αἰεὶ θαλερὸ, κῆπο, ὁ καθένας γιαιτρεύεται ἀπ' τοὺς πό-
νους καὶ τὰ βάσανα τῆς καθημερινότητας καὶ δὲν φοβάται γιὰ τὸ παρὸν μῆτε
τρομάζει, γιὰ τὰ μελλούμενα.

Μελετᾶ, μὲ λεύτερη σκέψη ὅλα ἐκεῖνα ποὺ συνθέτουν τὴν εὐδαιμονία,
γιὰ νὰ γιαιτρευεῖ ἀπὸ τὰ πάθη, πιστεύοντας πὼς ἡ ἀληθινὴ γενναιοδωρία ἀπέ-
ναντι στοῦ μέλλον, συνίσταται στοῦ νὰ δίδονται τὰ πάντα στοῦ παρὸν.

Ἔτσι μπορεῖ κανεὶς, νὰ γίνεῖ πνευματώδης καὶ ν' ἀποκτήσει ἐκτίμηση καὶ
μάλιστα πολὺ μεγαλύτερη ἀπ' ὅτι ἀξίζει, πείθοντας τοὺς ἄλλους, πῶς: Πρέπει
νὰ ὀδηγούμαστε δημοκρατικὰ στὴν ὅποια διερεύνηση τοῦ ἀνθρώπου - ὡς υπάρ-
ξεως, ξεκινῶντας ὄχι ἀπὸ κούφιας βεβαιώσεις καὶ αὐθαίρετες δοξασίες ἀλλὰ ν' ἀ-
κολουθοῦμε ἐκεῖνὴ τὴν πορεία τῆς σκέψης -μας- ποὺ μᾶς δείχνουν τὰ φαινόμε-
να τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου.

Στὸ λυκόφως, τοῦ εἰκοστοῦ μας αἰῶνα, ἔχουμε πιά περισσότερες δυνατό-
τητες νὰ βαδίσουμε πρὸς ἓνα νέο εὐρωπαϊκὸ ἀνθρωπισμὸ, κάνοντας πράξη τῆ
σκέψης του Φρ. Σίλλερ: Ἔχασα τὴν πατρίδα μου, ἐπειδὴ τὴν ἀντάλλαξα μὲ τὸν
κόσμο.

Σ' αὐτοὺς τοὺς νέους καιροὺς τοὺς δικούς μας ἐκεῖνο, ποὺ στὴν πραγμα-
τικότητα ἔχουμε ἀνάγκη ὡς ἄνθρωποι στὴ ζωὴ δὲν εἶναι πιά οἱ ἄλογες ἰδεολο-
γίες καὶ οἱ ἀνώφελες δοξασίες, ἀλλὰ μιὰ ὑπαρξὴ χωρὶς ἀγωνία. Οἱ αὐθαίρετες θε-
ωρίες δὲν ὀδηγοῦν πούθενά. Μόνον ἡ ἀγρύπνια θὰ περισώσει τὸν ἄνθρωπο! Γι'
αὐτὸ ἐπι-βάλλεται νὰ μείνουμε Φρουροὶ τῆς Ἐλευθερίας καὶ φορεῖς τοῦ καινούρ-
γιου, Πολιτισμοῦ.

Γι' αὐτὸ εἶν' ἀνάγκη νὰ κρατήσουμε γερὰ στοῦ νοῦ μας ὅλα ὅσα βοηθᾶνε

στο ξέκομμα απ' τους κενούς μύθους. Έτσι θα σταθούμε ικανοί στο μέλλον να κατανοούμε, όσα είναι συνδεδεμένα από την ίδια τη φύση, με τα πράγματα τα συγκεκριμένα και τα άπτά.

Τα κριτήρια ωστόσο, της αλήθειας, που έχουν σχέση με το λόγο και τα αισθήματα, και που μᾶς επιτρέπουν εύκολοτερα να στοχαζόμαστε, να τα έχουμε σε μεγάλη εκτίμηση. Να μη συσσωρεύουμε γνώσεις φιλο-σοφίας, αλλά να εμβαθύνουμε στη κίνηση του φιλοσοφικού λογισμού. Ν' αγωνιζόμαστε για την αλήθεια και την ανθρωπινότητα, με την άνευ ὄρων ἐπι-κοινωνία.

Έχουμε ανάγκη από μια γαλήνη για να προχωρήσουμε στο μέλλον, καθώς κι' από μια *αὐτογνωσία**, που δὲν εἶναι παρὰ μνήμη και μάλιστα ἐπώδυνη. Και εἶναι ἐπώδυνη ἡ ζωὴ τῆς... μνήμης, γιατί σήμερα ζοῦμε τὴν ἀντιστροφή τῆς ἀντιστροφῆς: ὅ,τι ἦταν ἄλλοτε ἐπιβεβλημένο καταγγέλλεται τώρα ἀνυποχώρητα και με ὕφος τέτοιο, που ἀφήνει να ἐννοηθεῖ ὅτι ἔτσι τάχατες γινόταν και στο παρελθόν.

Έτσι ὁμως γινόταν. Ἀμφιβάλλουμε, μιὰ και για τίποτα δὲν μπορούμε να εἴμαστε σίγουροι, ἂν και διαλέξαμε να μιλάμε σε μιὰ γλώσσα, ὄχι και τόσο ὑπαρκτὴ ὥστε να μὴ παραπέμπει σε γνωστὲς νοητικὲς δομές. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση καταλαβαίνουμε, γιατί γίνονται ὅλα ἔτσι, ὅπως γίνονται. Εἶχε δίκιο ὁ Ἀβδηρίτης Λεύκιππος, στο μοναδικὸ ἀπόφθεγμα ποῦ μᾶς ἀφησε: Τίποτα δὲν δημιουργεῖται πραγματικάἀλλὰ ὅλα γίνονται ἀπὸ κάποια αἰτία και ἀπὸ κάποια ἀνάγκη.

Τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο στάθηκε ἀπαρχὴ για ἓνα καινούργιο ξεκίνημα τοῦ στοχασμοῦ. Ἄν και εἶχε εἰπωθεῖ στο πλησιέστερο παρελθόν, για τοὺς μεγάλους τῆς Ἰωνίας τὸ περιλάλητο διερῶτη μας πὼς ἀπὸ ἀρχὲς τόσο γόνιμες βγήκε στὴν πραγματικότητα μιὰ φυσικὴ τόσο φτωχικὴ!

Ὅμως, με τὴν ἀνατολὴ τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης πολλὰ ξεπεράστηκαν στὴ μεγαλειώδη προσπάθεια, για τὴν ἐρμηνεία και τὴν κατανόηση του κόσμου. Για παράδειγμα: Μὲ τὴν ἐφεύρεση τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας ἀπ' τὸν Καρτέσιο ἐγινε ἐφικτὴ, ἡ προσέγγιση με τὸν ἐγγὺς πραγματικὸ φυσικὸ κόσμο. Και τὸ ἀρχέγονο μαγικὸ, ὄνειρο τῶν πυθαγορείων ὑλοποιήθηκε, ὅπως και τὸ συναφὲς ὄραμα τοῦ Δημόκριτου.

Τοῦτο, δὲν μπορούσε παρὰ με μιὰ μαθηματικὴ μέθοδο να πραγματοποιηθεῖ, που ἐπέτρεψε να καθοριστεῖ ἡ σχέση τοῦ χώρου και τῆς κίνησης, με ἀλγεβρικὲς ἐξισώσεις. Ἡ φιλοδοξία τῶν ἀρχαίων ικανοποιήθηκε τὴ στιγμή που ὁ Καρτέσιος, ὑπόβαλε στον ὑπολογισμό ἓνα σημεῖο στο χῶρο, ἐφευρίσκοντας τὸ σύστημα τῶν συντεταγμένων.

Έτσι ὁ Καρτέσιος ξεπέρασε κάπου τὸν μοιρολατρικὸ ντετερμισμό, τὸ ἐσφαλμένο τοῦ δόγματος θα λέγαμε ἂν και τὰ σφάλματα εἶναι ἐκεῖνα, που μᾶς διδάσκουν. Τελικὰ ὅλα τοῦτα τὰ ἰδιοφυὰ ἐφευρήματα, κατακτῆθηκαν μεθοδικὰ με τὴ σκέψη. Κι' ἄργησαν πολὺ να τὰ κατανοήσουν οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι αὐτὸ κι ἂν

* Σήμερα κυριαρχεῖ ὁ ὅρος αὐτεπίγνωση - ἡ *αὐτεκτίμηση* δηλ. τὰ συναισθήματα και οἱ ιδέες που ἔχει κανεὶς για τὸν ἐαυτὸ του.

τὸ κατανόησαν -ὡς τὰ σήμερα. Ὅλα λοιπὸν γίνονταν καὶ γίνονται μὲ τὴ σκέψη, μέσα σ' ἓνα σύμπαν δίχως μυστήρια, δίχως πεπρωμένο καὶ δίχως μεταφυσὲς αὐταπάτες.

Ὡστόσο, μέσα σ' αὐτὸ τὸ Σύμπαν, ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνθηκε ἀποδεσμευμένος ἀπὸ τὰ θνητὰ ὑλικά ἀντικείμενα, ἔχοντας ὁμῶς συνείδηση τῆς ἐκδοχῆς, ὅτι - ἡ ὕλη ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νάναί πολὺ σημαντική! ἀλλὰ τὴν ὥρα αὐτῆ, μετὰ ἰδίᾳ τὸ 1992 - ὁ ἄνθρωπος προχωρεῖ οὐδόλως μένει στὴν ἐπίλυση των ἀρχέγονων παγκόσμιων προβλημάτων τῆς ἐπιστήμης. Προχωρεῖ κάτω ἀπὸ μία δημοκρατικὴ θα λέγαμε διαφώτιση, χωρὶς τρόμους καὶ ἐλπίδες, ἀλλὰ μὲ θάρρος, παρησία καὶ αὐταπάρνηση. Καὶ ἐπι-λύοντας ἐπι-σημονικὰ τὰ φυσικά, μὰ καὶ ἀνθρώπινα προβλήματα, ἔφτασε προσφάτως στὴ δια-πίπωση πῶς ἐνῶ - ἡ ὕλη μένει, ὡς εἶχε διερευνηθεῖ πειραματικῶς στὰ ἐργαστήρια, ὁ ὕλισμός ὡς σύστημα ἀξιῶν εἶχε πεθάνει.

Καὶ δὲν πέθανε φιλοσοφικὰ ἢ ἰδεολογικὰ ἂν θέλετε, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Θάνατος του, γράφει ὁ Κάρλ Πόπερ στὸ «Ὡρολόγιο τοῦ Καρτεσίου» (Βῆμα - 14 Ὀκτωβρίου 1990) πιστοποιήθηκε ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἠλεκτρικῶν καὶ μαγνητικῶν, τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν καὶ τῶν χημικῶν δυνάμεων. Ἡ ἐμφάνιση τῆς κβαντομηχανικῆς πρῶτα καὶ τῆς κβαντικῆς ἠλεκτροδυναμικῆς ἀργότερα ἀπομάκρυναν ἀκόμη περισσότερο τὴ φυσικὴ ἀπὸ τὸν ὕλισμό.

Ἄραγε τὸ ἴδιο ἐγίνε καὶ μὲ τὴ ἱστορία. Ἀπομακρύνθηκε κι αὐτὴ ἀπ' τὸ δρόμο της. Ἐφτασε στὸ τέλος της ἢ πῆρε ξανὰ τὸ δρόμο της πρὸς τὸ μέλλον. Πῆρε ξανὰ τὸ δρόμο της πρὸς τὸ μέλλον, γυρίζοντας ταυτόχρονα στὸ παρελθόν, θέτοντας ἐκ νέου, - καὶ μάλιστα συχνὰ ὑπὸ κατάσταση παροξυσμοῦ τὰ ἴδια ἔθνη, ἐθνικιστικὰ ρατσιστικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα. Κι' αὐτὴ ἡ ἐπιστροφή στὸ παρελθόν φαίνεται ἐπιβεβλημένη ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τοῦ μέλλοντος, μιὰ καὶ τὸ παρὸν εὐνοεῖται ἀπ' τὴν τεχνολογία.

Στὸ μεταξὺ ἐμφυλοχωρεῖ μιὰ νέα δαμόκλειος ἀπειλὴ στὴν ἴδια τὴ βιόσφαιρα, ποὺ μᾶς περιβάλλει καὶ θέτει σὲ κίνδυνο τὸ νέο ἀνθρωπισμὸ μας - τὴν Εὐρώπη μας καὶ τὴ νεοσύστατη Δημοκρατία τοῦ Πολιτισμοῦ μας ἔτσι ποὺ ἡ Ἱστορικὴ δυστυχία νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐξαγοραστεῖ μὲ τὴν Ἱστορικὴ σωτηρία.

Ὁ Πολιτισμὸς μας γίνεται Πηγὴ δυστυχίας καὶ ἀποβαίνει μοιραῖος καὶ γιὰ τὴ ζωὴ του ἀνθρώπου. Τὸ ἀρχαῖο αἶτημα ἐνὸς παγκόσμιου μύθου - ποὺ σήμερα τὸ ὑποκαθιστοῦν κάποια αἰτήματα κοινῆς ἰδεολογίας - εἶναι κατὰ βάθος αἶτημα ποιητικὸ... ἰδοῦ; ποὺ εἶναι ἓνα νέο «συμβόλαιο» μ' ἓναν πανάρχαιο ἐταῖρο τὴ παμμήτορα, τὴν Ζεῖδωρο καὶ φερέσβιο ἄρουρα - τὴ Γῆ καὶ τὴ Φύση της, ποὺ μόνο αὐτὴ ἡ Φύση μπορεῖ νὰ ἐνώσει τὴν ἀνθρωπότητα, σὲ μιὰ κοινὴ συμβίωση.

Ὁ Ξενοφῶν στὸν οἰκονομικὸ του εἶχε πεῖ «Ἐτι δὲ ἡ γῆ, θεὸς οὔσα, τοὺς δυναμένους καταμανθάνειν καὶ δικαιοσύνην διδάσκει, τοὺς γὰρ ἄριστα θεραπεύοντας αὐτὴν πλεῖσια ἀγαθὰ ἀναποιεῖ».

Κι ὁ ποιητὴς ὁ συγκαιρινὸς εἶχε πεῖ ἐπίσης:

Καὶ σὺ Γῆ, παλιὰ φίλη τῶν Ὀρέων καὶ τῶν δασῶν;

Ποὺ καὶ τῶν πάντων εἶσαι τροφός.

Μητέρα του πανάρχαιου Δία ἱερὰ χθόνα, γίνε ξανά δική μας!

Γῆ! Ἐμεῖς σ' ἔχουμε, ὅλοι τώρα πιά Μητέρα, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι.

Και νιώθουμε δικοὶ σου Πολίτες...

Ἦ μάνα Γῆ, ἄσε πιά στὰ φθαρμένα σου παραμύθια, τὴν παλιὰ σου κατοικία.

«Τὴν παρὰ τὸν μέγον καὶ πολύν, χρυσὸν ἔχοντο, πακτωλόν».

Περπάτα μαζί μας Γῆ μακαρία Μητέρα.

Μ' ἐμᾶς τοὺς ἀγέραστους Πελασγοὺς - Τοῦ Δευκαμώνα και τῆς Πύρρας τὶς πέτρινες γενεές.

Περπάτα μαζί μας Γῆ καὶ δὲν σὲ σέρνει ἄρμα κανένα.

Πέθαναν ἀπὸ πείνα οἱ Παυροκτόνοι λέοντες.

Γῆ μητέρα! Θάνατος στὸν ἐναντίον σου Πόλεμο.

Βοήθα μας να σκοτώσουμε τὸν Πόλεμο καὶ τὰ ἐναπομείναντα ἀνθρωποφάγα λιοντάρια του.

Ἦ ὅτι ὁ ἐνάντια στὴ Φύση του Πόλεμος, κανέναν ἄντρα πονηρὸ εὐκόλα καὶ εὐχάριστα δὲν καταστρέφει.

Ἄλλὰ τοὺς ἐνάρετους τοὺς ὁμολογουμένως τῇ Φύσει ζῶντας, αὐτοὺς ποὺ ἀγνόουνται καὶ γι' αὐτὸ σώζουν τὸν Κόσμο, ματώνοντας τὰ χέρια τους, μὲ τὶς φωνὲς τῶν λουλουδιῶν.

Καὶ μέσα στὴ βαθιὰ καρδιὰ τοῦ Ὀκεανοῦ διψᾶνε.

Καὶ κατεβαίνοντας τὶς βαθιὲς στοῆς σου, ὦ Γῆ,

καθὼς ὁ ἀνθρακωρύχος μὲ τὸ λυχνάρι του,

φωτίζουν τὴ «σκοτεινὴ» καρδιά σου!

Ἦ Γῆ, σιωπηλὴ Μητέρα, κάθε ὁμιλία μας σὲ πληγώνει.

Καὶ μόνο, μὲ τὴ Σιωπὴ σὲ νιώθουμε εὐρύτερνο καὶ πελωρή.

Ταξίδεψε μας μέσα στους ἀγνωστους γαλαξίες του Σύμπαντος.

Χωρὶς τὴν ἀγωνία τῆς Χιροσίμα, χωρὶς τὸ θάνατο στ' ἄθῳα

μάτια τῶν παιδιῶν του Μέλλοντος.

Ποὺ ἔχουν τὸ φωτεινὸ Ἥλιο - τὸ ἄστρο σου,

μὲ τὸ μέρος τους καὶ τὴν ἀγάπη!

ΙΩΑΝΝΟΥ ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Α Ν Α Λ Ε Κ Τ Α

(Ἀπὸ τὰ «Σύμμεικτα Πανηπειρωτικά Φιλολογικά» μου
στὴν «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία» τῶν ἐτῶν 1987 - 1990)

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ θέματα, τὸ εἰδικὸ δηλαδὴ περὶ τῆς «συνεισφορᾶς» καὶ τὸ γενικώτερο, τὸ ἀσχολούμενο μὲ τὰ «διδάγματα», τὰ προσέπτοντα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν τριῶν προαναφερθέντων λογίων μας ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενο τῆς ἐνότητας ἐκείνης τοῦ ὄλου μέχρι τώρα δημοσιεύματός μας, ἡ ὁποία βρίσκεται στὸ τεῦχος 441-442-443 τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας» (ἔτος ΛΗ', Ἰανουαρ. - Φεβρουάρ. - Μάρτιος 1989), σελ. 63 - 72. Ἄλλὰ καὶ σὲ ἀκολουθήσασες ἀπὸ τότε ἐνότητες («συνέχειες») βρίσκονται πολλὰ στοιχεῖα ἀνάλογα - ἢ καὶ ὅμοια - πρὸς τὰ προαναφερθέντα καὶ μάλιστα καὶ ἀπὸ ἔργα πλέον καὶ ἄλλων Ἑπειρωτῶν ἐρευνητῶν καὶ διανοητῶν προσληφθέντα. Τέτοια στοιχεῖα θὰ παρουσιαστοῦν καὶ σὲ μελλοντικὲς «συνέχειες» τοῦ μελετήματός μας, ἂν, ὅπως ἐλπίζουμε, καταστῆ σὺν Θεοῦ δυνατόν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ δημοσιευθοῦν κατὰ κάποιον ἀποτελεσματικώτερο τρόπο τὰ περιλάλητα πλέον «πανηπειρωτικά σύμμεικτα» μας. Τὸ ὑλικό, καὶ γιὰ τὰ μελλοντικά στῆ συνάφεια αὐτὴ «κομμάτια», εἶναι ἔτοιμο, κατὰ ἓνα δὲ μεγάλο μέρος ἤδη καὶ «κατεστρωμένο»· μόνο, νὰ ποῦ κάθε φορὰ ὄλο καὶ κάτι πρέπει νὰ ἀλλάζουμε, νὰ διορθώνουμε, νὰ προσφαίρουμε, νὰ ἀνασκευάζουμε καὶ νὰ ἀναθεωροῦμε.

Μπῆκε, βλέπετε, τὸ μελέτημα, χωρὶς καλά - καλά νὰ τὸ καταλάβουμε, στῆ ροῇ τῶν ραγδαίων πλέον ἐξελισσομένων καὶ ἐναλλασσομένων συνθηκῶν, ὡς πρὸς τὰ «πράγματα» - τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα -, ποῦ ἀποτελοῦν τὰ ἄμεσα ἐνδιαφέροντα αὐτοῦ, τοῦ μελετήματος, τὰ σχετιζόμενα ἰδίως μὲ τὴν Βόρεια Ἑπειρο.

Αἱ ραγδαῖες αὐτὲς ἐξελίξεις, ποῦ φαίνονται ἢ φάνηκαν νὰ παρουσιάζουν καὶ μιὰ κάπως, κατὰ τὶς ἔσχατες ἐτοῦτες ἡμέρες, ἐπὶ τὸ κάπως καλύτερο ἢ καὶ τὸ ἀποτελεσματικώτερα καλὸ ἀναλαμπή, ἀποτυπώνονται καὶ στὰ συνεχῶς ἐμφανιζόμενα πλαίσια σὲ ποσοτικὴ καὶ ποιητικὴ ἐξάνθηση - γιὰ τὰ «παλαιά» καὶ τὰ «καινούργια» - Ἑπειρωτικὰ δημοσιεύματα: ἄρθρα - στὸν τοπικὸ καὶ τὸν ἀθηναϊκὸ Ἑπειρωτικὸ, πανηπειρωτικὸ, ἰδίως τύπο, μὲ σοβαρὲς σ' αὐτὸν, δίκαιες, ἐπιφυλά-

ξεις συνηθέστερα³, μελέτες με έκτενέστερες κριτικές αναλύσεις και αξιολογήσεις τῆς ἀληθινῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἐκεῖ - στὴ Βόρειο Ἡπειρο -, ἀποκλειστικότερα καὶ γενικώτερα βιβλία, τόμους, ἐκδοτικές σειρές. Τὰ ὅλα μὲ τὴν Ἡπειρο - καὶ τὴν Βόρειο Ἡπειρο σχετικὰ παρουσιάζονται ἐπίσης καὶ τώρα, ὅπως πάντοτε, συνδεόμενα, καὶ μὲ γενικώτερες πνευματικές, πολιτιστικές, ἐθνικές κλπ. δραστηριότητες, ποὺ ἐκδηλώνονται στὴν Ἡπειρο καὶ στὴν Οἰκουμένη διασπορά τῆς ἀπὸ τοπικὰ - καὶ εὐρύτερα - πνευματικὰ κέντρα στὶς πόλεις τῆς Ἡπέρου, στὴν Ἀθήνα καὶ ἀλλοῦ στὸν κόσμον, μὲ συστηματικῶς διοργανωμένα ὑψηλῆς στάθμης ἐπιστημονικὰ συνέδρια, πνευματικὰ συμπόσια, ἀνάλογες ἐκδόσεις, καθὼς καὶ μὲ ἄλλες συναφεῖς τιμητικές, γιὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα, γιορταστικές συνάξεις μὲ πανηγυρικές νοσταλγίες ἐξάρσεις καὶ τὰ παρόμοια.

Ἔσο μπορῶ παρακολουθῶ καὶ ἐγὼ τὰ παραπάνω καὶ ἔχω νὰ γράψω, σὰν θέλει ὁ Θεός, καὶ γι' αὐτὰ ἀρκετά, στὸ στυλ πάντοτε μὲ τὸ ὁποῖο παρουσίασα τὰ μέχρι τώρα στὴν «*Ἡπειρωτικὴ Ἑστία*» πανηπειρωτικὰ φιλολογικὰ συμμεικτὰ μου.

Ἡ ἐπίδοσή μου σ' ὅλα αὐτὰ γίνεται βέβαια ἀναγκάζομαι νὰ τὸ ἐξομολογηθῶ ἐδῶ - παρέργως, ἀνάμεσα σὲ πλῆθος ἄλλων, τῆς ἐπιστημονικῆς μου εἰδικότητος, ὑποχρεώσεων συγγραφικῶν, ἐκδοτικῶν, μὲ διεθνῆ καὶ πανελλήνια Συνέδρια συνδεομένων, μὲ συνεργασίες μου σὲ δικά μας καὶ ξένα Θεολογικὰ περιοδικὰ καὶ συλλογικὰ ἀνάλογα ἔργα σχετιζομένων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ κάτω ἀπὸ τὶς συνθηκὲς αὐτές, ὅπως καὶ μὲ τὴν ἀπὸ τὸν λόγον αὐτὸν προσδιοριζόμενη μέθοδο τῆς «διασποράδην» διατάξεως τῆς ὕλης, ποὺ στὴ ροὴ τῶν χρόνων καὶ τῶν γεγονότων περιέρχεται στὰ χέρια μας «κομματιαστά» πλέον, ἀπὸ μόνη τῆς δὲ τὶς περισσότερες φορές, μὲ τὴν συνεχῆ εὐγενικὴ ἀποστολὴ ἀπὸ γνωστούς μου καὶ ἀγνώστους μου Ἡπειρωτὲς λογίους παντοειδῶν δημοσιευμάτων τους, συνεχίζουμε καὶ αὐτὸ τὸ ἔργο μας. (Ἐ-

3. Στὸ ἔργο αὐτὸ ἐπιδίδονται ἐπιμελέστατα, μὲ βαθὺ πόνο, ἀκλόνητη πίστη καὶ ἀκατάβλητο θάρρος, τὰ δυὸ πανηπειρωτικὰ μας δημοσιογραφικὰ ὄργανα στὴν Ἀθήνα, ἀνέκαθεν μὲν καὶ ἀσταμάτητα τὸ παλαιάφοτο «*Ἡπειρωτικὸν Μέλλον*» (γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχω γράψει μερικὰ στὰ «*Σύμμεικτα*» μου, στὴν «*Ἡπειρωτικὴ Ἑστία*», τεύχος 426 - 427 - 428, Ὀκτωβρ. - Νοεμβρ. - Δεκέμβρ. 1987, σελ. 545 ἔξ.), τώρα δὲ καὶ τὸ νεοφανὲν - ἀπὸ τριῶν περίπου ἐτῶν δικαίως ἰδιαίτερα μαχητικὰ ἐκδηλούμενο «*Βορειοηπειρωτικὸ Βῆμα*» ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Πανελληνίου Συνέσμου Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγώνος (Π.Α. ΣΥ. Β.Α.). Γιὰ τὸν Σύνδεσμον αὐτὸν, καθὼς καὶ γιὰ τὸν σθεναρὰ ἐμπνέοντα Καὶ κινουῦντα τὸ ἔργον του Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως - Πωγωνιανῆς καὶ Κονίσης Σεβασιανόν, ἐκδηλούμεον - σὲ συνεργασία μὲ τὸν ὡς ἀκύτερω Σύνδεσμον - καὶ μὲ τὰ ἀπὸ τὸν Ἱεράρχην αὐτὸν συστηματικώτερα διοργανωμένα, περίφημα Πανελλήνια Ἐπιστημονικὰ Συνέδρια στὴν Κόνιτσα, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ πρῶτο τέτοιο Συνέδριο τὸν Αὐγουστο τοῦ 1987, ἔχω ἀναφέρει ἐπίσης μερικὰ σὲ προηγούμενά μου, στὰ «*Σύμμεικτα*» μου, στὴν «*Ἡπειρωτικὴ Ἑστία*», τεύχος 450-451-452, Ὀκτωβρ. - Νοέμβρ. - Δεκέμβρ. 1989, σελ. 488 ἔξ.

δῶ τὸ «γύρισα» πάλι στὸν «Πληθυντικὸ τῆς ταπεινότητος») Ἰδιαίτερα πασκίζουμε τώρα νὰ συνυφάνουμε κατὰ κάποιο τρόπο τὴν γιὰ τὴν Βόρειο Ἑπειρο πανόσπερμη, ὅπως καὶ προηγουμένως τὴν χαρακτήρισα, «ῶδῆ» μας ἢ «μαλλάντα» μας, ὅπως μᾶς κόλλησε - καλὰ καὶ σώνει νὰ ἀποκαλοῦμε ἐπίμονα ἐτοῦτο ἐδῶ τὸ ἐγχείρημά μας καὶ τὸ τόλμημά μας. Ἐδῶ ν' ἀρχίσει μὲ νέα παράγραφο ἢ νέα ἐνόττης τοῦ λόγου τῆς ἐκφραστικῆς μας αὐτῆς προτίμησης θὰ τὸν ἰδοῦμε εὐθὺς ἀμέσως, ὑπενθυμίζοντας καὶ τὰ ὅσα σὲ μέχρι τώρα «συνέχειες» μας στὴν «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία» ἔχουμε ἀναφέρει γιὰ τοὺς δυὸ ἐξέχοντας δικούς μας παραγωγικούς καὶ ἀναπαραγωγικούς μυσταγωγικούς καλλιεργητὰς τοῦ ὑψηλοῦ εἴδους τῆς ποιήσεως μὲ τὸ ὁποῖο καταπιαστήκαμε τάχα, ἐδῶ, τὸ τῆς Ὠδῆς καὶ τῆς Μαλλάντας. ἀχα, ἐδῶ, τὸ τῆς Ὠδῆς καὶ τῆς Μαλλάντας.

Πρόκειται γιὰ τοὺς ἀείμνηστους -φεῦ- καὶ αὐτοὺς πλέον δύο ἀπὸ τοὺς τελευταίους γεροὺς στύλους καὶ αὐθεκτικούς, συνάμα, ἀκρογωνιαίους λίθους ἀπὸ ἄλλη ὀπτικὴ γωνία βλεπόμενους στὸ πνευματικὸ οἰκοδόμημα τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας», μὲ τὴν σαράντα τώρα χρόνια ζωὴ της καὶ τὴν ἀειθαλεῖ καὶ τώρα, μετὰ τὴν «ἀποχώρησι» ἐκείνων - ἱστορία της καὶ ἀποστολὴ της· γιὰ τοὺς Ἀ ρ σ ἔ ν η Γ ε ρ ο ν τ ι κ ὸ καὶ Δ η μ ο σ θ ἔ ν η Κ ὄ κ κ ι ν ο μιλοῦμε! (βλ. γι' αὐτοὺς) στὰ «Σύμμεικτα» μου, σχετικὰ μὲ τὰ ὅσα ἐδῶ - στὴν ῶδῆ καὶ στὴν Μπαλλάντα ἀναφερόμενα -θέλω γι' αὐτοὺς νὰ ὑπενθυμίσω, «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία», τεῦχος 420 - 421 - 422, ἔτος ΛΣΤ', Ἀπρίλιος - Μάϊος - Ἰούνιος 1987 σελ. 252 - 254 τεῦχος 444 - 445 - 446, ἔτος ΛΗ', Ἀπρίλιος - Μάϊος - Ἰούνιος 1989, σελ. 191 - 196 τεῦχος 447 - 448 - 449, ἔτος ΛΗ', Ἰούλιος - Αὐγούστος - Σεπτέμβριος 1989, σελ. 326 - 330).

Καὶ οἱ δυὸ ἀναμέλπον, μὲ τὸν προαναφερθέντα ποιητικὸ τρόπο τῆς ῶδῆς καὶ τῆς Μπαλλάντας, τὶς εὐχαριστίες τοὺς πρὸς τὸν θεὸ γιὰ τὰ ὅσα ἀγαθὰ ἀπολαμβάνουν κατὰ διαφόρους καὶ πολὺπλοκούς, βέβαια, τῆς μοίρας ὀρισμούς - οἱ ἄνθρωποι, τόσο στὴν ὁμαλὴ πορεία καὶ τὴν φυσικὴ ροὴ τῆς ζωῆς, ὅσο καὶ στὴν παροδικὴ παρεμβολὴ ἢ καὶ διαρκέστερη στὸν ἀνθρώπινο βίον ἐκδήλωσι δεινῶν καὶ περιπλοκῶν, ἀναστατώσεων καὶ κακώσεων, θλίψεων καὶ συμφορῶν. Στὸν Θεὸ ἐπίσης ἀναθέτουν καὶ αἱ δυὸ, μὲ τὴν ἄμεση ποιητικὴ τους παραγωγή, ἢ καὶ μὲ τὴν μεταφραστικὴ τους παραγωγή, ἢ καὶ μὲ τὴν μεταφραστικὴ τους (ὁ Ἄρσ. Γεροντικός) ἀναπαραγωγή, τελικὰ τὶς ἐλπίδες γιὰ τὴν αἴσια ἐκβαση τῶν δυσχερῶν καταστάσεων τῆς ζωῆς, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς μοίρας, ὅπως καὶ τὴν βεβαιότητα γιὰ τὴν ἀπαλαγὴ ἀπὸ τὸν ὄλεθρο καὶ τὴν συμφορὰ, ποὺ συνυπάγονται αἱ καταστάσεις αὐτὲς γιὰ τοὺς ἀνθρώπους - καὶ γιὰ τὴν φύση τώρα - γιὰ τὴν ὄλη, λοιπὸν, θεῖα δημιουργία.

Ἔτσι, δεύτερον (τὸ ἀντίστοιχο σ' αὐτὸ ἀριθμητικὸ πρῶτον τὸ ἐκφωνήσαμε πολὺ παραπάνω, στὴν ἀρχὴ σχεδὸν ἐδῶ, καὶ τὸ ἀναπτύξαμε ἀκολουθῶς

σαν μιά πρώτη από τις δυο άφορμές μας για την σύνθεση «ώδης» ή «μπαλλάντας» τής Βορείου Ἡπείρου), δ ε ύ τ ε ρ ο ν λοιπὸν στὸ τόλμημά μας αὐτὸ καὶ στὸ ἀντίστοιχο πλατὺ ξάνηγμά μας, στὶς προηγηθεῖσες «συνέχειες» μας καὶ ἐδῶ κάπως τώρα, «παρασυρθήκαμε», μὲ εὐχαρίστησή μας βέβαια καὶ με τὸ θέλημα μας ἀσφαλῶς ἀπὸ τοὺς δυὸ ὡς ἀνωτέρω ἀλησμόνητους προσφιλεῖς, διδακτικούς καὶ ὑποδειγματικούς, πρωτοστάτες τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς σύγχρονης Ἡπειρωτικῆς Πνευματικῆς ἐκδηλώσεως γενικώτερα, στὸ εἶδος τους βέβαια καὶ στὰ μὲ αὐτὸ σχετιζόμενα ἐπιτεύγματά τους, ἀπὸ τὸν Ἀρσένη Γεροντικὸ καὶ τὸν Δημοσθένη Κόκκινο. Σ' αὐτοὺς ἐξειδικεύουμε τώρα καὶ στὴ μνήμη τους ἀφιερώνουμε τὰ ὅσα ἐδῶ ἐν συνεχείᾳ θ' ἀναφέρουμε, ἀνακεφαλαιωτικά, σχετικὰ μὲ τὸ κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἶδος τῆς ποιήσεώς τους. Γιὰ τὸ γενικώτερο καὶ τὸ ὅλο πνευματικὸ τους ἔργο, γιὰ τὴν προσωπικότητά τους καὶ τὴν ἀνθρωπιά τους, γιὰ τὰ χαρίσματά τους καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τους, γιὰ τὰ διδάγματά τους καὶ τὰ δεοντολογικὰ γιὰ τὸ μέλλον κληροδοτηθέντα προστάγματά τους - μάλιστα γιὰ τὰ τοῦ δεύτερου, καὶ τοῦ ἔσχατου τώρα στὴ σειρά τῶν προαπελθόντων πατέρων τῆς εὐρύτερης οἰκογένειας τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» του καὶ εἰδικώτερα ἐδῶ τιμώμενου - θὰ ποῦν καὶ θὰ γράψουν τὰ δέοντα, θὰ διαλαλήσουν τὰ ἐπιτεύγματα καὶ θὰ προβάλουν - ὅσο σεμνὰ καὶ ἂν θελήσουν νὰ τὸ κάνουν τὰ κατορθώματα πολλὰ καὶ σπουδαῖα. Αὐτοὶ θὰ εἶναι, βέβαια, εἰδικὰ κατὰ πάντα στὴ Λογοτεχνία ἢ καὶ στὴν Ἱστοριογραφία, καὶ σὲ ἄλλα συναφῆ γνωστικὰ πεδία, φυσιολογικώτερα, ἐπομένως, ἐνδεδειγμένοι ἀναλυταὶ καὶ κριταὶ στὰ μὲ αὐτοῦ εἰδικώτερα δὲ πάντοτε μὲ τὸν Δημοσθένη Κόκκινο - σχετιζόμενα εὐρύτερα καὶ στενότερα πνευματικὰ ζητήματα καὶ τὰ ἀπ' αὐτοὺς προερχόμενα συγγραφικὰ ἔργα. Θὰ εἶναι δὲ προ παντός, ἀσφαλῶς, κατὰ πλειοψηφίαν αἱ ἀνωτέρω ἐγγύτερα καὶ ἐγγύτατα στοὺς δυὸ ἐκείνους τελευταίους προσφιλεῖς μας ἀειμνήστους, καὶ διῆ εἰδικῶς ἐδῶ στὸν Δημοσθένη Κόκκινο, προσκείμενα, χρονικὰ καὶ τοπικὰ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ βαθύτερα στοχαστικὰ καὶ συγγενέστερα Ἰδεολογικὰ ἐν γένει, στὸ πλευρὸ τους εὐρεθέντες συμπαρασάται καὶ συναθληταὶ στοὺς ἀγῶνες τους, ἔτσι δὲ καὶ στὸ ἐκφράζον τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς ἔργο τους.

Τὸ ἴδιο, καὶ μὲ τὸ παραπάνω, εἶχαν κάνει καὶ ἐκεῖνα γιὰ πολλοὺς πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ἀλληλοδιαδόχους κατὰ καιροὺς ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον προαπελθόντας ὁμολόγους τους.

Ἄλλὰ μιά μεγάλη ὥραία καὶ σπάνια, ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ἐν προκειμένῳ ἐξαίρεσι εἶχεν ἀποτελέσει τὸ εὐτυχὲς γεγονὸς νὰ πλέξῃ ὁ Δημοσθένης Κόκκινος τὸ γνήσιο ὑπαρξιακὸ ἀπὸ τὶς προμνημονευθεῖσες συνθήκες τῆς ὀλοκληρωτικῆς «ἐγγύτητος» προσδιοριζόμενο καὶ προερχόμενο ἐγκώμιο γιὰ δυὸ ἐν

ζωή τις ημέρες εκείνες εύρισκομένους συνεργάτες του, ομολόγους του, όμοτρόφους του και όμοτρόπους του στο στάδιο τών πνευματικῶν αγώνων στήν «*Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας*» καί τῶν μέ τοὺς αγώνας αὐτοὺς συνυφαινομένων ἀρετῶν. Τότε ἀναγκάστηκε νὰ προβῆ ὁ ἐγκωμιστῆς καί στήν ὁμολογία γιά τὸ πόσο δύσκολο, «*παρακινδυνευμένο*» καί ἀτελές, εἶναι νὰ ἐπιχειρῆ κανεὶς κάτι τέτοιο γιά ζωντανούς, δίπλα του γερὰ στεκούμενους σὺ ν α θ λ η τ ά ς. Αὐτὸς ὁ Δημοσθένης Κόκκινος, μεταχειρίστηκε καὶ καθιέρωσε, νομίζω, γιά τέτοιες περιπτώσεις τὸν τελευταῖο αὐτὸν ὄρον, ἀναφερόμενο συνήθως στὶς σχέσεις τῶν Ἁγίων - τῶν Μαρτύρων - μεταξύ τους, ὄντας ὁ ἴδιος ἀρκετὰ ἐξοικειωμένος μὲ τὴν βιβλική καί τὴν ἐκκλησιαστικὴ «*γλῶσσα*» καί χρησιμοποιώντας τὴν συχνὰ στὸ ἔργο του (μάλιστα δὲ στὸ ποιητικὸ): «*Συναθλητῶν ἐγκώμιον. Τάκης Σιαμόπουλος καί Ἀρσένης Γεροντικός*». («*Ἡπειρωτικῆ Ἑστία*»), ἔτος ΛΖ', τεύχ. 431-439 - 440, Ὀκτωβρ. - Νοεμβρ. - Δεκεμβρ. 1958, σελ. 525 - 533).

Τὸ **ἐγκώμιον** ἀπευθύνεται χωριστὰ στὸν καθένα, μὲ ρεαλιστικὸ - σὲ λυρικό, τόνο ἐκφραζόμενη - ζουμερή, ἐξαντλητικὴ καί στὸν συνοπτικὰ περιεκτικὴ τῆς χαρακτῆρα παρουσιαζόμενη, ἔκθεση τοῦ ἔργου τους, τοῦ Τάκη Σιαμόπουλου, πρῶτα, καί τοῦ Ἀρσένη Γεροντικοῦ, ὕστερα. Στὸν σύντομο πρόλογο, μὲ τὸν ὁποῖον τὸ διπλό αὐτὸ ἐγκώμιο θεμελιώνεται εἰσαγωγικὰ, παρουσιάζει ὁ ἀπὸ ἰσχυρὸ ψυχικὸ πάθος καί κατάφορη ὀλοκληρωτικὴ συγκίνηση κυριευμένος, ἀλλὰ συνάμα καί ἀπὸ ἀντικειμενικὴ πνευματικὴ νηφαλιότητα ἀπαραγνώριστα διακατεχόμενος ὕμνητῆς σὲ διθυραμβικὸ τόνο γιά τὰ Γιάννινα καί τὶς παραδόσεις τους ἐκφραζόμενος, σὰν φυσιολογικὰ στήν «*πατρίδα τούτη*» πάντοτε ἀνήκοντας τόσο τοὺς δυὸ ἀπὸ αὐτὸν εἰδικὰ τότε ἐγκωμιαζόμενους, ὅσο καί ὄσους ἀποφασιστικὰ καί ὑπεύθυνα ἀγωνίζονται γιά τὴν συνέχιση καί τὴν δικαίωση τοῦ ὅλου πνεύματός της. Ἔτσι δίνει ὁ Δημοσθένης Κόκκινος καί τὴν ὀπτικὴ γωνία, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ θεωροῦσε καί θὰ παρουσίαζε τὰ πρόσωπα καί τὰ ἔργα τῶν ἐν ζωῇ τότε δύο ἐκείνων προσφιλῶν του συναθλητῶν, καί ξεπερνάει μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν ἀναπόφευκτὴ συνήθως «*προσωποληψία*» Γράφει: «*Ἡ πατρίδα τούτη (τὰ Γιάννινα), ποὺ στάθηκε ἡ κιβωτὸς μὲ τὸ θάμβος, τὴ μνήμη, τὶς ἀξίες καί τὸ λίκνο τοῦ Γένους, διεμόρφωσε τὸ ἦθος καί τὴ φυσιογνωμία τοῦ Νεώτερου Ἑλληνα.*

(*Συνεχίζεται*)

Στέργιος Έμμ. ΜΑΡΑΒΕΛΙΑΣ

Jean Giraudoux. "La guerre de Troie n' aura pas lieu"

[Πρώτη Σκηνή, Άνδρομάχη, Κασσάνδρα]

Άνδρομάχη.- Ό Τρωικός Πόλεμος δέν θά γίνει, Κασσάνδρα!

Κασσάνδρα.- Δέχομαι τό στοίχημα Άνδρομάχη.

Άνδρομάχη.- Αὐτός ό ἀπεσταλμένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει δίκιο. Θά τόν ὑποδεχθοῦμε ὅπως πρέπει. Θά περιτυλίξομε τήν Ἑλενίτσα του καί θά τοῦ τήν ἐπιστρέψομε.

Κασσάνδρα.- Θά τόν ὑποδεχθοῦμε χονδροειδῶς. Δέν θά τοῦ παραδώσομε τήν Ἑλένη. Κι ό Τρωικός Πόλεμος θά ξεσπάσει.

Άνδρομάχη.- Ναι, ἂν ό Ἐκτορας ἀπουσίαζει!... Ὡστόσο φθάνει Κασσάνδρα, φθάνει! Μπορεῖς ν' ἀκούσεις καλά τίς σάλπιγγες... Ἐτοῦτη τή στιγμή εἰσέρχεται στήν πόλη νικητής. Νομίζω ὅτι θά ἔχει νά πει τό λόγο του. Ὅταν ἔφυγε, πάνε τρεῖς μῆνες τώρα, μοῦ ὀρκίσθηκε πῶς τοῦτος ό πόλεμος θά ἔταν ό τελευταῖος.

Κασσάνδρα.- Ἦταν ό τελευταῖος. Ὁ ἐπόμενος τόν περιμένει.

Άνδρομάχη.- Μά δέν κουράζεσαι νά βλέπεις καί νά διορθῶς μόνον τά δεινά;

Κασσάνδρα.- Δέν βλέπω τίποτε, Άνδρομάχη. Δέν προβλέπω τίποτε. Λαμβάνω ἀπλῶς ὑπ' ὄψιν μου τίς δυό ἡλιθιότητες: αὐτήν τῶν ἀνθρώπων κι ἐκείνη τῶν στοιχείων.

Άνδρομάχη.- Καί γιατί νά γίνει πόλεμος; Ὁ Πάρις δέν ἐπιθυμεῖ πιά τήν Ἑλένη. Οὔτε ἡ Ἑλένη πιά τόν Πάρι.

Κασσάνδρα.- Μά δέν πρόκειται γι' αὐτούς!

Άνδρομάχη.- Τότε γιατί πρόκειται;

Κασσάνδρα.- Ὁ Πάρις δέν ἐπιθυμεῖ πιά τήν Ἑλένη! Οὔτε ἡ Ἑλένη πιά τόν Πάρι! Εἶδες ποτέ τό πεπρωμένο νά ἐνδιαφέρεται γιά ἀποφατικές προτάσεις;

Άνδρομάχη.- Δέν γνωρίζω τί σημαίνει πεπρωμένο.

Κασσάνδρα.- Θά σοῦ τό πῶ. Εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐπιταχυνθεῖσα μορφή τοῦ χρόνου. Εἶναι φοβερό.

Άνδρομάχη.- Δέν κατανοῶ τίς ἀφαιρέσεις.

Κασσάνδρα.- Δέν πειράζει. Ἄς καταφύγομε στίς μεταφορές. Φαντάσου μιάν τίγρη. Αὐτήν τήν καταλαβαίνεις; Εἶναι ἡ μεταφορά γιά τά νέα κορίτσια. Μιάν κοιμωμένη τίγρη;

Άνδρομάχη.- Ἄφησέ την νά κοιμᾶται.

Κασσάνδρα.- Αὐτό θέλω κι ἐγώ. Ὡστόσο οἱ καταφατικές προτάσεις εἶναι πού ταραξοῦν τόν ὕπνο της. Ἐδῶ καί λίγον καιρό ἡ Τροία βρίθεται.

Άνδρομάχη.- Βρίθεται τίνος;

Κασσάνδρα.- Βρίθεται αὐτῶν τῶν φράσεων πού καταφάσκουν ὅτι ό κόσμος καί τό μέλλον του ἀνήκουν στούς ἀνθρώπους γενικῶς, καί στούς

Ἄνδρομάχη.- Δέν σέ καταλαβαίνω.

Κασσάνδρα.- Ἐπιστρέφει ὁ Ἐκτορας αὐτὴν τὴ στιγμὴ στὴν Τροία;

Ἄνδρομάχη.- Ναί. Ὁ Ἐκτορας τούτην τὴν ὥρα γυρίζει στὴ γυναίκα του.

Κασσάνδρα.- Αὐτὴ ἡ γυναίκα τοῦ Ἐκτορα πρόκειται νὰ ἀποκτήσει παιδί;

Ἄνδρομάχη.- Ναί, πρόκειται νὰ ἀποκτήσω παιδί.

Κασσάνδρα.- Δέν εἶναι ὅλα ἐτοῦτα καταφάσεις;

Ἄνδρομάχη.- Μὴ μὲ φοβίζεις, Κασσάνδρα.

Μιά νεαρὴ θεραπαινίδα, πού περνᾶ κρατώντας ἀσπρόρουχα.- Τί ὁμορφὴ ἡμέρα κυρία!

Ἄνδρομάχη.- Ὦ! Ναί; Βρίσκεις;

Ἡ νεαρὴ θεραπαινίδα, βγαίνοντας.- Ἡ Τροία ἀγγίζει σήμερα τὴν ὁμορφότερη ἡμέρα τῆς Ἄνοιξης.

Κασσάνδρα.- Ἀκόμη καί οἱ πλύστριες συναινοῦν!

Ἄνδρομάχη.- Ὦ! Ἀκριβῶς, Κασσάνδρα! Μά πῶς μπορεῖς νὰ μιλᾷς γιὰ πόλεμο μιά μέρα σάν κι αὐτὴν; Ἡ εὐδαιμονία πέφτει στὸν κόσμο!

Κασσάνδρα.- Σάν ἀληθινὸ χιόνι.

Ἄνδρομάχη.- Καί ἡ ὁμορφιά ἐπίσης. Δές αὐτὸν τὸν ἥλιο. Πῶς κάνει τὰ προάστεια τῆς Τροίας νὰ φαντάζουν μαργαριταρένια, πιό πολὺ κι ἀπὸ τῶν θαλασσῶν τὰ βᾶθη. Ἀπὸ κάθε σπιτί ἀλιέα, ἀπὸ κάθε δέντρο, ἀναδίδεται ὁ ψίθυρος τῶν κοχυλιῶν. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα μπορεῖ νὰ προσφέρει στοὺς ἀνθρώπους τὴ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ζήσουν εἰρηνικά . . . Καί νὰ ἔναι στυγεροὶ . . . Καί νὰ ἔναι ἀθάνατοι . . .

Κασσάνδρα.- Ναί, οἱ παραλυτικοὶ πού ὀδηγήθηκαν στὶς πύλες νιώθουν ἀθάνατοι.

Ἄνδρομάχη.- Καί νὰ ἔναι ἀγαθοί! . . . Κοίταξε ἐκεῖνον τὸν ἰππότη τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, πῶς σκύβει στὸν ἀναβολέα γιὰ νὰ θωπεύσει μιά γατούλα σ' αὐτὴν τὴν ἐπαλξή . . . Ἴσως νὰ ζοῦμε, ἐπὶ πλεόν, τὴν πρώτη μέρα τῆς προσεγγίσης του ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων.

Κασσάνδρα.- Μιλᾷς πολὺ. Κι ἡ μοίρα βιάζεται, Ἄνδρομάχη!

Ἄνδρομάχη.- Βιάζεται γιὰ τίς κοπελλίτσες πού δέν ἔχουν σύντροφο. Δέ σέ πιστεύω.

Κασσάνδρα.- Δέν ἔχεις δίκιο. Ἄ! Ὁ Ἐκτορας ἐπιστρέφει ἔνδοξος στὴ λατρεμένη του σύζυγο! . . . Ἄνοίγει τὰ μάτια του . . . Ἄ! Οἱ ἡμιπληγικοὶ αισθάνονται ἀθάνατοι πάνω στὰ μικρὰ τους ἔδρανα! . . . Τεντώνεται . . . Ἄ! Νά μιά εὐκαιρία γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης στὸν κόσμο! . . . Ξερογλείφεται . . . Καί ἡ Ἄνδρομάχη περιμένει γιό! Καί οἱ θωρακοφόροι σκύβουν τώρα γιὰ νὰ χαϊδέψουν τίς γάτες στὶς ἐπάλξεις! . . . Ἀρχίζει νὰ βαδίζει!

Ἄνδρομάχη.- Σῶπα!

Κασσάνδρα.- Κι ἀνεβαίνει ἀθόρυβα τίς κλίμακες τοῦ ἀνακτόρου. Σπρώχνει βιαστικά τίς πόρτες . . . Νάτος . . . Νάτος . . .

Ἡ φωνὴ τοῦ Ἐκτορα.- Ἄνδρομάχη!

Ἄνδρομάχη.- Μά ψεύδεσα! . . . Εἶναι ὁ Ἐκτορας!

Κασσάνδρα.- Ποιὸς σοῦ εἶπε τό ἀντίθετο;

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΝΔΡΩΝΗΣ

Αἴσθητική καὶ φιλοσοφική ἀνάλυση στὸ κινηματογραφικὸ ἔργο «ΜΟΝΤΕΛΟ» τοῦ Κώστα Σφήκα*

(Εἰσαγωγή ἀπόδοση ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ Γεωργίου Δημοσθ. Κόκκινου)

Ὁ δεξιὸς διάδρομος μὲ κόκκινο ζωηρὸ πολὺ φανταχτερὸ χρῶμα εἶναι ἓνα σύμβολο ἐνδότερης γνώσης. Ἐδῶ αὐτὴ ἡ γνώση στηρίζεται στὰ καλυμμένα σύμβολα τῆς δομικῆς πρακτικῆς τοῦ κινηματογράφου. Ἡ ἐπιστήμη ποὺ σημειώνεται ἀπὸ τὸ ἴδιο χρῶμα παραπέμπει στὴν ἐπιστημονικὴ - διαλεκτικὴ ἔρευνα τοῦ Μάρξ. Ὁ ἀριστερὸς διάδρομος (τμῆμα προλεταρίων) ἔχει ἓνα λιγότερο ἔντονο χρῶμα, πρᾶγμα ποὺ σημειώνει στὴν πραγματικότητά τὴν ὑποβάθμιση τῆς ζωῆς, ἴσως ἀκόμη τὴν ἔλλειψη ζωῆς. Οἱ ἐργάτες παρουσιάζονται ἀπὸ μανεκὲν στερούμενα ἀνθρωπισμοῦ, πρόσθετες συσκευὲς μηχανῶν.

Ἡ διφυΐα τοῦ διαστήματος εἶναι ἓνα σύμβολο ἀντίθεσης διχασμοῦ μὲ δύο ὄψεις. Εἶναι τὸ ἔμβλημα μιᾶς ὑποκείμενης σύγκρουσης, ἐνδὸς ἀνταγωνισμοῦ καὶ μιᾶς ἀμοιβαιότητος. Στὴ συνέχεια καθίσταται ἡ ἀρχὴ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς σύνθεσης (6).

Ἡ σειρά τῶν κολόνων ἐγγυᾶται τὴν στερεότητα τοῦ ἀρχιτεκτονικὰ (7) δομημένου οἰκοδομήματος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ πρώτυπου. Ὁ μανεκὲν εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ταυτοποίησης τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ φθαρτὴ ὕλη, μὲ τὴν ἐπιθυμία διαστροφῆς καὶ μὲ τὰ λάθη του. (8) Αὐτὸ τὸ ὑλικὸ καλύπτει τόσο τοὺς ἀνθρώπους ρομπότ ὅσο καὶ τὰ προϊόντα. Ἡ ιδιότητα του τῆς φθορᾶς ὑποδεικνύει τὴν ἐπερχόμενη κρίση.

Τὸ πρόσωπο εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ἀνθρώπινης διαύγειας (9). Οἱ ἀνθρωποὶ δίχως πρόσωπο σημαίνουν τὴν ἀπουσία συναισθημάτων. Σύμφωνα μὲ τὸν Γερμανὸ ζωγράφο George Grosz ὁπαδὸ τοῦ καλλιτεχνικοῦ κινήματος «Νέα ἀντικειμενικότητα»** - "Άμεσα ἐπιρεασμένος ἀπὸ τὸν De chirico καὶ τῆς μεταφυσικῆς του περιόδου - ὁ ἀνθρωπος δίχως πρόσωπο ἀντιπροσωπεύει τὸν ἀστό, τὸ ἀφεντικὸ ἐνδὸς ἐργοστασίου, ποὺ προορίζεται νὰ κλεισθεῖ αἰωνίως στὴν ἐργασία

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

** «Nouvelle objectivité».

του, σ' ένα έμφατικό παρόν στερουμένου ανθρωπότητας (10). 'Ο De Chirico δέν κάνει ίδια χρήση αὐτοῦ τοῦ συμβόλου. Τοῦ ἀποδίδει μία πιὸ ἐκσυζητημένη σημείωση ἀπὸ τὴν ὁποία παρουσιάζει τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο ποὺ ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὴν ἔλλογη καὶ ἄλογη ἔννοια, τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀπουσία ἀπροσώπων σχέσεων τῶν πολιτῶν τῆς σύγχρονης κοινωνίας, καὶ τὴν παράλογη ὄψη τῆς φύσης. 'Ο Σφίκας φαίνεται νὰ ἀναμειγνύει αὐτὲς τὶς δύο ἐκδοχὲς ἀφήνοντας ἐλεύθερο τὸν θεατὴ νὰ κάνει τὴν ἐπιλογή του.

Τὸ σῶμα ἑνὸς ἀνθρώπου δίχως πρόσωπο ὑπονοεῖ σύμφωνα μὲ μία Κινέζικη συμβολικὴ τὴν γῆ (11), τὸ γῆινο ἀκαθόριστο διάστημα. Εἶναι τὸ κοινωνιολογικὸ διάστημα τοῦ κινηματογραφικοῦ ἔργου. Οἱ λεκάνες ἀπὸ τὶς τουαλέτες καὶ τὰ καζανάκια δέν εἶναι παρὰ δεῖγμα ἔμμονης ἀστικῆς ἰδέας γιὰ τὴ διατροφή καὶ τῆς ὑπογάστριας ἐκκένωσης.

Οἱ συσσωρεύσεις καὶ οἱ προσθῆκες πολλῶν ἀντικειμένων δίνουν μία σημαντικὴ θέση στὴ διαδικασία. Βρίσκονται στὰ ὄρια συγκέντρωσης καὶ τοῦ μοντὰζ ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἑτερογενῶν στοιχείων. Αὐτὲς οἱ προσθῆκες ἐμφανίζονται στὸ μέσον τοῦ κινηματογραφικοῦ ἔργου. Σημαίνουν ὅτι παντοῦ ὑπάρχει ἔλλειψη χρησιμότητας. Εἶναι ἀντικείμενα ποὺ δέν ἔχουν καμιά πρακτικὴ ἀξία καὶ καμιά ἀνθρώπινη χρησιμότητα. Δέν ἀντανακλοῦν παρὰ τὶς ἀσυνείδητες ἐπίθυμιες ἑνὸς ἄρρωστου κόσμου.

'Ο μινιμαλισμὸς τοῦ ἔργου συνίσταται στὸ ὅτι σ' ένα κινηματογραφικὸ ἔργο ὅπου ὅλα τὰ σχήματα καὶ τὰ μεγέθη, γεωμετρικὰ στὴ πλειοψηφία τους, «ἀπλοποιοῦνται ἄκρως, κλειστὰ διαρθρομένα, μέσα στὴν ὁποία γραμμὲς σχέδια καὶ προσανατολισμένες Ἴχνογραφήσεις, ὑποτάσσονται σὲ ἄκρως ἐπιδέξιες ἀνταλλαγές. (12).

Τὰ ἄλλα μινιμαλιστικὰ στοιχεῖα εἶναι ἡ ἐπανάληψη καὶ ἡ ποικιλοποίηση τοῦ ἴδιου θέματος πρᾶγμα ποὺ ἀποδίδει στὸ ἀντικείμενο τὴν ιδιότητα καὶ τὸ πλαίσιο τοῦ εἰδώλου***. Εἶναι μιὰ σταθερὴ καὶ ἀργὴ ἐπανάληψη τῶν κατασκευασμένων προϊόντων αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Σὲ κάθε νέα ἐπανεμφάνιση εἶναι συντεταγμένα μὲ διαφορετικὸ τρόπο σὲ ποικιλίες τροποποιημένων συντακτικῶν σχημάτων. Ἐνα πέρασμα ποὺ δέν βλέπουμε ὡθεὶ ἐλαφρὰ τὰ ἀντικείμενα κάθε φορὰ ποὺ περνοῦν σὲ γκρὸ πλὴν μπροστὰ ἀπὸ τὴ κάμερα καὶ αὐτὸ πρὶν ἐξαφανισθοῦν, ὑποχρεόνονται ἔτσι νὰ κινοῦνται. Ἐκτελοῦν μία πραγματικὴ παράταξη μπροστὰ μας. Εἶναι μία παράταξη ζωντανῶν οὐσιῶν, ποὺ πάλλονται ἀπὸ χαρὰ, μέσα στὸ μέτρο ὅπου ἐμφανίζονται σὰν πρωταγωνιστὲς ἑνὸς διαγωνισμοῦ ὁμορφιάς.

(συνεχίζεται)

*** Son Statut de fétiche.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΗΩΣ ΛΑΜΠΙΡΗ (δοκίμιο)

Στήν ποίηση τῆς Ἡώς Λαμπίρη, ἡ πλαστικότητα τῆς μορφῆς, πού σ' αὐτὴν κατοχυρώνονται οἱ βιώσεις της, συνιστᾶ καθεαυτὴ ἕνα ἐπίτευγμα αἰσθητικῶ ἀνεξάρτητα ἂν τὰ περιεχόμενά τους διατάσσονται σὲ εἰκονικὰ ἢ ἀεικονικὰ ἐπίπεδα ἢ κι' ἂν ἀκόμη φαίνεται νὰ κερδίζουν προτεραιότητα. Εἶναι μιὰ ἐπιμονὴ μὲ τὴν λέξη, ἔμπληστος αὐτοπεποίθησης καθὼς ἀναπτύσσεται νὰ συγκρατήσῃ κάτι ἀπὸ τὴν φευγαλέα διαδοχὴ τῶν παραστάσεων, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποκαλύψῃ τὴν ρίζα της. Μπορεῖ ἄραγε νὰ εἶναι ἡ λέξη τόσο βέβαιη γιὰ τὴν δυνατότητά της αὐτῆ; Ἀκόμη κι' ἂν θὰ μπορούσε νὰ ἦταν βέβαιη γιὰ τὴν δυνατότητά της νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀποτύπωση τῶν σημείων τῶν βιώσεων στὴν αἰσθητικὴ παραστατικότητα μὲ τὴν δύναμη τῆς μορφῆς, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀξιῶναι αὐτοτέλεια καὶ αὐτονομία, ἀλλ' ἀντίθετα νὰ ὁμολογῇ τὴν θεότητα ὡς ἄπειρο στὸ δράμα τοῦ γίγνεσθαι καὶ στὴν ἀμφισημία τῶν ἀναγκαιοτήτων ἢ νὰ θέτῃ τὸ νόημα τῆς ἠθικῆς τάξης σὲ συνάρτηση ὡς ἀναγκαιότητα τῆς φυσικῆς τάξεως μὲ τὴν εὐγένεια καὶ τὸ βάθος πού ὀρίζει τὸν νόμο της, ἀλλὰ καὶ τὴν κίνησή της πρὸς ἐκεῖνο πού ὑπερέχει. Στὸ σχῆμα αὐτὸ θὰ τεθεῖ ὁ ἔρωτας ὡς ὕψιστη βιωματικὴ ἀναγκαιότητα στὸ μέτρο πού ἀψηφᾷ τὸν κίνδυνο πού τὸν περιβάλλει ἀένα, ὅταν κάθε στιγμὴ διακυβεύεται τὸ πᾶν.

*Ἄφησα τὴν ψυχὴ μου ἐλεύθερη
μὲς τὴν ψυχὴ σου νὰ μεθύσει
μὲς τὴν μαγεύτρα ἀνατολὴ
καὶ μὲς στὴν πορφυρένια δύση.
Ἄφησα τὴν ψυχὴ μου ἐλεύθερη
μιὰ λύτρωση μὲς τὴν χαρὰ μου
ἦρθε ἡ μοῖρα μου ἀδυσώπητη
καὶ μούκοψε τὰ δυὸ φτερά μου
(Λυρικὰ Βιώματα, σ. 198).*

Ἡ φύση ὡστόσο -ὅπως συλαμβάνεται στὴν ποίηση τῆς Ἡώς Λαμπίρης- γίνε-ται ἐνισχυτικὴ μορφογεννητικῶν καὶ μορφοπλαστικῶν διαδικασιῶν τῆς ἴδιας τῆς συνείδησης, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἔσχατα ἐπιβεβαιωτικὴ τῆς πλαστικότητος πού περιβάλλει τὴν οἴηση τῆς ὑποκειμενικῆς ψυχῆς της. Ἡ φύση ἡ ἴδια, αὐτο-ὁμολογεῖται στὴν αὐτοτέλεια πού τὴν συνιστᾶ καὶ στὴν αὐτονομία πού τὴν ὑπερασπίζεται, ἐνῶ ἡ βαθυτέρη ἀντιστοιχία της μὲ τὴν ὑπέρβαση κατατίθεται ὡς μύχια ἐξομολόγηση, ὡς πόθος κρύφιος γιὰ μιὰ ἔνωση ὑπέρχουσα.

*Νεφελογέρτειρα βαθύπνοη είναι ή πίστη
 πού ανεβάζει στον ουράνιό σου βωμό
 και μπρός στα πόδια σου, ὦ μύστη,
 ζητάει κι ή ψυχή μου αναπαμό.
 Χριστέ μου εἰρηνικὰ τὴν καλοσύνη
 δῶσε ἀπαλὰ ἀπὸ βάλαμον πηγῆ
 κι ἀπὸ τοῦ φωτὸς τὴν ἀπεραντοσύνη
 Ἐλήθειας ἀς προβάλλει ή χαραυγή.
 (Α.Β. σ. 24).*

Ἡ ἐπίκληση τοῦ θεοῦ στὴν ποίηση τῆς Ἡὼς Λαμπίρη γίνεται συγκεκριμένη στοῦ υπερβατικὸ νόημα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐνῶ ἀκόμη ἐπιδιώχει ν' ἀσφαλίσει τὰ μυθικὰ νοήματα τῆς ὑπαρξῆς στὴν παραγγελία τῶν καιρῶν. Εἶναι ἓνα μυθικὸ καταπίστευμα στὶς παρυφές τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ στὶς ὑπώρειες τῆς συνειδησης, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν λογικὴ ἔκβαση τῶν ἐνδεχομένων τῆς πράξης καὶ τῆς ὑπαρξῆς γιὰ νὰ ἐπισημάνει ὑπερβολές ἢ νὰ ἐγγυηθεῖ τὴν συνοχή τῆς· μιὰ φερεγγυότητα πρὸς τὸν ἴδιο τὸν λόγο, ὅταν ἡ ἀλήθεια τίθεται ὡς ἰθαγένεια τοῦ πνεύματος καὶ ὅρος του. Στὴν ἀποκαλυπτικὴ ἀλήθεια του λόγου δεν θ' ἀντιπαρατεθεῖ καμιὰ ἄλλη ἀλήθεια, στοῦ μέτρο πού ἡ ἀλληλουχία τῶν ὑποστάσεων εἶναι αὐτονόητη καὶ ἠθικὰ ἢ αἰσθητικὰ ἀβίαστη καὶ ἀδιάβλητη. Ἐπικυρώνοντας τὴν ὑποκειμενικὴ ἰαχὴ στὴν δίνη τῶν ἱστορικῶν διαδικασιῶν, φθάνει ν' ἀμφισβητεῖ τὴν ἀναγκαιότητα στοῦ βαθμοῦ πού ἐκφράζεται ὡς διαδῆλωση τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐκδήλωση τοῦ αὐθεντικοῦ, ἐπιτρέποντας τὴν μετακίνηση ἀπὸ τὸ μερικὸ στοῦ καθόλου.

*Πόσο φτωχὰ εἶναι τὰ τραγούδια μου·
 καὶ πόση θέρμη κλείνω ἐντὸς μου
 θέρμη πού παίρνω ἀπὸ τὴ φλόγα σου
 κι ἀνάβω τὴν ψυχή τοῦ κόσμου.
 (Α.Β. σ. 220)*

Ὡστόσο ἡ νοσταλγία τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πρωτεῖο καὶ τὸ ἀρχέγονο τίθεται σὲ ἀντιστοιχία τῆς νοσταλγίας τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἐπουράνια αἴσθηση τοῦ κόσμου. Ἄνμεσα στὴν ὑπαρξὴ καὶ στὴν ἱστορία καθὼς σημειώνεται ἡ διεκχυστίνδα αὐτῆ, ἐπιτρέπει στὴν βούληση νὰ ὁμολογήσει τὰ ὅρια ὅπου τίθεται, ἀναμένοντας τὴν ἐτυμογορία τῆς ἱστορικότητας γιὰ μιὰ κρίση ἢ μιὰ ἀπόφαση ἔσχατη. Σ' ἐγγύτητα πρὸς τὴν ἐρημία τῶν πηγῶν ἀλλὰ καὶ στὴν μονοξιά τῆς ὑπέρβασης, ἡ λαχτάρα γιὰ τὴν παλιννόστηση κατατίθεται ἀδιάβλητη.

*....."Ἄς ἤμουν κάτι ἄλλο παρὰ ἓνας ἄνθρωπος
 ἀπλὸ τῆς φύσεως κάποιον στοιχεῖο*

*.....
 ἄς ἤμουν ἓνας ὑγρὸς πηλὸς ἀμόρφωτος
 ἓνα κομμάτι ἀπὸ μάρμαρο ἀκατέργαστο
 ἢ κι ἓνα ἄγραφο κλειστὸ κάποιον βιβλίον.*

.....

*Κάλλιο νὰ μὴ γενόμεον ἕνας ἄνθρωπος
παρὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μιὰ χούφτα στάχτη
(Α.Β. σ. 92).*

Ὡστόσο ἡ κυριαρχία τῆς φύσεως στὴν διαδικασία τοῦ πνεύματος, ὡς βιολογικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἴδιας τῆς συνείδησης, ἀλλὰ καὶ κρίσιμη στὴν τελετουργία τῆς ψυχικῆς ζωῆς εἶναι ἀνέκκλητη καὶ σοῦ γυρεύει τὸ πᾶν. Ἡ φύση σοῦ προσφέρει τὴν θαλπωρὴ μιᾶς παλιννόστησης ἔσχατης, ὅπου ἐξισοροποῦνται οἱ ἀντιθέσεις, εἶναι ὁ φοβερὸς καὶ ἀδυσώπητος ἰσοπεδωτικὸς νόμος πού δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀπόκλιση ἢ τὴν ἐξαίρεση, οὔτε ἀκόμη ἀναγνωρίζει τὸ θαῦμα ἢ τὸ τυχαῖο. Κατὰ τοῦτο, ἡ βεβαιότητα τῆς φυσικῆς μαρτυρίας προβάλλει ὡς πραγματικότητα μιᾶς θεμελίωσης ἔσχατης, ὡς ἡ ἀδιάβλητη θαλπωρὴ στὴν ἐκαρτέρηση τῆς φθορᾶς ἢ τῆς μοίρας, ἡ ἱερὴ ἰθαγένεια τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου πού θεσπίζει τοὺς ὅρους τῆς. Στὴν δύναμή της, ὁ ἔρωτας -ἡ πιὸ αὐθεντικὴ δύναμη τοῦ πνεύματος- καλεῖται νὰ προσφέρει τὴν συναίνεση ἢ τὴν συγκατάθεσή του στὴν ἔσχατη συνθηκολόγησή της.

Ἐφυγες κι ἔμεινες.

*Ἐμεινες μέσα στὴν παντοδυναμία τῆς φύσεως
μέσα στὴν κοσμογονία τῆς ζωῆς
μέσα στὴν αἰωνιότητα τοῦ Θεοῦ.*

*Ἐμεινες. Ἐμεινες μέσα στὴν ὕπαρξή μου
βῆμα στὸ βῆμα μου, παλμὸς στὸν παλμὸ μου
Κατάθεση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου μου.
(Α.Σ.: σ. 25)*

Στὴν ἐστία τῆς φύσεως ἀναγγέλεται ἡ θεία παντοδυναμία, ἡ αἰωνιότητα τοῦ αὐθεντικοῦ, ὡς παραίνεση γιὰ αὐτὸ πού ὑπερέχει στὸ πλῆθος τῶν δυνατῶν ἐπιλογῶν, ὡς ὑπόσχεση ὅτι τὸ ἀθάνατο βλαστικὸ πνεῦμα θὰ συνεχίζει ν' ἀποτελεῖ μιὰ φερεγγυότητα ἀναντίρρητη στὸ ἐπερχόμενο. Σημεῖα ἀποκαλυπτικὰ πού καταλάμπουν στὶς μαρμαρυγὲς τῆς ἔσχατης βίωσης, στὴν ξαστεριά τῆς ἐπουράνιας ἐστίας, στὶς παρειὲς τῆς ἀνοιχτῆς πού μάχεται νὰ συγκρατήσῃ τὴν θωριά τῆς ὁμορφιάς ὡς ὕψιστη ἠθικὴ καὶ αἰσθηματικὴ αὐτοβεβαίωση.

Οὐράνιες πολιτεῖες ταξιδεύουν.

Ταξιδεύουν στὸ ἄπειρο καὶ χάνονται πίσω ἀπὸ τὶς συννεφένιες ἐπάλξεις.

*Ἀνθρώπινες μακάβριες σκιὲς περιμένουν
τῆς κλαγγῆς τῆ μεγάλης Στιγμῆς.*

(Α.Σ.: σ. 44)

Ἡ ὑπερβατικὴ ἐξάρτησις τῆς χθόνιας ἐμπειρίας διαλαλεῖ τὴν αὐτονομία τῆς καὶ τὴν πρόθεσή της γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὸ γίγνεσθαι, μιὰ ὥστόσο κοσμοπλαστικὴ προθετικότητα πού τελεῖ σὲ γνώση τοῦ ἔσχατου καὶ τοῦ διαταγμένου ἢ πού συντελεῖται

σέ πείσμα τοῦ διαταγμένου. Εἶναι ἡ ἑλλειπτικότητα τῆς βούλησης γιὰ νὰ ἐκπορθῆσει σημεῖα τῆς αἰωνιότητος, ταυτιζόμενη μαζί τους αἰρόμενη στό ὕψος τῆς ποίησης. Τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ ἦταν ἡ ποίηση παρά μιὰ ἰχνηλασία τῆς θεότητας στὰ κράσπεδα τοῦ πεπερασμένου ἔστω καί χωρίς νίκη ἔσχατη καί δικαίωση λυτρωτική; Ὡστόσο ἡ ἰχνηλασία αὐτῆ τῆς θείας αἰωνιότητος τίθεται περισσότερες ὡς ἐκπύρωση τῆς ἴδιας τῆς ἐλευθερίας, παρά ὡς ἓνα γεγονός στεφανωμένο μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἐπιβράβευσης στήν προσμονή τῆς θείας ἀποκάλυψης. Ἡ πρώτη δυνατότητα μεγενθύνει τόν ἄνθρωπο καί τίς ἐκδοχές του στήν ἱερή συνέργεια μέ τήν θεία παρουσία, ἐνῶ στή δεύτερη, τὸ πνεῦμα συντελεῖται στήν προσμονή μιᾶς ἐκβάσης ἔσχατης, στήν ἐπιλογή μιᾶς λύσεως στήν ἄπειρη ὑπαρξή σου» παραμένει ἡ ἔπαλξη τῆς ἐπινίκιας ἰαχῆς, ὀρίζοντας τήν κίνηση στόν χρόνο καί στόν καιρό. Ἀκόμη κι ἂν ἡ κίνηση στίς ἰδέες καί στίς ὑποστάσεις, στίς καταστάσεις τῶν αἰσθήσεων καί στίς ἐμπειρεῖες, στίς βιώσεις καί στὰ ἐνεργήματα τῆς συνειδήσεως ἀναγνωρίζεται μέ σαφήνεια, ἡ κίνηση αὐτῆ τείνει νὰ οὐδετεροποιεῖται στήν ἀκίνησία τῆς μορφοποιητικῆς πλαστοουργίας, καί στήν ἐμπεδωμένη ἐκείνη παραστατικότητα πού ἔθρεφε τίς παραδοχές τοῦ πρώϊμου διθυραμβικοῦ ἑλλητισμοῦ.

Ροδόχρωμη ὑψώνομαι ἀνατολή

βάφομαι αἱματόβρεκτη δύση

τριανταφυλλί στεφάνι κι ἀγκαθωτὸ συνάμα.

Βυθίζω μαζί σας τίς σκέψεις μου στό χάος

καί σηκώνω τὴ βλέψη στήν ἐλπίδα

Γίνομαι συνοδός σας και προσκυνῶ μαζί σας

τὴ μεγάλη δύναμη

....

Μιλῶ ἄφωνα τὴ γλώσσα τῆς σιωπῆς

(Α.Σ.: σ. 53)

Στόν ἔρωτα καί στήν φύση, στήν ὁμολογία τῆς θεότητας καί στήν διακονία τοῦ ὑπερκείμενου, ὡς μεγέθη ἔσχατα καθοριστικά τῆς ἀτομικότητας καί τῆς ἐλευθερίας, κατατίθενται οἱ παραδοχές τῆς γνήσιας ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν ποιητικῶν συλλήψεων τῆς Ἡῶς Λαμπίρη, ἀνεξάρτητα ἂν οἱ συλλήψεις αὐτὲς εἶναι καταχωρημένες στήν παραδοσιακὴ ρυθμοπλασία μέ στιχουργικά ὁμοιοκατάληκτα ἢ εἶναι συμπτυκνωμένες στὰ νοήματα τῶν λυρικῶν τῆς βιώσεων. Στὸ σχῆμα αὐτό, τὸ ἄπειρο καί ἡ μουσικὴ μέθη πρὸς τὸ ἀπερινόητο καί τὸ ἀξεδουάλυτο διεκδικοῦν ἐμφαση, ἀπ' ὅτι ἡ διάθεσή της νὰ φωτίσει καί νὰ διευκρινῆσει τίς παραστάσεις τῆς ἄμεσης αἰσθήσεως.

Στο σύνολό της, ἡ λυρικὴ ποίηση τῆς Ἡῶς Λαμπίρη ἔχει στιγμὲς μεγάλης ἔντασης καί οἴστρου ἐνῶ ἔσχατα καλεῖται νὰ μορφοποιῆσει τὸ ἀπόλυτα προσωπικὸ καί ἀτομικὸ, τὸ ἀνεπικοινωνήτο, γιὰ νὰ τὸ θέσει ὡς θέσμιον τοῦ πνεύματος.

Γιώργου Παπαστάμου

Ο ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΟΣ ΜΟΥ
ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΟΙ μέσα στὸ ἴδιο σπίτι, Φιλοκτῆτη,
μὰ δὲν μπορῶ ποτέ, νὰ δῶ τὸ πρόσωπό σου.

Ἄκουω, νὰ περπατᾶς μέσα στὶς λέξεις μου
κι αὐτὸ μόνο μου ἀρκεῖ

Σοῦ μιλῶ αἰῶνες τώρα, ὦ μακρινὲ συγκατοικε
μοναδικέ μου Φίλε,

γιὰ νὰ μὴν πεθάνω ἀπὸ τρόμο.

Ἄόρατα τὰ χέρια σου, ἀπύθμενα τὰ ὄνειρα σου
στοιβάζονται μέσα μου, σὰν χρυσὴ ἀκατάλυτη φλόγα.

Καὶ ὄλο καίνε τὴ ψυχὴ μου - Τὴ ψυχὴ τοῦ φίλου σου
Νεοπτόλεμου -

Καὶ σήμερα ἡ Πληγὴ σου ἔχει πάλι
κακοφορμῖσει

κι ἡ μυλόπετρα τῆς θλίψης συντρίβει τὰ ὀστά σου.

Γι' αὐτὸ σου λέω, πῶς πρέπει νὰ φύγουμε
ἀπ' τὸν τόπο τοῦτο τῆς ἐξορίας σου

Παντοπόροι πάνω στὴν τολμηρὴ Καραβέλα μας

στ' ἀπρόσωπο ἐκεῖ κρηπίδωμα τῆς Οὐτοπίας·

νὰ ταξιδέψουμε, μὲ αἰγαιοπελαγίτες ναῦτες

κι ἀκταιωροὺς τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Τὰ λαμπρὰ Οὐράνια καὶ τ' ἄλλα πελάγη μὲ τοῦ θανάτου τὸν Ἀπόηχο
στέργουν νὰ μᾶς ὑποδεχτοῦν.

Ἐκεῖ στὶς πηγὲς τοῦ ποταμοῦ τῆς Λήθης!

Μὰ μὲ τὸ λόγο σου, μάγος ἐσὺ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν Ἀστεριῶν

σάμπως σὲ μιὰ διάσταση νέα, νὰ μᾶς φέρνεις,

ἐξω ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ τὸ χῶρο τὸ δικό μας.

Μην τρομάζεις! Ξεκινήσαμε φιλοκτήτη
 Μην τρομάζεις, γιατί είμαστε ζωντανοί
 και πλείότεροι από δύο.
 Και μόνο οι νεκροί μισούν, τον αριθμό δύο
 κι' αιώνια βυθισμένοι στη Γη τους
 απολαμβάνουν ησυχοί και σιωπηλοί,
 την όντολογική ακινησία του Παρμενίδη.
 Ό τρόμος ξέρεις, πώς ταιριάζει σ' ανθρώπους κλειστούς,
 που μετρούν στ' ατέρμονα μερόνυχτα του Προμηθέα,
 τους καημούς και τους φόβους της ανθρωπότητας·
 μα ή Καταιγίδα, ποτέ δεν ακούει τους στεναγμούς τους.
 Όμπρός Φιλοκτήτη, όρτσα τὰ πανιά και πάμε·
 άπληστοι και δυνατοί να ξεπεράσουμε τὰ όρια
 του κόσμου.
 Κόντρα στον άνεμο, που κλαίει,
 που κλαυθμηρίζει ασώπαστα πάνω στα χαλίκια και τὰ ξάρτια,
 "Όταν τὸ Παράλογο ντύνεται φτερά και ταξιδεύει.
 Κόντρα στον άνεμο και στον Τυφώνα,
 που ρυτιδώναν τὸ άπέραντο πρόσωπο
 της γηραιᾶς μας θάλασσας.
 Και μ' άναρίθμητα βότσαλα σκεπάζουν τις έρημες άμμουδιές της Γῆς.
 Και με γιγάντια κύματα λιθοβολούν τὸ βούρκους τῶν ἡρεμων λιμανιῶν.
 Μην τρομάζεις! πλώρη πρὸς τὸν ἥλιο
 και θὰ περάσουμε τὴ Νύχτα τῶν ανέμων
 και τις άγριες συννεφιές του Πένθους
 Τῶν Λαῶν.

Ἰνδικὸ κείμενο

Ἀδύνατον εἶναι με διδασκαλίας.
 Τοῦ Ἄτμᾶν ἢ σύλληψις,
 δὲν ὠφελεῖ οὔτε τὸ Λογικὸν
 οὔτε ἡ πολυμάθεια,
 "Όποιον ἐκλέγει αὐτὸς εἶναι
 νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἱκανός
 Τὸ σῶμα ἐνὸς τέτοιου
 κάνει οἰκητήριον.

ΟΤΙ ΓΕΝΕΕΣ ΜΥΡΙΑΔΕΣ

Ἦ καταδίκη, καταδική Σου, ὦ Χρόνε - Μεγάλε Θεε!

*Τώρα πού οἱ Θεοὶ κλαῖνε στὰ ἐρείπια τοὺς μελαγχολικά,
μετακομίστε τὰ ὑπάρχοντά τοὺς ἔξω ἀπ' τὴ σοφία
τῶν αἰώνων καὶ στολίστε τὸ νιοθάνατο νήπιο.
"Οτι γεννήθηκε σὲ λάθος μέρα· σ' ἐπιθανάτια ὦρα.
Κι ἀρχίστε τοὺς μοιρολόγους ὕμνους· ὅτι ὁ χρόνος τρέχει
στὸ μέλλον κι ἐμεῖς στὸ παρελθὸν γράφουμε προῖστορία.
Νεκρορύχοι καὶ παλαιολόγοι, ὅτι ψάχνουμε τὴν ἐκκίνηση
γεννημένοι ταξιδεύοντας καὶ μὲ τὸν ὕπνο πρῶτο σταθμό.
Καὶ μὲ τὸ θάνατο καὶ κατὰ τὰ ἔργα τοῦ γεννήτορα.
Ποιὸς γέννησε τοὺς ἐτοιμοθάνατους Θεοὺς καὶ τοὺς
ἀνύπαρκτους ἀνθρώπους; Ποιὸς τὴ ζωοφόρα σκέψη;
Ἦ Χρόνε, ἐσὺ ὁ μονόφθαλμος, μὲ τὸ ἴνα Σου μάτι
σ' ἐμᾶς πού πιστέψαμε στὸ τίποτα.*

*Τώρα πού οἱ Θεοὶ ἀλληλοτρῶγονται, σφαλίστε τὰ χεῖλη.
"Οτι μὴ μάθουνε πῶς βρισκόμαστε ἐδῶ μόνοι κι ἄπιστοι.
"Οτι τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα εἶναι ὁ φόνος Των.
"Οτι γενεὲς μυριάδες ὀδοιποροῦμε ἐκθετοί.
"Οτι σὲ κάθε εἰκόνα, πενθοῦμε τὴν ὄπτασία Τους στὸ
πρόσωπό μας. "Οτι στριφογυρίζουμε γύρω ἀπ' τὸν ἑαυτό μας
σὰν ἀνεμόμυλοι πού χτενίζουν τὸν ἀνεμο. Σὰν εἶδωλα
στὸν πυρπολημένο χαλκὸ πού μέλλεται νὰ γεννήσει νέα
ἀντίγραφα. Σὰν σβουῖρες πού καταπιέζει ὁ νόμος τῆς βαρύτητας. "Οτι ἡ πορεία μας
στὸ λειωμένο μέταλλο τῆς γῆς.
"Οτι ὁ σοβὰς καὶ τὸ ἐπίχρυσμα τοῦ καθρέφτη λερώνουν
τὴν ἐνατένιση. Σὰ νεκρικὸ βάλσαμο διατηρεῖ τὸν
ἀπὸ αἰῶνα σαρκοφάγο. "Ετσι πού νὰ μὴν ξέρεις νὰ πεῖς
ποιὸς τρωγοδίτης, ποιὸς ἀγιογδύτης, ποιὸς λογογδύτης
πέθανε. Σφαλίστε τὰ χεῖλη· ὅτι μᾶς πετροβολοῦν μὲ χαλάσματα.
"Οτι νηστικὲς ζωτιὲς ἀναζητοῦν τὸν ἀδέκαστο ἀνεμο,
τὸν ἀνέραστο πατέρα τῶν νερῶν, τὴν ἐποποιῖα τοῦ πελάγους.
"Οτι ποτάμια οἱ θνητοὶ τοὺς κατηφορίζουν διχασμένοι
στὸν ὕψρὸ καὶ στὸν ἀγέρα, ποτίζοντας τοὺς ὄρυζῶνες.
"Ἴδιος ἰδρώτας τριαντάφυλλου πού ταυτήστηκε στὸ φῶς,
διασπείροντας ἀνέμελα οὐράνια τόξα.*

ΚΑΙ Ο ΙΣΚΙΟΣ ΤΗΣ ΡΟΜΦΑΙΑΣ

Πανάγαθε, τὰ ζῶα Σου ἀλυχτοῦν καὶ δαγκώνουν τ' ὄνειρο·
 ὅτι γεννήθηκα θνητὸς καὶ θέλω τὴν ἀθανασία Σου νὰ
 στεφανωθῶ· ὁμοιο φωτοστέφανο ἀγιογραφίας Σου.
 Χλευασμὸς κι ἐξιλέωση καὶ εἰμαρμένη καὶ ταπείνωση.
 Ἐγώ, ὁ υἱὸς τοῦ διαφθορέα, σέρνω τὸ ζῶο μου καὶ δὲ
 βρίσκω ταγή. Κουβαλῶ τὰ βιώματά μου ὑποταγμένος,
 καὶ ταγμένος ἀλαφροῖσκιωτος, ἀναζητῶ τὴ λέξη Σου.
 Ἐγώ - ὁ πετεινὸς τ' οὐρανοῦ καὶ τὸ μεγάλο ρολόγι Σου.

Μετρῶ τόσους χρόνους ἀδιακρισίας Σου κι ἀνέποχος
 μένω. Ἐγώ· ἡ ἐποχὴ τῶν σπαρτῶν, ἡ συστολὴ τοῦ χειμῶνα.
 Ἐξόριστος στὸ πουθενά, λιγότεψα τὰ πόδια μου σ' αὐτὸ
 τὸ χάος. Πλάνεψα τ' αὐτιά μου σὲ πονεμένα μυριολόγια.
 Τὴν ἀκοὴ μου ἔχασα στὴν ἀπουσία τῆς μεγάλης ἄρκτου.
 Ἐγώ, ὁ Ἴσκιος μου, κυνηγῶ τὸ σαρκίό μου στὸ τραπέζι
 προσωκρατικῶν συμποσίων. Ἐμέ, πὸν στόμωσα τὸ ἔρεβος,
 ἕνα χελιδόνι μ' ἔφαγε καὶ σῶπασε τὸν ἦχο.

Ἐγὼ πὸν τοὺς ἦχους σύναξα σὲ καλαμένιο σουραῦλι,
 τοὺς τέσσερις ἀνέμους συνέταξα σ' αἰολικὴ πίπιζα.
 Ἐγὼ πὸν τόλμησα ν' ἀγγίξω τὴν ἀρμονία τῶν πεπραγμένων
 μὲ τὸ καρβουνισμένο χέρι μου, εἶδα ν' ἀποκεφαλίζει
 τοὺς Σάτυρους, πὸν τόλμησαν νὰ σταθοῦνε πλάι στὸ μπόι Σου.
 Ἐνοιωσα νὰ καταβροχθίζει τις σάρκες τοῦ θυσιασμένου
 καὶ τ' ἀπεγνωσμένα μηνύματα τῶν ἀνθρώπων τῆς θυσίας
 νὰ διαμελίζει στοὺς βράχους, στὰ τάρταρα τ' ἀπροσπέλαστα.

Ἐγώ, καβάλα στὰ τάρταρα, καθρεφτίστηκα στὸ γυαλί καὶ
 στὴ μακρινὴ θάλασσα, καὶ εἶδα τὸ πένθος γιὰ τοὺς ἄτυχους
 ὀπαδούς Σου, πὸν τριγυρίζουν πλάϊ στ' ἀνύπαρκτα πόδια Σου.
 Βεβαιώθηκε γι αὐτὴ τὴν τρύπα πὸν λέγεται θάνατος
 καὶ πὸν ὄλα κατολισθαίνουν, καὶ μόνον οἱ λέξεις φτερουγίζουν
 στὰ δυσθεώρητα ὕψη τῆς. Ἀσώματα ὀνόματα ὁ παράδεισος
 καὶ ἡ κόλαση· τὸ ἐκτροφεῖο κάτω στὸ ἔρεβος.
 ὦ, Θεέ μου, τρομερὲς καὶ ἀνύπαρκτες οἱ βουλές Σου.

Γούλη Βασιλεία

«Σαγκραμπίο»

(διήγημα)

Δέ μπορεί εύκολα να σβύσει από τη μνήμη μας ο Μπάρμπα Γιώργος. Ή έντονη παρουσία του παντού, δε ξεχνιέται. Σα να είχε γίνει ένα με τ' αγνάπιο, με τὸ στέκι τῆς σύναξης αὐτῆς τῆς ιδιόρρυθμης ἀλλὰ καὶ σύγχρονης σύναξης, τῆ «Στ' ράχη» αὐτὸ εἶναι τ' ὄνομά του. Ἡ «Στράχη» πάντα ἐπαναφέρει τὴν εἰκόνα του στὴ σκέψη μας καὶ τὸν ἀποδυμοῦμε τόσο συχνά, ἀφοῦ τ' ἀπομεινάρια του μένουν γιὰ νὰ μᾶς σιγματίζουν ἀκόμη.

Ἄπ' ἐδῶ γινόταν ἡ παρακολούθηση τῆς ἡμερήσιας διαδρομῆς τῶν ζώων πάνω στὶς ράχες. Δύο τρία πεζουλάκια σὲ κυκλικὴ φορά, μὲ τέσσερα - πέντε σκαλοπατάκια, πού τότε - πότε τὰ καθάριζε κάποιος ἀπ' τοὺς συχνάζοντες· ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπ' τὰ πεζούλια ὁ τοῖχος πού κόβεται σχηματίζει κάποι παρόμοιο μὲ βῆμα ὁμιλητῆ. Τὰ παιδιὰ πάντα ἤθελαν ν' ἀνεβαίνουν ἐδῶ, ἀφοῦ λίγο πιὸ κάτω ὁ τοῖχος χαμηλώνει, καθὼς χώνεται μέσα στὴ ρούγα.

Πίσω ἀπ' τὰ πεζούλια αὐτὸς ὁ τοῖχος συνεχίζει ἀνηφορικὰ τὴν πορεία του μέχρι τὴ Μπούκορη: «ὄμορφο ραχούλα» αὐτὸ σημαίνει αὐτὴ ἡ τούρκικη λέξη, μᾶς ἔλεγε ὁ Μπάρμπα. Ἦταν ἀπ' τὶς λίγες τούρκικες λέξεις πού εἶχε μάθει ὅταν πῆγε φαντάρος. Κι ἐκεῖ ἄλλον καῦμὸ ἀπόκτησε κι ἔμεινε μ' αὐτὸν τὸν καῦμό, πού ἦταν γνωστὸς σ' ὄλους ἐμᾶς κι' ἂν μεγάλωσε κι' ἂν πάτησε τὰ 100 του, τὸν καῦμό του δὲν τὸν ξέχασε, ἡ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς του δὲν ἔσβυσε.

Ἡ Μπούκορη λοιπὸν εἶναι τὸ πιὸ ὄμορφο παρατηρητῆρι· μπορείς νὰ βλέπεις ὅλη τὴν κίνηση· κάτω στὴν τούμπα, στὴ Θεοτόκο, στὸ πλάι, στὸν Κορομπιλᾶ καὶ μέχρι κάτω στὴ Σκάλα. Γύρω-γύρω εἶναι κλεισμένη μὲ χαμηλὸ τοῖχο, πού εἶναι χτισμένος πάνω στὸ φυσικὸ βράχο καὶ μέσα λακοῦλες μὲ φυσικὰ πεζούλια. Ἐδῶ τὴν «ἔβρισκε» συνήθως τὴν ἀνοιξη, ὁ μπάρμπα ἀπλωνε κάτω τὸ μισοτρύπιο καπότο του, πού ἦταν καλυμένο μὲ νάυλον γιὰ νὰ μὴν περνάει ἡ βροχὴ τὸ χειμῶνα. Οἱ ἄλλοι γελοῦσαν μὲ τὰ σοφίσματά του καὶ συχνὰ τὸν σχολίαζαν λέγοντας «τώρα περνάει ἡ νύφη». Ἐκεῖνος ὅμως δὲν παρατοῦσε τὰ πρακτικὰ του ἐπιποήματα. Ποιὸς ξέρει, μπορεί κατὰ βάθος νὰ ἤθελαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν τακτικὴ του, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ παρέπεμψαν «μὴ χαθεῖ τὸ σόι...».

Τὴν ἄραξε λοιπὸν πάντα μὲ συντροφιά τὶς προφητεῖες, ἓνα βιβλίον τοῦ Πέτρο - Κοσμᾶ. Μιὰ ὅμως ἦταν ἡ ἀπορία μας; Πῶς διάβαζε τὸ βιβλίον, ἀφοῦ δὲν ἤξερε γραφὴ; αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ πείραξε καθόλου ἡ πίστη του στὶς προφητεῖες στὴν ἀλήθεια τους, τὸν εἶχαν «κάνει» νὰ τὶς ξέρει ὅλες ἀπ' ἔξω καὶ νὰ τὶς ἀπαγγέλει. Ἦταν καταπληκτικὸ! Ἦξερε ποιὲς προφητεῖες βρισκόταν στὴν τάδε σελίδα, ποιὲς στὸ πίσω φύλλον, τὴν κάθε λεπτομέρεια. Κι' ἂν καμιὰ φορά ἐμεῖς

τὰ παιδιά, πὸν μᾶς ἔβαζε συχνὰ νὰ τὶς διαβάσουμε, ἀλλάζαμε τὴ σειρά τους ἢ ἐπίτηδες ξεχνούσαμε κάποια, μᾶς διόρθωνε. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποτελοῦσε τὸ ἐγκολπιό του καὶ εἶχε φθαρεῖ ἀπ' τὴν πολὺκαιρὴν χρῆση. "Ὅχι μόνο τὶς ἤξερε ἀλλὰ προσπαθοῦσε καὶ νὰ τὶς ἐρμηνεύει, νὰ βρεῖ σημάδια νὰ τὶς συνταιριάξει. «Ὅταν δὰ πέσουν δυὸ καλοκαίρια μαζί» τότε δάρθει τὸ ποδοῦμενο· ἢ τὰ βόδια στὸ χωράφι ἢ τ' ἄλογο στ' ἀλώνι» φράσεις πὸν συχνὰ ἐπαναλάμβανε ἀπ' τὶς προφητεῖες. Ἐμεῖς γελούσαμε μὲ τὶς ἄπιαστες ἐπιθυμίες του καὶ τὸν σιγοντάραμε. Naὶ μάρμπα ἔτσι εἶναι κι αὐτὸς συνέχιζε: Θάρθει καιρὸς πὸν οἱ ἄνθρωποι... Θάρθει καιρὸς πὸν δὰ πάρουμε τὴ πόλη καὶ τὴν Ἁγία Σοφία. Ἔτσι, ὅταν δὲ τὸν βλέπαμε στὴ «Στράχη», ἀφοῦ τὸ στέκι του ἦταν ἀδειανὸ καὶ γιὰ τὴ πραγματικὰ μᾶς ἔλειπε, τὸν ρωτούσαμε.

– Πὸν τὴν ἔβγαλες σήμερα Μπάρμπα;

– "Ἄ παν' στ' Μπούκορη πῆγα στὸ προσήλιο, μᾶς ἔλεγε.

Λιαζόταν ἐκεῖ μὲ τὶς ὥρες. Ἦταν γενικὰ ἄνθρωπος ξέγνοιαστος, ὅπως ξέγνοιαστα κι ἀνέμελα πέρασε σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, ἐκτὸς βέβαια ἀπ' τοὺς ξεχωριστοὺς καῦμούς πὸν τὸν βασάνιζαν.

Στὴ «Στράχη» καὶ πάλι. Τόπος σύναξης χωρὶς ὠράριο ὅλοι μαζεῦονταν ἐκεῖ οἱ μικροὶ γιὰ νὰ παίξουν οἱ μεγάλοι γιὰ νὰ συζητήσουν. Ἀποτελοῦσε ἓνα ἄλλου εἶδους κεφενέ: Συζητοῦσαν προβλήματα καθημερινὰ: μία γιὰ τὰ «πράματα» μία γιὰ τὰ ποτίσματα. Σχολίαζαν τὴ ντόπια ἐπικαιρότητα, ἀλλὰ «ἐπιαναν» καὶ τὰ πολιτικὰ καθ' ὅτι ὑπῆρχαν ἀντιμαχόμενες μερίδες.

Ὅμως περισσότερο αὐτὸ τὸ στέκι εἶναι συνδεμένο μὲ τὶς ἱστορίες - συζητήσεις τοῦ Μπάρμπα - Γιώργου. Ἐπειδὴ σπάνια κατέβαινε στὸ χωριὸ γιὰ νὰ μάθει τὰ νέα, ὅποιος τύχαινε νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸ συνοικισμό πρῶτος τούπαιρνε ἀνάκριση: τί, πῶς, πού, κ' ὅλα τὰ σχετικὰ. Εἶχε ἓναν ἰδιαίτερο ἐκφραστικὸ τρόπο στὶς κινήσεις του, ὅπως ἐκφραστικώτατη ἦταν καὶ ἡ ὄψη του προσώπου του. Μὲ τὴ κλίτσα στὸ χέρι χτυποῦσε κάτω δυὸ - τρεῖς φορές, χαμογελοῦσε μὲ τὸ δικό του τρόπο, χαιρόταν καὶ τὰ μάτια του ἄστραφταν... καὶ συνέχιζε τὴν ἀνάκριση χρησιμοποιώντας δικό του λεξιλόγιο.

"Ἐνα ὅμως ἦταν τὸ «σαγκραμπίο του» δικὴ του ἐκφραση, πὸν τὸν μαράζωσε καὶ τὸν ἔκανε νὰ ζεῖ ἰδιόρρυθμα μὲ τὶς δικές του πρακτικὲς γιὰ τὴ ζωὴ. Ὅλοι τὸ γνώριζαν καὶ τὸν πείραζαν λέγοντάς του «Σφάλμα, μάρμπα, μεγάλο σφάλμα», αὐτὸς κουνοῦσε τὸ κεφάλι του μετανιωμένος. Ἔτσι κάθε φορὰ πὸν ἄνοιγε συζητήσεις ἀκόμη καὶ μὲ ξένους, ἦταν σπάνιο νὰ μὴν περιπλανηθεῖ στὶς ψυχικὲς του συγκρούσεις καὶ νὰ μὴν τ' ἀναφέρει.

Τὸ μοναδικὸ ταξίδι ποῦχε κάνει στὴ ζωὴ του, ἦταν ὅταν πῆγε φαντάρος. Ἡ μοίρα του τὸν ἔφερε στὰ μέρη τῆς Μακεδονίας. Κάπου λοιπὸν ἐκεῖ στὴ Φλώρινα σ' ἓνα χωριό, ἓνα μῆνα ἴσως καὶ περισσότερο. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα βρέθηκε σὲ μία τοπικὴ γιορτῆ. Ἦταν ὅμως ἄβγαλτος καὶ προπαντὸς φτωχὸ παιδί. Παρακολουθοῦσε τὸ χορὸ ὅπου λικνίζονταν οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ. Τὸ μάτι του ἔπεσε πάνω σὲ μία κοπέλα «μπρατσωμένη, ἄσπρη καὶ νταρντάνα» ὅπως ἔλεγε.

Σὲ τὶ ὀφειλόταν ὁμως αὐτὴ ἡ φρεσκάδα κι ἡ ὁμορφιά τῶν κοριτσιῶν, ἀναρωπιόταν ἴσως στὸ ξυνὸ νερό, ποὺ ἔβγαине ἄφθονο ἀπὸ μιὰ πηγὴ. Ἐκεῖ κατέληξε δὲν ἔβρισκε ἄλλη ἐξήγηση, τὸ θεώρησε μάλιστα καὶ σὰν φάρμακο.

Φαντάρος λοιπόν, μπροστὰ σὲ τέτοια κορίτσια τάχασε! Ἔμεινε νὰ κοιτάζει σὰν σὲ ὄνειρο τοῦ φαινόταν ὅλα αὐτά. Κι τὰ μάτια του καρφωμένα πάντα ἐκεῖ θαύμαζε τὴν ὁμορφιά τους.

Δὲν χάνει καιρὸ ρωτᾶει κάποιον ντόπιο πόσο χρονῶν ἦταν ἡ «τάδε» ποὺ ἔβλεπε στὸ χορό. Ἐκεῖνος τ' ἀπάντησε ὅτι αὐτὴ ἡ κοπέλα ἦταν ἡ Λιβίκω κι ἦταν μόνο 15 χρονῶν. Τὸν πληροφόρησε ἀκόμη ὅτι ἂν τὴ ζητοῦσε δὰ τοῦ τὴν ἔδιναν νὰ τὴν παντρευτεῖ.

Ἔμεινε νὰ τὴν κοιτάζει. Πρῶτη φορὰ ἔβλεπε τόση ὁμορφιά! Δὲν ἤξερε τί τοῦ συνέβαινε μέσα τοῦ γεννήθηκε ἡ ἐπιθυμία νὰ τὴν παντρευτεῖ, ἴσως καὶ νὰ τὴν ἐρωτεύτηκε! Μὲ τὸ νοῦ του ἐπλαθε σχέδια καὶ ὄνειρευόταν γι' αὐτόν, γι' αὐτή.

Χαιρόταν πολὺ, ἀφοῦ ἡ ὑπόθεση ἦταν τόσο εὐκόλη· ἂν παντρευόταν τὴ Λιβίκω, δὰ «ἔβγαζε» σίγουρα ὠραῖο γένος. Ἐπρεπε ὁμως νὰ ἐνεργήσει γρήγορα. Ξαναρώτησε στὸ χωριανὸ τὰ σχετικά· ἡ δευτέρη ὁμως ἀπάντηση τὸν ἀπογοήτευσε κάπως· «δὲν δὰ τοῦ τὴν ἔδιναν, λέει, νὰ τὴν πάρει στὴν Ἥπειρο, γιατί θεωροῦσαν τὴν Ἥπειρο φτωχὸ μέρος. Ἐπρεπε ἐπομένως νὰ παραμείνει ἐκεῖ.

Ἦ σκέπη τὸν βασάνιζε νύχτα - μέρα. Τώρα ποὺ βρῆκε τὴν τύχη του, νὰ τὴν ἄφηνε; Ἦ κοπέλα τοῦ εἶχε ἀρέσει τόσο ἡ ὁμορφιά της εἶχε κατακτήσει τὴν καρδιά του στριφογύριζε συνέχεια στὸ μυαλό του καὶ ὕπνος δὲν τὸν κολλοῦσε. Τὶ ἔπρεπε νὰ κάνει· σκεφτόταν, ξανασκεφτόταν. Σὲ λίγες μέρες ἀπολυόταν ὅ,τι μπορούσε νὰ γίνει νὰ γινόταν γρήγορα.

Δὲν ἤθελε ὁμως νὰ τ' ἀποφασίσει μόνος του, παρ' ὅλου ποὺ ἐπρόκειτο γιὰ τὴ δική του ζωὴ. Ἦθελε καὶ τὴν ἔγκρισή τοῦ μεγαλύτερου ἀδερφοῦ. Πῶς δὰ ἴωθε ἂν ἀποτολμοῦσε κάτι τέτοιο;

Μάλλον μόνος κι ἔρημος σὲ ξένο τόπο χωρὶς στήριγμα καὶ παρηγοριά.

Ἦ σκέπη του ὁμως πάντα ἐκεῖ στὰ ὁμορφα κορίτσια ὁμορφα κατὰ τὰ καθιερωμένα τῆς ἐποχῆς καὶ τίς ἀπόγεις τοῦ μπάρμπα (ποὺ τοῦ ἄρσαν οἱ ἄσπρες κι οἱ παχουλές). Μὴ θεωρηθεῖ ὁμως ὅτι ὁ μπάρμπα ἦταν ἀνοιχτομάτης.

Ἔστερα ἀπὸ κάποια περιπέτεια ποὺ εἶχε μὲ τὸ τάγμα ποὺ ὑπηρετοῦσε, γύρισε στὸ χωριό. Ἦ σκέπη του ὁμως γιὰ τὴν κρυφὴ του ἀγάπη δὲν τὸν ἄφηνε οὔτε στιγμή. Ἀναδάρρυνε μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἴσως ὁ ἀδερφός του συμμαριστεῖ τὸν καῦμό του καὶ τοῦ δώσει τὴν ἔγκριση.

Ἦ ἐπιθυμία του γιὰ τὴ Λιβίκω τώρα γινόταν πιὸ ἔντονη ἤθελε νὰ γυρίσει πίσω, νὰ φτιάξει τὴ ζωὴ του. Δὲν τὸν ἔνιαζαν πιὰ τὰ γυροχώραφα καὶ τὰ λακίδια ποῦχε στὸ μερίδιό του εὐχαρίστως τάδινε στὸν ἀδερφό του.

Αὐτὸς ὁμως τί κρίμα! δὲ μπόρεσε νὰ τὸν καταλάβει, δὲ μπόρεσε νὰ μπεῖ στὴν μυχολογία του. Ψυχρὸς χωρὶς συναισθήματα δὲν τούδωσε ἓνα χιλιά-

ρικο (γι' εκείνη όμως την εποχή ήταν πάρα πολλά για να γυρίσει πίσω με τὰ πόδια δὲν τ' ἀποφάσιζε φοβόταν ἴσως τὸν πόλεμο, τὴν περιπλάνηση ἴσως καὶ τὴν ἀποξένωση.

Ἔτσι τὰ ὄνειρά του γκρεμίστηκαν, ἔσβυσε κάθε τι καὶ τὴ θέση τους πῆρε τὸ «σαγκραμπίο» γιὰ νὰ τὸν συνοδεύει γιὰ πάντα.

Ἔμεινε στὸ χωριὸ κι ἐκεῖ παντρεύτηκε. Οἱ εἰκόνες ὅμως ἀπ' τὶς ὁμορφες κοπέλες τῆς Μακεδονίας δὲ λησμονήθηκαν ξαναγύριζαν τόσο συχνὰ στὴ μνήμη του γιὰ νὰ τοῦ θυμίζουν τὸ σφάλμα του.

Ἄφοῦ ἔτσι ἦρθε τὸ ριζικὸ γι' ἐκείνον «μὲ καταδίκασε ἡ μοίρα» ὅπως πικρόχολα ἔλεγε, ἤθελε τουλάχιστον κάποιον ἀπ' τ' ἀνήγνια του νὰ τούκανε τὸ χατίρι. Μάταια ὅμως, ἡ ἐπιθυμία του δὲν ἐκπληρώθηκε. Κι ὅταν κάποτε ἓνα ἀπ' αὐτὰ δὰ περνοῦσε ἀπ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὁ μπάρμπας χάρηκε πολὺ πού δὰ μάθαινε νέα. Τούδωσε μάλιστα καὶ παραγγελία νὰ ρωτήσῃ ἂν ζοῦσε ἡ Λιθίκω καὶ νὰ τοῦ φέροι λίγο ξυνὸ νερὸ γιὰ γιαιτρικό. Ὁ ἀνηγιός του τὰ λησμόνησε. Δὲ δέλησε ὅμως νὰ τὸν στενοχωρέσει. Ἔτσι γέμισε μιὰ μπουκάλια νερό, τούριξε μέσα καὶ λίγο ξυνὸ καὶ τὸ κούνησε γιὰ νὰ γίνει μίγμα.

Ὁ μπάρμπας τ' ἀπολάμβανε κι ἀπολησμονοῦσε καῦμούς, πούχαν σταθεῖ μέσα του.

Ἐμεῖς ἀπὸ δίπλα κρυφογελοῦσαμε «καῦμένε μπάρμπα τί σούμελλε νὰ πάθεις... ὅσο γιὰ τὴ Λιθίκω τούπλασε μιὰ ἄλλη ἱστορία.

Χρόνια καὶ χρόνια πέρασε μὲ παιδιά μ' ἀγγόνια ὅμως σ' ὅλη του τὴ ζωὴ «τὸ σαγκραμπίο του» δὲν ἔσβυσε.

«Βάσια»

ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΜΝΗΜΗΣ

*Ἡ μνήμη σκυλεύει ξεδιάντροπα
τὰ τυμπανιαῖα ὄνειρα,
ἄταφα στὰ πεδία τῶν διαψεύσεων.
Ἡ μνήμη συντηρεῖ φαντάσματα:
Τὸ πυρετικὸ τρέμουλο τοῦ χαδιοῦ
στὰ μαλλιά τῆς Ὀφηλίας,
τὴν ἔναστρη νύχτα τῆς παιδικῆς γειτονιάς,
τὸ μοσχοβόλημα
τοῦ πρώτου ρόδου στὸν ἀνθώνα τῆς νιότης...
Ἡ μνήμη ἀνελέητος τυμβωρύχος
ἀσελγεῖ πάνω στοὺς ἄταφους
ἀγιάτρευτους καῦμούς.
Κι ἡ Σιωπή, ἀπόμερα ξεχασμένη,
μοιρολογεῖ τὸ ξόδι τῆς ἐαρινῆς αἰθρίας.*

Γιάννης Ἀνδρικόπουλος

Μπάμπη Ζαβιτσάνου

Ἄρνούμαι

Ἡ καθημερινότητα
ξετρυνώνει ἀπὸ τὶς χαραμάδες
ξετρυνώνει ἀπὸ τὰ ράφια τῆς ντουλάπας
Βγάζει τὸ κεφάλι ἀπ' τὰ συρτάρια
τεντώνει ἔξω τὴ γλώσσα
— Καλημέρα.....!

Ὁ φάκελλος μὲ τὶς ἐκρεμότητες τῆς ζωῆς σου
καταχωνιασμένος
Τὰ ὄνειρά σου ἀρχειοθετημένα,
μὲ ἀριθμὸ μητρώου
στὸ ἀρχειο παρελθόντων ἐτῶν
κοιτᾶς τὸ περιστέρι στὸ παράθυρό σου
Βλέπεις τὸ μπόι τῆς θέλησής νὰ μικραίνει

Ξεπουλιῶνται οἱ ιδεολογίες
στὰ σαράφια ποσοστῶν
μυθολογίες αὔξεσης

Ἐὶ σκλάβοι τοῦ μεροκάματον
Γρανάζια τοῦ πλουτισμοῦ τῶν ἀφεντικῶν
ὁ σίφιτης ξεζουμιστῆς τῶν ιδανικῶν μας
χύνεται σι' αὐλάκι τῆς καθημερινῆς ἀλλοτριώσεως.

- Οἱ ἀλυσίδες τοῦ ξυπνητηριοῦ
- Ἐύπνα στὰ γρήγορα
- Οἱ χειροπέδες τῆς συγκοινωνίας
- Βιάσου νὰ προλάβεις νὰ προλάβεις
- Ἡ ψευδαίσθηση τῆς προσφορᾶς
- Εἶμαι μοναδικὸς στὴ δουλειά μου
- Ἡ ἱκανοποίηση τῆς ἐκπλήρωσης
- Σήμερα πληρωνόμαστε.

Ἴδρωνε Σκλάβε
ὁ καταπιώνας τῶν ἀναγκῶν
στὸ τέγμα τῆς τσουλήθρας σου

Ξιγκομένες προσφορές
ἀπατοῦν τὴν θέληση γι' ἀντίθεση.

— Κολύμπα εὐγενικὴ ὑποκλιτὴ
μὲ τὸ καρτέρεμα τῆς Κυριακῆς
Τὸ φτάσιμο τοῦ καλοκαιριοῦ
τὴν ἐλπίδα τῆς ἄδειας.

Ἦλα προγραμματισμένα παραπονιάρη
Στὰ μέτρα τοῦ «πολιτισμένου ἀνθρώπου».

Μὲ τὸ ὄνειρο τοῦ αὐτοκίνητου
Τὴν ἔγχρωμη τηλεόραση
τὶς ἑκατοντάδες ὀδοντόκρεμες
Ἀρώματα - Ἀποσμητικά

Δὲν ξεχωρίζεις πιά τὸν «καλὸ κόσμο»

Σκέφον λούστροι κ' ἀχθοφόροι
κορδωμένοι στὰ κουστούμια τους
περνᾶν γιὰ βιομήχανοι.

— Πλαινὲ συνταξιδιώτη
οἱ στιγμὲς τῆς χαρᾶς ξεφεύγουν ἀπ' τὶς χούφτες μας
Σὰν τὴν ἄμμο
ἀπ' τὶς ἀναμεσάδες τῶν δάχτυλων.

Σφίγγω τὰ δάχτυλα
Πεῖσμα στὸ πεῖσμα
χαμογελῶ στὴ λιακάδα
— Τὸ χέρι σου κορίτσι μου.
— Τὶ θαῦμα
Ἦχει τὴ ζέστα τῆς καρδιᾶς σου
Τὸ τρέμουλο τοῦ κρυμένου πόθου σου.
— Τὸ χέρι σου σύντροφε καὶ συντρόφισσα
Ἦχει τὴ δύναμη τῆς συνειδητότητας
ποὺ ἀνηφοραεὶ μὲ γνώση
στῆς γροθιάς τὸ σφίξιμο.
Φράζοντας τὸ σκότωμα τῆς μέρας.
Ποὺ ξεφτίζει τὴ ζωὴ μας.
Μὲ τὴν ἄρνηση τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μέτρου
τῆς μουσικῆς ποὺ μᾶς παίζουνε.

Κώστας Γ. Μίσσιος

ΣΕ ΠΕΡΙΜΕΝΑ ΣΑΝ ΕΦΗΒΟΣ

Κρατώντας μιὰ γαβάθα
Γεμάτη ἀγκόκλημα τοῦ πρωϊνοῦ
Προσφορὰ
Στὸ ἀντίδωρο ποὺ χαρίζουν
Οἱ κόχες τῶν ματιῶν σου
Ἄγνάντενα στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου
Τὰ βήματα τῶν γυναικῶν
Περιμένοντας ν' ἀκούσω
Τὸ δικό σου ρόδινο περπάτημα
Νὰ κατρακυλᾷ στὶς χοῦφτες μου
Εἴσουνα μακριὰ μου
Καὶ σ' ἐβρισκα δίπλα μου
Μικροσκοπικὴ σὰ δροσιὰ
Πάνω στοὺς βολβοὺς τῶν ἀγρῶν
Ἐπερμεγέθη σὰν ἀστραπή
Σὲ μιὰ νύχτα καταγίδας
Σὲ περίμενα σὰν ἔφηβος
Μὲ τὶς παλάμες βουτηγμένες
Σὲ μιὰ κούπα ἀνθόνερο
Δροσίζοντας τὰ σκαλοπάτια
Ποὺ θ' ἀνέβαινες
Σὲ περίμενε μιὰ ὥρα
Δυὸ ὥρες τρεῖς ὥρες
Γυρίζοντας ὀλοένα
Πίσω τοὺς λεπτοδείχτες
Μακραίνοντας τὴν ὥρα τῆς προσμονῆς
Μὲ τὶς σκέψεις
Συνεσταλμένα νὰ διασχίζουν
– Ἰερὰ σφάγεια –
Τὶς ἀτέρμονες πτυχές σου
Ζώντας κοντά σου
Μέσα σὲ μιὰν ἀχλὺ
Περισσότερο ἀπ' ὅσο θὰ ζοῦσα
Ἄν ἐρχόσουνα

Δημήτρη Ι. Καραμβάλη

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΗ ΠΑΤΣΕΛΗ (Δοκίμιο)

Είναι γνωστό πώς ή Λέσβος, τὸ ἀκριτικό αὐτὸ νησί τοῦ Αἰγαίου, μὲ τὴ γόνιμη πνευματικὴ παράδοση, ἔχει ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα προσφέρει μιὰν ἀνεκτίμητη πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ κληρονομιά στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο.

Ἀπὸ τοῦ ἀξιους συνεχιστὲς τῆς Λεσβιακῆς διανόησης εἶναι καὶ ὁ νέος ποιητὴς -ζωγράφος Θεοδόσης Πατσελῆς, ποὺ πρωτοεμφανίζεται στὰ γράμματα τὸ 1983. Γεννημένος στὰ 1958, στὴν Ἁγία Παρασκευή, ἓνα ἀπὸ τὰ περισσότερα ἀνεπτυγμένα πνευματικὰ μέρη τῆς Λέσβου, ἐκδίδει τὴν πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο «ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ», στὰ 1990, καὶ οἱ κριτικὲς ποὺ εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικὲς, τοῦ δίνουν κουράγιο καὶ τὸν ἐνισχύουν στὴν ἐνασχόλησή του μὲ τὸν ποιητικὸ λόγο, ἐνῶ παράλληλα, διακονεῖ καὶ τὴν τέχνη τοῦ χρωστήρα μὲ τὴν ἴδια ἐπιτυχία. Στὸ «ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ», παρουσιάζεται ὁ καθρέφτης τῆς μέχρι τότε παραγωγῆς τοῦ νέου δημιουργοῦ σὲ μιὰν ἄγοιμη ἀρμονικὰ ἔκδοσι, ὅπου τὸ ποιητικὸ κείμενο δένει μὲ τὶς ζωγραφικὲς του συνθέσεις. Ὁ ποιητὴς ἔχει σπιθαρὸ λόγο, ξέρεי τὶ νὰ πεῖ καὶ πῶς νὰ τὸ πεῖ. Ποίηση καθαρά βιωματικὴ περνάει τὰ μηνύματά της στὸν ἀναγνώστη, ποὺ χαίρεται μιὰ νέα ποιητικὴ παρουσία μὲ τὴν ὀρμὴ καὶ τὸ σφρίγγος, ἐνὸς νέου ἀνθρώπου ποὺ πολεμώντας στὰ μέτωπα τῶν καιρῶν, προσπαθεῖ νὰ κρατηθεῖ ἀλώβητος καὶ ἀδιάφθορος, μακριὰ ἀπὸ συμβιβασμοὺς καὶ εὐτέλειες. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἀποτελοῦσε μιὰ ἐλπιδοφόρα ἀφετηρία στὸ δρόμο τὸν δύβατο καὶ ἀνηφορικὸ τῆς ποίησης.

Τὸ δεύτερο πνευματικὸ παιδί τοῦ Πατσελῆ, ἐκδόθηκε τὸ Μάϊο τοῦ 1992 καὶ περιλαμβάνει σαράντα τρία ποιήματα ὅλα στὸν ἐλεύθερο στίχο, ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μας ἀνταποκρίνονται ἀπόλυτα σ' αὐτὸ τὸν ἐκφραστικὸ τρόπο γραφῆς, ὅπου δένεται ἀρμονικὰ ἡ ποίηση μὲ τὸν φιλοσοφικὸ λόγο.

Τὸ βιβλίο ἔχει γιὰ ΜΟΤΤΟ ἓνα δικό του ἀπόφθεγμα-καταστάλαγμα ζωῆς:

ΤΟ ΝΑ ΕΠΙΒΙΩΝΕΙΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΔΥΝΑΜΗ
ΤΟ ΝΑ ΖΕΙΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΤΟΛΜΗ

κάτι ἄλλωστε ποὺ τὸ ἀποδεικνύει ἔμπρακτα στὴ ζωὴ, ὄντας μέλος τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος Μυτιλήνης ὅπου ὑπηρετεῖ καὶ δημιουργεῖ παράλληλα.

Τὰ ποιήματα αὐτά, εἶναι ὅλα βιωματικά περιέχουν δηλαδή πρόσωπα γεγονότα καὶ καταστάσεις πού σημάδεψαν τὸν ποιητὴ στὸ διάβα τῆς ζωῆς, καὶ παράλληλα, ἀποτέλεσαν γι' αὐτὸν ἓνα γόνιμο τρόπο διεξόδου καὶ ἀπαντήσεως στὰ αἰώνια προβλήματα τῆς ζωῆς. Κάθε ποίημα εἶναι μιὰ νίκη τῆς ζωῆς στὸ θάνατο, ὄχι μόνο μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἐπελεύσεως τῆς καταστάσεως τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ ἐνάντια στὴ σήψη καὶ τὴ φθορὰ τῆς καθημερινότητος μὲ τοὺς συμβιβασμούς καὶ τὶς εὐτέλειές της. Τὸ βιβλίο αὐτό, ἔχει τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο «ΙΒΥΚΟΥ ΓΕΡΑΝΟΙ», καὶ ἀναφέρεται στὸν λυρικό ποιητὴ τοῦ βου π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ τὸ ΡΗΓΙΟ τῆς Κάτω Ἰταλίας, πού σκοτώθηκε ἀπὸ ληστές σὲ μιὰ περιοδεία του κάπου στὴν Κόρινθο, κι ἐκεῖνη τὴ στιγμή τοῦ φονικοῦ ἔτυχε νὰ περνᾷ ἓνα σμῆνος ἀπὸ γερανοῦς, κι ὁ ποιητὴς ζήτησε ἀπ' τοὺς θεοὺς νὰ ἐκδικηθοῦν τὸ θάνατό του τὰ πουλιά. Μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια, ἔτυχε νὰ περνᾷ ἓνα σμῆνος ἀπὸ γερανοῦς μέσα στὴν Κόρινθο, καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς ληστές ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἄλλους φώναζε «ἴδε οἱ Ἰβύκου ἔκδικοι» κάποιος τοὺς ἄκουσε καὶ τοὺς κατήγγειλε καὶ ἡ τιμωρία τους ἦταν παραδειγματική.

Νὰ σημειώσουμε ἐδῶ τὴν παρατήρηση τῶν φιλολόγων, ὅτι τὰ ποιήματα τοῦ Ἰβύκου πλησιάζουν πρὸς τὴν Λεσβίαν Σχολήν, ἔχοντας αἰολικούς καὶ δωρικούς τύπους. Τὸ βιβλίο αὐτό, ἀφιερωμένο στὸ γιγιὸ τοῦ ποιητῆ Ἀπόστολο, κοσμεῖται μὲ χαρακτηριστικὸς πίνακες πού τελοῦν σὲ ἄμεση σχέση καὶ συνάφεια μὲ τὸ ποιητικὸ κείμενο.

Τὰ ποιήματα πού περιέχονται σ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ εἶν' ὅλα γραμμένα στὸν ἐλεύθερο στίχο. Αὐτὸν τὸν ἐκφραστικὸ τρόπο ἐπέλεξε ὁ ποιητὴς, προκειμένου νὰ διατυπώσῃ ποιητικὰ τὶς συναισθηματικὲς του φορτίσεις καὶ νὰ μεταδώσῃ τοὺς συγκινησιακοὺς του κραδασμούς στὸν ἀναγνώστη. Καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ἀπόλυτα πετυχημένα εἶναι αὐτὴ ἡ ἐπιλογή. Τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα τὸν δικαιώνει. Ὁ Κύριος Πατσελῆς διεισδύει στὸν πυρῆνα τοῦ ποιητικοῦ γίνεσθαι τῶν πραγμάτων, μὲ λόγο σπιβαρό, γλώσσα στρωτὴ καὶ δίχως ἀκρότητες, μὲ συμπυκνωτικὴ ἀκρίβεια καὶ ἄκρα εὐαισθησία. Περιφρονεῖ τοὺς διάφορους καλλολογικοὺς σχηματισμούς καὶ τὶς ὠραιοποιήσεις, μιλά μὲ μιὰ γλώσσα ἀπόλυτα κατανοητὴ γιὰ τὸν ἀναγνώστη, πού τὸν διαπερνᾷ καὶ τὸν κερδίζει, ἀφοῦ ὁ ποιητικὸς του λόγος βρίσκει ἀπόλυτη ἀναπόκριση.

Ἐνα ἄλλο ποίημα τοῦ Θεοδόση Πατσελῆ, γραμμένο μὲ ἱερὴν ἀγανάκτηση καὶ δεῖγμα τῆς προσπάθειας τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀλυσσοδεμένου στὶς ὀποιες ἀλυσσίδες κάθε χρώματος καὶ κάθε προκατάληψης καὶ ἐξουσίας ἀποτελεῖ «ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ». Ποίημα πού ἔρχεται νὰ δέσει ἀρμονικὰ μὲ τὸν πίνακα στῆς ἀμέσως ἐπόμενης σελίδας τοῦ βιβλίου πού ἀπεικονίζει πουλιά μ' ἀνοιγμένα τὰ φτερά τους πού πετοῦν σὰν τὴν γυχὴ τοῦ ποιητῆ γιὰ ν' ἀπεγκλωβιστεῖ». Καὶ τονίζει ἀκόμη περισσότερο τὸ γεγονός, τῆς διαφορᾶς τῶν χρωμάτων ἀπὸ τὰ σκοῦρα χρώματα στὰ φωτεινότερα καὶ ὅσο φτάνουμε στὴν ἄκρη τοῦ πίνακα λευκότερα.

Υπάρχουν όμως και ποιήματα στην ποιητική αυτή κατάθεση που πλημμυρίζουν από λυρισμό και ευαισθησία, απεικονίζοντας και άπληχτας την ανάγκη του ποιητή για μιαν απόδραση στη φύση, στη διαρκή επανάσταση των δέντρων και των λουλουδιών για να θυμηθούμε και τον συμπατριώτη του Έλύτη. Η λέξη θέλω, που προτίθεται στην αρχή κάθε παραγράφου του ποιήματος, προσδίδει μιὰ μουσικότητα και εκφράζει παράλληλα όλο τον πόθο και την έλπίδα του. Η Λεσβιακή ύπαιθρος, με την ασύλληπτης μαγείας όμορφιά, προσφέρεται για τὸ ταξίδι αυτό. Και είναι ευτυχής να θεωρεῖ τὸν εαυτό του ὁ κ. Πατσελῆς που μεγάλωσε πλάι στην φύση, στὰ βαθυπράσινα λιβάδια κι ἀκόμη βαπτίστηκε ἀπ' τὴν ἀλμύρα τῆς Αἰγαίοπελαγίτικης θάλασσας και που τὸν κάνει νὰ ζαναγεννιέται κάθε που σαλπάρει με τὴ ΓΕΡΝΑ τὸ σκάφος του.

Ἡ ποίηση τοῦ Θεοδόση Πατσελῆ είναι μιὰ ποίηση ἀληθινή. Ὁ ποιητὴς καταδέτει τὸ ἀπόσταγμα ζωῆς που συγκεντρώνει για νὰ τὸ χαρεῖ ὁ ἀναγνώστης και νὰ καταδέσει και τὴ δική του ἐκδοχή. Γιατὶ τὸ ποίημα δὲν τελειώνει ποτὲ στην τελευταία λέξη. Συνεχίζεται και ἀναπλάθεται ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη που διακρίνει κι ἐκεῖνος μέρη ἀπ' τὴν ἴδια του τὴ ζωή.

Ἐνα ποίημα γραμμένο για τοὺς ἀνόμοιους και τοὺς παρείσακτους ἔχει τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο ΔΑΚΤΥΛΟΔΕΙΚΤΟΥΜΕΝΟΣ (σελ. 48).

Σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ βιβλίου τοῦ κυρίου Πατσελῆ διαπιστώσαμε παράλληλες πορεῖες με τὴν ποίηση του Γιώργου Ἰωάννου τὴν μοναδικὴ ποιητικὴ συλλογὴ που ἐξέδωσε τὰ ΧΙΛΙΑ ΔΕΝΤΡΑ.

Ἡ ποιητικὴ γραφίδα ἔχουμε τὴν ἐντύπωση πὼς ἐπιζητεῖ ν' ἀπογυμνώσει τὸν ἄνθρωπο, ἀποκαλύπτοντας και ἀπεικονίζοντας κάποιες πτυχὲς τῆς ζωῆς του που ἐπιμελῶς κρατᾷ κρυμμένες κάποια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἴδιου του τοῦ εαυτοῦ που συστηματικὰ και ἐπίμονα δὲν θέλει νὰ δείχνει και νὰ καλύπτει με μᾶσκες τὸ πραγματικὸ του πρόσωπο.

Τὰ ποιήματα αὐτὰ τοῦ Θεοδόση Πατσελῆ δὰ μπορούσαμε νὰ τὰ χαρακτηρίσουμε και σὰν στιγμιότυπα ζωῆς, και καταγραφὲς ἐν εἴδει ἡμερολογίου τῶν προσωπικῶν του συμβάντων ὅπου αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ γράψει με τὸν στόχο νὰ ἐπικοινωνήσει με τὸν συνάνθρωπό του.

Τὰ ποιήματά του εἶναι πύρινες γλῶσσες. Φωνὲς συνείδησης κι ἀφύπνισης τοῦ βολεμένου ἀνθρώπου στὴ ρηχὴ του καθημερινότητα και ἀλλοτρίωση. Ὑπάρχουν βέβαια στὴ συλλογὴ τούτη και ποιήματα με ἐρωτικὸ χαρακτήρα. Τὰ ποιήματα αὐτὰ διαπνέονται ἀπὸ μιαν ἀτμόσφαιρα ἄτυχης ἀγάπης, προδομένης ἀγάπης ἀγάπης που δὲ στέριωσε γιατί κάποιο ἢ κάποιοι τὴν ἐμπόδισαν. Χαρακτηριστικὸ δείγμα αὐτῆς τῆς κατηγορίας ποιημάτων που περιέχονται στὴν τελευταία αὐτὴ συλλογὴ εἶναι και τὸ ὀλιγόστιχο ποίημα με τίτλο «ΑΔΩΡΗΤΟ». Ἐνα μικρὸ ρόζ τριαντάφυλλο, δείγμα μιᾶς ἀγάπης που δὲν βρίσκει ἀνταπόκριση, εἶναι τὸ μοναδικὸ ὄπλο ἐπικοινωνίας και πρόσβασης με τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο.

ἌΟλη ἡ θλίψη ἡ μελαγχολία κινεῖται

.....σελ. 41. Στὸν ἴδιο τόνο καὶ κλίμα καὶ τὸ ποίημα «ΠΙΣΩ ΑΠ' ΤΙΣ ΓΡΙΛΙΕΣ».

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ἀπόηχοι ποιημάτων ἀπὸ τὸν Καβάφη, Ποιήματα πνοῆς ἀνυπόταχτης ποῦ καλοῦν νὰ μὴ συμβιβαστεῖς καὶ νὰ περιμένει.

«...Μὴν ἐνδώσεις στὴν ἀνάγκη
μὴν δεχθεῖς·

περίμενε...» (ποίημα μὲ τὸν τίτλο ΠΕΡΙΜΕΝΕ τῆς σελ. 35 εἰδωμένο γραμμένο τὴν πρώτη μέρα τοῦ καινούργιου χρόνου καὶ σὰν ὑποθήκη σὰν καὶ ἀρχή).

Ἡ ποίηση τοῦ ἔχει τὴ δύναμη νὰ σαρκάζει μὲ μιὰν ἀφοπλιστικὴ εἰλικρίνεια, ἀπὸ τοὺς πρώτους στίχους τῆς συλλογῆς συνειδητοποιεῖ ὁ ἀναγνώστης ποῦ ἔχει νὰ κάνει μὲ μιὰ γνήσια ποιητικὴ φωνή. Τὰ ποιήματά τοῦ ἀρχίζουν ἤδη νὰ ἀποκοτῶν μιὰ προσωπικὴ γραφή, ξεχωριστὸ ὕφος. Δημιουργοῦν ἀναμφίβολα γόνιμους προβληματισμοὺς στὸν ἀναγνώστη καὶ ὁ λόγος τοῦ παρουσιάζει μιὰν ἐπιγραμματικὴ καθαρότητα καὶ εὐαισθησία. Εὐχόμαστε νὰ μὴν ξεχάσει τὴν ποίηση ἀσχολούμενος ἀποκλειστικὰ μὲ τὴ ζωγραφικὴ. Γιατὶ ἔχει πολλὰ νὰ δώσει καὶ πολλὰ νὰ πάρει ἀπὸ τὴν ποιητικὴ λειτουργία, ποῦ τελεῖται στὴ μοναξιά σ' αὐτὸ τὸ ἐξωκκλήσι τῆς γυχῆς μας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ποιητὴς Θεοδόσης Πατσελῆς. Μιὰ φωνὴ σὰν τὸν ὀρμητικὸ χεῖμαρρο ποῦ παρασέρνει τὸ κάθε τι στὸ διάβα τῆς, ὄχι γιὰ ν' ἀφανίσει τὸν κόσμον μὰ γιὰ νὰ τοῦ δώσει πιὸ ἀνιθρώπινα σχήματα, νὰ ξαναφέρει τὴν χαμένη ἀθωότητα τῆς παιδικῆς ἡλικίας νὰ ζωντανέψει μέσα ἀπὸ τὴ σιωπὴ τὴν πιὸ φλύαρη γλῶσσα τὰ λόγια ποῦ δὲν εἰπώθηκαν καὶ γίναν πίκρα καὶ κατασταλάξαν μέσα μας. Μιὰ φωνὴ συνείδησης κι εὐδύνης, σ' ἓναν κόσμον ποῦ δὲ νογᾶ ὅπως κι ὁ Ἐλύτης. Ὅμως ὁ ποιητὴς μάχεται. Κι ὅσο ὑπάρχουν ποιητὲς τοῦτοσ ὁ κόσμος δὰ ἔχει διακίωμα νὰ ἐλπίζει.

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΙΚΩΝ ΤΑ ΚΕΡΝΑΕΙ Ο ΗΛΙΟΣ

Ἄ Μαγικὸς Χορὸς τῶν Σκιῶν
Κάτω ἀπὸ τὰ δίχτυα τῶν πεύκων
Ἕνα καθημερινὸ φίλμ.
Κέρασμα τοῦ καλοκαιριοῦ
Στοὺς μοναχικοὺς τοῦ μεσημεριοῦ.

ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ: Ὁ Χρυσοήλιος.

ΑΡΠΑ: Ὁ γαλάζιος ἀέρας τοῦ Αἰγαίου.

ΕΜΒΟΛΙΚΑ ΚΛΑΣΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΙΑ: Τὰ πιὸ ταπεινὰ πετούμενα τοῦ νησιοῦ.

ΤΖΑΖ: ΤΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ «Οἱ Τεμπέληδες τῶν κλαδιῶν».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΣΠΟΝΔΕΣ

Σπονδῆς μὲ κρασί θά κάνω
Ἄπόψε στή φωτιά τῶν ρυθμῶν
Ἄπλώνεται ἡ φλόγα Πάλλονται τὰ οὐράνια
Ἄπ' τοὺς ἀντίλαλους τῶν αἰώνων!

Σπονδῆς μὲ χῶμα θά κάνω
Σπόρους θά ρίξω στή πυρὰ τῶν μελωδιῶν.
Γλύφουν οἱ φλόγες τ' ἀστέρια
Ξέφρενα ὁ χορὸς ἀγγέλει τὸ Διόνυσο.

Θυσία θά τελέσουμε
Χωρὶς βοές, ἄμνους
Τοὺς πόθους μας θά ρίξουμε
Στή φλόγα τὴν ἀρχοντική!

Παῖξε κλαρίνο στή σιωπὴ τῶν ἄμνῶν
Πλησιάστε ὄργανοπαῖχτες τὸν ἴσκιο
Ἄγαπητοί μου φίλοι τὸ φῶς μὴ φοβηθεῖτε
Μόνο θυσία μετὰ δακρύων νὰ τελέσετε.

ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟ—ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ*

«Ὅταν ἡ Ἀφρική προχωράει
Ἡ καρδιά τοῦ Κόσμου πάλλεται
Στὸ ρυθμὸ τοῦ Αὔριο».

* Ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸ καρδιάσχημο τῆς Ἀφρικῆς.

ANDRE JEAN PARASCHI

ΕΚΕΙΝΗ Η ΠΟΛΗ

Έκεινη ή πόλη πού περπάτησα
 μέ όνειρα,
 πόνο,
 έλπίδες
 και άγάπη
 σβήσθηκε μέσα μου.

Έκεινη ή πόλη ή χιλιοετής όπου έζησα
 Τήν άγάπη,
 τόν φόβο,
 τήν χαρά,
 τήν άγωνία

δέν ζει πλέον είναι μοναχά μιá τελεία στό χάρτη.
 Έκεινα τά σπιτία, οί δρόμοι, τά άνθοκήπια
 τά πρόσωπα,
 οί φίλοι,
 οί συγγενείς

χάθηκαν χωρίς άλλο, τι νά πάρει τήν θέση τους στην καρδιά μου.
 Τώρα δέν έχω ρίζες
 δέν θέλω νά έχω ρίζες
 στό χώμα ή στην καρδιά τών ανθρώπων.
 Φτάνει ή στιγμή πού θά κάνει
 μέρος τής μνήμης του χτες του χτες
 του σήμερα
 του αύριο

χωρίς σύνορα, χωρίς να άνήκω σε κανέναν.
 Όταν τό φυσικό μου έγω γυρίσει στην άρχή
 θάμαι μονάχα Σκέψη

πού δέν έχει πόλη γενέθλια,
 πού δέν γνωρίζει πόνο, άγάπη, φόβο ή χαρά
 πού δέν έχει φίλους, συγγενείς και ρίζες
 σε κανένα τόπο, μονάχα στα άτομα όλα
 του κόσμου, πού είναι μόριο του Σύμπαντος
 πού ταξιδεύει άσταμάτητο σαν τούς ταιγγάνους
 σε μιá διάσταση όπου δέν υπάρχει
 ούτε χώρος
 ούτε χρόνος.

Άπό τούς «FRA MENT OS»

Σ.Ε. ΜΑΡΑΒΕΛΙΑΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗ ΕΡΩΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

“Όλα τὰ διασωθέντα δείγματα τῆς ἀρχαίας αἰγυπτιακῆς ἐρωτικῆς ποιήσεως, χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς Νέας Αὐτοκρατορίας, (περ. 1570 π.Χ. - 1070 π.Χ.) συγκεκριμένα δὲ ἡ καταγραφή τους ἀνάγεται στὴν ἐποχὴ τῆς ΧΙΧ Δυναστείας, (περ. 1300 π.Χ.). Πρόκειται γιὰ ἀπλὰ ὡς πρὸς τὴν σύλληψη ποιήματα, τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν ἀθῶα καὶ φιλήδονο ἡδυπάθεια ποὺ χαρακτηρίζε ὡς λαὸ τοὺς ἀρχαίους Αἰγύπτιους. Τὰ δύο ποιήματα ποὺ ἀκολουθοῦν προέρχονται ἀπὸ τὸν πάπυρο HARRIS 500 (BM 10060), ὁ ὁποῖος φυλάσσεται στὸ Βρεττανικὸ Μουσεῖο καὶ εἶχαν γραφεῖ στὴν ἱερατικὴ γραφή. Ἡ μετάφραση τῶν ποιημάτων ἔγινε ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, μετὰ ἀπὸ μεταγραφή του στὴν ἱερογλυφικὴ γραφή καὶ εἶναι ἡ πρώτη στὴν Ἑλλάδα. Ἐς σημειωθεῖ ὅτι ἡ μετάφραση αὐτῶν τῶν δύο θραυσμάτων ἦταν ἐξόχως δύσκολη, ἐξ αἰτίας κυρίως τῶν πολλῶν χασμάτων στὸν πάπυρο, στὸ σημεῖο αὐτό.

ΘΡΑΥΣΜΑ 2

Γιὰ σένα ὁ ἔρωτάς μου ὅλο μου τὸ κορμὶ συνέχει
“Ὅπως (ἀλάτι) διαλυμένο στὸ νερό,
“Ὅπως φάρμακο μὲ κόμμι μεμιγμένο,
“Ἡ ὅπως γάλα ριγμένο στὸ (νερό)....

Βιάσου λοιπὸν τὴν ἐρωμένη σου νὰ δεῖς,
“Ὅπως ὁ κήλων βιάζεται στὸν κάμπο,
“Ἡ ὅπως τὸ γεράκι ποὺ (ὀρμᾶ) γιὰ νὰ φωλιάσει
στὸ ἔλος τῶν παπύρων του.

Οὐρανόσταλτος εἶν' ὁ ἔρωτάς της
“Ὅπως μιὰ φλόγα ποὺ πέφτει στὸ (ξερόχορτο).

Fragm. 2: Papyrus HARRIS 500, Recto I, 6-10.

Μεταγραφή τοῦ πρωτοτύπου - τὸ ὁποῖο ἐγράφη τὴν ἱερατικὴ γραφή - τὰ ἱερογλυφικά:

ΘΡΑΥΣΜΑ 3

Μὲ συνεπαίρνει τὸ (φύλλωμα) τοῦ (λειβαδιοῦ) μου:
 (Τὰ χεῖλη) τῆς κοπέλλας μου, λωτοῦ εἶναι μπουμπούκι,
 Τὰ στήθη της μοιάζουν μὲ τοὺς καρποὺς τοῦ μανδραγόρα,
 (Κλήματα) εἶν' τὰ χέρια της,
 Σὰν μαῦρα σφριγηλὰ οἱ (βολβοὶ τῶν ματιῶν της),
 Ὅπως βρόχος ἰτιάς τὸ μέτωπό της,
 Κι ἐγὼ ἢ ἀγριόχηνα.
 (Τὸ ράμφος) μου (τὰ μαλλιά της) κόβει σὰν τὸ δόλωμα,
 Σὰν νὰ 'ταν σκουληκάκια, δόλωμα στὸν ἰξό.

Fragm. 3. Papyrus HARRIS 500, Recto I 10 - Recto II 1.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΘΡΑΥΣΜΑΤΟΣ 2.

Στίχοι 1-4. Οἱ πολλαπλὲς παρομοιώσεις αὐτῶν τῶν στίχων εἶναι παρμένες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς ἐπόμενες δύο στροφές. Ὁλόκληρο τὸ ποίημα ἀποτελεῖ μία πολύπλευρη παρομοίωση.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΘΡΑΥΣΜΑΤΟΣ 3.

Στίχος 2. Ὁ λωτός. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι γενικῶς γνωστὰ ἀρκετὰ εἶδη φυτῶν τοῦ γένους *lotus* τῆς οἰκογενείας τῶν ψυχανθῶν. Ὁ αἰγυπτιακὸς λωτός, (*ssn*)*, εἶναι τὸ εἶδος *nymphaea caerulea* καὶ ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος νερόκρινου, (νουφάρου). Εὐδοκιμοῦσε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα στὶς ὄχθες τοῦ Νεῖλου. Τὸ ὄμορφο κυανὸ τοῦ χρώμα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ γλυκὸ τοῦ ἄρωμα, τὸν κατέστησαν τὸ πλέον προσφιλὲς ἄνθος γιὰ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους καὶ τὶς γυναῖκες τους, οἱ ὁποῖες τὸν κρατοῦσαν ἢ τὸν στερέωναν στὰ μαλλιά τους μὲ τὴν βοήθεια μικροῦ κώνου ἀπὸ μύρο.

Στίχοι 2-6:** Παρόμοιες εἰκόνες καὶ παρομοιώσεις συναντᾶ κανεὶς καὶ στὸ «Ἄσμα Ἀσμάτων», (πρβλ. Ἄσμα 3^ο, Κεφ. Δ', στ. 2-5, 10-15). (πρβλ. Ἄσμα 5^ο, Κεφ. Ζ', στ. 2-10).

Στίχος 3: Ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρα, (*gimt*), ἀποτελοῦσε γιὰ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους ἓνα ἀπὸ τὰ κυριότερα ἐρωτικὰ σύμβολα, ὅπως καὶ τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ, μάλιστα δὲ ἡ ρίζα του ἐχρησιμοποιεῖτο στὴν παρασκευὴ ἀφροδισιακῶν ἀφεψημάτων.

* Ἄρχ. Ἑλλ. «σοῦσον»

** Βλ. κείμενο.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΛΚΙΔΗΣ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ στή Πολιτιστική Περίοδο του 1991 - 1992.

“Εξω από κάθε κριτική που δυστυχώς δεν έλλειψε και πολλές φορές κακό-πιστα, προσπαθώντας να εκτιμήσουμε αδέσμευτα τις δραστηριότητες του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Ίωαννιτών, θα ήταν ανακριβές και κακόβουλο εάν λέγαμε ότι η πορεία του δεν ήταν ικανοποιητική.

“Ένα πλήθος πολιτιστικών έκδηλώσεων ποικίλλης μορφής και ύψης, έδωσαν ένα νέο χαρακτήρα στή Πνευματική ζωή του τόπου μας.

Οί συναυλίες κλασσικής μουσικής, οί θεατρικές παραστάσεις, τὸ μπαλέτο, ἡ λυρική βραδεία ἀπὸ τὴν ἔθνικὴ λυρική σκηνή, οί ἐκθέσεις ζωγραφικῆς καὶ φωτογραφίας, τὰ συμπόσια, τὰ συνέδρια καὶ πολλὲς ἄλλες ἐκδηλώσεις ἐπέτρεψαν στή πόλη μας νὰ ἐξέλθει ἀπὸ τὴν τυπικὴ μονοτονία τοῦ ἐπαρχιακοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ νὰ τῆς δώσουν ἕνα χαρακτήρα ποὺ νὰ ταιριάζει στὴν ὑπόσταση τῆς, ὅπως διαμορφώθηκε ἀπὸ τὴν παράδοση καὶ τὴν ἱστορία τῆς.

Πέραν ὅμως αὐτῶν, θὰ θέλαμε νὰ τονίσουμε ὅτι ἡ ἐνεργὸς παρουσία τοῦ πνευματικοῦ δυναμικοῦ τῶν Ίωαννίνων, θὰ συνέβαλε περισσότερο στὸ νὰ ἔχουν ὁμοιογένεια καθὼς δὲ καὶ ἀποτελεσματικὸ ἀντίχτυπο στὴν Ἐθνικὴ μας πνευματικὴ ζωὴ καὶ γιὰτὶ ὄχι καὶ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορά τῆς.

Στὴν Ἡπειρωτικὴ πρωτεύουσα ὑπάρχει καὶ ἀνθρώπινο δυναμικὸ, ἀλλὰ καὶ φορεῖς ποὺ μποροῦν νὰ τὴν προβάλλουν πνευματικὰ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ νὰ συμβάλλουν ἀκόμη καὶ σὲ μία οἰκονομικὴ ἀναγέννηση.

Ἐκτιμώντας, ὅτι φέτος τὸ Πνευματικὸ κέντρο τῆς πόλης μας, ἔχει κατὰ πολὺ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν κακὴ καὶ ζημιογόνα παράδοση τοῦ κομματισμοῦ, πιστεύουμε ὅτι τὶς ἐπόμενες χρονιὲς θὰ βελτιώσει αὐτὸ ποὺ ἤδη ἐπέτυχε μὲ τὴν συμμετοχὴ καὶ ἄλλων τοπικῶν φορέων.

Θὰ ἤθελα λοιπὸν νὰ συγχαρῶ τοὺς παράγοντες τοῦ δήμου μας ποὺ ἐπέτυχαν αὐτὴ τὴν ἐντατικοποίησι τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας καὶ μάλιστα σὲ δύσκολες ἐποχές. Μποροῦν νὰ ὑπολογίσουν στὴν συμπάρσταση τῆς «Η.Ε.» κάτω ἀπὸ αὐτὴ ἀφαλῶς τὴ προοπτικὴ.

Γ.Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ

“Όπως και περίσου σχολιάσαμε σέ μία κρητική θεάτρου, φέτος άκόμα περισσότερο, έρχόμαστε σ’ ένα άρθρο για τήν άπαράδεκτη κατάσταση του ‘Ιερού ‘Αρχαιολογικού Χώρου τής Δωδώνης.

Σέ μία έποχή που άμφισβητούνται τά έθνικά μας δίκαια και χαλαρώνει έπικίνδυνα ή ιστορική μας μνήμη και συνείδηση, άποτελεί ‘Ιερά ύποχρέωση στη πολιτεία νά διατηρήσει τήν έθνική μας κληρονομιά. Δέν ύπάρχει δικαιολογία γι’ αύτή τήν άμέλεια ή όποία εάν συνεχισθεί θα καταλήξει σ’ έγκλημα. Έλπίζοντας, κάποτε, νά δοϋμε τόν ‘Ιερό χώρο τής Δωδώνης σέ καλύτερη κατάσταση, τόν βλέπουμε άφ’ ένδς μέν χορταριασμένο και τó 3ο διάζωμα σέ άπαράδεκτη κατάσταση, άφ’ έταίρου δέ με πλήθος σκουπιδών νά συμπληρώνουν αύτή τήν εικόνα.

Έκτός όμως αυτών, πιστεύουμε ότι μία ένεργότερη παρουσία του άρχαίου θεάτρου στην πνευματική ζωή του τόπου μας, θ’ ανάγκαζε τους ίθύνοντες νά δείξουν περισσότερο ένδιαφέρον σ’ αύτόν τόν έγκαταλελειμένο πιά αξιόλογο άρχαιολογικό χώρο.

‘Η άλλοτε παρουσία τών «Δωδωναίων» που δυστυχώς καταργήθηκαν είχαν δώσει μία πνοή σ’ αύτό τó θέατρο που είναι και τó μεγαλύτερο σέ χωρητικότητα άπ’ όλα αύτά που ύπάρχουν στον Έλλαδικό χώρο. (18.000 θεατές περίπου).

Είναι συγκληνιτική ή πρωτοβουλία του ΔΗΠΕΘΙ, στό νά άνεβάσει τήν «Μήδεια», αλλά αύτό όμως δέν άρκεϊ.

‘Αντιμετωπίζοντας όλα αύτά τά δυσάρεστα γεγονότα, ή «Η.Ε.» άπό τó άρθρο αύτό, θα προβεί σέ μία σειρά άρθρων και δοκιμιών και θα καυτηριάζει τήν άδιαφορία τών άρμοδίων άρχών.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ Ο ΔΩΔΩΝΑΙΟΣ

Η ΧΟΡΩΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Στην ‘Ιερά Μονή ‘Αγίας Αικατερίνης που είναι και μετόχι του Σινά, έδω και πολλά χρόνια, (στην δεκαετία του 1030), αναπτύχθηκε μία τετράφωνη χορωδία που όχι μόνο προσέδωσε νέες διαστάσεις στην θρησκευτική Μουσική, αλλά και δημιούργησε μία παράδοση στη πόλη μας.

‘Αποτελουμένη άπό άφιλοκερδείς και άπλους ανθρώπους με πλούσια φωνητικά χαρίσματα έδημιούργησαν μία έστία προσέλευσης πιστών Χριστιανών,

πού αφ' ενός μὲν εἶχαν κουραστεῖ ἀπὸ τοὺς αὐτοσχεδιασμοὺς πολλὰς φορές δυστυχῶς Ἱεροσαλῶν πού εἶχαν λίγες σχέσεις μὲ τὸ χῶρο τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς - κακόφωνων στὴν πλειοψηφία ψαλῶν, ἀφ' ἑταίρου δὲ ἀπὸ πολλοὺς τύπους λατρείας πού κατὰ τὴ γνώμη μας δὲν ἐξυπηρετοῦν τὸν ὑπέρτατο σκοπὸ τῆς Θείας Λειτουργίας, δηλαδή τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸ Θεό.

Ἡ παρουσία αὐτῆς τῆς χορωδίας, σύμφωνα μὲ τὶς διάφορες πληροφορίες πού λαμβάνουμε, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ διάφορα σχόλια πού ἀκούσαμε ἐνοχλοῦσε πολλοὺς παράγοντες πού προτιμοῦσαν τὸν Βυζαντινὸ τύπο λατρείας.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὸ 1989 ὁ ἡγούμενος Δημήτριος ὕστερα ἀπὸ πολλὰς πιέσεις ἔπαυσε αὐτὴ τὴ χορωδία, σβύνοντας ἕνα πνευματικὸ φάρο στὴ πόλη μας πού ἦταν ὄχι μόνον ἑλξης πιστῶν, ἀλλὰ καὶ παράγων πού ἀναχαίτιζε τὴν ἀπομάκρυνση τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

Ἀντιθέτως χωρὶς νὰ ἔχουμε πρόθεση νὰ θίξουμε οὐδένα Ἱεροσάλτη, θὰ χρειαζόταν πολλὴ καλὴ θέληση, καὶ διαστρεβλωμένη δραση τῆς πραγματικότη-
τας, ἔάν πιστεύαμε ὅτι εἰς μὴν Ἡπειρωτικὴ πρωτεύουσα, οἱ διάφορες ἐκκλησια-
στικὲς χορωδίες ἀκολουθοῦν ὀρθὰ τὸν Βυζαντινὸ τύπο μουσικῆς.

Παρακολουθώντας ἀπὸ κοντὰ τὸ τραγικὸ ἀραῖωμα φορέων καὶ μορφῶν πού δημιου-
ργοῦν μία πνευματικὴ ὑψὴ στὴ πόλη μας, πιστεύουμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπόφαση ἀ-
ποτελεῖ ἕνα σφάλμα πού θὰ ἔχει σοβαρὰ συνέπειες γιὰ τὰ Ἰωάννινα τῆς ὁποίας
τὸ ἐκκλησίασμα συρρικνώνεται, ἐνῶ τὸ κοινὸ πού παρίσταται σὲ πνευματικὰ
γεγονότα καὶ ἐκδηλώσεις μειώνεται.

«Γεώργιος Δημοσθένους Κόκκινος»

ΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΣΚΟΥ

GIUSEPPE VERDI: Otello

Luciano Pavarotti (otello) Kiri te Kanawa (Desdemona) Leo Nucci (Iago) Anthony Rolfe Johnson (Cassio) Elzbieta Ardam (Emilia) Δημή-
τρης Καβράκος (Lodovico). Χορωδία καὶ συμ-
φωνικὴ ὀρχήστρα τοῦ Σικάγο ὑπὸ τὴν διεύ-
θυνση τοῦ Georg Solti

2 C.D. Decca 433669-2 μὲ Λιμπρέτο στὰ
Γαλλικά. Ἡ ἐγγραφή ἔγινε τὸ 1991 διαρκεί
129' λεπτά.

Ὁ ὄθελλος τοῦ Verdi στηρίχθηκε στὸ ὀ-
μώνυμο ἔργο τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἀποτελεῖ ἕνα
ἀπὸ τὰ ὄριμα ἔργα τοῦ μουσικοσυνθέτη τοῦ
ὁποίου ἡ ἔμπνευση συνέλαβε τὸν παλμὸ τοῦ
μεγάλου θεατρικοῦ Συγγραφέα.

Ἡ ὀρχήστρα τοῦ Σικάγου ἀνταποκρίνε-
ται στὶς μουσικὲς δυσκολίες αὐτοῦ τοῦ ἔρ-
γου, ἐνῶ ὁ Georg Solti πού εἶχε κατ' ἐπανά-
ληψιν ἀποδείξει ὅτι διαισθάνεται τὶς ἀποχρώ-
σεις ἰδιαίτερα τῶν ἐγχορδῶν τοῦ ὄριμου Ver-
di.

Ὁ γνωστὸς Luciano Pavarotti χωρὶς ἀδύ-
νατα σημεῖα καὶ τὶς τεχνικὲς ἀτέλειες πού με-
ρικὲς φορές παρουσιάζει στὴ σκηνή, ἐνωίω-
σε τὶς τραγικὲς διαστάσεις τοῦ ρόλου του, ἡ
Kiri te Kanawa καὶ ὁ συμπατριώτης μας Δημή-
τρης Καβράκος ὄχι μόνον δὲν παρουσιάζουν
λυρικὲς ἀδυναμίες, ἀλλὰ δημιουργοῦν καὶ
μία ἀτμόσφαιρα πού ζωντανεύει τὴν ὑψηλὴ
πνοὴ τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἐπιτρέπει στὸν ἀκρα-
τὴ νὰ συμμετέχει νεορὰ σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο
δράμα.

Πολλοὶ καλοὶ στὸ ρόλο τους εἶναι καὶ οἱ
Rolfe Johnson καὶ ἡ Elzbieta Ardam, ἐνῶ οἱ κα-
ταχθόνιες ἀποχρώσεις τοῦ Leo Nucci δίνουν
μία ἔμφαση στὶς νοερὲς ἀπὸ τὰ μουσικὰ νοή-
ματα ἀλλὰ καὶ ὑπαρκτὲς στὸ λιμπρέτο φρά-
σεις πού διαχέουν τὴν αἴσθησι τοῦ κινδύνου
στὸν ἀκρατὴ

Πιστεύουμε ὅτι αὐτὴ ἡ πολὺ καλὴ ἐγ-
γραφή θὰ μπορούσε νὰ συνδυασθεῖ καὶ μ' ἐ-
κείνη τὴν ἱστορικὴν τοῦ Tullio Serafin (διευ-
θυντὴ ὀρχήστρας) μαζί μὲ τοὺς Vickers, Rysa-
nek καὶ Gobbi.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

Ντίνος Βλαχογιάννης

Στά 82 του χρόνια πέθανε στις 15 'Απρίλη 1992 και κηδεύτηκε στο Βραχάτι Κορινθίας με ήπειρωτικές καταβολές, ο συγγραφέας, ποιητής και κριτικός Ντίνος Βλαχογιάννης. Με τὸ θάνατό του ἔκλεισε μιὰ σημαντικὴ σελίδα τῶν πνευματικῶν δραστηριοτήτων τῆς γενιᾶς τοῦ '30.

Παρὰ τὶς δοκιμασίες ποὺ εἶχε στὴ ζωὴ του ἀπὸ ποικίλες αἰτίες καὶ ιδιαίτερα ἀπὸ τὶς πολιτικὲς διώξεις του καὶ τὴν κακότητα μερικῶν, στάθηκε πάντα μεγαλόψυχος, συγχώρεσε αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀδίκησαν καὶ δὲν ἔπαψε οὔτε στιγμὴ ν' ἀγωνίζεται γιὰ τὸ Δίκαιο, τὴν ἐνότητα καὶ τὴ σύμπνοια του λαοῦ. Πλούσια ἦταν ἡ πνευματικὴ του παραγωγή.

Πρόσφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες μετὰ τὸ ἔργο του, τὶς προοδευτικὲς ἰδέες του καὶ στὰ Γράμματα, μετὰ τὶς ἀξιόλογες λογοτεχνικὲς καὶ κριτικὲς ἐργασίες του, ἐνθαρρύνοντας ιδιαίτερα τοὺς νέους Δημιουργοὺς, μετὰ ἔκτενεις προλόγους καὶ σχόλια.

Ὁργάνωσε κατὰ καιροὺς λαμπρὲς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ ἀφῆσαν ἐποχὴ, ἀπὸ τὴν προσέλευση τοῦ κόσμου καὶ τὴ σωστὴ καὶ ἐπιβαλλόμενη προβολή, μετὰ ἰδέα καὶ θέση ἄψογη.

Στὸ σπίτι του, τὸν ἐπισκέπτονταν νέοι καὶ παλιότερης γενιᾶς Δημιουργοί, ποὺ εἶχαν μαζί του τὴν πρόθυμη ἐξυπηρέτηση, σὲ λογοτεχνικὰ θέματα καὶ τὴν ἀκούραστη, εὐλικρία καὶ συμβουλευτικὴ του διάθεση.

Ὁ καταξιωμένος Δημιουργὸς Ντίνος Βλαχογιάννης βαθὺς γνώστης τῶν μυστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας μετὰ ὑπεύθυνη καὶ τεκμηριωμένη θέση δικαίω- νε τὸν Ἄνθρωπο.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ Β. ΤΖΟΚΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κωνσταντίνου Ἀθαν. Διαμάντη: ΑΠΑΝΤΑ 14 - 15.

Ὁ Κωνσταντίνος Ἀθαν. Διαμάντης συνεχίζοντας τὸ δημιουργικὸ του ἔργο μᾶς παρουσίασε τὸ διπλὸ τόμο τῶν «ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΟΥ 14-15».

Πρόκειται γιὰ ἐργασία ἐπιμελημένη καὶ ἀξιό-

λογη ποὺ περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς ἐπὶ μέρους θέματα.

1. Ἀρχεῖον τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Ἀθανασίου Π. Ψαλίδα.
2. Γεώργιος Π. Ἀναγνωστάπουλος.
3. Γλωσσολογικὴ μελέτη.
4. Τὸ ἱστορικὸν Κομνηνοῦ Μοναχοῦ καὶ πρόκλου Μοναχοῦ.

5. Έρμηνεία του απολυτικού της 'Αγίας Παρασκευής.
6. Στρατηγού Εϋστρατίου Πίσσα «'Απομνημονεύματα» και
7. Στατιστική τῶν Μονῶν τοῦ 'Αγίου Ὀρους. Τὰ ἐπιμέρους θέματα τοῦ διπλοῦ τόμου. 200 Κ. Α. Δ. ἔχουν τὴν ἱστορική και φιλολογική τους ἀξία. Θὰ σταθοῦμε ὁμως περισσότερο στὴ δημοσίευση τοῦ ἀρχείου του διδασκάλου τοῦ γένους 'Αθανασίου Ψαλίδα μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο παρουσιάζεται ἀνάγλυφη ἡ ζωὴ και ἡ δράση τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ. Γιὰ τὸν 'Αθανάσιο Ψαλίδα ἔχουν γραφτεῖ πολλὰ και ἀξιόλογα πονήματα, ἀλλὰ ἡ δημοσίευση τοῦ ἀρχείου του ἀπὸ τὸν Κώστα Διαμάντη διανοίγει νέες προοπτικές γιὰ τὴ σωστὴ τοποθέτηση τῆς ὅλης προσωπικότητας και προσφορᾶς τοῦ Ψαλίδα στὸ σκλαβωμένο γένος. Ἐπίσης θὰ σταθοῦμε κριτικά στὴ δημοσίευση τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Στρατηγοῦ Εϋστρατίου Πίσσα τοῦ λόγιου ἀγωνιστῆ τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 και στρατηγοῦ τῆς Μεταπελευθερωτικῆς Ἑλλάδας. Ὁ Εϋστράτιος Πίσσας ἀπὸ τὶς Κυδωνίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πατρίδας του ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατέφυγε στὴν Ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα και ἀναδείχτηκε σὲ πολέμαρχο στὸν Ἄγωνα τῆς Ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ 1822 κατέρχεται στὴν Κρήτη μὲ δικὸ του σῶμα και μάχεται ἥρωικά δίπλα στοὺς κρητες ἀγωνιστὲς γιὰ τὴν ἀναζωπύρωση τῆς ἐπανάστασης στὴ μεγαλόνησο. Στὴν Κρήτη παρέμεινε ὡς τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1824 και ἀργότερα συνέγραψε πόνημα τὸ ὁποῖο ἐνσωμάτωσε στὰ ἀπομνημονεύματά του. Μέρος τοῦ χειρογράφου τῶν ἀπομνημονευμάτων του στρατηγοῦ Πίσσα ποὺ ἀφοροῦσε τὴν κάθοδο του και παραμονὴ του στὴν Κρήτη και τὸ ὁποῖο δὲν περιλαμβάνεται στὰ παρουσιάζόμενα ἀπὸ τὸν Κ.Α.Δ. Ἀπομνημονεύματα τοῦ Πίσσα παρουσιάζα ἀπὸ Δελτίο τῆς ἱστορικῆς και ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας (Τόμος 23ος/1980) μὲ τίτλο: *Συμβολὴ στὴν ἱστοριογραφία τῶν κρητικῶν ἐπαναστάσεων κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Ἄγωνα τῆς Ἀνεξαρτησίας* και ὑπότιτλο: *Ἀνέκδοτο χειρόγραφο τοῦ Καπετὰν Στρατῆ, ἀγνώστου ἐπωνύμου, περὶ τῶν ἐπαναστατικῶν γεγονότων στὴν Κρήτη τῶν ἐτῶν 1822 - 1823.* Ἀπὸ τὸ δημοσίευμα ἐκεῖνο και μέχρι σήμερα ἔγιναν συστηματικὲς ἐρευνες γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῆς ταυτότητας τοῦ λόγιου πολέ-

μαρχου ἀπομνημονευματογράφου χωρὶς ὁμως θετικὸ ἀποτέλεσμα. Μὲ τὴ δημοσίευση ὁμως τοῦ ὑπολοίπου σώματος τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Πίσσα ἀπὸ τὸν Κων/νο Ἰωάν. Διαμάντη ἀποκαλύπτεται πλήρως ἡ ταυτότητα τοῦ «Καπετὰν Στρατῆ» ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸ Στρατηγὸ Πίσσα Εϋστράτιο.

Περὶ αὐτοῦ ἐτοιμάζομαι νὰ προβῶ σὲ ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωση. Ἔτσι ὁ σεβάσιμος πρεσβύτερος Κ.Α.Δ. και ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν 80 τόσων χρόνων του και κλεισμένος, στὴν κατοικία του προσέφερε μία ἀκόμη ὑπηρεσία στὴν ἐπιστημονικὴ ἱστοριογραφία.

Βασίλη Κ. Μάργαρη: «ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ», σελ. 207, Γιάννενα 1992.

Ὁ Βασίλης Μάργαρης λόγιος τῆς σύγχρονης γενιᾶς μὲ ἀξιόλογη πνευματικὴ προσφορὰ στὴν πόλη τῶν Ἰωαννίνων και τὰ Ἡπειρωτικὰ γράμματα γενικότερα κυκλοφόρησε τελευταῖα τὴν καινούργια πνευματικὴ του δημιουργία: *«Συγγραφεῖς και Λογοτέχνες τῶν Ἰωαννίνων»*. Ἡ ἐργασία αὐτῆ τοῦ Β.Μ. εἶναι καρπὸς μακροχρόνιων ἀρχαικῶν και βιβλιογραφικῶν ἐρευνῶν και δίδει τὸ στίγμα τῆς πνευματικῆς πορείας τῶν Ἰωαννίνων κατὰ τοὺς τελευταίους ὀκτῶ αἰῶνες τῆς ἱστορικῆς του διαδρομῆς Ἐργασία ἐπιμελημένη, ὀλοκληρωμένη και σπάνια στὸ εἶδος τῆς καλύπτει ἓνα μεγάλο κενό. Ὁ συγγραφέας τῆς Β.Μ. μὲ διεισδυτικότητα στὴν ὑφὴ και στὴν οὐσία τῶν πραγμάτων δίνει ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔζησαν και ἐμεγαλοῦργησαν στὰ Γιάννενα, ἀπὸ τότε ποὺ ἡ αὐτοκρατορία τοῦ δικεφάλου ἀρχισε νὰ γέρνει πρὸς τὴ δύση τῆς, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν Ἐτάρτη Σταυροφορία και ἔπειτα. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι τυχαῖο γιὰτὶ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Βασιλεύουσας ἀπὸ τοὺς Φράγκους δημιουργοῦνται και νέα ἀξιόλογα πνευματικὰ κέντρα στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία. Οἱ φυγάδες λόγιοι ἀπὸ τὴν πόλη μεταφέρουν στὶς νέες τους πατρίδες τὴ φλόγα τῆς δημιουργίας και μαζί πολῦτιμα βιβλία και χειρόγραφα. Ἡ Ἠπειρος μὲ τὸ Δεσποτάτο τῆς δέχτηκε τὴν ἀφρόκρεμα τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς τοῦ Βυζαντίου. Μὲ τὸν καιρὸ τὰ Ἰωάννενα, ὑποσκελίζουν τὴ Μητρόπολη τοῦ

Δεσποτάτου "Αρτα και δέχονται στους κόλπους τους αξιόλογους πνευματικούς ανθρώπους και άξιους δημιουργούς στις τέχνες, τα γράμματα και στις επιστήμες. "Όλα αυτά τα διεξέρχεται διεξοδικά τὸ διεϊσδυτικό μάτι τοῦ Βασίλη Μάργαρη και τὰ ἐπεξεργάζεται ἀριστοτεχνικά ὡστε σὸ τέλος νὰ μᾶς παρουσιάσει μία τέλεια σύνθεση ποῦ θὰ τὴ ζήλευαν ἀκόμη και οἱ δόκιμοι Πανεπιστημιακοί. Τὰ ἐκφραστικά μέσα τοῦ συγγραφέα εἶναι τέλεια ἀπὸ κάθε πλευρὰ και συνδυάζουν ἀρμονικά τὴν ἐπιστήμη μὲ τὴν πνευματικὴ δημιουργία.

Ὁ Βασίλης Μάργαρης ἀποφεύγει τὶς μεγαλοστομίες, τὸ στόμφο και τὴ ρητορεία, ἡ γλώσσα του λιτὴ και ρέουσα κατανοεῖται ἀκόμη και ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ προσελκύει ἰδιαίτερα τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη εἶναι τὸ περιεχόμενο τῆς ἐργασίας τοῦ Βασίλη Μάργαρη. Μέσα σὲ λιγότερες ἀπὸ 200 σελίδες κατορθώνει νὰ παρουσιάσει τὴν πνευματικὴ πορεία τῆς πόλης τῶν γραμμάτων και τῶν τεχνῶν και νὰ σκιαγραφῆσει ἀδρὰ τὴν προσωπικότητα, τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἐξῆσαν σὲ αὐτὴν σὲ διάστημα ὀκτῶ ὀλόκληρων αἰῶνων. Καὶ αὐτὸ τὸ πετυχαίνει μὲ μαεστρία ἀπόλυτη. Συνοπτικά ἀλλὰ περιεκτικὴ ἡ ἐργασία τοῦ Β.Μ. διεξέρχεται και ἐξασκεῖ ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους θέματα. Ὁ συγγραφέας ἔχει τὴν ικανότητα νὰ ἐκφράζει μὲ ὀλίγα λόγια ὀλοκληρωμένα νοήματα και νὰ κατατάσσει ἀκριβοδίκαια τοὺς ἀνθρώπους ἀνάλογα μὲ τὴν πνευματικὴ τους προσφορά. Ἡ ἀπλὴ και ἀβίαστη, χωρὶς βερμπαλισμούς, παρουσίαση τῶν ἀνθρώπων τοῦ καιροῦ μας και τῶν δύο προηγούμενων γενεῶν ἀνάλογα μὲ τὴν πνευματικὴ τους προσφορά ἀποτελεῖ ἕνα πραγματικὸ ὄθλο, γιατί ὁ συγγραφέας ἀνέτρεξε σὲ ζωντανὲς μαρτυρίες και ἔπρεπε νὰ τὶς ἐπεξεργαστεῖ μόνος του για νὰ μὴ πέσει ἐξω στοὺς συλλογισμούς του. Αὐτὸ τὸ πετυχαίνουμε σὲ ἀπόλυτο βαθμὸ και για αὐτὸ εἶναι ἀξίος συγχαρητηρίων.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποτελεῖ ἠθσαυρὸ ἀνεκτίμητο για τὴν Ἑπειρωτικὴ βιβλιογραφία και θὰ ἔπρεπε νὰ διαβαστεῖ πολὺ ἀπὸ τὸ εὐρὺ κοινὸ και νὰ μπεῖ σὲ κάθε Ἑπειρωτικὸ σπίτι.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΔΟΚΑΝΑΡΗΣ.

Vassili Alexakis: Paris - Athenes - Editions du Seuil, Paris 1989

Πρόκειται για μιὰ ἀναζήτηση τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα τῆς πραγματικῆς του ταυτότητας. «Ποιὸς εἶμαι;» Ἄναρωτιεῖται μπροστὰ στὸν καθρέφτη του ὅπου δὲν βλέπει κανέναν.

Τὸ ἔργο εἶναι μιὰ συνεχῆς παλινδρόμηση στὶς δύο ἐκεῖνες κουλτοῦρες, τὴ γαλλικὴ ἢ τὴν ἑλληνικὴ, ποῦ σημάδεψαν βαθιὰ τὸ χαρακτήρα ἢ τὴν ψυχοσύνησὴ του. "Ἐνα συνεχῆς πῆγαινε ἔλα - στοὺς δυὸ κόσμους, τὴν Ἑλλάδα ποῦ ἀντιπροσωπεύει τὸ συναίσθημα, τὶς ἀναμνήσεις, ὀλάκερο τὸν ἑαυτὸ του και τὴ Γαλλία ποῦ ἑνσαρκώνει τὴν ἐπαγγελματικὴ καταξίωση και τὴν οικογενειακὴ του ἀποκατάσταση.

Μὲ ἕναν ἰδιαίτερα προσωπικὸ τόνο, ὁ Ἄλεξάκης ξεδιπλώνει στὰ μάτια τοῦ ἀναγνώστη τὸν ψυχικὸ του κόσμο. Διχασμένος ἀνάμεσα σὲ δύο πατρίδες, δύο πολιτισμούς, δύο γλώσσες, προσπαθεῖ νὰ συνθέσει τὴν ἐπαγγελματικὴ καταξίωση και τὴν οικογενειακὴ του ἀποκατάσταση.

Μὲ ἕναν ἰδιαίτερα προσωπικὸ τόνο, ὁ Ἄλεξάκης ξεδιπλώνει στὰ μάτια τοῦ ἀναγνώστη τὸν ψυχικὸ του κόσμο. Διχασμένος ἀνάμεσα σὲ δύο πατρίδες, δύο πολιτισμούς, δύο γλώσσες, προσπαθεῖ νὰ συνθέσει τὴν καινούργια του ταυτότητα, αὐτὰ ποῦ ἀπελπισμένα ψάχνει νὰ προσδιορίσει μὲς' ἀπὸ τὶς ψυχολογικὲς ἐμβαθύνσεις τῶν βιωμάτων του, ἐκθέτοντας τοὺς φόβους, τὶς ἀμφιβολίες, τοὺς δισταγμούς του ἢ φτάνοντας τελικὰ σὸ συμπέρασμα πὼς ἡ καινούργια του ταυτότητα, ποῦ τοῦ ἀνήκει 100%, συνίσταται στὴν ἀφομοίωση τῶν δύο, ἐξίσου ἀγαπημένων του, πατρίδων ἢ πολιτισμῶν ποῦ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ δημιουργῆσει ἕνα χαρακτήρα πρωτόγνωρο και παράξενο ποῦ συνδυάζει στοιχεῖα και τῶν δύο λαῶν. Ὁ ἐμπλουτισμὸς

αυτὸς τῆς προσωπικότητάς του τοῦ δίνει τὴ δυνατότητα νὰ μὴν εἶναι προσκολλημένος στὴ χώρα καταγωγῆς του ἀλλὰ γνωρίζοντας ἐξίσου καλὰ καὶ τὶς δύο γλώσσες, νὰ μπορεῖ νὰ ἐκφράζεται ἢ νὰ ζεῖ σὲ ὅποιο τὸν εὐχαριστεῖ ἢ τὸν ἀντιπροσωπεύει περισσότερο στὴ συγκεκριμένη χρονικὴ στιγμή. Θεωρώντας καὶ τὶς δύο πατρίδες ἰσοδύναμες, θὰ γράφει πλεόν καὶ στὰ ἑλληνικά, ποῦ εἶναι ἡ γλῶσσα ποῦ ἐκφράζει τὸν ἑαυτό του, βρίσκοντας ἔτσι τὴν προσωπικὴ του ἰσορροπία ποῦ εἶχε σημαντικὰ κλονιστεῖ μὲ τὴ χρησιμοποίησιν μόνο τῆς γαλλικῆς γλώσσας.

Ὁ Ἄλεξάκης εἶναι ἀπλὸς στὴν ἐκφρασί του. Ἀγαπάει τὶς ἀπλὲς λέξεις ἢ φράσεις ποῦ ἔχουν κάτι νὰ ποῦν· ἀπεχθάνεται τὶς φιοριτοῦρες ἢ τὸ δύσκολο καὶ ἐπιδεικτικὸ γράψιμο. Τὸ ὕφος του εἶναι μᾶλλον κινηματογραφικὸ ἢ ὁ τρόπος γραφῆς του ἑλλειπτικὸς. Προσπαθεῖ νὰ μιλήσει στὸν ἀναγνώστη μέσα ἀπὸ σύμβολα ἢ μέσα ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ περιγραφή τῶν πραγμάτων, ποῦ συχνὰ εἶναι ἀστεία, ἀποκαλύπτει τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο. Ἡ ψυχολογία τοῦ ἀτόμου εἶναι πάντα τὸ κέντρο βάρους στὰ ἔργα του. Τὰ πρόσωπα κατέχονται ἀπὸ μιὰ συνεχῆ ἀνησυχία καὶ ἕναν ἐσωτερικὸ πανικὸ, ποῦ δίνονται μ' ἕναν ξεχωριστὸ χιουμοριστικὸ τρόπο, ἀποκαλύπτοντας ἔτσι τὸν ἄνθρωπο Ἄλεξάκη, ἕναν «ἀπελπισμένον εὐγενῆ» ποῦ μὲ τὴν καυτὴ εἰρωνία ἢ τὶς λεπτομέρειες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ποῦ παίρνουν μιὰ νέα διάσταση ἢ ἄμα μέσα στὸ ἔργο του, μᾶς κάνει νὰ προβληματιζόμαστε ἀλλὰ καὶ νὰ γελάμε.

Ὁ Ἄλεξάκης μέσα στὸ **Παρίσι - Ἀθήνα** διηγεῖται, δὲν «κάνει λογοτεχνία» Περιγράφει μὲ ἀκρίβεια καὶ δύναμη εἰκόνας, σκηνῆς ψυχολογικὲς καταστάσεις, μεταφέροντας ἔτσι τὸν ἀναγνώστη στὸ χῶρο, τὸ χρόνο καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς συγκεκριμένης στιγμῆς. Τὰ γεγονότα ποῦ ξετυλίσσονται ὅλο ὅλο ἐκείνην τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ ζωντανία ἀφήνουν νὰ δια-

φανεῖ ξεκάθαρα ἡ δημοσιογραφικὴ καὶ κινηματογραφικὴ ἰδιότητα τοῦ συγγραφέα. Ἡ ἀμεσότητα δὲ στὴν ἐκφρασί του θυμίζει Beckett ἢ Ionesco, ἐνῶ ἡ ἀπελπισμένη εἰρωνία τὸ μαῦρο χιούμορ του κερδίζουν τὸν ἀναγνώστη ποῦ ἀνακαλύπτει ἕνα μεγάλο συγγραφέα.

ΜΑΡΙΑ ΤΡΑΠΑΛΗ

Ο Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Κ Λ Ε Α Ν Θ Η Σ: ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ - ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, ΣΑΜΟΣ 1991 (Ἔκδοση ὑπ' ἀριθμὸν 1 τῆς Δημοσίας Κεντρικῆς Βιβλιοθήκης Σάμου, ἀρ. σελ. 272).

Ἡ ἀνάπτυξη τῶν γραμμάτων καὶ τῶν λογοτεχνικῶν καὶ ἱστορικῶν σπουδῶν στὸ ἀμιγῶς ἐπαρχιακὸ ἐπίπεδο, ἰδίως ὅταν προέρχεται ἀπὸ ἕνα νησί, τὸ ὁποῖο ἔχει νὰ ἐπιδείξει μιὰν πληθώρα σημαντικῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, (ὅπως οἱ ἀείμνηστοι Δ. Π. Παπαδίτσας, Γιώργος Θέμελης καὶ Γιάννης Χατζίνης, καθὼς καὶ ὁ γνωστὸς καὶ βραβευμένος πεζογράφος μας Κώστας Καλατζῆς), ἀποτελεῖ ἀδιαμφισβήτητα μιὰν εὐχάριστη καὶ θετικὴν ἐξέλιξη. Ὡστόσο, ἡ ἔκδοση ἑνὸς τόμου πρακτικῶν δὲν εἶναι καθόλου εὐκολὴ ὑπόθεση, οὔτε βεβαίως θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται ὑπὸ αὐτὸ τὸ πρίσμα, ἂν τοῦλάχιστον οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἐκδόσεως σέβονται τὸν ἑαυτό τους, τοὺς συμμετέχοντες συγγραφεῖς καὶ τὸ κοινὸ πρὸς τὸ ὁποῖο ἀπευθύνονται. Μὲ βάση τὶς προκαταρκτικὲς αὐτὲς σκέψεις θὰ ἀποπειραθῶ νὰ προβῶ σὲ μιὰν κριτικὴ παρουσίαση τοῦ τόμου τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου τὸ ὁποῖο ἔλαβε χώραν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1990 στὸ Καρλόβασι τῆς Σάμου, καὶ ὁ ὁποῖος ἐξεδόθη μὲ σχετικῶς μεγάλῃν καθυστέρηση τὸν Μάιο τοῦ 1992, (ἂν καὶ ὡς χρονολογία ἐκδόσεως ἀναγράφεται τὸ 1991). Συγκεκριμένα, θὰ ἐξετάσω τὸ ἂν οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἐν λόγω ἐκδόσεως ἐτήρησαν τὶς δύο τελευταῖες

προϋποθέσεις (και δη ἄν σεβάσθησαν τοὺς συγγραφεῖς τοῦ τόμου και τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ), ἀφήνοντας τὴν ἄποψη γιὰ τὴν τήρηση τῆς πρώτης στὴν κρίση τοῦ ἀναγνώστη, ὁ ὁποῖος -δυστυχῶς- γιὰ τὴν εὕρεση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ψάξει σὲ ὀρισμένα βιβλιοπωλεῖα τῆς Σάμου (πόσο εὐκολο, μὰ τὴν ἀλήθειαι), ἐφ' ὅσον -ἄν εἶμαι καλῶς πληροφορημένος-μέχρι τὴν στιγμή αὐτὴν (Αὐγούστος '92), ὁ ἐν λόγῳ τόμος δὲν ἐνεφανίσθη οὔτε σὲ ἓνα ἀθηναϊκὸ βιβλιοπωλεῖο (γιατὶ ἄραγε); Φυσικὰ κατὰ τὴν διατύπωση τῶν ἀπόψεών μου, δὲν μπορῶ παρὰ νὰ εἶμαι λιάν ἐπιεικῆς, μιὰ και ἡ ἀνάπτυξη τῶν Σαμιακῶν Σπουδῶν εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς διακαεῖς μου ἐπιθυμίες, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση βεβαίως νὰ τοποθετοῦνται στὴν ὀρθὴν τους βάση και νὰ μὴν παρουσιάζονται ὡς ἡ «φιλόπονη» προσπάθεια ἡμιμαθῶν ἢ ἐρασιτεχνῶν. Τὸ ἐρώτημα τὸ ὁποῖο τίθεται, ὡστόσο, στὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, εἶναι τὸ ἄν και κατὰ πόσο ἡ συγκεκριμένη ἐκδοσὴ πληροῖ ἓνα minimum βασικῶν ἐκδοτικῶν ἀξιομάτων και θεμελιώδους ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας; Στὰ ἐπόμενα θὰ προσπαθῶ νὰ ἐξετάσω ἀκροθιγῶς τὰ ζητήματα αὐτά.

Στὸ συμπόσιο, τὸ ὁποῖο ἔλαβε χώραν στὴν Σάμο, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1992 και φιλοξενήθηκε κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος σὲ σύγχρονη αἴθουσα τοῦ Τμήματος Μαθηματικῶν τοῦ Πανεπιστημίου Αἰγαίου, συμμετεῖχαν κατὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀξιόλογοι σύλλογοι, οἱ ὁποῖοι μὲ πρωτότυπες ἀνακοινώσεις ἢ παρεμβάσεις κατόρθωσαν νὰ σκιαγραφήσουν ἐπιτυχῶς τὴν ἐποχὴ τοῦ βίου και τῆς δράσεως τοῦ ἀγέρωχου βάρδου τῆς Σαμιακῆς Μούσας Γεωργίου Κλεάνθους (1801 - 1839). Τὸ κείμενο τῶν ἀνακοινώσεων ἢ παρεμβάσεων τῶν περισσότερων, περιέχεται στὸν τόμο τῶν πρακτικῶν, τὸν ὁποῖον και παρουσιάζω.

Θὰ ἀναφερθῶ, κατ' ἀρχὴν στὴν ἐμ-

φάνιση και στὶς ἐκδοτικὲς «παραμέτρους» τοῦ τόμου. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ, ὁ ἐμπειρος ἀναγνώστης ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ ὅλη ἐκδοτικὴ προσπάθεια διακρίνεται ἀπὸ μεγάλη προχειρότητα και εὐτέλεια ἐνοχλητικῆ. Ἡ φωτοσύνθεση ἔχει παραμερισθεῖ, πρὸς χάριν ἀποφυγῆς «μεγαλυτέρων ἐξόδων», γεγονός τὸ ὁποῖο ἔχει τὶς ἀκόλουθες συνέπειες:

α) Τὰ κείμενα ἔχουν πληκτρολογηθεῖ ἀπὸ μὴ εἰδικούς (συγκεκριμένα στὸν κολοφῶνα ἀναφέρεται ὡς ὑπεύθυνη τῆς ἐκδόσεως ἡ «συντακτικὴ ὁμάδα τοῦ Ἐπόπλου»), μὲ ἀποτελέσματα οἰκτρά, τόσο ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς πλήθους λαθῶν οὐσίας ὅσο και ἀτοπημάτων ἐκδοτικῆς φύσεως.

β) Πρὸς ἀποφυγὴν κατασκευῆς μεμβρανῶν γιὰ τὴν δημιουργία τῶν cachets, δὲν ἐχρησιμοποιήθη film, ἀλλὰ... ριζόχαρτο, μὲ ἀποτέλεσμα, σὲ πολλὰ σημεῖα τὸ κείμενο νὰ εἶναι ξεθωριασμένο και ἄτονο.

γ) Ἐξ αἰτίας τῆς χρήσεως συγκεκριμένων «μονοτονικῶν» ἐπεξεργαστῶν κειμένου, παρατηροῦνται τὰ ἀκόλουθα: (i) τὰ κεφαλαῖα ἀρκτικόλεξα, γράμματα δὲν ἦταν δυνατόν νὰ τονισθοῦν, (ii) ἐχρησιμοποιήθησαν εἰσαγωγικὰ ἀγγλικοῦ και ὄχι ἐλληνικοῦ τύπου, (iii) στὴν θέση τῆς παύλας, χρησιμοποιεῖται τὸ ἐνωτικὸ σημεῖο κ.λπ.

δ) Ὁ ἀριθμὸς τῶν χρησιμοποιουμένων γραμματοσειρῶν δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ τὶς ἀνάγκες κειμένων, τὰ ὁποῖα συνοδεύονται ἀπὸ ὑποσημειώσεις, ἐνῶ μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς (π.χ. τὰ πλάγια γράμματα), εἶναι ἐντελῶς ἀκαλαίσθητες και ἀπωθητικῆς.

Ἄς σημειωθεῖ ἐπὶ πλέον ὅτι ἐμφανισακῶς τὸ ἐξώφυλλο εἶναι ἀκαλαίσθητο και ἀντι-αἰσθητικὸ, ἐφ' ὅσον ἔχει σχεδιασθεῖ προχειρῶς και φυσικὰ χωρὶς φωτοσύνθεση. Ἐξ ἄλλου ἐπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται ἡ Πορφυριάδα Σχολὴ τῶν Καρλοβασιῶν, ἡ ὁποῖα οὐδεμία σχέση φέρει μὲ τὴν ἐποχὴ τοῦ Γ. Κλεάνθη, ἀφοῦ ἐκτίσθη μετὰ τὸ 1890! Καὶ σὰν νὰ

μήν έφθασαν όλα αυτά, ό τίτλος μά και ό υπότιτλος τοῦ τόμου είναι γραμμένοι σέ άτομικό σύστημα. Καί ὡ τῆς ἀθλιότητος! ἐπειδή στήν σελίδα τοῦ ψευδοτίτλου κάποιος ἐκ παραδρομῆς τοποθέτησε τόνο σέ μιάν ἀπό τίς λέξεις τοῦ κυρίως τίτλου, ό τόνος αὐτός ἐκαλύφθη κατόπιν μέ διορθωτικό ὑγρό! Ὅμως, ὅσον ἀφορᾷ τὸ λεγόμενο «μονοτονικό», οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ τόμου, ὄχι μόνον δέν σεβάσθηκαν τὸν τρόπο γραφῆς τοῦ κάθε συγγραφέως, (μιὰ καί μερικοὶ γράφουν στὸ «πολυτονικό» σύστημα), ἀλλὰ ἀκόμη καί τὰ παλαιὰ κείμενα ποῦ παραθέτουν ὀρισμένοι ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς, τὰ πληκτρολόγησαν στοὺς προσωπικοὺς ὑπολογιστὲς τους στὸ «μονοτονικό»! Τελειώνοντας αὐτὴν τὴν ἐνότητα, θὰ ἤθελα νὰ σημειώσω, ἐν κατακλείδι, τὴν προχειρότητα καί τὴν ἀκαλαισθησία ποῦ διακρίνουν αὐτὸν τὸν τόμο ἀπὸ οποιοδήποτε ἄποψη.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ, τώρα, νὰ προβῶ σέ μιάν ἀποτίμηση τῶν λαθῶν οὐσίας καί ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας. Τὸ σημαντικότερο ἴσως σφάλμα, σχετίζεται μέ τὴν παράθεση τῶν παραπομπῶν. Πολλὲς ἀπὸ τίς παρουσιαζόμενες ἀνακοινώσεις συνοδεύονται ἀπὸ ἐκτενεῖς καί κατατοπιστικὲς ὑποσημειώσεις. Ὅστόσο, οἱ περισσότερες ὑποσημειώσεις καί παραπομπὲς δέν εἶναι ὑποσελίδιες, ἀλλὰ παρατίθενται στὸ τέλος τοῦ κειμένου συλλήβδην. Ἐξ ἄλλου, σέ πολλὲς ξενόγλωσσες παραπομπές (πρβλ. αὐτὲς τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Δρ. Μ. Γ. Βαρβούνη), ὑπάρχουν λάθη ἀνεπίτρεπτα, ὅπως συγχωνεύσεις λέξεων, ὀρθογραφικὰ λάθη τονισμοῦ κ.ἄ. Φυσικὰ δέν τηρεῖται κανένα ἀπὸ τὰ εὐρέως ἀποδεκτὰ συστήματα παραπομπῶν. Δέν θὰ ἔπρεπε νὰ παραληφθεῖ ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι στήν παρέμβασή μου, στὸ σημεῖο ὅπου ἀναλύω μετρικῶς τὸ ποίημα τοῦ Γ. Κλεάνθη «Νεκρανάστασις», ἡ τονιζομένη (μακρά) συλλαβὴ τῶν μερικῶν ποδῶν δέν ἐτονίσθη ἀπὸ λάθος ἢ ἀδυναμία πληκτρολόγησεως τοῦ ἀπαραίτητου συμβόλου «˘», ἐνῶ στὸ δακτυλογραφημένο κείμενο, τὸ ὁποῖο παρεδόθη στοὺς ὑπευθύνους μετὰ τὸ πέρασ τοῦ συνεδρίου, ὁ ὀρθὸς τονισμὸς ση-

ψω βεβαίως τὰ «οὐκ ὀλίγα ὀρθογραφικὰ λάθη ποῦ συνοδεύουν τὰ κείμενα τῶν ἀνακοινώσεων καί τὸ γεγονός ὅτι ἡ σπουδαία ἀνακοίνωση τοῦ Δρ. Κώστα Κόμη, περιεκόπη ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς νὰ πληκτρολογήσει ὀρθῶς τὸ κείμενό της, μέ ἀποτέλεσμα νὰ περιληφθεῖ στὸν τόμο μόνον τὸ κείμενο τῆς ὀμιλίας του, χωρὶς τίς πηγές. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἀνω τοῦ ἐνὸς τυπογραφικοῦ δεκαεξασελίδου ξοδεύθηκε χωρὶς κανένα ἀπολύτως λόγο γιὰ τὴν παράθεση σέ ξεχωριστὴ σελίδα τοῦ ὀνόματος ἐκάστου συγγραφέως καί τοῦ τίτλου τῆς ἐργασίας του, ἐνῶ ὅπως εἴθισται, τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δίδονται στήν πρώτη σελίδα τῆς ἐργασίας, λίγες γραμμὲς πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτην ἀράδα τοῦ κειμένου.

Ἡ προχειρότης καί ἡ ἀκαταστασία εἶναι στοιχεῖα ἐντελῶς ἀπαράδεκτα γιὰ μιάν ἐκδοση ἀξιώσεων, ὅπως τὰ πρακτικὰ ἐνὸς καθ' ὅλα ἐπιτυχοῦς ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου. Θὰ πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ὑπάρξει συνέπεια, φιλοτιμία, φιλοπονία, μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλα κατάρτιση καί προγραμματισμὸς, οὕτως ὥστε οἱ τυχόν μελλοντικὲς σχετικὲς ἐκδόσεις νὰ προβάλλουν καταλλήλως καί εὐπρεπῶς τὰ Σαμιακὰ γράμματα καί τὴν πνευματικὴ Σάμο.

Μιχ. Δ. Στασινόπουλου: «ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ»

Σέ δύο πλατύτατα προηγούμενα σημεῖάματά μας εἴχαμε ἀσχοληθεῖ μέ δύο τόμους Δοκιμῶν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ, πρ. Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί ἐκλεχτῆς προσωπικότητας τοῦ Νομικοῦ κόσμου τῆς πατρίδας μας (Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας), Μιχ. Δ. Στασινόπουλου, ποῦ περιστρέφονταν γύρω ἀπ' τὸν ἄνθρωπο καί τὴν ἐλευθερία καί γύρω ἀπ' τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων. Γιὰ τὸ ἠθικὸ ἀνάστημα, τὴν πνευματικὴ ἀχτινοβολία καί τὸ ψυχικὸ μεγαλεῖο τοῦ στοχαστῆ Στασινόπουλου, ἔχουμε ἀναφερθεῖ στήν προσπάθεια προσέλα-

κῆς καὶ ὁ νόμος τῶν λύκων» καὶ τὸ «Μέ ψή-
φους τρεῖς ἐναντίον δύο», ὅπου ἐκθέτονται οἱ
βαθιοὶ προβληματισμοὶ τοῦ μπροστὰ στὰ ὀ-
ποια προβλήματα, ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ καλ-
λιεργημένος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας. Εἴ-
μαστε σίγουροι, πὼς οἱ «Στοχασμοί» γραφό-
τανε σὲ στιγμὲς περισυλλογῆς ἢ μετὰ ἀπὸ
μία ἐπίπονη μελέτη, ποὺ τοὺς γέννησε σὰν
προεχτάσεις ἢ σὰν συμπεράσματα, ἀκόμα
καὶ σὰν ἐρεθίσματα ξένων στοχασμῶν, γι'
αὐτὸ καὶ ὁ τίτλος τελικὰ διαμορφώθηκε σὲ
«Στοχασμοὶ καὶ Παραλλαγές». Ἀργότερα,
γραμμένοι σὲ σκόρπια χαρτιά, ταξινομηθή-
κανε σὲ σύνολα ὁμοειδῆ κι ἀποτελέσανε
τοῦτες τὶς δεκάξι ὁμάδες - κεφάλαια.

Γενικά, ὁ στοχαστικὸς λόγος τοῦ ἐκλε-
χτοῦ συγγραφέα, γίνετ' ἐδῶ, ἓνας κρουστός,
συμπυκνωμένος γνωμικὸς - ἀποφθεγματικὸς
κι ἐπιγραμματικὸς, πολλὰς φορὲς, λόγος, ἔ-
τσι ποὺ θαυμάζει ὁ ἀναγνώστης τὴ σαφήνεια,
τὴ λαγαρότητα καὶ τὴ δωρικότητά του. Πρέ-
πει νὰ ἴναι κανεὶς στυλίστας τοῦ λόγου γιὰ
νὰ μπορεῖ νὰ δώσει ἐπιγραμματικὰ ἓνα στο-
χασμὸ, ἓνα συλλογισμὸ. Οἱ ἀρχὲς πολλῶν
ἀπ' τοὺς στοχασμοὺς τοῦ εἶναι ὑποδειγματι-
κὰ ἐπιγράμματα κι ἀποφθέγματα: «*Ἡ τέχνη
βλαστάνει ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις τῶν συναισθη-
μάτων*» (σελ. 31) — «*Οἱ εὐγενικοὶ τρόποι εἴ-
ναι κάτι ποὺ σ' εὐχαριστεῖ, πὰρ σὲ ξεκουρά-
ζει*» (σελ. 55) — «*Γιὰ μᾶς, ἡ ἀρετὴ καὶ μόνη
πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὸς τίτλος εὐγενείας*»
(σελ. 56). «*Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ χρόνου μεταξὺ λό-
γου καὶ σιωπῆς, εἶναι ὀλόκληρη τέχνη*» (σελ.
66), κ.λπ., κ.λπ. Κι ὅταν διαβάσει κανεὶς
τοῦτα τὰ σοφὰ ἀποφθέγματα, νομίζει ὅτι πε-
ριττεῦει νὰ συνεχίσει τὸ διάβασμα τῆς ὑπό-
λοιπης παραγράφου. Κι ὅμως, στὴ συνέχεια
κρύβεται ὄλ' ἡ γοητεία, τὸ βάθος, καὶ ἡ ἀνά-
πτυξη τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης τοῦ συγγρα-
φέα, ὄλος ὁ πλοῦτος καὶ ἡ λάμψη, ἡ ἀχτινο-
βολία καὶ ἡ λαμπρότητα τῆς ἀνάπτυξης τοῦ
κάθε στοχασμοῦ του.

Δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀναφερθοῦμε σ' ἓναν
- ἓναν ἀπ' τοὺς στοχασμοὺς τοῦ Μιχ. Στασι-

νόπουλου. Μῆτε νὰ παρακολουθήσουμε τὴν
ἀνάπτυξή τους μέσα στὴν ὁμάδα, γιὰτὸ κα-
θένας ἔχει τὴ δική του ἀφορμὴ ἐμπνευσή
του, τὴ δική του αὐτοτέλεια, ἔστω κι ἂν ἐν-
τάσσεται στὴν ἴδια γενικὴ ὁμάδα. Λογουχά-
ρη, στὴν πρώτη ὁμάδα «Τὸ διάβασμα», θὰ
μᾶς συστήσει νὰ μὴ διαβάζουμε ἀδιάκοπα
τὶς σκέψεις τῶν ἄλλων στὰ βιβλία τους, μὰ
ν' ἀνατρέχουμε καὶ σ' ἄλλες πηγὲς ποὺ θὰ
τροφοδοτοῦνε τὴ δική μας: στὴ φύση, στοὺς
συνανθρώπους μας, μέσα μας. Ἄλλοι προ-
τείνουμε τὴ διαρκὴ μελέτη κι ὁ σοφὸς Κ.
Τσάτσος θεωροῦσε τὸ διάβασμα σὰν ἓνα
διάλογο ἀνάμεσα στὸ συγγραφέα καὶ στὸν
ἀναγνώστη. Ἔπειτα, ἔρχεται τὸ θέμα, τὶ νὰ
διαβάζουμε. Τὰ βιβλία, διαιροῦνται σὲ
«διαρκὴ» καὶ στὰ «ἐφήμερα». Ἔνας παλιὸς
μας καθηγητὴς καὶ λογοτέχνης, ἔλεγε πὼς
«*ὄτι καὶ νὰ διαβάσει κανεὶς, κέρδος ἔχει ἀ-
κόμα καί... πορνογραφήματα*» (Ἰ. Ἀρσένης Γε-
ροντικὸς). Μὲ τὸ πολὺ διάβασμα ἀποχτοῦμε
τ' ὁμορφο κι ἀκριβὸ συναίσθημα: τὴν ἀγάπη
γιὰ τὸ βιβλίον. Καὶ κλείνει τὸ κεφάλαιο μὲ τὸ
Λουκιανὸ ποὺ σατιρίζει τὸν «ἀπαιδεύτον καὶ
πολλὰ βιβλία ὠνούμενον», ποὺ δὲν τὰ διαβά-
ζει. Καὶ θὰ προστέσουμε μεῖς τὴ μανία τῶν
κροίσων ἀμερικάνων ποὺ ντύνουνε ἀπὸ ἐπι-
δειξιομανία τὰ ράφια τῶν τοίχων στὶς βι-
βλιοθήκες τους μὲ χρυσοδερματόδετους τό-
μους, ὅπου φιγουράρουνε τὰ μεγαλύτερα ὀ-
νόματα τῆς παγκόσμιας διανόησης καὶ τῆς
ἀρχαιότητος, μὰ ποὺ δὲν εἶναι παρὰ μόνο φι-
ρουράτα, ἄδεια... καλύμματα. Αὐτὰ κι ἄλλα
πολλὰ περιέχονται σὲ δεκαπέντε μικρὰ κομ-
μάτια στοχασμῶν καὶ παραλλαγῶν στὸ
πρῶτο κεφάλαιο μὲ τίτλο «Τὸ διάβασμα».

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ μᾶς μιλήσει στὴ ὀ-
μάδα γιὰ τὴ «Μίμησις». «Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ μίμη-
σις», - ἀρχίζει, καὶ πιὸ κάτω «Ἦ Ὅλα τὰ ἔ-
χουν εἰπωμένα» λέει ὁ Λαμπρουγιέρ. Ναι, ἀ-
ποδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια, ὅλα εἶναι χιλιοει-
πωμένα. Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ βρεῖ κανεὶς δικό
του τρόπο νὰ τὰ ξαναπεῖ. Αὐτὸ πετυχαίνει ὁ
χαρισματικὸς συγγραφέας. Κάτι διαφορετι-

κό απ' τή μίμηση είναι ή επίδραση, αλλά, θα μᾶς πεί ὁ συγγραφέας: «Τὸ σύννορο εἶναι ἀσύλληπτο, φευγαλέο, κινήτο, δύσκολο μορρεῖ νὰ διακριθεῖ, νὰ χαραχθεῖ καθαρά». Ἄκομα θὰ προσθέσει ὅτι «ἡ μίμηση εἶναι ἄγνομη». Στὴ συνέχεια θὰ μιλήσει γιὰ τὴ φαντασία (που μιμεῖται) καὶ τὴν κριτικὴ (πού δημιουργεῖ), σκέψη τοῦ Οὐάιλντ, πού μᾶλλον τὴν παραδέχεται, καὶ καταδικάζει τὴν ἐκζήτηση τῆς πρωτοτυπίας. Στὸ τρίτο κεφάλαιο «Ἡ ἀπόσταση», πού χρειάζεται νὰ μεσολαβήσει ἀπ' τὴ στιγμή πού γράψουμε κάτι ἴσαμε πού θὰ ξαναδιαβάσουμε, μᾶς βρίσκει σύμφωνους. Τοῦτ' ἡ ἀπόσταση, προσωπικά, μᾶς ἔχει «σώσει» πολλές φορές ἀπὸ τὴν προχειρότητα. Στὸ κεφάλαιο «τὸ παιδί καὶ τὸ ὄνειρο», διαβάζουμε τούτη τὴ λυρικὴ παρομοίωση τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀπὸ γραφτὸ τοῦ I.M. Παναγιωτόπουλου: «Κατανοητικὴ παρουσία τοῦ θαύματος». Στὶς δώδεκα σελίδες π' ἀκολουθοῦνε, θὰ μᾶς μιλήσει γιὰ τὴ φωτεινὴ φιγούρα τοῦ παιδιοῦ, τὴν ἐπίδραση πού ἔχει στὴ διαμόρφωση τοῦ κόσμου του τὸ παραμῦθι, τὴν ἔλξη τοῦ ἀπ' τὸν ἡλικιωμένο, «τὸ παιδί μόλις ἔφτασε ἀπὸ τὸν ἀγνωστο κόσμο τοῦ χάους, κι ὁ γέρος ὁδεύει τώρα πρὸς αὐτὸ τὸ ἀνεξερεύνητο Χάος», - Ζιμπλέρ Σεμπρόν, τὸ παιχνίδι μαζί τους (προσωπικά, «κυλιόμαστε» παίζοντας μὲ τὰ παιδιά στὸ πάτωμα), κι ἄλλα πολλὰ γράφονται σὲ τοῦτο τὸ κεφάλαιο γύρω ἀπ' τὰ παιδιά, πού τὸ θεωροῦμε σὰν ἓν' ἀπ' τὰ πιὸ ὁμορφα τοῦ βιβλίου.

Περνώντας ἀπ' τὸ κεφάλαιο «Τὸ ξυπνητὸ ὄνειρο», φτάνουμε στὸ «Τὰ ἀνθρώπινα». Ὁ συγγραφέας θὰ πεί: «Λείψανα λοιπὸν τῶν ἀναμνήσεων, πού ἔχουν περιπέσει στὴν λήθη καὶ, κάθε χρόνο, ἀναδύονται καὶ ἐπανερχονται στὴν ἐπιφάνεια - αὐτὸ εἶναι τὸ ξυπνητὸ ὄνειρο». Ἡ παρουσία του γίνεται ἔντονότερη τὴ στιγμή τῆς προσευχῆς καὶ τὸ κορύφωμά του εἶναι τὸ δράμα. Δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὶς αἰσθήσεις καὶ «μένει» στὴν κυριαρχία τῆς διαίσθησης. Στὸ «Ἀνθρώπινα» κορυφώνεται ἡ δύναμη τοῦ στοχασμοῦ τοῦ φιλοσό-

φου πιά Μ. Στασινοπούλου. Σὲ λίγες γραμμὲς μέσα θίγονται κι ἀναλύονται μερικά χαρακτηριστικά κι ἀπ' τὰ πιὸ καφτά, καθημερινὰ προβλήματα σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους - ὅπως ὁ φθόνος ἀνάμεσα στοὺς ὁμότεχνους, ὁ σκόπιμος κι ὑποκριτικὸς ἔπαινος, πού πρέπει νὰ ἐνεργοποιήσει τὴν ἀμφιβολία μας, ἡ συκοφαντία, ἡ «ὑβουλη ειλικρίνεια» (πού θαρροῦμε πὼς τὸν εἶχε ἀπασχολήσει πλατύτερα σὲ κάποιο δοκιμίου του), ἡ εὐγένεια, ἡ αὐτογνωσία, ἡ κολακεία, ἡ ἀκεραιότητά μας, τὸ «γνώθι σαυτὸν», ἡ καλαισθησία, κι ὅλες ἐκεῖνες οἱ συνιστώσες πού ἀποτελοῦνε τὴν εὐρρυθμία στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις καὶ τὴν ἰσορροπία τῆς κοινωνικῆς, πνευματικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀκόμα ζωῆς. Κι εἶν' ὁ συγγραφέας ἀπ' τοὺς λίγους υπεύθυνους κ' ἰκανότατους πνευματικὸς ταγούς μας σήμερα, πού θὰ μπορούσε νὰ διδάξει στοὺς συνανθρώπους του μερικὸς κανόνες ἠθικῆς, ἀξιοπρέπειας κι ἀνθρωπιᾶς, πού ὁ ἴδιος διαμόρφωσε μὲ τὴν ἀναμφισβήτητη πείρα του καὶ τὶς ἀπεραντες γνώσεις τοῦ «ἐπὶ παντὸς ἐπιστητοῦ».

Λίγους στοχασμοὺς του θὰ βροῦμε γιὰ τὴ φιλαργυρία, πού τὴν ὀνομάζει «σύνθετο πάθος», στὸ κεφάλαιο «Ἡ ἀνελευθερία». Σίγουρα θὰ χρειάζονταν ἴσως πιὸ πολλὰ νὰ εἰπωθοῦνε γι αὐτὴν. Καὶ περνοῦμε σὲ τρία «ὁμοειδῆ» κεφάλαια, τῶν «Στοχασμῶν καὶ Παραλλαγῶν», γιὰ τὴν συγκεντρώνουσα καὶ θίγουνα προβλήματα καὶ καταστάσεις κοινωνικῆς, πού ἔχουνε κάποια ἀλληλεξάρτηση ἀνάμεσά τους. Ἔτσι «Οἱ Ἄρχοντες», δὲ μπορούνε νὰ «ἐρευνηθοῦνε» παρὰ σὲ συνάρτηση μὲ τὴν «Πολιτεία, Ἐλευθερία, Ἐξουσία», κι ὅλα τοῦτα μὲ τὴν «Ἰσότητα». Σὰν Καθηγητῆς Διοικητικοῦ Δικαίου καὶ Πρύτανης στὸ «Πάντειο» Πανεπιστήμιο, καὶ σὰν Δικαστικὸς λειτουργὸς πού ἀνέβηκε ὅλη τὴ γκάμα τῆς ἱεραρχίας τῆς Δικαιοσύνης, εἶν' ὁ ἀρμοδιότερος κι ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος νὰ ἐκφράζει τὶς ἐκκαμινευμένες γνώμες του ἀπ' τὴν ἀπεραντὴ πείρα του. Ἔτσι, θὰ παραδεχτοῦμε ἀπ' τὸ «Ἐρὸ τρίπτυχο: δικαιοσύνη, εἰρήνη,

ἐλευθερία», ἡ Δικαιοσύνη, εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸ πρῶτο ἀγαθὸ καὶ ... μέγα. Τὰ τρία τοῦτα κεφάλαια ἀποτελοῦνε τὸν ἀκρογων-
 νιαῖο λίθο καὶ τὴ ραχοκοκκαλιά στὸ εὐνο-
 μούμενο κοινωνικὸ μας οἰκοδόμημα. Γιὰ
 τοὺς «Ἄρχοντες» ἀρκεῖ ν' ἀναφέρουμε τὸν
 ἀφορισμὸ τοῦ Ἀριστοτέλη: «*Πολεμοποιὸς ὁ
 Τύραννος*». Καὶ μᾶς κατὰπληξε εἰλικρινὰ τὸ
 συνταγολόγιο τοῦ Ἀριστοτέλη τὸ «*ἐγκόλπιο
 τυρρανίας*», ὅπως τὸ λέει ὁ συγγραφέας, ἀπὸ
 18 σημεῖα, γιὰ νὰ κρατηθεῖ ὁ τύραννος πιὸ
 πολὺ στὴν ἐξουσία.

συνεχίζεται

Δημ. ΖΑΔΕΖ

«Λαογραφία»: Τόμος ΛΕ' (35ος), ὄγδοή- κοντα ἔτηρος

Κυκλοφόρησε ὁ ΛΕ' (35ος) τόμος τῆς
 «Λαογραφίας», δελτίο τῆς Ἑλληνικῆς Λαο-
 γραφικῆς Ἑταιρείας. Εἶναι μάλιστα ἀφιερω-
 μένος στὴ συμπλήρωση 80 χρόνων (1909 -
 1989) ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ Α' τόμου τῆς
 «Λαογραφίας». Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ὁ κα-
 θηγητὴς Δημήτριος Σ. Λουκάτος διατρέχει
 τὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς
 Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας καὶ κάνει
 πνευματικὸ μνημόσυνο σ' αὐτοὺς ποὺ ἴδρυ-
 σαν τὸ περιοδικό, ἀλλὰ καὶ βοήθησαν νὰ γί-
 νει σεβαστὸ ἀπ' ὄλο τὸν κόσμο, ἰδίως ἀπ'
 τοὺς μελετητὲς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν
 παραλείπει ἐξάλλου νὰ ἀντικρούσει τὰ ὅσα
 καταμαρτυροῦνται στὴ λαογραφία γιὰ μονο-
 μέρεια στὴ θεματολογία της ἀλλὰ γιὰ τὴν ὀ-
 πτικὴ προσέγγισή της.

Ἰδιαίτερα σημαντικὴ ὅμως εἶναι ἡ ἐπι-
 σήμανση ποὺ κάνει στὴν τελευταία παρά-
 γραφο τῶν Προλογικῶν του. «Σ' ὅλους τοὺς
 παράγοντες αὐτοὺς καὶ τοὺς εἰσηγητὲς των
 ἐκφράζουμε τὴς εὐχαριστίες, ἢ τὴν εὐγνώμο-
 να Μνήμη μας, χαρακτηρίζοντας τὴ συμπα-
 ράστασή τους πολιτιστικὴ καὶ ἐθνικὴ, μὲ τὴν
 ἔννοια (ὡς πρὸς τὴν β' αὐτῆ λέξη) ὄχι μόνο
 τοῦ ἀναμφισβήτητου «πατριωτισμοῦ», ἀλλὰ

καὶ τῆς φροντίδας γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση τοῦ
 ἑλληνικοῦ λαοῦ, διὰ τῶν ἰδίων τῶν δικῶν
 του πνευματικῶν, ψυχικῶν καὶ (καλλιτεχνι-
 κῶν ἔργων).

Στὴν παραπάνω παράγραφο συμπυ-
 κνώνει πολλὰ πράγματα, ὁ Λ. Λουκάτος.
 Θέτει τὸ πρόβλημα τοῦ σκοποῦ τῆς λαογρα-
 φίας ἀλλὰ καὶ τῆς σπουδῆς τῶν λαογραφι-
 κῶν φαινομένων, εὐρύτερα τοῦ λαϊκοῦ πολι-
 τισμοῦ. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ὑπερβαίνει στὴς
 συγκυρίες τῆς ἐποχῆς μας, τὰ στενὰ ὄρια τῆς
 λαογραφίας καὶ τῶν λαογράφων. Γιὰ τὸ
 Λουκάτο ἡ προσφορὰ εἶναι σημαντικὴ. Εἶναι
 πατριωτικὴ, γιὰτὶ διαπαιδαγωγεῖ τὸν ἑλληνι-
 κὸ λαὸ στὴς δικές του ἀξίες. Ὁ Λουκάτος δὲν
 διευκρινίζει ποῖα εἶναι τὰ ἔργα (πνευματικά,
 καλλιτεχνικά, ψυχικά), ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει
 νὰ «προφυλαχθεῖ» ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἡ δια-
 πίστωση του ἔχει μεγάλη βαρύτητα. Ἴσως ὁ-
 μως, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξειδικευτεῖ στὴς σημερι-
 νὲς συνθήκες. Εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴς προθέ-
 σεις μου νὰ ἐρμηνεύσω τὴς σκέψεις του ἀλλὰ
 πιθανὸν νὰ ὑπονοεῖ τὸ νέο ὑπερεθνικὸ χῶ-
 ρο, τὴν Ε.Ο.Κ., καὶ τὰ προϊόντα τῆς μαζικῆς
 κουλτούρας ποὺ ἔχουν κυριαρχήσει τὴν ἑλ-
 ληνικὴ ἀγορά. Ἡ σχέση βέβαια τῆς χώρας
 μας μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἀγορὰ βρίσκεται σὲ
 μιὰ διαδικασία δυναμικῆς διαπλοκῆς ποὺ δη-
 μιουργεῖ τετελεσμένα γεγονότα καὶ διαμορ-
 φώνει νέες προϋποθέσεις ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς
 μελετητὲς. Ἡ λαογραφία, λοιπόν, καλεῖται
 νὰ διαδραματίσει τὸν ἐπιστημονικὸ τῆς ρόλο
 σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο καὶ νὰ μὴν περιοριστεῖ
 στὴν ἀναπόληση. Ἡ μελέτη τοῦ παρελθόν-
 τος μπορεῖ νὰ βοηθήσει στὴν αὐτογνωσία
 καὶ τὴν ἀνάδειξη ἐκείνων τῶν ἀξιῶν ἢ μορ-
 φῶν πολιτιστικῶν, ποὺ θὰ μᾶς βοηθήσουν
 ὡς λαὸ νὰ μὴν ἀφομοιωθοῦμε ἀπὸ τοὺς οἰκο-
 νομικὰ καὶ πολιτισμικὰ ἰσχυροὺς (ὡς κατέ-
 χοντες τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης μπο-
 ροῦν νὰ ἐπιβάλλουν συμπεριφορές). Ἀπ'
 αὐτὴ τὴν ὀπτικὴ οἱ ἐπιστημάνσεις τοῦ καθη-
 γητῆ Λουκάτου εἶναι σήμερα ἐπίκαιρες, ἂν
 μάλιστα ἡ λαογραφία διευρύνει τὰ σημεῖα

προσέγγισης τών φαινομένων και συμπεριλάβει στους κόπους της όλους τούς νέους λαογράφους του πανεπιστημιακού χώρου, που αποτελούν για τη λαογραφία σπουδαίο μάχιμο δυναμικό

Ἡ ὕλη τοῦ περιοδικοῦ κατανέμεται σέ ὀχτώ μέρη. Τὸ Α' (Γιὰ τὰ ὀγδόντα χρόνια τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῆς Ἑταιρείας) περιλαμβάνει τὰ Προλογικὰ τοῦ Λουκάτου καὶ μιά χρησιμότητα ἀναδρομὴ (Δημ. Β. Οἰκονομίδης, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλ. λαογραφίας, σσ. 11-86) στὴ λαογραφία. Ὁ καθηγητὴς Δ. Οἰκονομίδης παρακολουθεῖ τὴν πορεία τῆς λαογραφίας, ὑπερβαίνοντας τὸ χρονικὸ ὄριο ποῦ ὀρίζεται ἀπὸ τὴ συγκρότηση τῆς λαογραφίας ὡς ἐπιστήμης. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἔχει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ χρηστικὴ ἀξία γιὰ τούς ἐκπαιδευτικούς, ἰδίως τούς φιλόγόνους ποῦ διδάσκουν ἀρχαία κείμενα, ἀπὸ τὸ πρωτότυπο ἢ ἀπὸ μετάφραση. Τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ Οἰκονομίδη μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ ὡς πιλότος γιὰ μιά ἄλλη προσέγγιση τῶν κλασικῶν καὶ γιὰ νὰ γίνῃ κατανοητό ὅτι αὐτὸ ποῦ ὀνομάζουμε λαογραφικὸ βίωμα δὲν ἐμφανίστηκε ξαφνικὰ σὲ μιά συγκεκριμένη περίοδο. Ἡ λαογραφία ὡς ἐπιστήμη ἔχει καὶ τὴν προϊστορία της - ὅς μοῦ ἐπιτραπεί ἢ συμβατικὴ χρῆση τοῦ ὄρου. Ἔτσι, χωρίζει τὸ ἄρθρο του ὁ συγγραφεὴς σὲ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο τιτλοφορεῖται:

«Ἡ λαογραφικὴ καὶ ἔθνογραφικὴ παρατήρησις ἢ εἶδησις» (α. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα β. Κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν γ. Κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον). Ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος τὴ διάκριση: «Λέγομεν λαογραφικὴ παρατήρησις ἢ εἶδησις' διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, διότι ἡ Λαογραφία ἀπέκτησεν αὐτοτέλειαν, ὡς Ἐπιστήμη, μόλις κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁπότε μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἐπιφανῶν ἐρευνητῶν καθωρίσθησαν τὰ ὄρια, τὸ πεδῖον ἐρεύνης καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς» (σ. 11). Ὁ Δ. Οἰκονομίδης, βαθὺς γνώστης τοῦ θέματος,

δείχνει τὴ σχέση τῶν μεγάλων προσωπικῶν δημιουργῶν μὲ τὴς παραδόσεις καὶ τὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ. Τὸ δεύτερο μέρος ἔχει τὸν τίτλο «Ἡ ἱστορία τῆς Λαογραφίας κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα καὶ μέχρι σήμερον». Ἐδῶ, ὁ συγγραφεὴς ἰχνηλατεῖ τούς σταθμούς στὴ μελέτη τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ μνημονεύει αὐτοὺς ποῦ ἀφιέρωσαν τὴς πνευματικῆς τούς δυνάμεις στὴν ὑπόθεσι τῆς λαογραφίας.

Τὸ Β' μέρος (Συnergασίες - Μελέτες) περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς ἄρθρα: 1. τοῦ Βασιλείου Γ. Βαλαώρα (Δημογραφικῆς καὶ λαογραφικῆς ἐξελίξεις, στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, σσ. 87 - 92). Ὁ καθηγητὴς Β. Βαλαώρα παρακολουθεῖ τὴν ἀντιστροφῶς ἀνάλογη σχέση τῆς πληθυσμιακῆς ἀνάπτυξης μὲ τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα, «τὰ παραδοσιακὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ, τὴς παροιμίας δοξασίες, τραγούδια καὶ κάθε τι ποῦ μεταβιβάζεται προφορικῶς ἢ μὲ τὸ παράδειγμα ἀπὸ τούς γονεῖς στὰ παιδιά τους» (σ. 90).

2. Τοῦ Μ.Γ. Μερακλή (Ἡ μελέτη τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, μιά ὄχι ἄσκοπη ἀναδρομὴ, σσ. 93 - 103). Ὁ καθηγητὴς Μ. Μερακλῆς ξεκινάει μὲ ἓνα ἀπόσπασμα διδακτορικῆς διατριβῆς (ἀπὸ τὴς πολλῆς καὶ ἀξιωματικῆς ἐκπονήθησαν στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων). Στόχος του εἶναι νὰ φωτίσει τὰ ἱστορικὰ αἷτια ποῦ προσανατόλισαν τὴ Λαογραφία, στὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ καὶ τὸν ἔθνικὸ κύκλο. Ἡ ἀναζήτησις ἐπιβιωμάτων καὶ ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς συνέχειας στὸ μέτρο ποῦ παρατηροῦνται, μποροῦσαν νὰ πραγματοποιηθοῦν μόνο σὲ συγκεκριμένα πολιτισμικὰ πλαίσια. Παρόλα αὐτὰ ὅμως - ἐπισημαίνει ὁ καθηγητὴς Μ. Μερακλῆς - «τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ὑλικὸ βίον δὲν ἔλειψε ποτέ». (σ. 100). Ἀποδεικνύει τὴ θέση, ἀνατρέχοντας στὸ ἔργο τῶν λαογράφων (Ν. Πολίτης, Σ. Κυριακίδης, Γ. Μέγας, Π. Φουρίκης, Δ. Λουκόπουλος, Α. Χατζημιχάλη, Σ. Ημελλος, Δ. Οἰκονομίδης, Δ. Λουκάτος, Σ. Παπαδόπουλλος, Ε. Ντάτση).

(συνεχίζεται)

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΡ. ΑΥΔΙΚΟΣ

Δρ. Λαογραφίας.

Ἄρχ. Φιλάρετου Βιτάλη: ΜΑΞΙΜΟΣ Ἐ' Ὁ ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΣ ΟἶΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

Ὁ διεκεκριμένος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας π. Φιλάρετος Βιτάλης, ὁ ὁποῖος διαπρέπει εἰς τὸ ἱερὸν Κήρυγμα, τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ἄσματογραφίαν, ἐξέδωκε τελευταίως βιβλίον μὲ καλλιτεχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις, μὲ τὸν ἄνωτέρω τίτλον, Τόμος Α', Ἀθῆναι 1992, σσ. 419.

Τὸ ὄλον θέμα ἀφορᾷ τὴν βιογραφίαν ἐνὸς μεγάλου κατὰ τὴν εὐσέβειαν, μόρφωσιν, ἔθνικὸν παλμὸν καὶ δραστηριότητα πρωθιεράρχου τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἀφῆκεν ἐποχὴν ἀγιοπατερικὴν.

Διηρημένον εἰς ἑπτὰ κεφάλαια ἢ μέρη, ὅπως ἀναφέρονται, διαλαμβάνεται ἡ πρώτη περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Μαξίμου, ἡ ἀρχιερατικὴ, ἡ πατριαρχικὴ καὶ φθάνει, μεταξύ ἄλλων, μέχρι τῆς ἐπισκέψεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα (25.5.1.8.1945).

Τὸ ὕλικόν δι' αὐτὰ εἶναι λεπτομερικόν, ἐπιλεκτικόν, ἱστορικόν, διδακτικόν καὶ λίαν καλῶς διατυπωμένον καὶ γραμμένον. Δεδομένου ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶναι τῆς ἀρχῆς τοῦ Διοδώρου Σικελιώτου, καθ' ἣν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐξιστορήσεως προσώπων καὶ γεγονότων ὁ ἱστορικὸς δέον νὰ εἶναι «φύλαξ μὲν τῆς τῶν ἀξιολόγων ἀρετῆς, μάρτυς δὲ τῆς τῶν φαύλων κακίας, εὐεργέτης δὲ τοῦ κοινοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἐπιτυγχάνει ἀπολύτως τοῦ θεέντος ἱστορικοῦ στόχου.

Ἡ γλῶσσα του εἶναι ἀπλή, ἄνετος, ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἔλκυστικὴ, ἥτις πράγματ συναρπάζει καὶ πολλὰ χαρίζει τὰ διδακτικὰ καὶ ὠφέλιμα.

Ἀφιερώνει δὲ τὸ βιβλίον του «εἰς τὴν Ἁγιωτάτην καὶ Θειοτάτην Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν τῆς Κων/πόλεως Μητέρα καὶ Τροφὸν πολύσεπτον τῶν ἐκ Πατρός Προγόνων του».

Ὁ ἐκπονήσας ἔχει συγγράψει πληθὸς ἐγγύς τῶν 500 - βιβλίων καὶ πραγματειῶν, ἰ

στορικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, θεολογικῶν, ἐθνικῶν καὶ τοπικῶν (γενικῶς καὶ ἐιδικῶς, μάλιστα: Σίφνου, Κυκλάδων, Ἡλείου) ἐνδιαφερόντων, ποὺ διακρίνονται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν, σπουδαιότητα καὶ αὐθεντικότητα.

Διὰ τὴν ὄλην ἐμφάνισιν καὶ παρουσίαν τοῦ πονήματος περὶ ΜΑΞΙΜΟΥ τοῦ Ἐ' ἔχει δαπανηθεὶ χρόνος, χρῆμα καὶ ἐπιμονὴ μετὰ ζήλου, διὰ νὰ ἀποδοθῆ κάτι τὸ τέλειον διὰ τὸν ἱστορούμενον ἱερὸν Ἄνδρα, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀφιερῶνται εὐλαβῶς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 20ετίας ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας του. Διότι ἀκριβῶς ἐφύλαξε πιστῶς καὶ καρτερικῶς ὄρια καὶ θέσμια καὶ ἠγλάϊσε τὸν Οἶκ. Θρόνον τῆς Ὁρθοδοξίας, δι' ἣν σεμνυνόμεθα πάντες. Καὶ ὑπῆρξε πράγματι δσιος, ταπεινὸς καὶ μάρτυς.

Εἶχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸν γνωρίσωμεν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 1947.

Φαίνεται ὁμοίως, ὅτι τὸ περισυλλεγὲν ὕλικόν διὰ τὸν ἐξιστορούμενον Πατριάρχην εἶναι πλούσιον καὶ διὰ τοῦτο τὸν Α' τόμον θὰ συμπληρώσει Β'.

Τὸ εὐχόμεθα εἰς τὸν ὑπέροχον ἄνθρωπον, κληρικόν καὶ συγγραφέα μὲ ὄλην μας τὴν καρδίαν. Εἶναι, πιστεύομεν, ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ζῆ μὲ τὸ πνεῦμα του, μὲ τὸ ὁποῖο διέπρεψαν ἐπὶ 40ετίαν ὄλην ἱεροκηρυκτικῶς καὶ συγγραφικῶς εἰς τὴν εὐάνδρον Ἡπειρον, τὸν Πειραιᾶ, τὴν Δωδεκάνησον, τὰς Κυκλάδας κ.ἄ. καὶ δύναται νὰ ἐξυφάνη ἔν τοιοῦτον βαρυσήμαντον ἔργον.

Ἐπῆρξεν ἐξ ἄλλου ὁ Πατριάρχης Μάξιμος ὁ Ἐ' πνευματικὸς ὁδηγὸς καὶ χειραγωγὸς του.

Τὸ ἔργον του θὰ εἶναι ἀσφαλῶς κλασσικόν καὶ μοναδικόν καὶ θὰ ἔχει βίον μακρόν.

Τοιαῦτα ἔργα πρέπει νὰ κοσμοῦν τὰς βιβλιοθήκας ὄλων καὶ ἰδιαίτερος Κληρικῶν καὶ Ἐκκλησιῶν.

Θερμότερα συχαίρομεν τὸν ἄξιον συγγραφέα πανοσιολογιώτατον.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΙΩ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ
Λογοτέχνης - Συγγραφέας

**Γιώργου Παπαστάμου: Η ΠΑΡΑ
- ΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΠΟΧΩΝ. Ποίηση 1992**

Συγκλονιστικός ό ποιητικός λόγος του Γιώργου Παπαστάμου στη χειρόγραφο, καλαισθηση, έντυπωσιακή συλλογή του: 'Η παρα-γραφή των εποχών, αφιερωμένη στην 'Ιερή Μνήμη του Θείου του Μήτσου Σέττα, του αληθινού ανθρώπου, αξιόλογου συγγραφέα και ξεχωριστού φίλου που τόσο μās λείπει αφού ξαφνικά έφυγε από κοντά μās.

Ό Γιώργος Παπαστάμος, δόκιμος λογοτέχνης, με έργο σημαντικό και πολύπλευρο, ταξιδεύει στο χρόνο και στο χώρο συμπαντικά, χωρίς σύνορα, καταγράφει τον άναρχο της φαντασίας το μύθο, την πορεία της ύπάρξεως του κόσμου, τη Δημιουργία, τη Ζωή και το θάνατο με τη σοφία της γνώσης, με τους δραματισμούς που έμαθαν και που ξέρουν να μην καταργούν το φως της αιωνιότητας, το πνεύμα που καθημερινά μάχεται να μην ύποταχτεί στο σκοτάδι της αυτοκαταστροφής.

Βαθυστόχαστος, ό στόχος του ποιητή, λυρικός, έξομολογητικός, κινημένος από το μηδέν και το άπειρο, από την άβυσσο του χρόνου, από την προϊστορία, της Νεφέλης, από τους μύθους τους Θεογονικούς, από τ' άδυτα της Σιωπής, θα περάσει από τὰ μίση και τὰ πάθη, από τους δρόμους, των ανέμων και των αναμνήσεων, των πεπρωμένων και της μεταφυσικής άγωνίας, θα σταθμεύσει στην Αύγη των 'Ανθρώπων, θα μιλήσει με τον άδερφό του τον 'Ανθρωπο, για του άδερφού του δική του τη γη, για τον ποτίτη της Οικουμένης, για τους άνυπεράσπιστους και προδομένους, για την κοιλάδα των θυελλών, για τη βροχή και τον Πόλεμο, για τον καινούργιο Γαλαξία της Ρωμοσύνης, για τη σταυρωμένη 'Αγάπη, για τη λυρική ποίηση που είναι ή συνείδηση του κόσμου.

'Αποκαλυπτική ή ποίηση του Γιώργου Παπαστάμου είναι ή άλήθεια της ζωής, άληθινό έργο έκφρασης και τέχνης, είναι ή άγω-

νία και ό άγώνας για την έξοδο από τη Νύχτα του άπελπισμένου στρατιώτη ή λύτρωση από τους πατροχτόνους και αίμομείχτες, είναι ή ώρα που οί συνετοί ρίχνουν στο στόφο τ' άποσπέρματα των Σιούφων, την άτιμασμένη έξόριστη, τη Ντροπή και τη Νέμεση κι οί βουλιαγμένες έλπίδες θα βρούνε το θάμα άκολουθώντας τις συμβουλές του Μηνυτή του 'Αμίλητου!

'Η φιλοσοφική ένατένιση του σύμπαντος για το Γιώργο Παπαστάμο, είναι πηγή μνήμης, εμπνευσης και ουσίας. Είναι ή αδιάκοπη μάχη του καλού έναντια στο καλό, του δικίου με το άδικο και αντίστροφα είναι μία περιπλάνηση άναγκαιότητας με την άνθρωπινη συμμετοχή είναι ή ποίηση της Ειρήνης που θα μās πεί: *Μείλιγμα και θελητήριο στη γλώσσα μου / όταν μιλάω και μαθαίνω γι' αυτή, / που ένταφιάζει το θάνατο. / Μου είπε ό ποιητής, πώς αυτή είναι: 'Η δορυφορούμενη ώρα, / 'Η άκλιτη παρουσία. / 'Η όξυκόρυφη. / 'Η έωθινή, ή καλλίπνοη της καταχνιάς / ό πόνος της 'Ανθρωπότητας: / αυτό, μου είπε... είναι και θα πεί: ΕΙΡΗΝΗ!... 'Ο λαός - έξουσία και κληρος της γενιάς μου / αυτό είναι και θα πεί ΕΙΡΗΝΗ!... 'Η Ροδοκρατούσα του κόσμου / του άφροπέλαγου/ ή άργυροματούσα Ρωμοσύνη. / Αυτό θα πεί και είναι ΕΙΡΗΝΗ!.. το μεγαλυνάρι των ξεδιψασμένων ούρανών... κι εκεί όπου δε μπορεί να παραμονεύσει / ό άνήλεος θάνατος. / Αυτό είναι και θα πεί ΕΙΡΗΝΗ!..*

Ό Γιώργος Παπαστάμος, από την Παρα-γραφή των εποχών, θα μās όδηγήσει στη Μετα-γραφή εκεί που δε θα σημάνει ποτές το τέλος του κόσμου και της 'Ανθρωπότητας, εκεί άπ' όπου θα βλέπουν οί πολλοί μακρύτερα άπ' τον ένανε στην τέλεια, άόρατη αρχή δλης της ζωής· και θα φτάσει ό καθένας ως την πιο άπεριόριστη ιδέα της λευτεριάς του... Λόγος προφητικός, καρπός της αιωνιότητας, στοχασμός διαχρονικής δοκομασίας, προβληματισμός οικουμενικός, μία ποιητική συλλογή με άνοιχτούς, όρίζοντες,

μέ πολύ φως, με άκατάλυτο δημιουργικό πνεύμα.

Ο Γιώργος Παπαστάμος και με τη συλλογή του αυτή: **Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΠΟΧΩΝ**, ποιήματα με την ιδιόχειρη έντυπωσική γραφή του ποιητή με τὰ σκίτσα και τὰ αρχικά γράμματα φιλοτεχνημένα από τον ίδιο που κοσμούν το βιβλίο, μας έδωσε για άλλη μια φορά ποίηση προσωπική, φιλοσοφικής διάθεσης, πολύχρωμων εικόνων, θαυμαστής εμπνευσης, στίχο, του ανθρώπου του σύμπαντος, της "Άθυτης Μέρας, των καιρών που θα είμαστε λεύτεροι. Χαιρετάμε τον ποιητή και το έργο του.

ΜΙΤΣΟΣ ΚΑΤΣΙΝΗΣ.

Δημήτρη Σταμέλου: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΟΥΛΙΟΥ. Από το έπος της Σουλιώτικης παλικαριάς ως τον αιώνα μας. (Έκδόσεις Πιτσιλός)

Ο Δημήτρης Σταμέλος έχει τη σφραγίδα της μοναδικότητας, με όποιο θέμα και αν καταπιαστεί. Ο χώρος, που τον θέλγει, είναι εκείνος της Ιστορίας του νέου ελληνισμού και ιδιαίτερα η εποχή της Τουρκοκρατίας και της επανάστασης του '21.

Σ' αυτό, ωστόσο, το τελευταίο του βιβλίο, το δέκατο τρίτο απ' τὰ ως τώρα έργα του, καταπιάνεται με τη λαογραφία, και φέρει τον τίτλο: Λαογραφικά Σουλίου - από το έπος της Σουλιώτικης παλικαριάς, ως τον αιώνα μας! Ο Σταμέλος διάλεξε σίγουρα ένα θέμα που άπτεται γενικού ενδιαφέροντος. Δεν έχει τοπικό χαρακτήρα και ως φαίνεται. Δεν είναι που και στὰ σχολεία μας διδάσκεται, ο άγωνας των Σουλιωτών για λευτεριά και της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι γιατί το Σούλι στη συνείδηση όλων των Ελλήνων παίρνει ευρύτερες διαστάσεις και έχει καταστεί θρύλος.

Αλλά ο θρύλος δεν είναι επιγέννημα

φαντασίας. Στηρίζεται σε ιστορικά δεδομένα. Έχει τις ρίζες του στη ζωή και την ιδιαιτερότητα της ζωής της παράδοσης και της μικρὰς μᾶς ράτσας Έλλήνων πολεμιστών, ενός συγκεκριμένου χώρου. Το σουλιώτικο θρύλο και το κλέος του μᾶς καλεί ο συγγραφέας των Λαογραφικῶν του Σουλίου νὰ μάθουμε. Νὰ προσεγγίσουμε τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεύμα τῆς Σουλιώτικης Συμπολιτείας καὶ νὰ βιώσουμε συνειδητὰ τὰ ὅσα διαδραματίστηκαν στὸ χωρὸ αὐτόν. Χῶρος ὅπου - καθὼς λέγει ὁ Δημ. Σταμ. - ὁ άγωνας γιὰ τὴν λευτεριά ἀνυψώθηκε στὰ μεσούρανα, γιὰ νὰ περάσει στὴν ἀποθέωση καὶ τὴν αἰωνιότητα. Κι αὐτὸς ὁ χῶρος εἶναι τὸ φημισμένο καὶ κοσμοξάκουστο Σούλι.

Ἡ πρώτη φροντίδα, γιὰ νὰ μᾶς ἐνημερώσει καὶ νὰ μᾶς κατατοπίσει πλήρως ὁ Σταμέλος, εἶναι νὰ προτάξει κεφάλαιο, ὅπου ὀμιλεῖ γιὰ τὴν προέλευση καὶ ἐρμηνεία τῆς λέξης Σούλι. Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ δὲν ὀμιλεῖ αὐθαίρετα ἀλλὰ στηρίζεται σὲ μιὰ πλούσια βιβλιογραφία ἐπιστημονικὰ ἐπικριβομένων γνώσεων ἀπὸ πηγὲς κειμένων τῶν καλυτέρων καὶ πιὸ καταξιωμένων λογογράφων παλαιότερων καὶ νεότερων.

Σὲ συνέχεια, ὁ συγγραφέας ἀσχολεῖται μετρίαντα περίπου θέματα λαογραφικοῦ κυρίως χαρακτήρα μὲ, ὅπου χρειάζεται, ιστορική τεκμηρίωση. Μᾶς ὀμιλεῖ γιὰ τὰ σημάδια σπίτια τῶν μεγάλων ὄπλαρχηγῶν τοῦ Σουλίου Μποτσαραίων, Τζαβελλαίων κ.λ.π., γιὰ τὶς φορεσιὲς τῶν ἐντυπωσιακῶν ἀντρῶν καὶ γυναικῶν, γιὰ τὶς ιδιαίτερες συνήθειες τοῦ σουλιώτικου λαοῦ, τὸν τρόπο που πολεμοῦσε, πῶς ἡ παλικαριά θεμελιώνει τὴν ἀγάπη, τί ἦταν οἱ ἀδελφοποῖτοι καὶ οἱ βλάμηδες, τί ἡ μέσα, πῶς γίνονταν οἱ γιορτὲς καὶ τὰ ἔθιμα, γιὰ νὰ καταλήξει στὴν ἀναζήτηση πηγῶν τῆς λαϊκῆς συλλογικῆς ψυχῆς που τὴν ἐκφράζουν πιστότερα, ὅπως: προλήψεις, δεισιδαμονίες καὶ μαντική, αἰνίγματα (μαντέματα), παραδόσεις, μῦθος γιὰ ζῶα καὶ πουλιά, παραμῦθια ... "Ένα βιβλίο χάρμα

γνώσης όμορφιάς - ένας άνεκτίμητος θησαυρός, όπου δονείται ή ψυχή του Σουλίου και είναι άγνωστα άποτυπωμένοι ό χαρακτήρες όλοκλήρου του έθνους μας.

Αυτόν λοιπόν τόν θησαυρό, τόν πολύτιμο και άνεκτίμητο, συγκέντρωσε και διέσωσε ό Σταμέλος στό θαυμάσιο βιβλίο του. Παράλληλα παρέθεσε στό τέλος, γιά τήν έννημέρωση του άναγνώστη λεξιλόγιο, όπου και έρμηνεύονται λέξεις του τοπικού σουλιώτικου ιδιώματος, σημειώσεις, με σχόλια και βιβλία σχετικά με τόν θέμα, έκατόν έξήντα και πλέον περιπτώσεων, άνέκδοτες πηγές, βιβλία και σημειώματα ποικίλων δημοσιεύσεων. Τέλος, έδημοσίευσε δώδεκα εικόνες από χαλκογραφίες, φωτογραφίες, ζωγραφικούς πίνακες διασήμων καλλιτεχνών, όπως: Τύπος Σουλιώτη του I. Durgé, 1828, ό ήρωϊκός θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη στό Κεφαλόβρυσο του Καρπενησιού τόν 1823 σέ πίνακα του P. von Hess, φορεσιά Σουλίου σέ ζωγραφιά της Άθηνάς Ταρσούλη 1941 .. κ.λ.π.

Τό βιβλίο αυτό του Δημήτρη Σταμέλου: «Λαογραφικά Σουλίου» είναι ένα μήνυμα πανελλαδικό, που έμπεριέχει τή διδαχή που έχει ήδη στις μέρες μας λησμονηθεί: πώς δηλαδή τόν πνευματικό χώμα της συγκαρινής Ελλάδας τόν καψαλιασμένο από τόν λίβα του παραλογισμού, του σχολαστικισμού, της ξενολατρίας, του ξενόφερτου τρόπου σκέψης πρέπει νά ποτιστεί ξανά από τις ξειδωρες πηγές της άστείρευτης δημιουργικής ψυχής του λαού μας και νά καταστεί ξανά γόνιμο.

Άναθυμάμαι τούς τρεις τελεταίους στίχους που άφιέρωσε ό Παλαμάς στόν ιδρυτή της Έλληνικής λαογραφίας Νικόλαο Πολίτη, που πολύ ταιριάζουν, ναι και στό θαύμασιο και μοναδικό στό είδος του συγγραφέα των Λαογραφικών Σουλίου Δημήτρη Σταμέλο, τόν πρώτο της πολύπαθης γενεάς μας. «... Και τὰ πορτοπαράθυρα του παλατιού τ' άνοίγεις και μπάζεις μέσα της ζωής τόν φώς και τόν άγέρα και λές του Μύθου: Ξύπνησε! Και λές του Ρήγα Μίλα».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ»

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

I. ΘΕΑΤΡΟ

Μ. ΜΠΟΥΛΓΚΑΚΟΦ: «Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ» (Θεατρική άπόδοση από τόν ΘΕΗ)

Τόν Θεατρικό Έργαστήρι Άπειρου, με τούτη τήν τελευταία του χειμερινή παράσταση, μās έδωσε τόν άσυνήθιστο: Ποιότητα και αισθητικό ρίγος. Και είναι, ίσως, ή καλύτερη και ή πλέον ένδιαφέρουσα ως τώρα προσφορά του.

Ό Δάσκαλος και ή Μαργαρίτα του Μιχαήλ Μπουγκάκοφ, αυτό τόν χαρακτηριστικό της σταλινικής περιόδου πεζογράφημα, που διασκευάστηκε γιά τόν θέατρο άπ' τήν Ούκρανίδα Τατιάνα Λέμες και άνεβάστηκε έδω, δέν είναι καθόλου λογοτεχνική περίπτωση της σειρας. Καί, τόν κυριότερο, δέν προσφέρεται, και τόνσον εύκολα, σέ διασκευές και θεατρικές άποδόσεις.

Άπαιτούνται ικανότητες, κρίση και, προπάντων, ποιητική αίσθηση, γιά νά πετύχει κανείς σέ μιá τέτοια προσπάθεια - άν πετύχει ποτέ του.

Τò βιβλίο δὲ γράφτηκε γιὰ νὰ «παίζεται». Γράφτηκε γιὰ νὰ διαβάζεται. Καὶ πρόκειται γιὰ παράδοξο καὶ φλογισμένο μυθιστόρημα, ποὺ ἀναπτύσσεται καὶ ἐξαντλεῖται ἀπὸ μιὰ φαντασία ξεχωριστή. Υπάρχει, ἐδῶ, ἕνας μύθος πρωτότυπος, σπαρταριστὸς καὶ κάποτε ἀπίστευτος - ἕνα μοναδικὸ εὐρημα ποὺ φορτίζει τὴν ἀτμόσφαιρα μὲ κάτι τὸ δαιμονικό. Καὶ τὸ ὕφος τῆς γραφῆς, διαπεραστικό καὶ παλλόμενο, κινεῖται, ἀνάμεσα στὸ σατιρικό καὶ τὸ δραματικό, στὸ ἀστεῖο καὶ τὸ σοβαρὸ, μὲ ἄνεση καὶ μ' ἕναν δικὸ του τρόπο. Καὶ ὅλο τοῦτο τὸ κείμενο, ἀπ' τὴν ἴδια τὴ συγκρότησή του, τὴν ἴδια τὴ θεματογραφία του καὶ τὴν πραγμάτωσή της, συνιστᾷ μιὰν ἀδιατάρακτη ἐνότητα μορφῆς καὶ περιεχομένου.

Εἶναι, λοιπόν, ἀρκετὰ δύσκολο ν' ἀποδώσει κανεὶς, μὲ τὴν ἐπιλογὴ κάποιων κομματιῶν καὶ τὴ σκηνικὴ τους ἀναπαράσταση κυρίως, ὅλην αὐτὴ τὴν ἑσφορικὴ του λάμψη - ὅλον αὐτὸν τὸ δαιμονικό του οἶστρο.

Ῥωστόσο, ἡ Τατιάνα Λέμες φαίνεται πὼς τὰ κατάφερε καλά. Ἡ διασκευή της ἐπιτυγχάνει τὸ στόχο καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα του πεζογραφήματος, ἀντιπροσωπευτικὴ καὶ πυκνὴ, μεταφέρεται ἐπὶ σκηνῆς καὶ σὲ κερδίζει ἀμέσως.

Δὲν πρόκειται, βέβαια, καὶ κατὰ τὴ γνώμη μας πάντα, γιὰ κανένα νεοφανῆ θεατρικό πειραματισμό, ποὺ σκοπεῖ στὸ «νὰ σπάσουν οἱ φόρμες καὶ οἱ παγιωμένες τεχνικές», ὅπως ἐπισημαίνεται στὸ σχετικὸ σημεῖωμα τοῦ ΘΕΗ. Ὁλων τῶν εἰδῶν αὐτοὶ οἱ πειραματισμοί, ὡς πρὸς τὴ μορφή τῆς θεατρικῆς ἀπόδοσης, εἶναι δεδομένοι καὶ μᾶλλον ἐξαντλημένοι.

Αὐτὸ ποὺ ἐδῶ, στὴν περίπτωσή μας, παρουσιάζει ἐνδιαφέρον καὶ ἀξίζει τὴν προσοχή μας, εἶναι περισσότερο ἢ ἐκλυομένη ἐνταση ἀπ' τὸ καθαυτὸ περιεχόμενο καὶ λιγότερο ἢ μορφολογικὴ πρωτοτυπία. Ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρα, δηλαδή, ποὺ δημιουργεῖται ἀπ' τὸ τί κυρίως λέγεται καὶ κινεῖται - αὐτὸ τὸ ἀσυνήθιστο πάθος ποὺ κατακλύζει καὶ ἐξαυλώνει τὴ δράση.

Καὶ γιὰ νὰ τὸ ἐντοπίσουμε, πλέον εὐθέως καὶ χωρὶς περιστροφές: Ὁ Δάσκαλος καὶ ἡ Μαργαρίτα, λοιπόν, ἔτσι ὅπως διασκευάστηκε ἀπ' τὴν Τατιάνα Λέμες κι ὅπως τὸ ἀποδίδουν τὰ παιδιὰ τοῦ ΘΕΗ, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς κάποιες ἐδῶ κι ἐκεῖ χαλαρώσεις καὶ ἐπισπεύσεις, ἔχει κάτι τὸ ἐντονο καὶ τὸ πυρετικό. Ἀναδύεται καὶ ἀνελίσσεται ὡς ἐσωτερικὸς λυγμὸς καὶ τὸ μήνυμά του, ὅ,τι ἀπομένει νὰ αἰωρεῖται ἐντὸς καὶ ψηλά, ἤχει καὶ διαβρωτικὰ σημαίνει. Ἀποσπασματικά, ἀλλὰ καίρια, πυκνὰ καὶ κάποτε ἀποκαθαρμένα, μέσα σὲ μιὰν ἐσωτερικὴ διαλεκτικὴ ποὺ τὴ διαθλᾷ φῶς μεταφυσικό, διαδραματίζεται ἕνα αὐθεντικὸ ὑπαρξιακὸ ἄλλος. Κινεῖται καὶ κυριαρχεῖ μιὰ ἰδιοσυγκρασία εὐαίσθητη, τραγικὴ καὶ προικισμένη. Ἕνας ὄντως Μαίτρ ποῦ, θεώμενος βαθιὰ καὶ πέραν τοῦ ὀρίζοντος, ἀναζητεῖ, πάσχει, σατιρίζει, συμβουλεύει, ἐξεγείρεται καὶ ἀναχωρεῖ ἐκεῖθεν, κλείνοντας, πίσω του, μελαγχολικὰ τὴ θύρα.

Πρόκειται, τελικῶς γιὰ πυρογράφημα καὶ ἄνθος ποιητικό.

(Τὸ ἔργο ἀποδίδουν οἱ Γιώργος Νάκος, Μαίτρ - Τατιάνα Λέμες, Μαργαρίτα - Γιώργος Καλποῦζος, Ἀζάζελο - Γιάννης Κοτσαρίνης, Βόλαντ - Τάσιος Νούσιος - Λεβίτης Ματθαῖος καὶ Θεοδώρα Τζήμου, Φρίντα).

Γιώργος Μ. Οἰκονόμου

Εὐριπίδης

ΜΗΔΕΙΑ

Ἐκ τῶν ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ἰωαννίνων

Σὲ μία ἐποχὴ κρίσιμη γιὰ τὴν πολιτιστικὴ ἐξέλιξη τῆς φυλῆς μας καὶ λείαν ἀνησυχητικὴ γιὰ τὴν περιοχὴ μας τὴν Ἡπειρο, τὸ Δημοτικὸ Περιφερειακὸ Θέατρο τῆς πόλης μας ἀνέβασε τὴν γνωστὴ τραγωδίαν τοῦ Εὐριπίδου «Μήδεια», στὸν Ἱερὸ ἀρχαῖο Θέατρο τῆς Δωδώνης, ποῦ δυστυχῶς εἶναι ἐγκατελειμμένο. Πέραν ὁποιοδήποτε εὐθυνῶν, ποῦ θὰ μπορούσαμε νὰ ζητήσουμε, θὰ θέλαμε νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται αὐτὸς ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος, ἀποτελεῖ αἰσχύνῃ τόσο γιὰ τοὺς Ἰθύνοντες ὅσο καὶ γιὰ τὸν ἀπλὸ κόσμον ποῦ μένει ἀδιάφορος μπροστὰ σὲ ὅλα αὐτά.

Στὴν Δωδώνη βρέθηκαν πολλοὶ θεατῆς, ὄχι βέβαια τόσο ὅσοι ὑπῆρχαν στὶς «χρυσές» ἐποχὰς τῶν Δωδωναίων, ἀλλὰ πολλοὶ περισσότεροι ἀπὸ τὶς παραστάσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Ἡ παράσταση δυστυχῶς ἦταν ἀνεπαρκῆς ὡς πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀρχαίου δράματος. Τὸ ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ἰωαννίνων, μετὰ ἀπὸ μιὰ σειρά ἐπιτυχιῶν ἐμφανίσεων, σὲ πολλὰ σημεῖα ὑστέρησε καὶ δὲν κατάφερε νὰ φέρει τὴν πνοὴ τοῦ μεγάλου θεατρικοῦ συγγραφέα στὸ κοινόν.

Γνωρίζουμε τὶς δυσκολίες ποῦ ἔχει μιὰ ἀρχαία τραγωδία καὶ πιστεύουμε ὅτι αὐτὴ μπορεῖ νὰ παιχθεῖ ὀρθά μόνον ὅταν τόσο ὁ σκηνοθέτης ὅσο καὶ ὁ ἐπιμελητὴς ζεῖ καὶ διδάσκει στοὺς ἠθοποιούς κατὰ κάποιον τρόπο τὶς ἰδιαιτερότητες τοῦ ἀρχαίου θεάτρου πάνω στὶς ὁποῖες λειτουργεῖ συνολικά, τόσο μέσα στὸν τρισδιάστατον πραγματικὸν χώρο ὅσο καὶ σ' ἐκεῖνον τῆς ψυχῆς καὶ τῆς φαντασίας.

Εἶναι λοιπὸν φυσικὴ συνέπεια καὶ λογικὴ ἀναμονὴ ὅτι τὰ σύγχρονα στοιχεῖα δραματικῆς ἔκφρασης δὲν μποροῦν ν' ἀποδώσουν τὶς προσδοκίες καὶ τὰ ὁράματα ἐνὸς τέτοιου κόσμου.

Κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς προοπτικὰς οἱ ἠθοποιοὶ ὑστέρησαν εἴτε προσθέτοντας τὴ σύγχρονη ἐπιθετικότητα στὴν προσωπικότητα τῆς Μήδειας εἴτε ἀκόμη χρωματίζοντας τὸ λόγο τῆς διήγησης μὲ ἀπλοϊκοὺς, πολλὰς φορὲς τονισμοὺς, τὴν παρουσία τοῦ Κρέοντα, τῆς τροφῆς, τῆς Παιδαγωγῆς ἢ τοῦ Ἰάσωνα καὶ τοῦ Αἰγέα.

Μία φωτεινὴ ἐξάφραση. Ἡ Κατερίνα Μανωλέα, ἡ ὁποία βέβαια δὲν ἀρκεῖ νὰ σώσει τὴν παράσταση ἀπὸ τὴ μετριότητα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὑποκριτικὴ ἀνεπάρκεια θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπισημάνουμε κι ἓνα ἀκόμα σφάλμα. Τὴν ἀπουσία τοῦ χοροῦ ποῦ δρᾷ εἴτε σὰν συνείδηση, εἴτε ἀκόμη σὰν συνδετικὸς κρίκος ἀνάμεσα στὴν πραγματικότητα καὶ στὴ θεογονία. Συμβάλλει ἀκόμη στὴν ἐπικοινωνία μετὰξὺ μυθικῶν προσώπων καὶ συγγραφέα, ἠθοποιῶν καὶ θεατῶν.

Ἡ παρουσία τῆς κορυφαίας ποῦ ἀντικατέστησε τὸ χορὸν δὲν θὰ μπορούσε ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ ἀντέξει κάτω ἀπὸ τὸ ἐκφραστικὸν βᾶρος τοῦ ὅλου λειτουργικοῦ περιεχομένου, τὸ ὁποῖον οὔτε ἀκόμη καὶ ἡ ἴδια μας ἡ γλῶσσα δὲν δύναται νὰ φέρει στὴν ψυχὴ τῶν θεατῶν.

Ἡ σκηνοθεσία μέτρια, ἀναταποκρίθηκε σχετικὰ στὸν χώρο καὶ στὸ θέμα ἐνῶ ὁ φωτισμὸς ὑπῆρξε καλός.

Παρ' όλες αυτές τις έπισημάνσεις που κάνουμε, πιστεύουμε ότι τὸ ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ἰωαννίνων πληρεῖ όλες τις προϋποθέσεις ν' ανεβάσει ἐπιτυχῶς μία ἀρχαία τραγωδία, ἐφ' ὅσον ἀσκηθεῖ μία σωστή ἐπιμέλεια που νὰ ἐνέχει μία βαθειὰ γνώση τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ὑποκριτικῆς. Ἐπὶ πλέον οἱ ἄστοχες καὶ οἱ κακῆς παρουσιάσεις ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἔργων ἀποτελεῖ κάτι τὸ σύνηθες. Ἀντιθέτως αὐτὴ ἡ παράσταση σεβάσθηκε τὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου (κάτι που σπανίζει στὶς σημερινῆς ἡμέρες) καὶ ἡ προσέγγισή του ὑπῆρξε εὐλικρινῆς καὶ σοβαρῆ. Πιστεύω ότι στὸ μέλλον θὰ δοῦμε καὶ μία πιὸ εὐστοχὴ παράσταση ὡς πρὸς τις ἀναζητήσεις τοῦ δραματούργου, καὶ θὰ μπορέσουμε νὰ γνωρίσουμε αὐτὲς τις μεγάλες ἡμέρες τῶν πάλαι ποτὲ μεγάλων Δωδωναίων.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Ἄριστοφάνους ὄρνιθες

Στὶς 17 Σεπτεμβρίου τὸ ΔΗΠΕΘΕ Καλαμάτας παρουσίασε στὰ Ἰωάννινα τὸ ἔργο του Ἄριστοφάνους Ὀρνιθες. Τὸ γεγονός ότι καὶ Περιφερειακὰ θέατρα ἀναιβένουν στὴ σκηνὴ ἀρχαία Ἑλληνικὰ ἔργα εἶναι ἓνα ἐλπιδοφόρο μῆνυμα γιὰ τὸ σύγχρονο Ἑλληνισμὸ τοῦ ὁποῖου οἱ Πρωγονικῆς ἀναμνήσεις ἐξασθενίζουν μέσα ἀπὸ τις βοῆς τοῦ «μοντέρνου» καταναλωτισμοῦ που φέρει εἰς τὸ προσκήνιο τὴ «βαρβαρικὴ» ἔκφραση ἀντίληψης τοῦ ὁραματισμοῦ.

Ὡστόσο ὁμως τ' ἀριστουργήματα λόγου καὶ διαλογισμοῦ εἶναι εὐθραστα καὶ χρειάζεται πολλὴ προσοχή, ὅταν παγιδευμένοι ὄντες ἀπὸ τὰ χτυπητὰ χρώματα τῆς διαφήμισης καὶ τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητας μειώνουμε τὴν καθαρὴ δρᾶση ἐπὶ τῶν νοητῶν εἰκόνων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς δημιουργίας.

Δυστυχῶς τὸ ΔΗΠΕΘΕ Καλαμάτας δὲν ἔλαβε τίποτε ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὰ μυνήματα που ἐγκλείονται στὴ φανταστικὴ σάτυρα τοῦ Ἄριστοφάνη οἱ ὄρνιθες. Ἡ μουσικὴ τοῦ Πλάτωνα Ἀνδριτσάκη ἐπιρεασμένη ἀπὸ σύγχρονη ροκ κατασκευάσματα, ὄχι μόνον ἀντιτίθετο στὸ διαυγῆς πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἡ θορυβώδης παρουσίαση τῆς ἐμπόδισε τὴν εὐχερῆ παρακολούθηση τῆς παραστάσεως ἀπὸ τὸ θεατὴ.

Ἡ μετάφραση παραμόρφωνε τὸ λόγο τοῦ Ἀρχαίου κομικοῦ συγγραφέα. Θὰ ἦταν πιὸ ἐντιμο νὰ λεγόταν «ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἄριστοφάνη» παρὰ τὸ «Ἄριστοφάνους ὄρνιθες».

Σὲ καλύτερα ἐπίπεδα ἦταν ἡ σκηνοθεσία τοῦ Γιάννη Κακλή καθώς δὲ καὶ τα κουστούμια ἀπὸ τὸν ἴδιο.

Οἱ ἠθοποιοὶ κινούμενοι σὲ ἀξιοπρεπῆ πλαίσια ἀπόδοσης, χωρὶς βέβαια νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἀπλῶς καλὴ ἐμφάνιση, ἔσωσαν κατὰ κάποιον τρόπο Καλαμάτας τὸ ΔΗΠΕΘΕ ἀπὸ μία ἀποτυχημένη παράσταση. Χωρὶς νὰ ὑστερήσει κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ξεχώρισαν οἱ Περικλῆς Ἀλμπάνης καὶ Σταῦρος Μαυρίδης στὸ ρόλο τοῦ Ἰερέα.

Ζώντας σε μία εποχή όπου η πολιτιστική ύπoσταση του έθνους έξασθενίζει, θα πρέπει να προσέχουμε τήν πολιτιστική μας κληρονομιά και να μήν τήν υποβαθμίζουμε με κάθε είδους αὐτοσχεδιασμούς και αὐθαίρετες προσθήκες στὰ μοναδικὰ ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ τοὺς αἰῶνες ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων.

«ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ»

II. ΜΟΥΣΙΚΗ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ Ἐπὶ τὰ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ 92»

Τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν στὰ πλαίσια τῶν «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ» ποὺ φέτος κατόρθωσε νὰ τοὺς δώσει ἓνα τόνο στοχασμοῦ μετὰ μία σειρά ποικίλων ἐκδηλώσεων ὀργάνωσε ἓνα διήμερο Ἰππειρωτικῆς Μουσικῆς Παράδοσης στὶς 4-5 Σεπτεμβρίου στὸ ὑπαίθριο Θέατρο τῆς Ε.Η.Μ.

Τὸ κοινὸ ποὺ παρευρέθηκε ἐξέθεσεν ἀκόμη μία φορά τὴν πόλη μας καθ' ὅσον τὸ θέατρο ἦταν σχεδὸν ἄδειο. Δυστυχῶς ἡ Πνευματικὴ παρακμὴ ποὺ πλήττει τὴ χώρα μας, δὲν ἐπέτρεψε στοὺς Γιαννιώτες νὰ παραστοῦν οὔτε ἀκόμη σὲ μία βραδυὰ Δημοτικῆς Μουσικῆς.

Αὐτοὶ οἱ λίγοι παρευρισκόμενοι εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀκούσουν δείγματα δημοτικῆς μουσικῆς ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἰππειροῦ ὅπως Παρακαλάμου, Κονίτσης, Βορείου Ἰππειροῦ, καὶ Μετσόβου.

Ὁ ὄμιλος τραγουδιστῶν Παρακαλάμου οἱ Χαλκιάδες οἱ χαλγιάννηδες τὸ συγκρότημα Μπάου, Πανουσακού - Ἀλεξίου καὶ ὄμιλοι τραγουδιστῶν μᾶς ἔφεραν κοντὰ στὴν παράδοση ἑνὸς ἔθνους ποὺ διατήρησε σθεναρὰ τοὺς ψυχοπνευματικοὺς του δεσμοὺς μετὰ τὴν Ὀμηρικὴ Ἑλλάδα.

Ἡ σοβαρότητα τῆς Ἰππειρωτικῆς Μουσικῆς μαζί μετὰ τὸ ἦθος τῆς Ὀρθόδοξου χριστιανοσύνης καταγράφτηκαν σ' αὐτὴ τὴ μουσικὴ ποὺ μᾶς τὴν ἔκαναν νὰ αἰσθανθοῦμε τ' ἀνωτέρω συγκροτήματα, χωρὶς αὐθαιρέσιες ἢ μετὰ ξηρὲς μουσικοῦ τύπου ἀναπαραστάσεις. Βέβαια ὑπῆρχαν μερικὲς χαλερότητες ποὺ μείωναν τὸν αὐθορμητισμὸ, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀρκοῦσε νὰ ἀνατρέψει τὸ γενικὸ, θετικὸ χαρακτῆρα αὐτῆς τῆς ἐκδήλωσης.

Αὐτὲς οἱ δύο βραδιὲς μαγνητοφωνήθηκαν καὶ προσεχῶς πρόκειται νὰ κυκλοφορήσει διπλὸς δίσκος.

Ἡ ἀνωτέρω ἐκδήλωση ἀποτελεῖ μία ἀκόμη θετικὴ πρωτοβουλία τοῦ Πνευματικοῦ κέντρου τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν καὶ εὐχόμαστε ὅτι μετὰ αὐτὴ τὴ τακτικὴ νὰ ἀνοίξει μία νέα πνευματικὴ περίοδος γιὰ τὴ πόλη μας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ΜΑΝΤΕΛΟΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΜΑΝ. ΔΡΑΓΩΓΙΑ

Ο Μανώλης Δραγώγιας, γεννημένος στη Λευκοπηγή αλλά ζώντας και δουλεύοντας χρόνια τώρα στη Θεσσαλονίκη, είναι ο πιδ γνωστός ζωγράφος της Δυτικής Μακεδονίας. Μετά τις ζωγραφικές σπουδές του στη Γερμανία, έχει κάνει πολλές εκθέσεις, έχουν αγοραστεί έργα του για Συλλογές και Μουσεία Τέχνης, έχουν γραφτεί για τὸ ἔργο του καὶ γι' αὐτὸν βιβλία καὶ μελετήματα, ἀπὸ γνωστούς τεχνοκρίτες. Είναι πολὺ γνωστός στὴν Κοζάνη, ὅπως καὶ στὴ Θεσσαλονίκη ὅπου βρίσκεται καὶ τὸ ἀτελιέ του (Λοῦη 2). Ὁ πνευματικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς κόσμος τῆς Κοζάνης τρέφει μιὰ ἰδιαίτερη ἐκτίμηση στὸ ἔργο τοῦ Δραγώγια, μὰ καὶ στὸ πρόσωπό του, γιατί ἔχει καταστολίσει μεγάλες ἐπιφάνειες τοῦ Ἱστορικοῦ - Λαογραφικοῦ Μουσείου, μὲ σκηνές ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, ὄχι ἀπλῶς μὲ πολὺ μεράκι καὶ φοβερὴ ἐπιτυχία, μὰ καὶ μὲ μιὰ παραδειγματικὴ καὶ ἀφοπλιστικὴ, Ἐπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη ὁ Δραγώγιας εἶν' ἓνας εὐεργέτης καὶ «διδάσκαλος διὰ τῶν χρωμάτων» καὶ τῶν κατοίκων τῆς Κοζάνης καὶ τῆς Δυτ. Μακεδονίας, μὰ καὶ ὄλων τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Μουσείου μας. Αὐτὰ εἶναι γνωστά, καὶ δέν χρειάζεται νὰ τὰ ἐπαναλάβουμε, φέρνοντας σὲ δύσκολη θέση τὴ μετριοφροσύνη καὶ τὴν ἐγκωσμένη σεμνότητα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη μας.

Γράφω, ὅμως αὐτὲς τὶς γραμμές, γιὰ νὰ ἐκδηλώσω τὴ μεγάλη χαρὰ ποὺ αἰσθάνθηκα, βλέποντας τὴν ἐπιτυχία τῆς τελευταίας ἐκθεσης του στὴν Ἀθήνα (1-15 Δεκεμβρίου 1990), τὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ» Ἐγνώριζα τὸ ἔργο του, ποὺ ἀγαπῶ κι ἐκτιμῶ ἀπὸ παλιά. Ὡστόσο ἔμεινα ἐκθαμβος μπροστὰ στὴ νέα δουλειά του, ποὺ εἶναι πράγματι μιὰ ἀποκάλυψη. Ἐξωτερικὰ ξαφνιάζεται κανεὶς, ὄχι μονάχα μὲ τὸν ὄγκο (41 ἔργα), ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ λάμψη ποὺ ἀποπνέουν τὰ χρώματά τους. Καταπιάνει κανεὶς, πῶς ὁ ζωγράφος μας βρίσκεται στὴν χρυσή του ὥρα, τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ πνευματικῆς ἐτιμότητος! Ἡ «Σκληρὴ δοκιμασία» (ἔργο 1) καὶ τὸ ἔργο «Ἄυλος καὶ πρώτη ὕλη» (12) μποροῦν νὰ δείξουν τὴ θέλω νὰ πῶ. Ἀκόμη καὶ ἔργα μὲ διάθεση ἀφαίρεσης (2, 14, 18 κ. ἄ), ἔχουν μιὰ τέτοια λεπτότητα καὶ τελειότητα στὸ σχέδιο, ποὺ ἀγγίζουν τὶς πιδ βαθεῖς χορδές τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἰδίως τοῦ πονεμένου, τοῦ μοναχικοῦ, τοῦ ἐρημικοῦ μέσα στὸν πολὺ κόσμο, καθὼς ἔλεγε ὁ Παπαδιαμάντης. Ἡ μουσικὴ ποὺ ἀναδίνεται ἀπ' τὸν ἐσωτερικὸ ρυθμὸ τῶν ἔργων, γίνεται σχεδὸν αἰσθητὴ καὶ μὲ τὰ μάτια, πάνω στὶς ἀπαλές ἀποχρώσεις τῆς θάλασσας, τῶν νεφῶν καὶ τῶν δύσκολων ἀλλὰ τόσο πετυχημένων πτυχώσεων. Συλλογίζομαι, πῶς ὁ Δραγώγιας θὰ μπορούσε νὰ διδάξει τὴν πτυχολογία, κάλλιστα, σὲ μιὰ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν! Ἡ τρίτη διάσταση - εἴτε σὲ φῶς, εἴτε σὲ φωτοσκίαση - γιὰ τὸ Δραγώγια φαίνεται σὰν ἓνα παιχνιδάκι στὰ χέρια ἐνὸς ἐμπειροῦ παίχτη, ποὺ τὴν

χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν ἀξιοποιεῖ κατὰ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καλλιτεχνικῶν ὁραμάτων του.

*

Ἔχει σημασία ν' ἀναφέρει κανεὶς, πῶς ὁ Δραγῶγιας δὲν ἀφήνεται σὲ λύσεις εὐκολες, ἢ κερδοφόρες ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀποψη. Θὰ μπορούσε κάλλιστα νὰ πολλαπλασιάσει τὰ ἔργα του, μ' ἐπιφανειακὲς συγκινήσεις, συμβατικά θέματα καὶ καθιερωμένες χρωματολογίες. Ὡστόσο, ἀποφεύγει αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς καὶ τεντώνει - ὅσο παίρνει τὸ τόξο του, γιὰ νὰ φτάσει τὴν ἐμβέλεια του σὲ μεγαλύτερα ὕψη καὶ μονημώτερα πνευματικὲς κορυφὲς καὶ κατακτήσεις. Δὲν ἔχει παρὰ νὰ προσέξει κανεὶς τὰ ἔργα «Σύνθεση μὲ πολυθρόνα» (5), «Σύνθεση, μὲ εἰκόνα (16), «Σκιὲς στὸ ἄπειρο» (18), «Παίζοντας μὲ τὸ φῶς» (19), «Κάτι ποὺ φεύγει» (26), ὅπου ἀκόμη καὶ ἡ φθορὰ παίρνει ἕναν τόνο γλυκόπικρης νοσταλγίας. «Στὸ κατάστρωμα» (20), ἢ τὴ «Σύνθεση μὲ ἄγαλμα». (31). Μερικὲς φορές οἱ τεχνοκρίτες χάνονται σὲ μοντέρνες ὁρολογίες, ποὺ δὲν ἐκφράζουν ξεκαθαρισμένες ἰδέες, ἀπόψεις, θεωρίες καὶ ἴσως θολώνουν πρὸς πολὺ τὰ νερὰ τῆς τέχνης. Ἐδῶ εἶναι τόσο σαφῆ καὶ καθαρὰ τὰ θέματα καὶ τὰ γράμματα, ποὺ ἡ μόνη διέξοδος ποὺ παραμένει ἀνοιχτή, θὰ πρέπει νὰ εἶναι μιὰ διαφυγὴ πρὸς τὸ ὄνειρο, ὅπου ἡ ποιοτικὴ χρωματικὴ αἴσθηση τοῦ Δραγῶγια μᾶς βοηθάει νὰ καταφύγουμε, γιὰ ν' ἀγγίσουμε μὲ τὶς δικὲς μας αἰσθητικὲς - καὶ μεταισθητικὲς - ἰκανότητες τὰ μακρινὰ λυτρωτικὰ μας ὁράματα. Δὲν βρίσκουν πῶς εἶναι δίχως σημασία τὸ γεγονός τῶν συνθέσεων, ὅσον ἔρχεται μιὰ βυζαντινὴ εἰκόνα νὰ μᾶς βοηθήσει στὴν εὐρεση τοῦ ἔργου.

Φυσικὰ δὲν εἶναι λειτουργικὴ ἐδῶ ἡ χρῆση τῆς εἰκόνας νὰ τὴν προσκυνήσουμε, νὰ τὴν ἀσπαστοῦμε δίνει, ὅμως, μιὰ νέα, ἐντελῶς πνευματικὴ διάσταση στὴν ὅλη σύνθεση. Ἄν βγαίνει ἀπὸ ἀνεμοδαρμένα ὕψη ἢ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ καλλιτέχνη, θὰ τὸ ἰδοῦμε ἀργότερα. Πρὸς τὸ παρὸν, ὥστόσο, μᾶς ξαφνιάζει πολὺ εὐχάριστα. Κ' ἐδῶ εἶναι μιὰ ἀκόμη εὐκαιρία, νὰ ὑπογραμμίσουμε τὸ τάλαντο τοῦ ἐξαίσιου ζωγράφου, εἶναι, ἀπὸ ὅσο ξέρω, ἡ πρώτη φορὰ ποὺ φιλοτεχνεῖ βυζαντινὲς εἰκόνες, ἀλλὰ σοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση, πῶς ἔχει μπροστά σου εἰκόνες τοῦ ἰδ^ο αἰῶνος!

Στὴν ἀνεβασμένη αὐτὴ κλίμακα, ἀπ' ὅσον βλέπει κανεὶς τὰ πράγματα ἀπὸ μιὰ καινούργια ἀπόσταση καὶ ὄραση, ἀνήκουν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Δραγῶγια «Σκληρὴ δοκιμασία» (1), ποὺ προαναφέραμε, ἴδε ὁ ἄνθρωπος» (36), «Ὁ τρώγων μου τὴ σάρκα» (30) καὶ τὸ πολιουργηματικὸ «Χαῖρε σοφίας Θεοῦ δοχεῖον» (37). Τὴν ἀγιασμένη Φύση καὶ τὴν ἀπορέουσα λιτὴ ἀτμόσφαιρά της φέρνουν κοντά μας οἱ Ἁγιορεϊτικὲς στιγμὲς καὶ οἱ ταρσανάδες μὲ τοὺς πύργους καὶ τ' ἄλλα κτίσματα ὅσον εἶναι γερὰ χτισμένα στὴ γῆ καὶ πατοῦν πολὺ στέρεα, καὶ δείχνουν τὸν οὐρανὸ (6,8,11 κ. ἄ). Αὐτὴ τὴ ροπή πρὸς τὰ ἄνω, μ' ἕνα μελωδικὸ *sursum corda*, ὑπολαμβάνουμε πῶς τρέφει μιὰ μεταφαιτικὴ τάση ἢ ἀγωνία ποὺ

δουλεύει στα βαθύτερα στρώματα της υπάρξεως του καλλιτέχνη. Οί προβληματισμοί πάνε από τα αισθητικά στα μεταισθητικά (θυμηθείτε «Τὸ ἐπερχόμενο Πάθος» ἔργο 25), ἢ τις ποιητικὲς ἀποχρώσεις ἐωδικῶν τοπίων. ὅπου τὸ φῶς περνάει τὰ σχέδια καὶ τὰ μεγάθη τῶν ὀρίων, καὶ ξεχύνεται σ' ἓνα ἄπειρο, λυρικά ἰδωμένο, μ' ἓναν αὐθεντικὸν, καθαρὸν, ἀγνό, ζεστό! "Ἴσως γι' αὐτὸ νὰ θέλω νὰ πηγαίνω καὶ νὰ ξαναπηγαίνω στὴν ἔκθεση τοῦ Μανώλη: γι' αὐτὰ τ' ἀνοίγματα, ποὺ μὲ βγάζουν ἀπ' τὸ νέφος» τῶν Ἀθηνῶν καὶ μ' ὀδηγοῦν σὲ ἄλλα «Χρυσαιγοῦντα Νέφη»!

Π.Β. ΠΑΣΧΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Κάτω ἀπὸ τὶς δύσκολες συνθήκες ποὺ λειτούργησε Ἡ «Η.Ε.» κατὰ τὸ ἔτος 1991 καὶ 1992, ἡ στήλη ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ, δὲν ὑπῆρχε στὰ τεύχη μας. Ὡστόσο, ζητώντας συγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀποστείλαντες, θὰ προσπαθήσουμε ν' ἀποκαταστήσουμε αὐτὴ τὴ στήλη ὅπως τὴν γνωρίζετε στὸ παρελθόν.

«Η.Ε.»

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στὸ προηγούμενο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ μας τευχ. 478, προέκειψαν μερικὰ τυπογραφικὰ λάθη. Γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν κειμένων δίνεται ἡ σωστὴ γραφή.

1. Στὸ κινηματογραφικὸ δοκίμιο τοῦ Διονύση Ἀνδρώνη σελ. 196 τοῦ *Κώστα Σφήκα* καὶ *δχι* Στήφα, *θα μᾶς ἤταν ἐπιτρεπτό νὰ ποῦμε* καὶ *δχι* θὰ μᾶς ἤταν ἐπιτρεπτό νὰ ζοῦμε, *ὅπως καὶ αὐτὲς* καὶ *δχι* ὅπως καὶ αὐτοὶ *ἀποδελτιοποίησης* καὶ *δχι* ἀποσελτιοποίησης, *εἶναι σὲ τέτοια κίνηση* καὶ *δχι* εἶναι τέτοια κίνηση.

σελ. 197 *γεωμετρικοῦ* καὶ *δχι* γεομετρικοῦ, *ἀλλὰ καὶ ποὺ κυριαρχεῖται* καὶ *δχι* ἀλλὰ καὶ ποὺ κυριαρχεῖται, *μοναξιά* καὶ *δχι* μοναξικιά, *μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἔχει γίνεῖ παράξενη* καὶ *δχι* μέσα σὲ μιὰ τὸν ἔχει γίνεῖ παράξενη.

σελ. 198 *καὶ τὰ προερχόμενα ἀπὸ αὐτὰ* καὶ *δχι* καὶ τὰ προερχόμενα ἀπὸ αὐτὴ, *ἀπὸ τὰ δεξιά πρὸς τ' ἀριστερά* καὶ *δχι* ἀπὸ τὰ δεξιά πρὸς τ' ἀριστερά.